

(196)

Presented by the
members of the Scott
Theosophical Society,
Machilipatnam
to 1060

Mr & Mrs Bhavarajji
Bharngama Bhat
Wishing them a happy
anniversary life

Sri Krishna Dasappa
Andhra Bhasha Nilayam,
Gulson, Patan, Hyderabad-1954

16/10/1954
Long, all day

نقد : مہر علی شاہ

బ్రహ్మవిద్యాదర్శనము

(HINDUISM IN THE LIGHT OF THEOSOPHY)

దివ్యజ్ఞానసమాజ ఉపన్యాసదండ

చిట్టమూరు రామయ్య, బి. ఏ., ఎల్. టి.,

గారచే రచియింపబడినది

(మూడవసంపుట)

“వనంతా ఇన్ స్టిట్యూట్”

భయశాఫ్త్ గో స్టాన్ టి

అడయూరు, మద్రాసు

DEDICATED
WITH KIND PERMISSION
TO
MRS. ANNIE BESANT, F.T.S.
BY
HER DEVOTED PUPIL,
THE AUTHOR

అ ప త్తా రి క

నునుజుఁ డెవఁడు? ఎందుండి వచ్చినవాఁడు? ఎచటికిఁ బోవువాఁడు? వా డేమి చేయవలెను? నీ విధముగ నేల చేయవలయు? అను నీమొదలగు విషయములు ఎల్లవారును దెలిసికొనఁదగినవి గదా! ఇవి వివరముగను సులభముగను నొక్కచోఁ దెలియఁజేయు నాంధ్రగ్రంథములు దొరుకుట యరుదు. సంస్కృతభాషయందు బరిచయము గలవారును ఆ భాషాసాండిత్యము గలిగి యనేక గ్రంథములఁ జదివినను నివి యంత సులభముగ దెలియవు. అందుచే నివియన్నియును దేట తెల్లముగ దెలియునట్టిగ్రంథము సులభశైలితో వ్రాయఁ బడి యున్నది. దివ్యజ్ఞానసమాజము (The Theosophical Society) వా రీమొదలగు సనేకవిషయములను బరిశీలించి ప్రకృతిశాస్త్రములందు బ్రవీణుల గలవారి యుక్తులకును లోకి కానుభవమునకును సనుకూలముగ సనేకగ్రంథముల వ్రాసి యున్నారు. వానిని శోధించి కొన్ని ముఖ్యులము లీగ్రంథ మున గ్రంథకర్త వివరించియున్నాఁడు. మఱియు నర్విజనులకు సులభ సాధ్యముగ నుండవలయునను నుద్దేశ్యముతో నీగ్రంథ మును స్వల్పక్రయమునకు నీయ నిశ్చయించినాఁడు.

లోకోపకారమునకై గ్రంథకర్త చేసిన నా యువ్యో-
మును భగవంతుఁడును నారిభక్తులగు మహాత్ములు ము-
హించి నెఱవేర్తురు గాక.

అడయార్

13-6-12

తూము చెర్ల రామచంద్ర రావు,

పా. మ. డి. పబ్లికే, అదలూరి

మొదటికూర్పు పీఠిక

“ధియసాఫిశల్ సౌస్టెటి” యను నామాంతరిముసంబుగల దివ్యజ్ఞానసమాజమును సభి ముప్పదియేగొంతు సంగవత్సరి ములక్రిందట స్థాపింపబడి యున్నది. ప్రపంచమున నమన్తదేశములందు వ్యాపినియున్నది. ఆసభవారిచే బ్రచురింపబడిన గ్రంథములు అనేక భాషలలో ననేకుల కత్యంతానందమునిచ్చును, విశేషముగ మేలొసరించుచున్నయవి.

ఆ సమాజము ముఖ్యోద్దేశ్యము లెవ్వయన, లోకముసందలి పెక్కుమతములందుండడు సాగభూతములగు తద్ధాంతముల వెల్లడిచేసి యామతము లన్నింటియందలి ముఖ్యాంశములన్నియు నొక్కరీతిగ నే యున్నవనియును, అమతము లన్నింటికి మూలముక్కటియగు పరవిద్యయే యనియును, నిగూహించి తద్వ్యాగా మానవకోటియందంతట గలిగియుండు మతవైషమ్యముల మాన్ని విదగభావమును, వికమత్యమును స్థాపింపటముకటి. నుటియు మానవునియందును, బాహ్యప్రపంచముయందును, అతీంద్రియములై దురూహములగు ధర్మములను, శిష్ట్యములను బరిశీలించి శిష్టసారమును స్వానుభవముచే వెల్లడిచేయుట రెండవది.

ఈ యుద్దేశ్యములతో ననేక గ్రంథము లనుభవజ్ఞులగు
 వారిచే నాంగ్లేయభాషయందు వ్రాయఁబడియుండి నాగ్రంథ
 ములన్ని మతములవారికిని, వారివారి మతగ్రంథముల యందులి
 పరమరహస్యములను విస్పష్టముగ విపులముచేయ నున్నము
 లుగ నున్నయవి. వానిం జదివినవారు వానివలనఁ గలుగు
 నానందము ననుభవించుచు, ఆగ్రంథములు మన దేశభాష
 లలో లేమిచే నాంగ్లేయభాష నభ్యసించని యనేకులకు సాధ్య
 ములు గాకపోవుటకుం జింతిల్లి వానిని దేశభాషలలో చిం
 చిన బాగుగ నుండునని యోచించుచుండి కడిపవులును
 నుండు దివ్యజ్ఞానసమాజశాఖయగు తిర్విత్యజ్ఞానసభ కధ్యక్షు
 లగు మహారాజశ్రీ అనుమువల్లె సంజుండప్ప, బి. ఏ., బి. యల్.,
 గారు ఆ గ్రంథములయందలి ముఖ్యాంశములను ములభిక్ష విహిత
 బామరులకుంగూడ దెలియునట్లు తెనుఁగుభాషతో వ్రాసి వేల
 కొలఁది ప్రతులను ముద్రించి యనేకులకు నుచితముగ నీయ
 నారంభించిరి. వారిక్కార్య మనేక సంగవర్సములుగఁ జేయు
 చున్నారు. ఇట్లు లోకోపకారముకొఱకు న్యాయమూనిముల
 కోర్చి పాటుపడుచుండు మహారాజశ్రీ సంజుండప్ప, బి. ఏ.,
 బి. యల్. గారును, మఱియు నీ దివ్యజ్ఞానసమాజమున దుగుల
 శ్రద్ధతోఁ బనిచేయుచుఁ జెన్న పుర రాజధానియందలి దివ్యజ్ఞాన
 సమాజ శాఖల కన్నింటికఁ జైవిచారణకర్తగా పనిచేయు
 చుండు, మహారాజశ్రీ టి. రామచంద్రరావు, బి. ఏ., బి. యల్.

గారును ఆ పత్రికలయందలి విషయముల నన్నింటిని నొక్క
టిగఁజేర్చి గ్రంథరూపముగ వ్రాసిన నెక్కుడు యువయుక్త
ముగ నుండునని యోచించి యిక్కార్యమును గొనసాగింప
వలయునని నా కాజ్ఞనియ్యఁగా వారియాజ్ఞ నుల్లంఘింపం
జాలక యిక్కార్యమును బూనితిని. ఆ పదవ నాపత్రికల
యందలి విషయములమాత్రము గాక యాసభవారిచేఁ బ్రచు
రింపఁబడిన యితర గ్రంథములయందలి ముఖ్యవిషయములం
గూడఁ జేర్చివ్రాసిన మేలుగనుండునని యోచించి యాంగ్లేయ
భాషయందలి యనేక గ్రంథములనుండి సాగమును గ్రహించి
యీ విషయముల నన్నింటిని సంస్కృతగ్రంథములనుండి
ప్రమాణములతో నాంధ్రులకు సులభముగ నర్థమగునట్లు నా
శక్తికొలఁది వ్రాసెను. ఇందు సాధ్యమైనంతములుగొన్ని
గొన్నిమాటలను వాడని వేదాంతగ్రంథములయందలి పరి
భాషనే యుపయోగించుచున్నాడిను.

సిద్ధాంతములన్నియు వేదాంత గ్రంథములయందను
నవియేగాని గొన్నివిగావు. వనను సంస్కృతమున బహు
గ్రంథవిమర్శనముతోఁగాని సాధింపఁగాని విషయములన్నియుఁ
బెక్కు-పలుములనుండి గుఱకొక్క-కొదిక్కు-న చేర్చి కొడికిరించి
సులభ సాధ్యములుగ వ్రాయఁబడినవి.

సామాన్యముగఁ జెప్పెన చూచువారలకుఁ గొన్నివిగఁ
గప్పుడు కొన్నివిషయములు శాస్త్రసమ్మతములుగ నిరూపిం
పఁబడి ప్రమాణములతోడఁ జూపఁబడినవి.

సామాన్యముగ హిందువులలో భువనలో నోకములు
 వొంటికుండలవలె నొకదానిపై నొకటియున్నట్లు నొకనొక
 తలఁచుట గలదు. దివ్యజ్ఞానసామాన్యముల నానీస గ్రంథ
 ములందెల్ల యెడల నాసిద్ధాంతము ననుబదముగా ననియు,
 లోకములన్నియు నొకదానిలో నొకటిగఁ దూఱుననియు, దీక్ష
 స్థలముననే యున్నవనియును, యోగ్యులలోని ముఖ్యులైనట్టియు
 దానికంటెఁ గ్రిందిలోకముల నన్నింటిని దూటి యుండును
 వ్యాపించి వాని నతిక్రమించి పైపఁ గొనినదూరిముగూడ
 నున్నదనియుఁ జెప్పచున్నారు. ఈ విషయము విశేషించి
 చూడ శ్రుతిసమ్మతమని స్పష్టమగుచున్నది. ఉపనిషత్తు
 లన్నింటిలో గొప్పదియగు బృహదాగ్నిశ్వామిసంహిత,
 మఱియు సుబాలోపనిషత్తునందును ఈ విషయము స్పష్టముగ
 నిరూపింపఁబడియున్నది. భువన్లోకము భూలోకములలో నోక
 ప్రోతముగ నున్నదనియును, అట్లే సువన్లోకము భువన్లోక
 ములో నోతప్రోతమనియును, ఆలాగుననే యాగ్నిలోకము
 లన్నియు వాని క్రిందిలోకములలో నోతప్రోతములుగ నున్న
 వనియును జెప్పఁబడియున్నది. ఓతప్రోతమనగా వక్రము
 నందు పడుగు, పేక (నిడివి, వెడల్పు దానిముల) వలె నొక
 దానిలో నొకటి వొచ్చి వ్యాపించి యున్నవని యర్థము.

జీవుని యుపాధుల విషయమునఁగూడఁ దక్షిణ విచా
 రించిన వేదాంతగ్రంథములయందలి విభాగమునకును, భియ

సాఫికల్ సాస్టేటివారుచేయు విభాగమునకును భేదము గానరాదు. సంస్కృతగ్రంథములయందు నూత్నుశరీరముని మొత్తముగఁ జెప్పబడునది, దివ్యజ్ఞానసమాజగ్రంథములలోఁ గూడా ములకునికిపట్టయియుండు ప్రాణమయకోశమును, కేవల కామకోశాది మనోవికారిముల కునికిపట్టగు కామమయశరీరమును, శుద్ధసంకల్పములు, ఊహకపోహలు లోనగు మనోవృత్తుల కునికిపట్టగు మనోమయ విజ్ఞానమయకోశములునుగి విభజింపబడియున్నది. నేఁజెప్పిన కామమయ మనోమయ శరీరములు రెండును గలసి వేదాంతగ్రంథములయందుఁ బేర్కొనబడియుండు మనోమయకోశ మగును.

మఱియు ననేకులు పురుషప్రయత్నమువల్లని ప్రయోజనము కొంచెమునను లెక్కించక యుత్తియును పీఠిలిఖిమనియును, పురుషునకు న్యత్యంతమిగులుకొన్నదెనను లేదనియు, దలచుట గలదు. దైవము బురుషకారిము విషయము శాస్త్రములయందుఁ జెప్పబడిన విషయములను బ్రమాణములతోడ నెత్తి యుదహరించి బురుషకారిము లుక్కు యావశ్యకతయు, దైవమునకును బురుషకారిమునకును గల సంబంధమున స్పష్టముగ నిశ్చయ నొక్కివాయుబడినది.

ఈ చిన్నగ్రంథమునఁ గన్పిల్పబ్రహ్మన్వయాపములు రెండును సంక్షిప్తముగ విచారింపబడి యుండుటచే నెల్లరికు నుపయోగకారిముగ పొందునను సమ్మతముతో నిద్దానిని జిజ్ఞాసువులకందఁజు విషయపూర్వకముగ నర్పించుచున్నాడను.

గుణదోషములఁ బరిశీలించి గుణములను గ్రహించి దోషముల సహింతురని ప్రార్థించువాఁడను. మఱియును జదువరులు గ్రంథమునందలి విషయములను గుఱించి సవరింపఁగలిగినవారిని, మార్పులనుగాని సూచించినచో వానిని వందనపూర్వకముగ గ్రహించి ముందుకూర్చున కవకాశముండిన వానిని వినియోగించెదను.

ఈ గ్రంథమును బ్రచురించుటకు ముందుశోధించి సంస్కరించిన పెన్షన్ డ్ సబ్జిగారగు మహారాజశ్రీ టి. రామచంద్రరావుగారికిని, సబ్జిగారగు మహారాజశ్రీ వావిలాల వేంకటశివావధానులుగారికిని, ఎంజనీరు మహారాజశ్రీ పిండ్రచెరువు గోపాలయ్యగారికిని, బ్రహ్మశ్రీ అన్నవరము రాఘవ శాస్త్రిలుగారికిని నావందనముల సమర్పించుచున్నాను.

ఆదినుండి నాకు సహాయులై గ్రంథమును బూర్తిచేసి భాషాస్థలిత్యముల నన్నింటిని సవరించి వ్రాసి అచ్చుపఱులను దిద్ది గ్రంథమును గొనసాగించిన నాన్నేహితులును, సహాయోపాధ్యాయులును, కడప మ్యునిసిపల్ హైస్కూలునందాంధ్రోపాధ్యాయులు నగు బ్రహ్మశ్రీ జనమంచి శేషాద్రి శర్మగారికి నావందనముల నిచ్చుచు వారికి నా యపారకృతజ్ఞత నిచ్చుట విన్నవించుకొనుచున్నాను.

కడప

12-6-12

చిట్టమూరు రామయ్య

రెండవకూర్పు పీఠిక

ఈ చిన్నపుస్తకము రెండవకూర్పు ప్రచురించవలసినంత భాగ్యము కలిగినందులకు కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ చదువరులకు వందనముల సమర్పించుచున్నాడను. గ్రంథమునందలి శబ్దజాలమును స్వల్పముగ నవరించి యచ్చటచ్చట కొన్ని విషయములు విస్తరించి వ్రాసితిని. మొదటకూర్పునందువలె నీ కూర్పునందును బ్రహ్మశ్రీ టి. రామచంద్రరావుగారు ఆమూలాగ్రముగ పరిశీలించి, యుచితములగు సవరణలను సూచించినందుకు వారికి నా వందనముల సర్పించుచున్నాడను.

ఈ గ్రంథము ఆంధ్రదేశమున చదువరులచే ప్రేమతో ఆదరింపబడుటయేగాక కర్నాటక భాషాయందును వ్రాసిడి భాషాయందును భాషాంతరీకరణము చేయుబడి యిగాయూ భాషలలో సైతము చదువరులచే ఆదరింపబడినందులకు ఎంతయు కృతజ్ఞుడను.

ఏ గురువుల అనుగ్రహమువలన, వారి క్షేంకస్యములలో నొకటిగ నీగ్రంథము వ్రాయబడినో, ఆ ముసానీయులు ఈ రెండవకూర్పును అనుగ్రహించి, చదువరులను వారిందును గ్రహ పాత్రులుగ చేయుదురుగాక యని ప్రార్థించెద.

అడయాక్
మార్చి, 1920

చిట్టమూరు రామయ్య

మూడవ కూర్పు పీఠిక

ఈ గ్రంథము మొదటి రెండు కూర్పులును ఆంధ్రలోకము నందు గొప్పప్రఖ్యాతిగాంచినవి. దీనిని సమాజసభ్యులేగాక తదితరులుగూడ సనేకులు చదివి ధన్యులైరి. అందుచేత రెండవ కూర్పు ప్రతులు చెల్లిపోయినవెంటనే తిరిగి మూడవ కూర్పు ముద్రించనందున చాలమంది నిరాశను పెలిచుచ్చిరి. కాని, కొన్ని యనివార్యకారణములచే నాలశ్చ్యమైనది. అందుకు పాఠకులు మన్నింతురు గాక !

దీనిలో నొక్కొక్క యధ్యాయమును బ్రశ్నేశి మొక్కొక్కపుస్తకముగ బ్రచురించిన బాగుండునని గొందరును, మరి కొన్ని విషయముల నొకటి రెండధ్యాయములుగ చేర్చిన బాగుండునని గొందరును సలహాలిచ్చిరి. ఆయాలోచనలో గొంతతడవైనది, గాని, తుదకు గ్రంథమును యథానిధముగ బ్రచురించుటయే యుక్తమని, యనేకకారణములచే దోచినది. అందుచేతనే ఇందక్కడక్కడ ప్రమాదజనితదోషములు దిద్దుట దక్క తదితరమార్పులేమియు జేయలేదు.

ఈ కూర్పునకు కావలసిన సవరణలజేసి, అచ్చుప్రతులను, (ప్రూవులను) దిద్ది మాకు సహాయముచేసి, శ్రీ గుంటూరు వెంకటసుబ్బారావుగారికి కృతిజ్ఞులము.

ఇదివరకువలె నీగ్రంథ, మాంధ్రలోకమున ముముక్షువుల కత్యంతోపయుక్తమై, నేవించి, గ్రంథకర్త యాశియుమును నెరవేర్చుగాక !

విషయసూచిక

మొదటి యధ్యాయము

బ్రహ్మవిద్య . . . . . 1 - 22

బ్రహ్మవిద్య యన్నిమతములకు మూలము. మతము లన్నింటియందలి ముఖ్యాంశములు సమములు. నవ్వుమతినా మాన్యములగు ముఖ్యాంశములు.

రెండవ యధ్యాయము

గురుశిష్యధర్మములు . . . . . 23 - 37

గురుస్వరూపము, ననానాసాధర్మ్యస్వరూపము, గురువులలోఁ దారితీయ్యములు, సిద్ధులగు పరిమగురువులు, వీరే శాస్త్ర గురువులు, శార్మ్యగురువులు, అపరిపూర్ణులు, శిష్యధర్మములు.

మూడవ యధ్యాయము

ఈశ్వరుఁడు . . . . . 38 - 45

పరబ్రహ్మము, అవ్యక్తిము లేని దిగ్భూతము. నగుగా బ్రహ్మము, ఈశ్వరుఁడు. ఒక్క-డగు నీశ్వరుఁడు త్రయూర్తు

లుగ నభివ్యక్తమాయెను. ఈశ్వరశక్తి లేక మాయాశక్తి ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి, దానికి వ్యాపారము గలుగఁ జేయును. శక్తిత్రయము, వృధివ్యాధిలోకములు.

నాల్గవ యధ్యాయము

జీవస్వరూపము . . . . . 46 - 52

జీవు లీశ్వరాంశములు. జీవులు నిత్యులు-షడ్వికారరహితులు. ఉపాధులు—లింగ దేహము-స్థూలసూక్ష్మశరీరములు.

ఐదవ యధ్యాయము

తేజస్సు . . . . . 53 - 64

తేజస్వరూపము. వివిధవదార్థముల తేజస్సు వేర్వేరుగ నుండు. కొన్ని పరిశుద్ధ తేజస్సు గలిగియుండుటచే గ్రాహ్యములు. మఱికొన్ని యపరిశుద్ధ తేజస్సు గలిగియుండుటచే త్యాజ్యములు. మనోవృత్తులుమాఱునట్లు తేజస్సు మాఱును. యోగుల తేజస్సు పరిశుద్ధమై విశేషదూరము వ్యాపించియుండుటచే నది వారి యాశ్రమమనఁబడును. తీర్థములు దివ్యక్షేత్రములు.

ఆఱవ యధ్యాయము

జీవునిశరీరములు . . . . . 65 - 90

జీవునకు శరీరములు లేనిచో వ్యాపార మసాధ్యము. శరీరములు నశ్యములు, శరీర నిత్యుఁడు. స్థూలశరీరము, అన్ననుడు

కోశము, ధర్మసాధనములలో మొదటిది. దానిం బరిశుద్ధముగఁ జేసికొను నుపాయములు. సూక్ష్మశరీరము : (1) పాణమయకోశము. (2) కామమయ శరీరము, కామకోధాదులకునికిపట్టు. మరణానంతరము కొన్నిమార్పులఁజెంది యీతనా శరీరమగు. జీవితకాలమునందలి మనోవృత్తులవలన ప్రయోజనము. (3) మనోమయ శరీరము. — సామాన్యుల మనోమయ శరీరము. నాగరికుని మనోమయ శరీరము. నివృత్తి మార్గము నవలంబించువారి మనోమయశరీరము. (4) నిజానమయకోశము. కారణశరీరము — ఆనందమయకోశము.

ఏడవ యధ్యాయము

మనస్సు . . . . . 91 - 112

మనస్సు శుద్ధమని యశుద్ధమని రెండుభాగములు. ఇంద్రియములతోఁజేరి వర్తించుచుండునది ; ఇంద్రియముల నిగ్రహించుట మనోనిగ్రహమునకు సాధనము ; నిగ్రహముచే మనశ్శిశ్తి వృద్ధికాండగు. ఇందుకు ముఖ్యసాధనము ధ్యానము. సంకల్పములవలన సూక్ష్మలోకమున సంగీల్పములు బుద్ధిత్తియగు. సమాన సంకల్పములు గలవారిని జేరి యీ సంకల్పముల వృద్ధిచేయును. సన్నిహితములచే లోకమున కపాదమగు మేలుచేయదగు. దుష్సంకల్పములచే లోకమునకు విశేషము కీడగు. సత్పురుషుల యాశీర్వాదమువలన యుపయోగము. మనస్సు నిగ్రహించనివారి యాశీర్వాదములు

నిష్ప్రయోజనములు. పరోపకారార్థము నుపశ్చిక్తి నుపయోగించుటయుం దొకరహస్యము.

ఎనిమిదవ యధ్యాయము

మరణము - మరణానంతరస్థితి . . . . . 113 - 134

మరణమన నేమి? మరణము యధార్థముగ దుఃఖహేతువుగాదు. జీవితకాలమునందలి శుభాశుభ కర్మము లన్నియును త్రక్కుమణికాలమున జీవునకు మనోగోచరములయి రాఁబోవు జన్మమున స్వభావమగు. జీవుఁడు స్థూలశరీరము నశించినపిదప నాప్తులగువారలకు గనఁబడుటయుగలదు. నానింజూచినవారిలు పితౄచములని భయపడ నవసరములేదు. అప్పుడుండవగు మరోన్మత్తి. ఉత్తిరక్రియలు, వానివలని ప్రయోజనము. నరకదుఃఖమును, స్వర్గసుఖమును. నరకానుభవమన నేమి? జ్ఞానసాధనములగు పాఠశాలాప్రాయములు.

తొమ్మిదవ యధ్యాయము

దేహబీజములు, భూతసూక్ష్మములు . . . . . 135 - 146

ఒక్కొక్క తత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మము ఈశ్వరాంశమగు జీవుని నంటియున్నది. ఈ పరమాణువులన్నియు నొక జ్యోతిర్మయమగు తంతువుతోఁ గట్టబడియున్నవి.

వ్రతిజన్మమునందును జీవుడుచేయు కర్మములన్నియు నీ భూతి
సూక్ష్మములయందు మార్పుచేసి, స్వభావముగ నిలిచియుం
డును. పంచాగ్నివిద్య.

పదియవ యధ్యాయము

కర్మము . . . . . 147 - 182

కారణములేక కార్యము పుట్టదు. కార్యముండినచో కారణ
ముండియే తీరును. నైజములగు బుద్ధసాక్ష్యము, సుగుణ
దుర్గుణములు, లోకమునఁ గలుగు ఫలప్రాప్తియు, పూర్వజన్మ
కర్మానుసారములుగాని యకారణములు కావు. పూర్వజన్మ
కృతకర్మ ఫలము దైవమునఁబడును. పురుషప్రయత్నములేక
యే దైవము ఫలము నియ్యఁజాలదు. పురుషకారముచేత
పూర్వకర్మఫలములఁ గొంత మాన్పింపఁగలను. పురుషప్రయత్న
ముతో నింద్రత్వము, రుద్రత్వము స్థితియు సాధింపఁగలను.
జ్యోతిశ్శాస్త్రము ప్రకారము జననకాల గ్రహసంపత్తి పూర్వ
కర్మఫలములను సూచించునుగాని గ్రహములు కర్మములఁ
జేయించువారుకారు. సంచిత, ప్రాకృత, క్రియమాణకర్మ
ములు. జ్ఞానముచే సంచితకర్మము నశించును. ఈశ్వరగోపిక
ముగఁ జేయుఁబడు క్రియమాణకర్మము బంధసూచముగాను.
మోక్షహేతువగు. జ్ఞానములగునాదు లోకహితార్థము కర్మ
ములం బూని వర్తింతురు.

పదునొకండవ యధ్యాయము

ధర్మము . . . . . 183 - 229

ధర్మమననేమి ? జీవులపరిపక్వము ననుసరించి ధర్మము వేర్వేరుగ నుండును. జీవులు తమోగుణప్రధానులు, రజో గుణప్రధానులు, సత్వగుణప్రధానులు. హిందువుల వర్ణధర్మములును, ఆశ్రమధర్మములును ఈ గుణవిభాగము ననుసరించి నవి. ఆయావర్ణముల కుండఁదగు లక్షణములు లేనిచో ఆ వర్ణము నామమాత్రము. గుణములనుబట్టి వర్ణనిరూపణము గాని జన్మమునుబట్టి కాదు. వర్ణాశ్రమధర్మములు. వాని యుద్దేశ్యములు. కర్తవ్యములగు ధర్మములను శాస్త్రములు విధించుచున్నవి గాని పూజ్యతను, సన్మానములను, సూచించుటలేదు. ప్రవృత్తి నివృత్తిమార్గములు.

పండెండవ యధ్యాయము

మోక్షమార్గత్రయము . . . . . 230 - 234

మానవజన్మము ప్రాప్తించినదిమొదలు మోక్షప్రాప్తి యగువఱకు జీవునకు మూఁడుమార్గములు గలవు. కర్మమార్గము, భక్తిమార్గము, జ్ఞానమార్గము. మార్గములు మూఁడైనను గమ్యస్థాన మొక్కటియే.

పదుమూడవ యధ్యాయము

కర్మమార్గము . . . . . 235 - 308

అన్ని మతముల యందును జీవుని పరిశుద్ధుని జేయుటకు సంస్కారములు విధింపఁబడియున్నవి. సంస్కారములయందలి ముఖ్యలక్షణములు. మంత్రములు, వానియుచ్చారణమువలని ప్రయోజనములు. హిందూశాస్త్రములయందు విధింపఁబడిన ముఖ్యసంస్కారములు. వానివలని ప్రయోజనములు. యజ్ఞములు—జీవునకు ఋణములను దీర్చుకొనుటకు సహకారులు. పంచమహాయజ్ఞములు. గృహస్థుని నిత్యకృత్యములు—పాక యజ్ఞములు. శ్రాద్ధములు. శౌతయజ్ఞములు. హింసారూపములగు యజ్ఞము లవశ్యములు కావు. జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠము. కర్మములు నిష్కామముగను సంగరిహితముగ లోకోపకారముగను, జేయ ముక్తి హేతువులగు. ఇట్టిమార్గమున జీవునకు పరమాత్మసంయోగము గలుగ యథార్థమగు యోగియగు.

పదునాల్గవ యధ్యాయము

జ్ఞానమార్గము . . . . . 304 - 349

ఎట్టివారలకు జ్ఞానమార్గము సాధ్యము? పరవిద్య, అపరవిద్య. సాధసచతుష్టయము. జ్ఞానస్వరూపము, జ్ఞానలక్షణములు. జ్ఞానస్వరూపము. పరిపూర్ణజ్ఞానలక్షణములు. పరమార్థ సన్నిధి—కుటీచక, బహుదక, హంస, పరమహంసలు.

పదునైదవ యధ్యాయము

భక్తిమార్గము . . . . . 350 - 372

భక్తిమార్గము, సులభము, నిరపాయము. భక్తిస్వరూపము. భక్తిసాధనములు—వైరాగ్యము, ధ్యానము, అహింస, సర్వభూతహితము. సత్సంగత్వము. సవవిధభక్తులు.

పదునాఱవ యధ్యాయము

అర్చనము . . . . . 373 - 410

పూజ—బాహ్యము, ఆంతరంగికము. బాహ్యపూజకు ప్రతిమాదులు సహకారులు. సంధ్యావందనము. రాజయోగము. యోగాంగములు—యమనియమాదులు.

పదునేడవ యధ్యాయము

ఇది మంచి సమయము . . . . . 411 - 420

కలియుగధర్మములు, అవాంతర యుగధర్మములు, మున్నుక్షువులచే ననుష్ఠేయములగు సద్ధర్మములు. ఇప్పటి కాలమహిమ.

శ్రీ పరిబ్రహ్మతే నమః

బ్రహ్మవిద్యార్పణము

ముదటియధ్యాయము

బ్రహ్మవిద్య

ఉ॥ వింతిన లోకజాలముల వేరునిగాన పుణించి వాని న
త్యగింపెదమ్మనెల బొదలునట్లుగఁ బ్రతి స్వకీయయత్నియై
క్లిగిరి యొలుగఁ గామి బవిశ్వరూపి" పలుగలది చూడగా
నెరిగియెఁగొన్నను పొలుకునట్టి పరాశ్చర్యుడోమితి" మిమున్ ॥

అనేక లోకపరబ్రహ్మగ్రహణమును, వేదపితృమండలమును,
నక్షత్రజాలము నగు భగవంతుఁడు మానవకోటిని నృణించి,
దాని స్వచ్ఛమౌఖ్యముగల దేశికాలానగుణముగఁ బహు
మార్గములు చూపించియున్నాను. వారు వా గామియై
ముల నవిష్కరించుచు నమరిను మతిమే న్యాయనియును,
దమరిను మతిముసరిదే పరిమాన్యతైత్తియు పరిపూర్ణముగఁ
జూపింపఁబడుచున్నదనియును, దిను మతిముసరి దక్కి మతి
దేనియగుచును న్యాయ గాన గాననియును, తాము తివ్వఁ
దక్కినమతిస్థులందఱు నజ్ఞానవాగ్దరినిమిగులు లగుటచే వార

లకు మోక్షప్రాప్తి యసాధ్యమనియును భావించుచు, యథార్థతత్త్వము తమకుమాత్రమే తెలియునను నభిమానముచే నిండినవారలై, యితరులను దూషించుచున్నారు. ఇట్లొక్కొక్క మతస్థుల న్యమతస్థులయం దసూయఁ జూపుచుండుటం బట్టి మతవైషమ్యములు సామాన్యములుగ నున్నయవి.

ఐనను విద్వాంసులు తమతమ మత గ్రంథములనే పూర్వముగ శోధింప నట్టి వైషమ్యమున కవకాశము చూడక పోవుటయేకాక యేకత్వమును జూచుటకుఁ జాలియున్నారు. వారు పరమతగ్రంథములనుగూడ నిష్పక్షపాతముగ శోధించి చూడనన్ని మతములయందును ముఖ్యాంశము లొక్కటిగనే యున్నవియనియును, వివిధమతములయందలి పరస్పర భేదములు స్వల్పములనియును, అట్టి భేదము లముఖ్యములయందే గాని ముఖ్యమగుతత్త్వమునం గానరా వనియును దృఢముగ విస్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లు సమన్వయ మగుచుండ యథార్థతత్త్వమొక్కటియే యనియు, బాహ్యదృష్టికిం జూపట్టు భేదములు సైతము దేశకాలభేదములం బట్టి వచ్చియుండఁ దగుననియు నూహింపఁదగియున్నది.

ఈమతము లన్నింటియందు ముఖ్యాంశములనందగు సిద్ధాంతములే మతము లన్నింటికి మూలమగు బ్రహ్మవిద్య. దీనినే గుప్తవిద్య యనియుం జెప్పుదురు.

ఈరీతిని బ్రహ్మవిద్య సర్వసుఖములకు మూల మని యెఱింగినచో జనులు తమతమ సుతిముల నవలంబించుచు బ్రహ్మని వైష్యములు లేక యైకమస్యము గలిగియుండఁ గలుగుదురు. అట్లైన మత మనునది మానవకోటియల దైకమస్యమును బుట్టింపజాలునది యగు. మానవులయందు సకల సుఖస్యములకు మతమే కారణమని యాధునికులు చెప్పినారితల్ల యగు.

భగవంతుఁడు ప్రతికల్పమునందును బూర్వకల్పముననుండినరీతినే ప్రపంచమును సృజించును.

ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్ ।

అట్లు వర్తమానకల్పాదియందు సృజించిన మానవకోటికి దోవజూపి, వారిని గృతాగ్ధులఁ జేయుటకై పూర్వకల్పములఁ బరిపూర్ణులయి బ్రహ్మవేత్తలగు సున్వాదిమహాత్ములను లోకమున జన్మింపఁజేసి. ఆమహనీయులు, తాము కృతాగ్ధులయ్యను, పామరజనోద్ధారణార్థమై యవతరించి, వర్తమానకల్పమున మానవులచేననుష్ఠేయము లగు నానాధర్మములను బ్రతిపాదించిరి. అధర్మములన్నియు నీకల్పమునఁ గలలానిగుఱముగ ననుష్ఠేయము లగును. ఆమహనీయులు మహద్గుణై గాజ్జలై ధర్మమార్గముల నుపదేశించి శిక్షించి ప్రజలచే నామార్గముల ననుష్ఠింపఁ జేసి వారిని గ్రనుక్రమమున నుచ్చస్థితికిఁ దెచ్చుటకు బహుకాలము పాటుపడిరి. ఇట్లి కొంతకాలము దనుక

పిల్లలను బోషించి కైదండయొసంగి నడిపించి శిశువు కొంత నడువనేర్చిన పిమ్మట స్వతంత్రముగ నడుచుటకు నేర్పుకొన వలయునని ప్రత్యక్షముగ శిశువునకు దనసహాయము నిచ్చుటను మాని దాని కపాయము గలుగకుండ దూరమున నుండి కనిపెట్టియుండురీతి నామహాత్ములు కేవలబాలిశులగు మానవులఁ గొంతకాలము రక్షించి శిక్షించి పిదప వారికి స్వతంత్ర జ్ఞానము గలుగుటకై తాము విరమించి యదృశ్యులయి కనిపెట్టియుందురు.

ఇట్లు విచ్ఛలవిడిగ విడువఁబడిన మానవులు కాలక్రమమున నుపదిష్టధర్మములను మఱచి గ్రహింపఁజాలక చక్కఁగ ననుష్ఠింపక తప్పిత్రోవలం బోవుచుండ నట్టివారిని గుమార్గములనుండి మరలించి యుద్ధరింప దయాసముద్రులగు నామహాత్ముల కూటమునుండి యొకానొకరు కాలోచితముగ నాయా దేశములయం దవతరించి కాలానుసారముగ బ్రహ్మవిద్యయందలి కొన్ని విషయముల నుపదేశించి వారిలకు సన్మార్గముం జూపి మరల మఱుఁగు పడుచుండిరి.

ఇట్లు పెక్కు దేశములయందుఁ గాలానుగుణముగ నవతరించినవారే ప్రపంచమునందలి వివిధమతస్థాపకులు. మతస్థాపకులందఱు నామహానుభావుల సమాజమునుండియే యవతరించిన వారు. వారలచే స్థాపింపఁబడిన మతములన్నియు నా బ్రహ్మవిద్యావృక్షశాఖలే. మతములన్నియు నామూలమునుండియే

తమసారమును గ్రహించుచున్నవి. వివిధ మతిములయందు ముఖ్యాంశములన్నియు సమములైయుండుట కిదియే కారణము. ఐనను ఆవిద్య వేటువేటుకాలములయందు వేటువేటు దేశముల భిన్నభిన్నప్రజల కుపదేశింపఁబడియుండుటచే నాయా దేశకాలముల ననుసరించియు, జనుల రుచిప్రచిక్రమములం బట్టియు, బాహ్యచారములయందనేని భేదము లుండక తీరదు. కావుననే నానావిధ మతిములయందుఁ బరిస్పరిభేదములు కన్పట్టుచున్నవి. జ్ఞాని యగువాఁడు బాహ్యములగు భేదములం జూడక యంతస్సాగ్రమగు నైక్యమును జూడఁదగు. పర్వతాగ్రములయందు మేఘుఁడు వర్షింప వర్షజల ముచ్చటనుండి నలుప్రక్కలం బ్రవహింప నాజలము ప్రవహించు భూలక్షణమును బట్టి యొకచో నాజలము కృష్ణవర్ణముగను, ఒకచో రక్తవర్ణముగను, మోకొక్కచోఁ బీఠవర్ణముగను పట్లనేక వర్ణములుగ వ్యక్తమగుచున్నదికదా ! పర్వతాగ్రమునుండి వెలువడు శుద్ధోదకస్థానీయము బ్రహ్మవిద్య. నానాదేశములయందు నానావర్ణములుగ బ్రవహించు సద్యుదకస్థానీయములే తచ్ఛాఖిలగు మతిములు. భిన్నవర్ణములు దేశీయములేకాని మూలమున లేవు. అనఁగా నానామతిములయందలి సమాసధర్మము లుదకస్థానీయములు. పరిస్పరిభేదములు భిన్నవర్ణస్థానీయములు. ఇట్లన్ని మతిములకు మూలము బ్రహ్మవిద్యయే. భగవంతుఁ డద్వితీయుఁడై, ఏకమై యెల్లు ప్రకా

శించు చున్నవాడో అటులే బ్రహ్మవిద్యయు నేకమై సర్వ వ్యాపినియై యున్నది.

ఇట్టి బ్రహ్మవిద్యను బరిపూర్ణముగ రక్షించుచు లోకహితార్థము బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపులై యుండువారు వైఃశేష్ఠిన మహాత్ములసమాజమున నుండువారే. ఆమహాత్ములు ఇక్కాలమునందును నున్నవారే యని వారి యనుగ్రహపాత్రులగు పెద్దలు చెప్పచున్నారు. భగవచ్ఛ్రీశంకరాచార్యులవారును వివేకచూడామణియందు వారి నిట్లు వర్ణించియున్నారు.

శ్లో॥ శాంతా మహంతో నివసంతి సంతో

వసంతప ల్లోకహితం చరంతః ।

తీర్ణా స్వయం భీమభవార్ణవం జనా

నహేతునాన్యా నపి తారయంతః ॥

అయం స్వభావ స్వత ఏవ యత్పర

శ్రమాపనోదప్రవణం మహాత్మనామ్ ।

సుధాంశు రేష స్వయమర్కకర్కశ

ప్రభాభి తప్తా మవతి క్షితిం కిల ॥

తా. శాంతస్వరూపులును మహాత్ములును వసంతునిం భోలి లోకహితముకొఱకు వర్తించువారును, భయంకర సంసారసాగరమును దాము తరించి నిర్వాణకరుణచే బ్రామరులయి భవసాగరమున మునింగియున్న యితరజనులను దరింపఁజేయు వారునునై యెప్పుడును నామహాత్ములు నివసించియే యున్నవారు.

అట్టి మహాత్ము లివుడును హిమవత్పర్వతస్థితే త్రిముల
యందు రాజయోగు లయి నివసించియున్న వా రనియును,
ఆధునికులలో నయితము అనేకజన్మపుణ్యసంపన్ను లయినవా
రలకుఁ గన్పడి వారిని దమయనుగ్రహమునకుఁ బోలెనులం
జేయుచున్న వారనియును, అనుభవజ్ఞులు దృఢముగఁ జూటిరిచు
చున్నవారు.

ఇక్కొలమున నన్ని దేశములయందును ననానావిధస్థితులు
పూర్వపక్షములై జనులు కేవల ప్రకృతిబద్ధులయి నీరీతిగ
వాదులగుచుండ నట్టిబాలిశుల యజ్ఞానముం బాపి యున్నది. వ
నామహాత్ములలో నిద్దరు కరుణించి యోగ్యులగు సమశిష్యు
లకుఁ బ్రసన్నులయి వారలచే దివ్యజ్ఞానసమాజ మనుపిరి
నొకసమాజమును స్థాపింపఁజేరిరి. ఆసమాజము స్థాపింపఁబడిన
కొద్దికాలముననే ప్రపంచమునం దెల్లయెడలను వ్యాపించి
బ్రహ్మవిద్యాసారమును ఇక్కొలమున కినుగుణముగ బోధించి
ప్రపంచమునందలి నానామతిములఁ బునరుద్ధరములుగఁ
జేయుచున్నది. పునఃజన్మనరీతిని బూర్వమునుండి కాలానుగుణ
ముగ నానాదేశములయందు నానావిధమతిముల స్థాపించు
చుండిన యాసిద్ధసమాజమువారే యిక్కొలమున ప్రాచీన
మతమును స్థాపింపక పూర్వమతములను నమోనముచేసి మత
ద్వేషములం బాపి యొకమత్యమును వృద్ధిచేసి నానాగ్రమ్మునం
దేకత్వమును నిరూపించుటకై ఆసమాజము స్పృహచియు

న్నారు. మతాభిమానము లేక మైనను లేని యనేకులు ఆ సమాజముద్వారా తమతమమతములయం దభిమానము గల వారై తన్మతాచారముల నెక్కుడు శ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచున్నారు. ఈ సమాజ మేయే దేశములయందు వ్యాపించిన నాయా దేశములయందలి మతములు పునర్జీవితములై తద్దేశీయుల కాయామతములయందుఁ బ్రకృష్టాభిమానము వృద్ధియగుచున్నది. ఇంతియకాదు. ఎల్లరకు నితరమతములయందా దరణబుద్ధి కలిగి పెక్కు-మతస్థులయందు సోదరభావము పుట్టి యొకమత్యము వర్ధిల్లుచున్నది. ఈసమాజము ఒక్క-మతము నుండి వేటొకమతమునకు మాటుట యయుక్తమనియును, ప్రతి జీవుఁడును పరిపూర్ణత్వము జెందుటకు వలయునుపాయముల నన్నిమతములు బోధించుచునే యున్నవనియును, దమతమ మతాచారములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠించిన జీవుఁడు పరిపూర్ణుఁడు కాజాలుననియును, దృఢముగఁ జాటించుచున్నయది. ప్రపంచమునందలి మతము లన్నియు కడపట నొకటేపదవిని పొందించును.

ప్రయా సాంఖ్యం యోగః పశుపతిమతం వైష్ణవమితి
ప్రభిన్నే ప్రస్థానే పరమిద మదః పథ్యమితి చ
రుచిచాం వైచిత్ర్యాత్ ఋజు కుటిల నానాపథజాసాం
సృజా మేకో గమ్యః త్వమసి పయసా మర్ణవ ఇవ ॥

(మహిమ్నస్తోత్రము)

తా. వైదికమార్గము (అనగా పూర్వమీమాంస), సాంఖ్యము, యోగము, వశిష్టమతము, వైష్ణవము, ఈ మొదలగునవి భిన్న భిన్నమార్గములు. కొందరికదాని శిష్యునియు, మరికొందరికొకదాని మంచిననియును నెలకొనిగాని అన్నియును రుచిభేదముల ననుసరించి ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్కమార్గము యుక్తమగును. తుదకు నూనపులకు, అన్నిమార్గముల ద్వారా పొందదగిన గమ్యస్థానమున్నట్టియే. సమలకన్నింటికి గమ్యస్థానము సముద్రమే అయినట్లు మూపులందరు పొందదగిన ప్రాప్యస్థానము తామే.

ఈఅర్థమునే సూరిసాహితీయందు మఱియు విశేషముగ బోధింపబడియున్నది. సామాన్యముగ వేదబ్రాహ్మణ్యమునియును దూష్యములనియును ఏర్పఁబడు మతములగు బౌద్ధజైనఅగమములు సైతము సాక్షాత్ పరిమేళ్యమగుండి వలన వడినవియే యని నిరూపింపబడియున్నది.

కాపాలం లాటలం ప్రథ తియో శ్చదాన్విత్యుభయభి
తథా పాశుపతం సోమం భేగవప్రముఖాగమామ్
తేషామేవోప భేదాంశ్చ శశిశోభ సహస్రశః
విష్ణ్వగమామ్ స్తథా బ్రాహ్మణ్య బుద్ధాన్తా ద్భాగమావపి
అనేక భేదభిన్నాని తథా కాస్తాంశ్చగౌణి చ
నిర్మమే శంకరస్సత్వాత్ సర్వజ్ఞస్సంగ్రహీణా శు

*

*

*

*

తిర్క్కరతేహి మార్గాస్తు సహంతవ్యా మనీషిభిః

యథా తోయప్రవాహానాం సముద్రః పరమావధిః
 తథైవ సర్వమార్గాణాం సాక్షాన్నిష్ఠా మహేశ్వరః
 యేన యేన ప్రకారేణ జన్తై రేభిరుపాసితః
 తత్తస్మార్గానుగుణ్యేన సాధకత్వం హ్యుపైతి సః ॥

(నూతనసహిత, యజ్ఞవల్క్యవేదవఖండ, ౨౨ వ అధ్యాయము)

తా, కాపాలము, లాకులము, పాశుపతము, సోమము, భైరవము మొదలగు ఆగమము లనేక భేదములు. విష్ణాగమములు, బ్రాహ్మగమములు, బుద్ధాగమము (బౌద్ధమతము), అర్హాగమము (జైనమతము) మఱియు వేలకొలది శాస్త్రాంతరములును అన్నియును సాక్షాన్మహేశ్వరుని నుండి వెలువడినవియే. విజ్ఞులగువారు ఈ మార్గములను తర్కములతో ఖండించరాదు. నదుల కన్నింటికి సముద్రమే పరమావధి అయినట్లు మార్గంబు లన్నింటికి కడపట ప్రాప్త్యస్థానము మహేశ్వరుడే. ఏయేమార్గమున ఉపాసించిన ఆయామార్గముననే పరమపురుషార్థమును పొందుదుము.

మహానుభావులైన ఋషులభావ మిట్లుండ, ఇక్కాలమున ఒక్కొక్క మతమువారును తమమత మొక్కటియే పురుషార్థ సాధనమని యన్యమతములవారలను దూషించుచున్నారు. అట్టి మతవైషమ్యములు మాని సర్వమతములయందలి సామాన్య ధర్మములను గుర్తించి సోదరభావముతో ప్రవర్తింపవలయును.

సర్వమతసామాన్యములగు ముఖ్యాంశములు :

I. ఏక మేనాఽన్వితీయగ బ్రహ్మ

జగదీశ్వరుఁడును, జగదుత్పత్తిస్థితిలయ హేతుభూతుఁడును, సర్వసాక్షియు, సచ్చిదానందస్వరూపుఁడును నగు నీశ్వరుఁడొక్కఁడు, నద్వితీయుఁడు నయి యున్నవాఁడు.

ఏవ్యనిచే జనించు జగమెవ్వనిలోపల నుండు తీవ్రమై
యెవ్వనియందుడిందుఁబరిమేశ్వరుఁడెవ్వఁడు మూలకారణము
డెవ్వఁడనాదిమధ్యలయఁడెవ్వఁడు సర్వము దాని యననము
డెవ్వఁడు నాని నాత్మభిప్ర నీశ్వరు నే శరణంబు వేడఁదము ||

(భాగవతము)

నానా దేశములందు నానావిధ మతములయందొక తెగు-
నామములచే నెఱుంగఁబడు నీశ్వరుఁడత్యంత ముక్త టియే. హిందువులచే భగవంతుఁడనియు, సదాశివుఁడనియును, మహాదేవుఁడనియును, బ్రహ్మమనియును మఱియును లెక్క నామములగు బిలువఁబడు తత్త్వమునే “అల్లా” యని మహమ్మదీయులును, “జుహూవా” యని హిందూవులును, “అర్మిజ్జీ” అని పారశీకమతస్థులును, “గాడ్” అని యాంగ్లేయులును బిలుచుచున్నారు. పేరు లెన్నియైనను నేమి? పేరులచే నిరూపింపఁబడు తత్త్వ మొక్కటియే. సకల మతములును ఈశ్వరుడొక్కఁడే యని యుద్ఘోషించుచున్నవే కాని నలుపు ఈశ్వరులని చెప్ప సిద్ధాంత మొక్కటియుం గానము.

హిందువులు ముప్పదిమూడుకోట్ల ఈశ్వరుల నుపాసించు వారని పరమతస్థులగు కొందఱి యభిప్రాయము. ఇది హిందూ మత సిద్ధాంత మెఱుంగుచేఁ గలుగునది కాని వేఱు కాదు. అట్టి సిద్ధాంతము హిందూమత సిద్ధాంతమునకు బ్రత్యక్షవిరుద్ధమని చెప్పవలయునా? అవాఙ్మానసగోచరుఁడు, నిరంజనుఁడు, నిర్వికల్పుఁడు, నేకము నద్వితీయుఁడును నగు నీశ్వరుఁడు త్రిమూర్తులుగ వ్యక్తమగునని వివిధ మతములయందును ఘోషింపఁబడుచునే యున్నది. వారలక్రిందఁ దదాజ్ఞాప్రవర్తకులగు నసంఖ్యాకులయిన దేవతలు పెక్కు తారతమ్యముల నొప్పి వర్తించుచున్నవారు. ముప్పదిమూడుకోట్లను సంఖ్య యీశ్వరునియం దన్వయించునది కాదు. తదాజ్ఞాప్రవర్తకులగు దేవతలను దెల్పునది. ఇంద్రాదిదేవతలు ఈశ్వరులని భావించువారును గలరా? లేరని నొక్కివక్కాణింపనగు. అట్లే యితర మతములయందును గూడ నీశ్వరాజ్ఞాప్రవర్తకులగు దేవకోటు లనేక తారతమ్యముల నొప్పియున్నారని నమ్ముచునే యున్నారు. మహమ్మదీయులును, క్రైస్తవులును “ ఏస్ జల్స్ ” అనియును “ ఆరేన్ జల్స్ ” అనియును దూతలనియును బిలుతురు. ఈ విషయమునందు సైతము నామభేదములచే నిరూపింపఁబడు వస్తువొక్కటియే. పూజ్యులగు దేవదూతలు పెక్కుండు కలరని నమ్ము క్రైస్తవులు లోనగువారు హిందువులు దేవతలం బేర్కొనుచో వారల

మూఢులని యధిక్షేపించుచున్నవారు. ఐనను అన్ని మతముల యందును సామాన్యజనుల కగోచరులై సూక్ష్మలోక సలచారులగు దేవతలున్నారనియును, ఆ దేవతలు మానవులకుఁ గీడుమేలు లొనర్పఁజాలియున్నారనియును నమ్మును నేయున్నవారు. కావున సర్వేశ్వరుఁడును, స్వానియంతయును, దేదాజ్ఞా ప్రవర్తకులగు దేవత లనేకులనియును సర్వములములవారు సామాన్యముగ నమ్మువిషయములు.

II. జీవాత్ములు : ఈశ్వరాంశములు

అన్ని మతములవారు జీవత్త్వము నిరూపించుచో జీవుఁడు కేవలశరీరము కాఁడనియును, శరీరముకింటి నిలుకొనుఁడును, శరీరమున కధిశ్వరుఁడును నగు జీవుఁడు వేరుగ నున్నవాఁడనియును, ఆ జీవుఁడు ఈశ్వరాంశ మనియును బ్రహ్మపాదము చున్నారు. శరీరమే జీవుఁడని చెప్పినట్టి మత ముక్తినియు గానరాదు. ఆ జీవుఁడు ఈశ్వరాంశము యుండుటయట్టి యీశ్వరుని బోలి సచ్చిదానందస్వరూపుఁడై యున్నవాఁడు. ఈశ్వరుఁడు మహాజ్యోతి స్వరూపుఁడును జీవాత్మ లాభ్యోతి నుండి వెలువడిన విస్ఫులింగములనియును ముఁడికోపమునై నను, ఈశ్వరాంశములని భగవద్గీతయందును సమోపపాదించి యున్నది.

యథా సుచీప్తాత్పావనాః స్విస్ఫులింగాః

స్పహప్రళః ప్రభవంతే సదాపః ।

తథాక్షరా ద్వివిధా స్సోమ్యభావాః

ప్రజాయంతే తత్ర చైవాపియంతి ॥

(ముండకోపనిషత్తు)

మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః ॥ (గీత)

III. పరమపురుషార్థము

జీవు లీశ్వరాంశములు గనుక విస్ఫులింగములం దేరితి నవి వెలువడివచ్చు మహాజ్యోతిలోని శక్తులన్నియు లీనములై యున్నవో యారీతి నీశ్వరునిలోని సమస్తశక్తులును లీనమై బీజభూతములుగ నున్నయవి. ఈ శక్తులన్నియు వికసించి వ్యక్తమగుటయే పరమపురుషార్థము. దీనికొఱకే జీవులను సంసారమునందు జగదీశ్వరుఁడు ప్రవేశింపఁజేయుచున్నాఁడు. జీవులు సంసారమందు బ్రవేశించి యనేకజన్మములెత్తి స్వకర్మా నుసారముగ నిహపరలోకములయందు నుఖదుఃఖముల ననుభవించి శుద్ధచిత్తులయి పరిపక్వదశయందు వైరాగ్యభక్తి జ్ఞానపరిపూర్ణత నొంది పరమేశ్వరునియందువలె సమస్త కల్యాణగుణములను బూర్ణముగ నొందుదురు. దీని నీశ్వర సన్నిధానము చెందుటయనియు, నీశ్వరస్వరూపము నొందుటయనియు, స్వస్వరూపమును బొందుటయనియును జెప్పవచ్చును. ఇదియే ముక్తి. వివిధమతస్థులు రుచివైచిత్ర్యముచేఁబురుషార్థస్వరూపమును బలువిధములుగ వర్ణించుచున్నను నాయామత మూలగ్రంథములను జక్కఁగ బరిశీలించి సమ

రసముచేపి చూడ నాస్వరూపవర్ణనమునందు స్వల్పభేద ముండ
వచ్చును గాని తాత్త్విక భేద మొత్తము నున్నట్లు చెప్పబోలదు.
మతియు సందతును నీహరుసార్థము నుపదేశించి దానిని సాధ్య
మగుంతి క్షేపముగను సులభముగను బొందు నుపాయము
లఁబరిశీలించి పోషించుచు వసుతిరువాతివారిని వృథముగఁ
బురుషప్రయత్నిము నేయఁబురికొల్పుచున్నారు. ఇంద్రియ
గోచరమగు నీభూలోకముగాక సూక్ష్మములును, నింద్రియా
గోచరములును నితరలోకము లున్నవనియు వివిధున్నియుఁ
జీవులకు నానావిధ అనుభవములకు స్థానములై జ్ఞానము నొసం
గుననియును వారందఱు రూఢిగ సంగీకరించుచున్నారు. ఇట్టి
పరమపురుషార్థమునే ముఖ్యముగ నిరూపించి తీత్యాధముల
బోధింపని మతిమొక్కటియుం గానరాదు.

IV. సాధనమార్గము

జీవుఁ డీభూలోకమునఁ బెక్కు మాత్రులు జన్మించి కర్మాను
సారముగ నిహపరలోకములయందు సుఖదుఃఖముల అనుభ
వించి, యా అనుభవముచేఁ బ్రతిజన్మమునందును జ్ఞానమును
వృద్ధిచేసికొనుచుఁ గాలక్రమమున ననేకజన్మసంక్లిష్టచేఁ బరమ
పురుషార్థమును జెందు నని హిందూమతమున వెల్లడిగఁ జెప్పఁ
బడియున్నది. ఆ జ్ఞానమును సాధించుటకు ముఖ్యముగ
నీభూలోకము పాఠశాలవంటిది, భూలోకమున సాధింపఁదగిన

జ్ఞానమును బరిపూర్ణముగ సాధించువఱకు జీవుఁడు మరల మరల జన్మించి యీ భూలోకమును పాత శాలకు రాక తీరదు. పరమ దయానిధి యగు భగవంతుడు జీవులు పరిపూర్ణు లగునంత వఱకు భూలోకమున వారికి జనన మొసఁగి కృతార్థులను జేయు నుగాని యొక్కజన్మముననే పరిపూర్ణులు కానిమాత్రమున వారిని శాశ్వతనరకప్రాప్తులను జేయఁడు. మఱియు నొకజన్మముననే మనుజుడు పూర్ణుఁడగు ననుటయు అసాధ్యమైన పని.

పురాణోక్తిహాసములలో చెప్పిన యొక అంశమును మాత్రము మనము మరువరాదు. ఈ ముక్తి యనునది తాను బ్రహ్మనందము ననుభవించుటకే కాదు. కరుణానిధియగు పరమేశ్వరుఁడు సమస్తలోకములను తన యపారకృపతో నేలుచున్నాఁడు. వారి యనుగ్రహమువలన మనము పరిపూర్ణులము కాగా ఆ పరిపూర్ణతను వారి మహత్కార్యముతో తోడ్పడుటయందే వినియోగించుట పరమధర్మము. ఇంకొకంతు నుత్తమమగు పురుషార్థ మేమున్నది. ప్రసిద్ధ మహాపురుషులందఱు దీనినే బోధించియున్నారు. ప్రహ్లాదుఁడు తనకు ప్రసన్నమైన శ్రీ నృసింహమూర్తినిగూర్చి యేమిచెప్పెనో చూడుడు.

శ్లో॥ ప్రాయేణ దేవ ! మనయ స్స్వవిముక్తి కామాః

మానం చరంతి విజనే న పరార్థనిష్ఠాః ।

నైతాక్ విహాయ కృపణాక్ విముముక్షు ఏకో

నాస్యత్వదన్య శరణం భ్రమతో నుపశ్యే ॥

తా. ఓ దేవా, తఱచుగా మునులు తమ ముక్తిని మాత్రము గోరినవారలై, విజనస్థలమున మౌనము నవలంబించి సగచరింతురు. అట్టివారు ఇతరుల శ్రేయస్సునిషయమై యాసక్తిగలవారు కారు. ప్రపంచమునందు దీనులైయున్న వీరిని విడిచి యొక్కడనే మోక్షోపక్తుడను గాను. సంసారమున దిరుగు నీ జనమునకు రక్షకుడవు నీవు తప్ప మఱి యొకరిని గానను.

ఈ విషయమునే మనవారు ఇప్పుడు మగచిపోయి తను తను కృతార్థతనే ముఖ్యముగ యోచించుచు, లోకదుఃఖమును మరిచిపోవుచున్నారు. ఇది చాల ప్రమాదము. మహానుభావుల ధర్మము లోకసంగ్రహమే. ఈ అంశమును దివ్యజ్ఞాన సమాజమువారు విశేషముగ నొక్కి చెప్పుచున్నారు.

ఈ పునర్జన్మవిధి హిందూబౌద్ధమతములయందు మాత్రమే బోధింపఁబడి యున్నదనియును, తమతమ మతములయందు లేదనియును నాధునికులగు పారిశీకనుశిష్యులయొక్క క్రైస్తవులయు, మహమ్మదీయులయు సభిప్రాయము. ఐనను మహమ్మదీయులలోఁ దత్త్వజ్ఞులగు “సూఫీ” తెగవారి గ్రంథములలో నీ సిద్ధాంతము గన్పట్టుచునే యున్నది. క్రైస్తవుల మత గ్రంథ మగు ‘బైబిల్’ లోఁ బెక్కుచోట్ల నీ సిద్ధాంతము విస్పష్టముగ నూచింపఁబడియే యున్నది. ఈ కాలపు క్రైస్తవులలోఁ గొందఱును, మహమ్మదీయులును నీ సిద్ధాంతమును

నమ్మరుగాని శ్రద్ధాభువులై తమతమ గ్రంథములను జక్కగ
 శోధించిన విద్వాంసు లెల్లరును దీనిని నమ్ముచునే యున్న
 వారు. ఇక్కాలపుఁ గ్రైస్తుమతబోధకులు సైతము కొందఱి
 సిద్ధాంతమును దమప్రజలకు బహిరంగముగ బోధించుచునే
 యున్నవారు. దివ్యజ్ఞానసమాజశాఖలు ప్రపంచమునందు
 వ్యాపించుచు రాఁగ రాఁగ నీ ముఖ్యసిద్ధాంతము నెల్ల యెడల
 నన్ని మతములవారు నంగీకరింప మొదలుపెట్టిరి.

V. కర్మము

ఈ రీతిని జీవులు భూలోకమునఁ బెక్కు-పర్యాయములు
 జన్మించి సంసారప్రవాహమున ననేక కర్మములు—తౌకిక కర్మ
 ములును, మతాచార కర్మములును—చేసి, వాని ఫలానుసార
 ముగఁ బరలోకము నొందుదురు. వారు మనస్సుచేఁ గాని,
 ఇంద్రియములచేఁ గాని, కాయముచేఁ గాని చేయు కర్మము
 లొక్కొక్కటియుఁ దదనుగుణమగు ఫలము నిచ్చుచునే
 యున్నవి. ప్రతిమనుష్యుఁడును దానుజేయు కర్మానుసారముగ
 నిహలోకమునను, బరలోకమునను దప్పక ఫలముల ననుభ
 వించును. కావున నీ జన్మమున శ్రద్ధతోఁ బుణ్యకర్మములఁ
 జేయుచుండిన నిహపరలోక సుఖముల నొందుటయే గాక
 మీఁది జన్మమునందును నట్టి పుణ్యకర్మములందు రుచి గలు
 గఁజేసి యట్టి పుణ్యకర్మములందె ప్రవర్తించునటులఁ బ్రేరే

పించు శుభవాననలతోడను, అట్టి పుణ్యకర్మములను నుటి
కొంత దార్ధ్యముతోడను, మఱికొంత నులభముగను జేయు
స్వభావముతోడను, శక్తితోడను, జన్మించును. ఆ మీఁది
జన్మమున నా జీవున కిట్టి పుణ్యకర్మములఁ జేయ నవకాశము
నిచ్చు దేశకాలనిమిత్తములు నొనఁగూడును. ఆ కారణమున
జీవుఁ డెక్కుడుగ నట్టి పుణ్యకర్మములనే యుపార్జి యున్నచో
తరజన్మములఁ జిత్తశుద్ధినొంది కాలక్రమమున మోక్షసాధన
జ్ఞానసంపన్నుఁడగుచు సంసారచక్రమునుండి విముక్తుఁడగు
మోక్షమును జెందుచున్నాఁడు. అట్లుకాక కామక్రోధములు
గలిగి పాపకృత్యములను చేసిన జీవుఁ డిహపరిలోకముల
దుఃఖమును జెందుటయేగాక పిదప జన్మములందు స్త్రీగణము
పాపకృత్యములయందు రుచియును బ్రేరణయును గలుగఁజేయు
నశుభవాననలతో జన్మించి యట్టి పాపకర్మములందే ప్రవ
ర్తించు స్వభావము గలవాఁడగు. మఱియుఁ బుణ్యకార్య
ముల కననుకూలమగు స్వభావము గలిగి పుణ్యకర్మములఁ
జేయఁ బ్రతికూలములగు సందర్భములతో జన్మించును. ఇదిను
జీవుఁ డీశ్వరాంశ మగుటంబట్టి స్వస్వరూపము నెఱిగి పురుష
ప్రయత్నము చేయ న్యంత్రుఁడే యగును. గానఁ బుణ్యకర్మ
ములను జేయుటయందును, పాపకర్మములను విడుచుటయం
దును, పురుషకారమును జూపి శ్రమశ్రమముగఁ పరిశుద్ధుఁ
డును పరిపూర్ణుఁడును కావచ్చును. చేసిన పుణ్యపాపకర్మము

లకు మాత్రము ఫలానుభవమును బొందక తీరదు. పాపకర్మములందుఁ బ్రవర్తించి మీఁది జన్మములందుఁ బూర్వ దుర్వాసనలు గలవాఁడయ్యును దనకుఁ గల స్వభావమును సందర్శములును బ్రతికూలము లయ్యును శాస్త్ర విచారముచేఁ గాని, సత్సంగత్యముచేఁ గాని పాపపుణ్యముల నఱిగి తాను భగవదంశ స్వరూపుఁడ నను జ్ఞానమును బలపరచుకొని ధైర్యముతో దుర్మార్గమును వదలి సన్మార్గమునం బ్రవర్తింప నిశ్చయించి పూనికతో ప్రయత్నించి, పరిపూర్ణుడగును. ఇట్టి శక్తి పరమదయానిధియైన పరమేశ్వరుఁడు తనయంశమగు జీవున కొసఁగి యున్నాఁడు. కావున నెట్టి పాపియైనను జీవుఁడు స్వస్వరూపము నఱిగి కర్మపాపములగు దుర్వాసనలను నిర్మూలముచేయ దృఢనిశ్చయముఁడై పశ్చాత్తాపముచేతను, సర్వభూతకారుణ్యముచేతను, భగవద్ధ్యానారాధనములచేతను, బరిశుద్ధుఁడయి కృతార్థుఁడు కాఁగలడు. కావున మనష్యుఁడు పాపకర్మములను జేయుచోఁ గర్మత్వము భగవంతునియందారోపించి భగవంతుఁ డట్టి బుద్ధిని బుట్టించె ననుట యవివేకము. విధి యనునది జీవుఁడు స్వతంత్రముగఁ జేసిన కర్మ ఫలమే కాని, అకారణమగు భగవంతుని యిచ్చకాదు. కావున విధివశత యనునది మనము చేయఁబోవు కర్మములయందన్వయించుట యంత సరిగాదు. ఈ కర్మసిద్ధాంతము హిందూబౌద్ధమతములు మాత్రమే బోధించు చున్నవనియును,

నితర మత సిద్ధాంతములకు విరుద్ధమనియు నీకాలపు వారిలోఁ గొందఱు భావించుచున్నను, ఇతర మతగ్రంథములందును గూడ నీ విషయము గానవచ్చుచున్నది. క్రైస్తవుల మత గ్రంథమునందును “ఎట్టి బీజముల విత్తుదువో యట్టి ఫలముల నీ వనుభవింతువు”, “ఎంత నీ విఠెదల కిత్తువో యంతయే మరల నీ కీయఁబడును”, అను నీ మొదలగు వాక్యముల వలన నీ సిద్ధాంతమే కదా స్పష్టముగ నిరూపింపఁబడుచున్నది. ఇట్లే యితర మతములయందును ఈ విషయము కనిపించుచున్నది.

కావున నో సోదరులారా! రండు. మన మెల్లరి మీ విషయములఁ జక్కఁగఁ బరిశీలించెము. మన మన మతగ్రంథములఁ జక్కఁగఁ జదివి యందలి ధర్మముల నెనఁగ్గిరిము. మన మతాభివృద్ధికై పాటుపడి కృతాంశుల మగునము. మనము లన్నియుఁ బ్రహ్మవిద్యాకరులములే యనియు, నామాత్రము లన్నియు నిష్టఫలదాయకములే యనియు, నెఱింగి పరిమళవైషమ్యమును మాని యన్నిమతముల నాదరింపెము. నన్ని జ్ఞాఁడును, పరమదయానిధియును నగు పరమేశ్వరుఁడు నిదంశి స్వరూపులైన జీవుల కాయావారికిఁ దగిన శ్రేయోమాన్యముల నాయామతరూపమున నేర్పఱచియున్నాఁ డని నిశ్చయించి యాయామతములయం దాయావారికి శ్రద్ధాధక్తులు గలుగఁ జేసి ఆయామార్గముల ననుష్ఠించునటులఁ బురికొల్పుదము.

వైషమ్యములు మాని యందఱము సోదరభావమున నత్యంత ప్రేమతో నన్యోన్య సహకారులమై భగవత్కైంకర్యమును జేయుదము. లోకమునం దనూయా స్పర్ధాతిరస్కాగాది రూపమైన ద్వేషమును మాన్పి నకలజనులను భక్తిప్రేమా మృత భరితులనుగఁ జేసి లోకమందంతట నైకమత్యము నెఱపి లోకోపకారమునకుఁ బాటుపడుదము. లోకమునం తయు సుఖ పూరితముగఁ జేయుదము. పరమేశ్వరప్రీతిఁ జేయుదము. కృతార్థుల మగుదము.

నర్వేజనా స్సుఖినోభవంతు !

రెండవ ధ్యాయము

గురుశిష్య భర్తములు

సృష్ట్యాదిని భగవంతుడు మానవుల సృజించి వారిలఁ గృతార్థులనుజేయ మన్నాదిమహాత్ములను సైరిము మానవ కోటియందు నవతరింపఁ జేసి నని పూర్వాధ్యాయమున నూచింపఁబడియె. ఆ మహనీయుల స్వరూప మిందుక విచారింపఁదగియున్నది.

ఒక్కొక్క బ్రహ్మకల్పమునందును జన్మించు జీవులయందనేక తారతమ్యములు గలవు. వారిలోఁ గొందఱైనను బూనికతోఁ దనుభర్తముల నెఱింగి చక్కఁగ ననుష్ఠించి తత్ఫలములఁ బూర్ణముగ నొందఁజాలియుందురు. ఇట్లు గొందఱు స్వభర్తములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠించి యనేకజన్మములఁ గ్రమక్రమమునఁ బశ్యమునొంది సంసారసాగరమును దాటి పరిపూర్ణులయి, సిద్ధులై, భర్తస్వరూపులై, యీశ్వరతాదాత్మ్యమును జెంది ముక్తులై యీశ్వరాజ్ఞాపరిపాలనమున పూనిలోకహితము పొంటు వర్తించుచుఁ గల్పాంతమున నీశ్వరుని యందు లీనమై యుందురు. పూర్వకల్పమునఁ గడచేరిన యమ్మహాపురుషులు వర్తమానకల్పాదియందు లభికారికై

పామరజనోద్ధారణార్థము జనన మొందుదురు, కాని కేవల సామాన్యజనులవలెఁ గర్మనిబద్ధులై జననమొందువారు కారు. ఇట్టివారే ఋషు లనునామమునఁ బరఁగివారు. వారిలు పరిపూర్ణబ్రహ్మనందానుభవము కలవారయ్యును, సంసారసాగరమున మునిగియుండు సజ్జలయం దపారికరుణచే లోకమున మాటిమాటికి సమాన నామరూపములతో¹ జన్మించి శరీరధారులై వర్తింతురు! లోకమున ససంఖ్యాకులగు జీవులు పామరులై సమస్తదుఃఖభాజనులయి సంసారమున వర్తింపుచుండఁ దాము నిర్వాణసుఖ మనుభవింప నిచ్చలేనివారై యపారదయచే లోకమున జీవులందఱును గడతేరుదనుక నీ మహాపురుషులు పాటుపడ నిశ్చయించి వర్తింతురు. వీరిలు బ్రహ్మవిద్యానిధులై జగమునందలి యజ్ఞానాంధకారమును దొలఁగించి బ్రహ్మజ్ఞానమను వెలుఁగును బ్రకాశింపఁజేసి జగము నుద్ధరింపఁ బూనియున్నవారు. వారిలు పరినూత్న తత్త్వమును, పరమాత్మకును జీవులకును బ్రవంచమునకును గల సంబంధమును, సమస్తభూతముల యథార్థతత్త్వమును

¹ పరిపూర్ణులైన జన్మమున వారు ధరించిన స్థూలశరీరమునే, తమ యోగ బలముతో, వేలకొలది వత్సరములకాలము నిలుపుకొని కాని, లేక ఇష్టానుసార మా శరీరమును విడిచి మరియొక శరీరమును ధరించినను, పూర్వపు నామ రూపములనే ధరించిగాని, లోకమున వర్తింతురు. వారు జరామరణములను జయించినవారనబడుదురు.

సమస్తభూతములు ప్రాప్యస్థానమును బొందుటకు సాధనములగు మార్గములను జక్కఁగ దెలిసియుండుటం జేసి ప్రకృతిజనసామాన్యమునకు వలయు ధర్మములను నిరూపింపఁ దగియున్నవారు. మహర్షులనఁ దగువారలే శిల్పాదియందు రాజులుగ నహితము జన్మించి సకలజనుల గ్రహించి యుండఁజేసి వారివారికిం దగిన ధర్మము లనన్వేషింపఁజేయుదురు. అప్పుడు సర్వజనోపయోగముగ వర్తాశినుధర్మముల స్థాపించి జీవకోటుల యోగ్యతానుసారముగ వర్తాశిను విభాగమును జేసి తగిన కట్టుబాటుల నేర్పఱచి లోకమును బరిపాలించుచుండుదు. మనుస్మృతి లోనగు ధర్మశాస్త్రములన్నియు మహర్షిప్రోక్షములే. ఆ సురాతన గ్రంథములయందు రాజధర్మములును, భృత్యధర్మములు, సాంఘిక నియమములు, బ్రహ్మవిద్యాసారము మొదలగునవి సమగ్రముగఁ బ్రతిపాదింపఁబడియున్నవి. బ్రహ్మవిద్యాసార మనఁదగు పరవిద్యను భగవంతుఁడు మనువు, ఇత్యోకు మొదలగు రాజర్షులమూలముననే లోకమున వ్యాపింపఁజేసెనని శ్రీ గీతాశాస్త్రమునఁ జెప్పఁబడియున్నది.

ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్షతా నహనువ్యయమ్ ।

వివస్వాక్ మనవే ప్రాహ మనురిత్యాశి కేఽబ్రహ్మణే ॥

ఏవం పరంపరాప్రాప్తామిమం రాజ్ఞయో విదుః ।

స కాలే నేహ మహతా యోగో నష్టః పరింతప ॥

(గీతా. 4 - 1, 2)

తా. శాశ్వతమైన యీ యోగమును నే, నర్జునా, సూర్యు నకుప దేశించితి. అతఁడు మనువునకుం జెప్పి. మను విత్వోక్తు నృపున కెఱిగించె. ఇట్లు క్రమక్రమముగ వచ్చిన యీ యోగసారమును రాజర్షు లెఱుంగుదురు. అట్టి యీ యోగము చిరకాలము జరుగఁగా నశించెను.

మహర్షులచేఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన ధర్మము లన్నియు కాలా నుసారముగ గల్పాంతము వఱకు ననుష్ఠేయము లయియున్న యవి. చక్కఁగ బరిశీలించి చూడ నా ధర్మములు ఒక్కజేత మునకు మాత్రము గాని, ఒక్క కాలమునకుఁ గాని నిర్దేశింపఁ బడినట్లు గానరావు. అవి యధికారానుగుణముగ సర్వజనా నుష్ఠేయములును, సర్వలోకోపయుక్తములును, అయియున్న యవి. సర్వజ్ఞులయిన వారిచే విధింపఁబడి యుండుటం జేసి జీవుని సర్వోత్తమ మగుపదవిని జెందించుటయం దతిసమర్థము లయియున్నవి. ఆధునికులు వారలవలెఁ బరిపూర్ణజ్ఞానులు గామిం జేసి, నా విధుల తాత్పర్యము గ్రహింపలేక వాని స్వారణ్య మెఱుంగఁజాలకున్నారు. ఆ ధర్మము లన్నియుఁ జక్కఁగ ననుష్ఠింపఁబడినచో లోకమున మానవకోటికి మాత్రమే గాక చరాచరములగు సమస్తభూతములకు నత్యంత సుఖ మొనఁగూర్పఁ జాలియుండును. మఱియు, నీ ధర్మా చరణముననే యదృశ్యము లగు భువరాదిసూక్ష్మలోకవాసు లగు దేవతలకును, మానవులకును అనుకూల్యము సిద్ధించి

లోకమున దేవతాప్రసాదసాధ్యములగు వృక్ష్యాదులు సకాలమునఁ గలుటయును సస్యములు ఫలించుటయును సిగ్గుచి లోకమునకుఁ బరమ సుఖవాప్తి గలుగఁజాలును. అట్లాన ముచే నా ధర్మములను విడిచినట్లైన లోకమున మానవకోటి యందు అన్యోన్య వైషమ్యభావము కలుగుటయేగాక సకలార్థములు గలుగుటకును అన్వదమగుచున్నది. వర్తమాన కల్పమున మహర్షులు కొంతకాలము మానవకోటియందు జన్మించి జీవకోటులకు మార్గదర్శకులైయుండి కాలక్రమమున జీవకోటుల శ్రేయస్సును దీక్షించియే యదృశ్యులయి యున్న వారు. అదృశ్యులయ్యును లోకాభివృద్ధిని గోరుచు, లోకుల వర్తనముల నిరీక్షించుచు, వారెప్పు డనుష్ఠేయధర్మలోపమున క్షీణత నొందుదురో అప్పుడు తా మవతిరింగిగాని, పరిశుద్ధులును, నిష్కాములును, లోకసంగహమే ధర్మముగ నెంచి ప్రపంచాభివృద్ధికై పాటుబడ కంకణము కట్టుకొని లోకమున పనిచేయువారును అగు తమ శిష్యులమూలమునగాని చక్కఁ జేయుచుఁ గల్పాంతము వఱకు సనాతన ధర్మములను గాపాడుచు, లోకమున యోగ్యులగు మానవులకు సహాయులగుచుఁ గాచియున్నవారు. కల్పాంతరము నుండి యవతిరించిన యాధికారికులు గాక వర్తమానకల్పమునందు జన్మించిన జీవులలోఁ గూడ ధర్మానుష్ఠానబలముచేఁ జిత్తిశుద్ధి నొంది స్థితిప్రజ్ఞలై భగవద్భక్తులై, గుణాతీతులై యీశ్వరభావమునొంది జీవన్ము

క్తులయినవారు సమ్మహనీయ సంఘమునం జేరి వారలవలె
మహర్షిశబ్దవాచ్యులగుచున్నారు. అట్టి జీవన్ముక్తులు సంసార
సాగరమగ్నులై యుండు పామరులను దరింపఁజేయుటకుఁ
బలుమరు నీ భూలోకమున జన్మించి పాటుపడుటయు గలదు.
వారలు సదా బ్రహ్మనందభరితులై యోగ్యులగు శిష్యులను
వెదకుచు నట్టివారి మనస్సులయందుఁ బ్రవేశించి వారి యజ్ఞా
నమును దొలగించి పరిశుద్ధులను జేసి వారలఁ దమవలెఁ బరి
పూర్ణులుగఁ జేయుటకుఁ బాటుపడుచున్నవారు. అట్టివారి
యనుగ్రహమునకుం బాత్రులయిన యెడల వారి సహాయము
తప్పక కలుగును. మానవులు స్వప్రయోజనపరులై యుండు
నంతవఱకు వారల యనుగ్రహము నొందఁజాలరు. పరోప
కారబుద్ధి వృద్ధికానుకాను వారల కటాక్షవీక్షణమునకు
నర్హులయి శీఘ్రకాలమున వారి ప్రత్యక్షసందర్శనమునకుం
బాత్రులయి వారలవలెఁ గాలక్రమమునఁ బరిపూర్ణులై
జీవన్ముక్తులు కాఁజాలుదురు. వీరలే పరమగురువులని పిలువఁ
బడువారు.

గురువులు

గురువనఁగా నజ్ఞానమును బోఁగొట్టి జ్ఞానోపదేశము చేయు
వారు. సంసార సముద్రమును దరించి యితరులను దరింపఁ
జేయఁబూనినవారలే గురువులు.

అవిద్యాహృదయగ్రంథి బంధమోక్షో భవేద్యతః ।

త మేవ గురుత్యాహుర్ముఖశ్చార్థాన్తేనః ॥

తా. అజ్ఞానజనితమైన హృదయబంధములకు మోక్ష మెవరివలనఁ గలుగునో వారిని గురువని గురుశిష్యార్థము నెఱిగిన పెద్దలు వచించుచున్నారు.

బ్రహ్మాండమున గురువు లనేకతాంతిమ్యముల నొప్పి యున్నవారు. ముఖ్యముగా గురువులను పరిపూర్ణు లనియు, నపరిపూర్ణులనియును రెండువిధములుగ విభజింపవలయు. ప్రతిభ మమున నానందస్వరూపియగును, నశల జ్ఞానప్రదానియును, సంసారిరూపియగు నిజ్ఞానమును దహించిమహాశిశూనవాసియు నగు పరమేశ్వరుడే “గురోర్గురుః” అను నానుమున నొప్పు వాఁడు. వారి వెనుక వారికి బ్రతినీధులగు మోక్షివుల వారి పాదారివిందములఁ జేసెడివలనారే శ్లోకములైన జీవన్ముక్తుల సమాజము. వీరు కాగనిగురువు లనియుగ బిలువఁ బడుదురు. వీరు లోకహితార్థము సూలశిరీషధారులై, ఇష్టమును హినువృద్ధిప్రపాంతిముల నున్నవారిని ముందే సూచింపఁబడియె. ఐనను వీరు సూక్ష్మశిరీషములతో జగదముఖం దంతట సంచరించుచున్నవారు.

చగంతి హృదయో కానుం బ్రాహ్మణా భగవత్ప్రసాదాః ।

మద్యకాం గామ్యబుద్ధివాల బోధాయోన్ముక్త లింగినః ॥

కుమానో నాదయుధుగిరిగా జేవగో2సితిః

.... ఏతే పరేచ నిర్దేశాశ్చరంతి జ్ఞానహేతవః ॥

(భాగవతము, ౬ స్కంధము)

తా. భగవద్భక్తులగు బ్రాహ్మణులు, కుమారనారదులును, ఋభువును, అంగిరసుండును, దేవలాశితులును, పరాశర మైత్రేయ భరద్వాజ వసిష్ఠాదులును, మఱియు ననేకులు సిద్ధులును మాబోటి యల్పబుద్ధులకు పరమార్థజ్ఞానప్రదాతలై, యున్మత్తాదిచిహ్నములు గలవారై (అనఁగా వారి మహిమను బయలు పఱువక) స్వేచ్ఛగా భూతలంబున సంచిరించుచున్న వారు.

పూర్వకాలమందు జనులు శ్రద్ధాభువులుగ నున్నందున వారల కీమహాత్ములు అష్టాదశాక్షుల దర్శనమిచ్చుచుండిరి. ఇష్టాదశాక్షులతో మానవులు కేవల విషయాశక్తులై, స్వప్రయోజనపరులై, భక్తిశ్రద్ధావిహీనులై యుండుటంబట్టి యమృతహాత్ముల సందర్శింప నర్హులుగాక యున్నారు. ఐనను భగవత్స్వరూపు లగు వారిని మనము చూడఁజాలక పోయినను మనల నామహాత్ములు సర్వకాలములయందు దివ్యదృష్టితోఁ జూచుచు, మన జ్ఞానవృద్ధికొఱకును, బరిశుద్ధతకొఱకును యత్నించుచున్నారు. సప్తర్షులు, నారదుఁడు, వ్యాసశుకాదులు, గోత్రఋషులు, ఉద్ధవమైత్రేయులు లోనగు వార లీకారణగురువర్గమునఁ జేరియున్నవారలు. వీరలు పరిపూర్ణులయి, భగవత్స్వరూపులయి, తమకువలయు ప్రయోజన మెద్దియు

లేకున్నను జీవులను దరింపజేయుటయే పనిగాఁ బూని ప్రతి
 ఫలము నించుకంతయుఁ గోరక సూర్యుఁడు లోకమునకు
 వెలుగునిచ్చునటులఁ బొటుపడుచున్నవారు. ప్రపంచమున
 జనులను బరిపాలించుటకుఁ జక్రవర్తియుక్కఱమగుడ నారి
 యాజ్ఞకులోఁబడి మంత్రవగ్దమును, గాఢప్రతినిధులు నుండు
 రీతిని జ్ఞానపరిపాలనమునందు “గురోర్గురుః” అనఁబాగు
 మహాదేవుఁడు చక్రవర్తిస్థానమున నుండఁ జైఁ జెప్పిన మహా
 త్ముల నమూహము గాఢప్రతినిధులగ బోలియున్నది. ఇదిను
 వీరందఱును దఱచుగ నదృశ్యులై పనిచేయువారిలు. కావున
 సామాన్యజనులకు జ్ఞానోపదేశము చేయుటకొఱకుఁ దమశిష్యు
 లలోఁ గొందఱిని జన్మింపజేసి మఱియు లోకమున జన్మించి
 యుండువారలలో నుత్తములను గొందఱఁ దమశిష్యులనుఁగా
 జేసికొని వారిమూలమున నెఱుఁగఁబడెనట్లు జ్ఞానము నుపదేశిం
 పజేయుచు భక్తిశ్రద్ధల వృద్ధిజేయుచు జగమున బ్రహ్మ
 విద్య మఱువక యుండునట్లు కాపాడుచున్నవారు. వీరే నై
 నునహరింపఁబడిన యపరిపూర్ణులగు గురువులు. వీరే కార్య
 గురువు లనియును బిలువఁబడుదురు. వీరు భూలోకమున
 జన్మించి చిత్తైకాగ్రముతో నీశ్వర భ్యాసము చేయుచు, భూత
 దయ నభ్యసించుచు గారణగురు ప్రేరితులయి, తామును
 దమశిష్యప్రశిష్యులతో యోగులగు సామాన్యజనులకు గాఢ
 యోగమార్గముల నుపదేశించుచు, బరుల మేలుకొఱకుఁ

బాటుపడుచుఁ గొంతకాలము భూలోకమునఁ గలసి మెలసి వర్తించుచు జ్ఞానధనమును వెదజల్లి కాలక్రమమున జీవన్ముక్తులై కారణగురువుల సమాజమును జేరుదురు. ఆ శిష్యప్రశిష్యులలోఁ గొందఱుమాత్రము మహాత్ములగు కారణగురువుల సందర్శనమునకుఁ బాత్రులయి వారి యాజ్ఞానుసారము లోకమున వర్తించుచుందురు. మఱి కొందఱు అట్టి యుత్తమపదవిని జెందక యుండియుఁ దదనుగ్రహపాత్రులై వారిచేఁ బ్రేరితులై లోకుల జ్ఞానాభివృద్ధికొఱకుఁ బాటుపడుదురు. తఱుచుగ లోకమున సజ్జనులును విచారితులునై యుండువారిలకు ఆకస్మికముగ నెవఁడో యొక పురుషుఁడు వచ్చి మనస్సందేహములఁ బాపి సత్పథమును జూపిపోవుట వినుచున్నాము. ఇట్లు మంచిమార్గమును జూపిన పురుషులు కారణగురువుల ప్రేరేపణమున వచ్చినవారలే యని యెన్నఁదగియున్నయది. ఇట్లు కారణగురువుల నేకవిధములుగ జీవులను సన్మార్గప్రవర్తకులుగఁ జేయుచుందురు. అందొకటి రెండు మార్గములు ముఖ్యముగ నిందు సూచింపఁబడును.

౧. దేశకాలానుగుణముగఁ దమలో నొకరు భూలోకమున నవతరించిగాని లేక తమ ముఖ్యశిష్యుల సమయానుసారముగ నానాదేశముల బస్కింపఁ జేసికాని జీవకొటికి భక్తిజ్ఞాన వైరాగ్యమార్గముల యథార్థతత్త్వము నుపదేశించి, తమ ప్రవర్తనముచే మార్గదర్శులై, బరిశుద్ధులను జేయుదురు.

౨. జీవన్ముక్తులగు కారణగురువులు సూక్ష్మశరీరధారులయి యజ్ఞుల యజ్ఞానాంధకారమును జూచి చింతించి పరమకారుణ్యముతో దానిం దొలగించు నిచ్ఛతో వారి హృదయకవాటములయొద్దఁ గాచియుందురు. ఆ మహాత్ములకు జీవులందఱియందు సమానమగు కరుణ కలిగియుండినను జీవులు తమ కామక్రోధాదులచేతను, అహంకార మమకారములచేతను వారల యనుగ్రహము నొందఁజాలక యున్నారు. సూర్యుని వెలుగు సమస్తగృహములందుఁ బ్రవేశించి ప్రకాశింపఁజేయ సిద్ధముగనుండ గృహస్థువు ద్వారములను, గివ్వాములను గట్టిగ మూసికొనినచో నా వెలుగు గృహమునం బ్రవేశింపఁజాలక యుండునుగదా. ఐనను సూర్యకరణములు కవాటమునొద్దనుండి చీకటి కోర్కెఁజాలక గృహస్థు లెప్పుడైన వాకిలి తెరిచినయెడల నప్పు డని యింటిలోఁ బ్రవేశించి యంధకారమును బోఁగొట్టి గృహమును ప్రకాశింపఁజేయును. అట్లే మనుష్యుల హృదయములకుఁ గామక్రోధాదులు, సహంకార మమకారములును దట్టచుగు కవాట ప్రాణములై కారణగురువులను హృదయములయందుఁ బ్రవేశింపఁకుండునట్లడ్డపడుచున్నవి. ఎప్పుడైన జీవులు కామక్రోధాదుల నిలయకయైన వదలి హృదయకవాటమును దెరిచినయెడల దయామయులగు నానుహస్కులు హృదయములం బ్రవేశించి యజ్ఞానాంధకారమును దొలగించి భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల సమించి

తముగ నభివృద్ధినొందించి కాలక్రమమున వారికిఁ బ్రత్యక్షము గూడ నగుదురు. కావున నా జీవన్ముక్తులు సర్వకాలముల యందును జీవులను దివ్యదృష్టిచేఁ జూచుచునేయున్నవారు. ఏ జీవుని హృదయమందైనను భక్తిశ్రద్ధలును, భూతదయయు వెలయుచుండునో అట్టివానిని వారు దివ్యదృష్టిచే గాంచి శిష్యునిచేఁ బిలువఁబడకయే యాఁకలిగొన్న బిడ్డయొద్దకుఁ దల్లి పరుగిడివచ్చులాగున బరుగిడివచ్చి జ్ఞానోపదేశము చేసి పోవుచుందురు. ధ్రువున కరణ్యమునందును, బ్రహ్మాదునకు గర్భమునందును దివ్యదర్శియగు నారదమహర్షి వారల హృదయపారిశుద్ధ్యమును దెలిసికొని పిలువబడకయే వచ్చి మిగుల కరుణతో నుపదేశించెను కదా ! మఱియును బరీక్షిస్తూ హారాజుచేఁ బిలువఁబడక దయానిధియగు శుకమహర్షి వచ్చి శ్రీమద్భాగవత పురాణమును బోధించెను గదా ! అట్లే జీవులు పరిశుద్ధాత్ములైనయెడల వారలకు జ్ఞానోపదేశము చేయ నిష్పాదును నా మహాత్ములు రా సిద్ధముగ నున్నవారు. ఆ మహాత్ముల దయకుఁ బాత్రులై వారి శిష్యులుగనుండు జీవులు కొందఱ టిష్పాదును నీ జగమునఁ బ్రవర్తించుచున్నవారు.

శిష్యధర్మములు

మహాత్ముల యనుగ్రహమునకు పాత్రుఁడు కాఁగోరు శిష్యుఁడు పరిపూర్ణుడగు కారణగురువువంటివాఁ డగుటకుఁ

బ్రయత్నించవలెను. గురువు పరిపూర్ణదయాన్వయరూపుఁడును, బరిశుద్ధుడైన యుండును గావున శిష్యుఁడును దయాన్వయరూపుఁడును, బరిశుద్ధుఁడును సగుటకు యత్నించవలయు. కామకోపములను, అహంకార మమకారములను, విషయాసక్తి లోనగు వానిని నశింపఁజేసికొన వలయును. దీనికి ముఖ్యసాధనము ధ్యానమే. ధ్యానమనె కాగణగురువునుగాని, శుశ్విరునిగాని మనస్సున నిలిపి పూజించి ప్రేమించుట. ధ్యేయమూర్తి యొక్క కళ్యాణగుణములను మనస్సున మననము చేసి నిత్య ప్రవర్తనమునం దభ్యసించినయెడల “యద్భావం తద్భవతి” యను న్యాయానుసారిముగ ధ్యాని ధ్యేయమూర్తి సాగుప్యము నొందును కావున శాంతము, ఇంద్రియసిగ్ధహముగల గురువును ధ్యానించిన నట్టివాఁడే యగు. శుశ్విరునిగాని గురువునుగాని ధ్యానించుచుండఁ దదీయ వేదస్సు ధ్యాని మనంబునం బ్రవేశించి సరిసారిమాలిన్యమును నశింపఁ జేయును. వేపాఁకు తినిన చేదు చక్కెర దినుటచే నట్లు తొలగింపఁ బడుచుండునో అట్లే కోపస్వభావము గలవాఁడు శుశ్విరుని శాంతమూర్తినిగా ధ్యానించిన నాకోప ముపశమించును. కామిగానుండువాఁడు కామదాహకుండగు సదాశివుని ధ్యానించిన నిస్కాముండగును. ఇట్లే యితర దుర్గుణ పుంజములుగల వారాయగుణములకు విరుద్ధములగు నీశ్వర కల్యాణగుణముల ధ్యానించిన నాయాదుర్గుణములు నశించి సద్గుణములు

వృద్ధియగును. ఇంతియగాక భక్తుడు సర్వభూతసమబుద్ధితో సర్వజనశ్రేయోభివృద్ధికొఱకు ధ్యానము చేయవలయు. ఇట్టి ధ్యాన మొనరించిన సతనియందు స్వప్రయోజనపరత్వము, అహంకారము పూర్ణముగ నశించి పరిశుద్ధత గలుగును. అప్పుడతనికి గారణగురువు ప్రత్యక్షనందర్శన మొసంగును. కాఁబట్టి శిష్యుఁడు శ్రేయఃప్రాప్తిని గోరినచో వానికి భూత దయయు, నీశ్వరధ్యానమును బట్టి టెక్కలవలె ముఖ్య సాధనములయి యుండును. ఆ భూతదయ యథాశక్తి భూత సేవారూపముగ గన్పడవలయును గాని, కేవలము మానసిక ముగను వాచికముగను నుండిన చాలదు. మనస్సు తన వశ మున నుండిననేగాని వీని సభ్యసింప సాధ్యముకాదు. మన స్సున జలనస్వభావమును వృద్ధిచేయునవి నింద్రియములు గాన మొదట నింద్రియముల వశపర్తులనుగాఁ జేసికొనవల యును. ఆ పిదప స్వతః చంచలస్వభావము గల మనస్సును విషయములనుండి మరలించి యేకాగ్రముగఁ జేయఁదగు. ఇట్లేకాగ్రమగు మనస్సుచే ధ్యానము చేయుచు, నీశ్వరుని యనంతకళ్యాణగుణములను సదా మననము చేయుచు, నా గుణముల సభ్యసించుచుండ వలయును. ఈ రీతిని సాధిం చుచుఁ గ్రమక్రమమున సాధనచతుష్టయము అనఁగా నిత్యా నిత్యవస్తువివేకము, వైరాగ్యము, శమాదిషట్క సంపత్తియు, ముముక్షుత్వము నను నీ నాలుగు సాధనములను సంపాదించ

వలయును. ఈ సాధనచతుష్టయసంపత్తి గల్లుటకు సాత్త్వికా హారములను గొనుటయు, రాజస తామసాహారముల వర్జించు టయు, బ్రహ్మచర్యము నవశ్యకములు.

ఈ విధముగ ధర్మముల శ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచు రానురాను జీవునకు అజ్ఞానతమస్సు వదలి దివ్యదృష్టి కలుగును. జ్యోతి స్వరూపుడగు కారణగురువు లోచనగోచరుడై పరిపూర్ణ జ్ఞానోపదేశము చేసి పరమేశ్వర సాక్షాత్కారము గావించును. జీవుడు బ్రహ్మనందభరితుడై పరమేశ్వరునివలె లోకాను గ్రహమందే సదా నిష్ఠుడై యుండును. సదాశివుడు హాలా హల విషమును తాను మ్రింగి, లోకమును రక్షించినట్లు పూర్ణుడగు మహానుభావుడును లోకదుఃఖమును తాను భరించి లోకము ననుగ్రహించుచుండును. మహానుభావుడగు రంతిదేవుడు ప్రార్థించిన దదియే గదా !

ఆర్తిం ప్రపద్యేఽఖిలదేహభాజాం

అంతఃస్థితో యేన భవంత్యదుఃఖాః ॥

తా. సమస్తదేహధారుల దుఃఖము నాకు వచ్చుగాక. నేను (నా మనశ్శాంతి) వారలయందు ప్రవేశించి వారందఱు దుఃఖములేనివారగుదురుగాక యనియే నేను ప్రార్థించునది. మనమందరము రంతిదేవునివలె నగుదుముగాక.

మూడవ యధ్యాయము

ఈశ్వరుడు

అదియందు “ఏకమేవాద్వితీయమ్” అని శ్రుశ్రులయం దుపపాదింపఁబడియుండు నిర్గుణపరబ్రహ్మ మొక్కటియే యుండె. అది యవాఙ్మాననగోచరము. ఆ తత్త్వమున్నదని గాని లేదనిగాని వచింప నసాధ్యము.

నాసదాసీన్నోసదాసీత్ ॥

(ఋగ్వేదము)

నసత్తన్నాసదుచ్యతే ॥

(గీత)

ఆతత్త్వము నిట్టిదని వాక్కులచే వర్ణింప నసాధ్యము. దానియందు వెలుఁగును, దమస్సును, దినమును, రాత్రియును, విద్యయు, నవిద్యయు, ధర్మము, అధర్మమును గూఢముగ నిహితములయి యున్నయవి. ఆతత్త్వమును వర్ణించు లక్షణ మొక్కటియుఁ గానరాదు. ఆ పరబ్రహ్మమును “నేతి, నేతి” అనఁగా “ఇదికాదు, ఇదికాదు” అను వాక్యములచే వర్ణించి యున్నారు. బుద్ధిగ్రాహ్యములగు లక్షణము లన్నియు నాతత్త్వ మును సూచింపఁజాలవు. ఏ విధమున వర్ణించినను ఆ వర్ణన లాతత్త్వమునం దన్వయించవు. కావున “నేతి, నేతి” యను శబ్దములచే గ్రహింపఁదగి యున్నయది.

యదాఽతమస్తన్నదివా న రాత్రిగ్న సన్న చాసచ్చివ ఏన శీవలః । . . .
 ద్వే అక్షరే బ్రహ్మపరే త్వనస్తే విద్యావిద్యే నిహితే యత్రగూఢే । . .

(శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు)

అశ్రుత దర్మాదన్యత్రాధర్మాదన్యత్రాస్మత్కృతాశ్చితాశ్చితాశ్చ ।
 అన్యత్ర భూతాశ్చ భవాన్య యత్తత్పిశ్యసి గద్వద ॥ (శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు)

మహావాక్యములచే సైతము నిరూపించబడుచు నున్నవి. ఇది అవిజ్ఞాతమనియు, నవిజ్ఞేయమనియును వర్ణించబడియున్నది. ఐన నవ్యక్తమగు నాతత్త్వమునుగడియే వ్యక్తమగు ప్రపంచమంతయు వెలువడినది. ప్రపంచమునుగడియే బరస్పర విరుద్ధములుగఁ గన్పడు తత్త్వములన్నియు ననఁగా ద్వంద్వములనఁబడు ననియున్నియు నా తత్త్వమునుగడి వ్యక్తములాయె. ఆ తత్త్వము ద్వంద్వాతీతము. నానినుండి యీశ్వరుఁడును, మూలప్రకృతియును వెలువడఁగా వానినుండి చరాచరాత్మకమగు ప్రపంచమంతయు నభివ్యక్తమయ్యెను.

అవ్యక్తమనియు, నిర్గుణమనియు నిరూపించబడియుండు పరబ్రహ్మమునుండి యుపనిబ్రహ్మమనియును, సగుణబ్రహ్మమనియు, నీశ్వరుఁ డనియును బిలువఁబడు తత్త్వము వ్యక్తమాయెను. ఈ తత్త్వము పరబ్రహ్మమునకంటె నన్యము కాదు.

ఏతద్వై సత్యకామ, పగం చాపగం చ బ్రహ్మ యగోంకారః ॥
 (శ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తు)

ద్వేవాన బ్రహ్మణోరూపే మూర్తం ప్రవామూర్తం చ

మర్త్యం చామర్త్యం చామృతం చ స్థితం చ యచ్చ సచ్చ త్యచ్చ ||
(బృహదారణ్యకము)

ఈ సగుణబ్రహ్మము వ్యక్తమగునపుడు మూలప్రకృతితోఁ జేరియుండుటచే నీశ్వరుఁడును, మూలప్రకృతియు నను ద్వితయ మేకకాలమున వెలువడె నని చెప్పనగు. ఈ ప్రకృతి పురుషుల సంయోగముననే చరాచరములగు సమస్తభూతము లుద్భవించెను.

ఈ పురుష ప్రకృతులకు సంబంధము గలుగఁజేయునది యీశ్వర శక్తియే. ఈ శక్తియే మాయాశక్తి యనియును బిలువఁబడుచున్నది. చంద్రచంద్రికలకును, అగ్నికి దాహ శక్తికినివలె నీశ్వరునకును మాయకు నవినాభావసంబంధము చెప్పఁబడి యున్నది.

ఈశ్వరుఁడు సచ్చిదానందస్వరూపుఁడు. అనగా సత్, చిత్, ఆనందములను లక్షణత్రయముతోఁ గూడి యున్నవాడు. అట్లే ప్రకృతియు సత్త్వరజస్తమస్సులను గుణత్రయముతోఁ గూడినది. ఈశ్వరునియందలి లక్షణత్రయము ప్రకృతియందుఁ బ్రతిఫలింప నొక్కఁడగు నీశ్వరునినుండి బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరు లను మూర్తిత్రయ మభివ్యక్తమైనది. జగత్సృష్ట్యాది వ్యాపారముకొఱకు మూఁడురూపములు ధరించినను ముమూర్తులచే నెఱుంగఁదగు తత్త్వ మేకమగు నీశ్వరుఁడే. ఒక్కొక్కఁడును సచ్చిదానంద రూపుఁడయ్యు

నొక్కొక్కనియం దొక్కలక్షణము ప్రధానమైయున్నందున
 ఈశ్వరుడు రజోగుణమునం బ్రతిఫలించి సద్రూపుడై సృష్టి
 కర్తయగు బ్రహ్మయయ్యెను. సత్త్వమునందుఁ బ్రతిఫలించిన
 యీశ్వరుడు చిద్రూపుడై స్థితికర్తయగు విష్ణువయ్యెను. సము
 స్సనందు బ్రతిఫలించిన యీశ్వరుడు లయకర్తయై అజ్ఞాన
 లయముచే అనందదాయకుఁడైన ను హేశ్వరుఁడాయెను.
 ఈశ్వరుని సచ్చిదానందలక్షణములలో నొక్కొక్కటి ముఖ్యముగ
 నీ త్రిమూర్తులలో నొక్కొక్కరియందు వ్యక్తముగ నుండును.

శ్లో॥ సత్త్వం త్రిణాకస్థితయే స్వమాయయా

విభక్తికుక్లం ఖలు వర్ణమాత్మనః ।

సర్వాయ రక్తిం రజసోపబృంహితి

కృష్ణం చ వర్ణం తమసా జనాత్మయే ॥

(భా. ౧౦ స్కం. ౩ ఆధ్య. ౧౦ శ్లో॥)

తా. అనఁగా పరిబ్రహ్మ స్వరూపిండవగు నీవు త్రిణాక
 రక్షణముకొఱకు సత్త్వగుణముతోఁగూడి శ్వేతవర్ణమును,
 జగత్సృష్టికొఱకు రజోగుణముతోఁగూడి రక్తవర్ణమును, లోక
 ప్రళయముకొఱకుఁ దమోగుణముతోఁగూడి కృష్ణవర్ణమును
 స్వమాయాబలమున నీ హొక్కడనే ధరించుచున్నావని శ్రీ
 కృష్ణమూర్తిని వసుదేవుఁడు స్తుతించియున్నవాడు. ఈ విష
 యమునే తిక్కన సోమయాజిగారు నిర్వచనోత్తర గానా
 యణమున నిట్లు చెప్పియున్నారు.

ఉ॥ సత్త్వరజస్తమోగుణవశస్థితః కైకాని లీలనీన బ్ర
హ్మత్వముఁ దాల్చి లోకముల కన్నిటికిఁ జననం బొనర్చు వి
ష్ణుత్వముఁదాల్చి వానికి మనోజ్ఞతగ స్థితి వృత్తిఁ జేర్చు గు
ద్రత్వము దాల్చి వానికుచితంబగు సంహృతిఁగూర్చురాఘవ ॥

ఈశ్వరశక్తి సహితము ముమ్మూర్తులతోడ శక్తితీతయ
ముగ భాసిల్లుచున్నది. ఆ శక్తి యిచ్చాశక్తి, జ్ఞానశక్తి,
క్రియాశక్తియని మువ్విధములుగ వ్యక్తమగుచున్నది. అందుఁ
గ్రియాశక్తి బ్రహ్మతోఁజేరి సరస్వతిగను, జ్ఞానశక్తి విష్ణువుతోఁ
గూడి లక్ష్మీగను, ఇచ్ఛాశక్తి మహేశ్వరునితోఁజేరి యుమ
గను వెలయుచున్నది. మాయాశక్తి ప్రకృతియందుఁ బ్రవే
శించి సదా వర్తించుచుండుటచే మూలప్రకృతి మాయ యని
పిలువఁబడుట కలదు.

ఏకమగు బ్రహ్మము బహుత్వమగుట కిచ్చయించి ప్రకృ
తిని వశపఱచుకొని తపోమహిమచే జగత్తును సృజించెను.

సోఽకామయత బహుస్యాం ప్రజాయేయేతి ।

స తపో తప్యత, స తపస్తస్త్వా ఇదగ్ సర్వమసృజత ॥

భగవంతుఁడు బహుత్వము నిచ్చయించి సృష్ట్యన్మూలఁడు
కాఁగా భగవంతునియందు లీనమైయుండిన భూతములన్నియు
వెలువడి ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి వ్యక్తము లయ్యెను.
అందు మొట్టమొదట నింద్ర, వాయుగ్ని, వరుణ, క్షితిదేవత
లుద్భవించి ఆకాశవాయుతేజస్సలిల భూతత్త్వస్వరూపులై

తదధిపతులయి ప్రకాశించిరి. వీరిలు ఒక్కొక్కరు నవ్వులోకములలో నొక్కొక్కదాని కధిపతులై యున్నవారు.

ఇవియే ప్రసిద్ధములైన పంచమహాభూత వికారములైన నవ్వులోకములు.

పృథివీతత్త్వ వికారమే భూలోకము. దీనికి యీశదేవతయధిపతి. అప్తత్వ వికారము భువనలోకము. దీనికి నరుణుడధిపతి. తేజస్తత్త్వ వికారము సుననలోక ముహనలోకములు. వీని కగ్ని యధిపతి. వాయుతత్త్వ వికారము జనలోక సహలోకములు. వీనికి వాయు వధిపతి. ఆకాశతత్త్వ వికారము సత్యలోకము. దీని కధిపతి యింద్రుడు. ఈ యేడులోకముల మీఁద నింకను రెండులోకము లున్నట్లు గ్రంథములందును సూచింపఁబడి యున్నయది. అవి వైకుంఠ గోలోకము లను నామములచేఁ బరిఁగొనుచున్నవి. వైకుంఠము అహంగారి తత్త్వమును నామాంతరిము గల యనుపాదకి తత్త్వముతోడను, గోలోకము మహాతత్త్వమును పేరంగరిగు నాదితత్త్వముతోడను, నీ రెండు తత్త్వములతోఁ జేయఁబడియున్నవి. మఱియుఁ బ్రళయకాలమున నీశ్వరునియందు లీనమైయున్న జీవాత్మలును బహిర్ముఖులై వ్యక్తమగుదురు. జీవాత్మలు భగవదంశములగుటచే నాదియందు నవ్యక్త ముపఁబడఁగు ననుపాదకతత్త్వమున లీనమైయుండి వ్యక్తమై పాంచభూతికమగు ప్రపంచమునందుఁ బ్రవేశింతురు.

ఈ లోకములయందు మొదట భూగ్భవస్వర్గలోకములను
 మూడింటియందు జీవాత్మలు సంసారచక్ర నిబద్ధములై పరి
 భ్రమించుచుండును. ఈ మూడులోకములే గ్రంథములందుఁ
 ద్రిలోకీయను నామమునఁ బరఁగుచున్నవి. ఈ లోకములే
 బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు మనుష్యలోకము, పితృలో
 కము, దేవలోకము అని నిరూపింపఁబడియున్నవి.

అథ త్రయోవావలోకా మనుష్యలోకః పితృలోకః
 దేవలోక ఇతి ॥

సామాన్యముగ జీవు లీ లోకత్రయమును అతిక్రమింపఁ
 జాలరు. ఐనను ఇంద్రియనిగ్రహముచేతను, యోగాభ్యాసము
 చేతను, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములచేతను బరిశుద్ధులయి పరి
 వక్ష్వము నొందినవారలు మహర్ణోకమును దాటి జనతపస్సత్య
 లోకములను బొందఁ గల్గుదురు. ఈ లోకము లన్నియు జీవు
 లకు సుఖానుభవరంగములుగ నేర్పడియె. ఇట్లు సత్యలోక
 మును బొందిన జీవుఁడు శబ్దబ్రహ్మస్వరూపుఁడై ముక్తిసాన్ని
 ధ్యము నొందిన వాఁడగును. ఈ లోకములన్నియు నొకటి
 కంటె నొకటి సూక్ష్మములై యొకదానిలో నొకటి వ్యాపించి
 యుండుటచే నొక్కస్థలమునందె యన్నిలోకము లున్నవని
 తెలియఁదగు. ఐనను ఒక్కొక్క లోకమును దానికంటె
 క్రిందిలోకమున కంటె సూక్ష్మమయి తిలబీజమునఁ దైలము
 వలె నాలోకములను నిండి వాని నతిక్రమించి వ్యాపించి

యున్నది. ఊర్ధ్వలోకములని పిలువఁబడు లోకములన్నియు
గొకదానిపై నొకటి యున్నవనుట కాదు.

ఊర్ధ్వశబ్దముచే నుత్కృష్టతయు, సూక్ష్మతయు నెఱుంగ
ఁగఁ గాని స్థలమునం గాన్పల్చుము గాదు.

నాల్గవయధ్యాయము

జీవస్వరూపము

జీవుఁ డీశ్వరాంశ యని పై యధ్యాయమున సూచింపఁ బడియె.

మమైవాంశో జీవలోకే జీవభూత స్సనాతనః

మనష్షస్తా నీంద్రియాణి ప్రకృతిస్థాని కన్దతి ।

శరీరం యదవాప్నోతి యచ్ఛాపుత్రా మతీశ్వరః

గృహీత్వైతాని సంయాతి వాయుగ్గంధానివాశయాత్ ॥ (గీత)

జీవులు భగవదంశ లగుటంబట్టి నచ్చిదానందస్వరూపు లయ్యెదరు. వారు ప్రళయకాలమునం దీశ్వరునందు లీనమై యుండి కల్పాదియందు బహిర్ముఖులై పాంచభౌతిక శరీరము లను బొంది యాయాలోకములందు సుఖదుఃఖ రూపమగు ననుభవములను బొంది జ్ఞానమును గ్రహింతురు. దీనిచే లోకములన్నియు జ్ఞానదాయకములగు భోగస్థానములని యేర్పడును.

సామాన్యముగ జీవుఁడు శరీరములకంటె విలక్షణుఁడు. శరీరముల కధీశ్వరుఁడు. శరీరములు నశించు చుండ శరీరి యగు జీవుఁడు నాశములేక యుండువాఁడు. జననమరణములు పాంచభౌతికమగు శరీరమునకుఁ గాని జీవునకు లేవు.

స జాయతే మ్రియతే వా కదాచి

హ్నాయం భూత్వా భవితావానభూయః ।

అహో నిత్యశ్శాశ్వతోయం పురాణో

స హన్యతే హన్యమానే శరీరే ॥

(గీత)

తా. ఈ యాత్మ ఒకస్వచ్ఛైవము బుట్టుటగాని చచ్చుటగాని లేదు. ఇంతకుముందు లేకయుండు స్థితిగాని ఇకమీద లేకపోవునట్టి కాలముగాని లేదు. పుట్టుక లేనివాఁడును, నిశ్చయమును, నిర్వకారుఁడును, సనాతనుఁడును నగును. శరీరము నశించుచుండినను నశించువాఁడు కాఁడు.

జననమరణములు, వృద్ధిక్షయములు లేనిజీవుఁడు సొంత భౌతికమగు శరీరములం బొంది మనస్సు చేతను, ఇంద్రియములచేతను నానా రోగములయందు సుఖదుఃఖరూపమగు సనుభవముల నొంది తత్సాగమును గ్రహించుచున్నవాఁడు. ఈ జీవుని న్వరూపము నించుక విచారితము.

జీవుని న్వరూప మీరీతిని వేదాంతవంచదశి యను గ్రంథమున నిద్యోగ్యాస్వాములవారు వర్ణించియున్నవారు.

చైతన్యం యదధిష్ఠానం లింగదేహశ్చ యః పునః ।

చిచ్ఛాయా లింగదేహస్థా తత్సంఘో జీవ ఉచ్యతే ॥ ౨-౧౦

కూటస్థచైతన్యమును, లింగదేహమును, లింగదేహమందలి చిచ్ఛాయయు నీ మూఁడును గూడి జీవుఁడనబడును. జీవుఁడీశ్వరాంశ మగుట బట్టి సచ్చిదానందస్వరూపుఁడగు.

ఆకాశతత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును గ్రహించి కేవలావిద్యోపాధి గలిగి యానంద ప్రతిబింబమును జైతన్య స్వరూపము గలవాఁడును నగు. దీనికి దివ్యజ్ఞానసమాజము వార లాత్మయని పేరిడిరి. అంతట వాయుతత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును గ్రహించి చిత్స్వరూపమగు చిచ్ఛాయ యగును. దీనినే దివ్యజ్ఞానసమాజమువార లాత్మోపాధిక బుద్ధి యని చెప్పుదురు. తరువాతఁ దేజస్తత్త్వమునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును (అణువును) గ్రహించి సద్రూపమగు లింగ శరీరమనఁగా మిగిలియుండు శరీరములకు బీజరూపమైన దానిని నిర్మించును. దీనిని సమాజమువారు మనస్సని చెప్పుచున్నారు. కనుక వారు జీవుని “నాత్మబుద్ధిమనస్స” ని పిలుచుచున్నారు.

ఈ రీతిని జీవుఁడు తక్కిన లోకములం దొక్కొక్క భూత సూక్ష్మమును గ్రహించి యాయాలోకములందుఁ దనకు శరీరముల నిర్మించుకొనును.¹ ఇట్లు భూలోకమునఁ బృథ్వీతత్త్వము లోని స్థూలభాగముతోఁ జేయబడిన స్థూలశరీరమును ధరించుచున్నాడు. ఈ శరీర మన్నమయకోశమని పిలువంబడుచున్నయది. దీనియందుఁ గర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియములకు స్థానములగు గోళములున్నయవి. జీవుఁడు వీనిచే జాగ్రదవస్థయందు స్థూల ప్రపంచమున వ్యవహరించుచుండును. స్థూలశరీరము

¹ ఈ విషయము తొమ్మిదవ యధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడి యున్నది.

యొక్క పోలికకలిగిన ప్రాణమయకోశము పృథివీతత్త్వము నందలి సూక్ష్మభాగముతో నిర్మింపఁబడి యుండును. దీని యందుఁ బ్రాణములు ప్రసరించుచు నుండును. ఈ కోశము స్థూలశరీరములో నంతటను వ్యాపించి వెలువల నహితము గొంతదూరము వ్యాపించియుండును. ఇది యెల్లరికు దృగ్గోచరము కాకున్నను యోగదృష్టిచే జూచువారిలకు గోచరమగును. ఇది సూక్ష్మశరీరమునం దొకభాగముని చెప్పనగు. జీవుఁడు భువన్లోకమున నస్తత్త్వముతోఁ జేయఁబడిన శరీరమును చాల్చును. దీనియందుఁ గ ర్మేంద్రియ జ్ఞానేంద్రియములుండును. ఇదియ రాగద్వేషములకును, నర్విశామములకునునికిపట్టు. ఈశరీరము యోగదృష్టిని జూడ నన్నమయ ప్రాణమయకోశములం దంతట నిండి యారెండింటికి బాహ్యమునఁ గొంతదూరమువఱకు వ్యాపించియున్నట్లగునడును. వివిధములగు పిషయేచ్ఛలు, కామకోధములు, లోభ మోహములు లోనగునవి మనస్సున నగుకురింపఁ దగ్నిదృశ్యముగ నీ శరీరము వివిధ వర్ణములుగ మాఱుచుండును. కామకోధాదులు లేని మహాత్మునియందుఁగాని శిశువునందుఁగాని యీ శరీరమున నిట్లు మాఱుచుండు వర్ణములు కనఁబడివు. ఇదియు సూక్ష్మశరీరమునం దొకభాగముగ నెన్నఁదగు. దీనిని గామమయ శరీరమని చెప్పనగు. మఱియు సువన్లోకమునఁ దేజస్తత్త్వ సంబంధమగు ప్రకృతితో నిర్మింపఁబడి యాలోకమున

జీవుఁడు వర్తించుట కుపాధియగు శరీరము నొందు. ఈశరీరమున జీవుని మనోవృత్తులన్నియు నిమిడియుండును. వివిధములగు సంకల్పములు మనస్సున నుత్పత్తియగునపుడు ఈశరీరమునందును దత్సద్వృత్తముగ వర్ణము మాటుచుండును. అనఁగా మనస్సునందు దుర్వృత్తులు పొడమ నీశరీరము బొగ్గు మొదలగు పదార్థములవంటి యనన్యకరిములగు వర్ణములు కలదియగు. అట్లుగాక నిష్కామప్రేమ మభివృద్ధికాఁగా నా శరీరమున మనోహరమగు రోజాపువ్వు (గులాబి) వర్ణము కనఁబడును. ఇట్లే భక్తి కలిగినచో సత్యదృఢతమగు నీలవర్ణము కనఁబడును. ఇట్లు వివిధములగు వృత్తులు నానావిధ వర్ణములుగ యోగదృష్టికిఁ జూపట్టును. ఇదియును బైబేబ్బొనిన యష్టత్వముతోఁ జేయఁబడిన శరీరమును సామాన్యముగ నొక్కటిగ వర్తించుచు మనోమయకోశ మనుపేర నొవ్వచుండును. ఈ శరీరముయొక్క వృత్తులు మనోవృత్తులని యెఱుంగఁదగు. ఈశరీరము ముందుదహరింపఁబడియున్న కోశముల నన్నింటిని వ్యాపించి బయటఁ గూడఁ గొంతదూరము వ్యాపించియుండును. ఈ కోశములన్నియు జన్మజన్మమునకు మాటుచుండునవి. మఱియు నాతేజస్తత్వసూక్ష్మభాగములతో నిర్మితమై జీవునకు ముక్తిపర్యంతము విడువని యుపాధియై నుదహరింపఁబడిన శరీరముల కన్నింటికంటె సూక్ష్మతరమై యుండు శరీరమును జీవుఁడు మహర్లోకమునఁ బాల్చును. ఇదియ

వేదాంతశాస్త్రమున నిజానమయకోశమునఁ బరఁగు. ఈ కోశము జీవుని శుభాశుభవాసనల కన్నింటి కునికిపట్టవు. జీవుని వాసనలన్నియు నిందు బీజరూపముగ నుండుటచే నిది యనేక జన్మములకు మూలమై యున్నది. మఱియు సూక్ష్మ సూక్ష్మతరములగు మనోవృత్తుల కన్నిటి కిది యుత్పత్తిస్థానము. ఇందుత్పత్తియగు మనోవృత్తులన్నియుఁ దఱచుగఁ గామవివర్జితములై యుండు. ఇయ్యది శుద్ధమనస్సున కుపాధియని చెప్పనొప్పు. ఇదియును గూడఁ బైనక్కాణించిన శరీరముల నన్నింటిని న్యాపించి వాని వెలుపలను నహింసయు వెలయుచుండు. ఇది యోగదృష్టికి నత్యద్భుత శేజోమయముగఁ గన్పడును. మహాద్భోకమునకంటె మోక్షములైన మూఁడుకోకములయందు దానందమయకోశ ముండఁ దగు. అదియం దిది కేవల అణుమాత్రముగ నుండి జీవునకు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యము లతిశయింప నతిశయింప మిక్కిలి శేజోవంతమయి దివ్యన్మరూపమున వెలుఁగుచుండును. ఈ విషయము రాబోవు సభ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడు.

జీవునకుఁ బైఁ బేర్కొనఁబడిన శరీరము లన్నియు నుపాధులుగనుండ స్థూలశరీరమగు నన్నమయకోశము మాత్రము సామాన్య జనులకు దృగ్గోచరమగును. తక్కువగు శరీరము లన్నియు యోగదృష్టికి మాత్రమే గోచరములగు. యోగదృష్టిచే నాలోకింపఁబడిననాడు స్థూలశరీర మన్నింటికంటె

స్థూలముగను, జిన్నదిగను, గన్నడుచున్నది. తక్కిన యుపా
 ధులన్నియు స్థూలశరీరమున వ్యాపించి దానిం జుట్టుకొని
 యుండును. ఇవి యొకదానికంటె నొకటి సూక్ష్మమై యొక
 దానికంటె నొకటి తేజోవంతమై కన్నడుచుండు. కావున
 స్థూలశరీరమునకు వెలుపలనుండి యోగదృష్టికి మాత్రము
 కనఁబడుభాగము తేజస్సని పిలువఁబడుచున్నయది.

అయిదవ యధ్యాయము

తేజస్సు

తేజస్సన వెలుగు. స్థూలపదార్థములకు వ్యతిరేకమయ్యు
దానిని జేరి ప్రకాశించుచుండు వెలుగు తేజస్సు.¹ మనుష్యు
నందువలె బ్రపంచమునందున్న ప్రతివస్తువు చుట్టును దదను
గుణమగు తేజస్సు అండమువలె నుండునని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పి
చున్నారు. దీపముగల గాజుకుప్పె చుట్టును గొంతదూరము
వఱకు దీపకాంతి ప్రసరించుచుండును గదా! ఆ గాజుకుప్పె
పోవుచోటులందెల్లను వెలుగునహితము పోవుచుండునుగదా!
అట్లు ప్రతివస్తువు (అనగా పాపాణములు, వృక్షములు,
జంతువులు, మనుష్యులు, ఋషులు, దేవతలు) చుట్టును నా
యావస్తువులకుఁ దగిఁ తేజస్సు వెలయుచుండును. ఇయ్యది
దివ్యదృష్టిగలవారికిమాత్ర మగవచును. జాత్యంధుఁడు సూర్య
రశ్మిని దెలిసికొనఁజాలక సూర్యరశ్మియే లేనని వాదించును
దృష్టిపాటవము గలవారి కది కఁబడుచున్నయట్లు తేజస్సును
మన చర్మచతుస్సులచేఁ జూడఁజాలక మఁమది లేదనుకొని

¹ తేజః = అనగా త్వగింద్రియ వ్యతిరేకము ప్రకాశవిశిష్ట యా త్వక్—
శంకరభాష్యము.

నను దివ్యదృష్టిగలవారికి గోచరమై యది స్థిరముగ నిరూపింపఁబడుచున్నది. ఆ తేజస్వరూపమును బట్టి వస్తుగుణములను దెలియఁదగు. యోగమహిమచే నొప్పు మహనీయులు సామాన్యజనులకు జూచిసంతనె వారి గుణముల గ్రహించుచుండుట గ్రంథములందు సూచింపఁబడి యుండుటఁ గానిమా? మనుష్యులయందువలె నితరవస్తువులయందు పైతిము నానా విధములుగ దేజస్సు కనఁబడుచుండును. కొన్నింటియందు దుర్గుణములను సూచించు హేయ మగు తేజస్సును, మఱి కొన్నింటియందు సామాన్యమగు తేజస్సును, ఇంకను గొన్నింటియందు దుత్తమమును బరిశుద్ధము మగు దివ్య తేజస్సు నున్నట్లు యోగులు చెప్పచున్నారు. ఈ కారణమునుబట్టి ధర్మశాస్త్రములయందుఁ గొన్నికొన్ని పదార్థములు పరిశుద్ధము లనియును, పూజార్హము లనియును, భోజనార్హము లనియును, ధారణార్హము లనియును నిర్దేశింపఁబడి యున్నయవి. తులసియు, దాని పూసలును విష్ణు ప్రీతికరములనియును, విష్ణు భక్తులు వాని నుపయోగించినఁ బరిశుద్ధులగుదు రనియును; అట్లు బిల్వము, రుద్రాక్షులు శివప్రీతికరము లగుటచే శివభక్తులకు ధారణార్హము లనియును నిర్దేశింపఁబడియున్నది కదా! మఱియు భోజనపదార్థములయందుఁ గూడఁ గొన్ని పరిశుద్ధ తేజోవంతము లగుటచే సాత్వికము లనఁదగి జ్ఞానపై రాగ్య ప్రదము లనియును, మఱికొన్ని మలిన తేజోవంతము లగుట

వలన రాజనము లనియు, దామనము లనియు ననఁబడి కామ
క్రోధాదులను, నిద్రాలస్య ప్రమాదాదులను వృద్ధిచేయు నని
యును నిరూపింపఁబడి యున్నయవి. ధర్మశాస్త్ర కర్తలు
యోగదృష్టిచే నొప్పు మహాత్ములగుటం బట్టి యాయా
పదార్థములయందున్న తేజోవిశేషములం బరిశీలించి సాత్త్విక
రాజన తామసాహారముల జక్కఁగ విభజించి నిర్ణయించి
యున్నవారు. ఆధునికులలోఁగొందఁ బప్పదార్థముల యందున్న
రాగముచేతను, అట్టి దృష్టి లేనివా రగుటచేతను, ఈ భేదము
లసంగతములని యాన్వోక్తులను నిరాకరించుచున్నవారు. కాని
యవి పరిపూర్ణజ్ఞానముచే జెప్పమాటలు కావు. కాఁబట్టి
ధర్మశాస్త్రముల ననుసరించి భోజనార్హములగు సాత్త్విక
పదార్థములను మాత్రము గ్రహించుచు, నిషిద్ధపదార్థములం
ద్యజించుచుండిన మనుష్యుడు దన తేజస్సును బరిశుద్ధముగఁ
జేసికొని బాగుపడును. అట్లు గాక రాజనతామసాహారములం
గొనినయెడల శరీర మపరిశుద్ధమై మలిన తేజస్సు గలిగి నల్లని
వర్తనమునకును, భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యా ద్యభ్యాసమునకును
ప్రతిబంధకమగును.

మనుష్యునకును ఇట్టి తేజస్సు గలదు. జీవుని నూఁజ్ఞుశరీర
ములన్నియు స్థూలశరీరమునం దంతట వ్యాపించి యాశరీరము
వెలుపల సహితము కొంతదూర మావరించియుండు ననియు
నాభాగము తేజస్సుని వ్యవహరింపఁబడుననియు ముందే చెప్పఁ

బడియె. మఱియు నాశరీరములు మనోవృత్తుల ననుసరించి భిన్న భిన్న వర్ణములు గలవిగ మాటుచుండు ననియును జెప్పఁ బడియె గదా! గాజుకుప్పి (లాందరు) లో తెల్ల పగలు వత్తిని వెలిగించినచో నావెలుగు దానిచుట్టు కొంతదూరము వఱకు వ్యాపించి యా గాజుకుప్పివెంటఁ బోవుచుండును. అటుల వివిధ వర్ణములుగల వెలుగుల నిచ్చు పగలువత్తుల నొకదాని వెనుక వేఱొకదాని నాగాజుకుప్పియందు వెలిగింప దాని వెలుగుసహితము దాని ననుసరించి మాటుచుండును గదా! మనుష్యుని శరీరము గాజుకుప్పిగను, మనస్సు వెలుగుచుండు పగలు వత్తిగను భావింపుడు. మనోవృత్తులు మాతినట్లెల్ల మనోమయకోశముయొక్క వర్ణము మాటుచుండునని ముందే సూచింపఁబడియె. మనస్సు మాటునటుల శరీరముచుట్టునుండు తేజస్సు మాటుచుండును. మనస్సునఁ గోప ముద్రేకమైనయెడలఁ జుట్టునున్న తేజస్సు రక్తవర్ణము గను, కామోద్రేక మగుచో నది దాసానిపూవు రంగువలె (జపాకుసుమతుల్యముగ) మాటును. కేవల స్వప్రయోజన పరత్వము గలిగినచో నా తేజస్సు పండుపోకరంగుగ మాటును. ఎక్కుడగు బుద్ధిప్రసారము గలుగుచో నది సువర్ణ వర్ణముగలది యగు. పరోపకారబుద్ధి గలిగి భక్తిజ్ఞానము లభివృద్ధియై, సదా ధ్యానపరుడై యుండు రాజయోగి తేజస్సు స్ఫటికముఁబోలి నిర్మలమై సూర్యకాంతి ననుకరించుచుండును.

సామాన్యజనులయం దీ తేజస్సు శరీరముచుట్టు నించుమీరి
 చుగ రెండడుగులు వ్యాపించియుండును. పరిపూర్ణుడగు గాజ
 యోగులలో కొందరి తేజస్సు రెండు మూడు మైళ్లువఱకు
 వ్యాపించి యుండునని యనుభవజ్ఞులు వచించుచున్నారు.
 సాధారణముగ మానవు లొకనినొకరు కలిసినపుడు వారి శరీ
 రముల నావరించియుండు తేజస్సు లొకదానితో నొకటి
 కలియును. అట్లు కలియుటవలన వారలగుణము లొండొకరి
 కాపాదించును. కోపియగువాఁడు శాంతుని సమీపించిన
 యెడల వారిద్దరి నూత్తుశరీరముల సంస్పర్శముచే నెరిని కోధ
 గుణ మించుక శాంతిముగ మూఁడగు. లేక శాంతుని
 శాంతగుణ మొక్కించుక కోపముగ మారిపోను. నూఁడగు.
 ఈ యుభయుల గుణములలో నెవ్వారి గుణము స్వచ్ఛమిది
 నుండునో వారిగుణములు ఎదుటివారి గుణముల నెక్కువగా
 మార్పఁజాలి యుండును. రక్తవర్ణముగల జలము స్వచ్ఛజల
 మును గలియుటచే స్వచ్ఛజలమునందుఁ గొంచె మొలుపు
 రంగును, రక్తవర్ణజలమునందు రక్తవర్ణము కలుటయును గలు
 గునుగదా ! అందు రక్తవర్ణమగు జల మెక్కువగా నుండినచోఁ
 దుదకు రక్తవర్ణమే ప్రధానమగు. లేక స్వచ్ఛమగు జల
 మధికముగ నున్నచో దాని గుణము ప్రధానముగ నుండును.
 అటులే మానవు లిరువురు కలియునపుడు స్వచ్ఛగుణము
 లేవరియందుండునో వారిగుణము లిదిరుని గుణములను మార్పఁ

జాలి యుండును. కావుననే సత్పురుష సాంగత్యమువలన సద్గుణము లభివృద్ధియగును. దుష్టుల సాన్నిధ్యముచే వారి గుణము లితరులకు సహిత మలవడును. తిపస్సంపన్నులును, పరోపకార పాఠీణులును, వరమదయాభిరును, శాంతస్వరూపులును నగు మహాత్ముల యాశ్రమములందు నైజవిరోధులగు జంతువు లన్యోన్య మిత్రములయి వర్తించుచుండుట గ్రంథము లయందుఁ జదివెయున్నాము కదా! ఇందుకుఁ గారణ మా మహాత్ముల శాంతమగు తేజోమహిమయే యని తెల్లమగు చున్నది. ఆ మహాత్ముల శాంతగుణము వారిచుట్టును వ్యాపించి యాప్రదేశముల సంచరించు భూతకోటుల నన్నింటిని శాంత స్వభావములు గలవానినిగాఁ జేయ జంతువులు గూడ సహజ వైషమ్యములను మఱచి యన్యోన్య మిత్రభావములతోఁ గలసి మెలసియుండును.

ఈ విషయము మానవు లెల్లరును జక్కఁగ చెల్లెడికొనఁ దగినది. ఎవ్వరైనను మనోవాక్కాయముల దుర్వృత్తిగల వారైనయెడల వారి తేజస్సు మలినమై వారి సాంగత్యము చేయువారికిని, వారిచ్చు నన్నపానాదులు గ్రహించువారికిని, వారుచేయు దానములఁ బ్రతిగ్రహించువారికిని, మఱియు వారి సంతతివారికిని నాదుష్ట తేజస్సు వ్యాపించుటచే వారెల్లరు దుష్ట బుద్ధులై చెడిపోవుదురు. ఇట్లొకఁడు చెడుటచే ననేకులు చెడి పోవుటయేగాక, ఆ దుష్టతేజస్సు క్రమక్రమమునఁ బ్రబలి

గ్రామమంతయు, మఱియు ననేక గ్రామములకును వ్యాపించును. ఇట్లనేకులు చేయు పాపకృత్యముల వలన దోషము మొదటివానికి గొంతవలకు నాపాదించును. అట్లే మరొక నొక గృహమునందుఁ బరమ పత్రినని యగు నారీమణియు, ఏకపత్ని వ్రతుఁడును, దయాభువు నగు పురుషుఁడును నివసించు చుండినచో వారి పరిశుద్ధ తేజస్సు సమీపమున నున్నవారందఱియందు వ్యాపించి యందఱకు సద్బుద్ధిని బుట్టించి యనేకులకు మేలుచేయును. అట్లందఱిని నర్హభావము గలవారినిగఁజేసిన పుణ్యఫల మా స్త్రీపురుషులగఁజెందు. కావున నెల్లవారును సర్వకాల సర్వావస్థలయందుఁ బరిశుద్ధమనస్కులై, సర్వభూతిహితకాములై కరుణాపాగావారులై భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల సభ్యునియగుట వలయును. అట్లుండువారు తమకుఁ దెలియకపోయినను లోకోమునకు మహిమకార ముసరించుచుండువాఁలే. తాము సంసార సాగరమును దాటుటయేగాక నన్నిధిమాత్రముని నితరులను సతహింస మంచివారినిగఁజేయుచుండుదు. అట్లు గా కెవ్వఁడేని దుర్వృత్తియం దుండువాఁడు తాఁజెడుటయేగాక తన సహవాసముచే లోకిముసకు మహాపకారియగును. ఎల్లవారు నీ విషయమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని నదా దుర్వృత్తిని వదిలి సద్వృత్తి సభ్యునివలయును.

ఎవ్వఁడేనియు భోజనకాలమున నీశ్వర ధ్యానము నేయుచు భుజించినయెడల నా యన్నము శరీర దార్ధ్యమును వృద్ధిచేయుట మాత్రముగాక దివ్య తేజస్సు కలదగుటవలన మనోబుద్ధులఁ బరిశుద్ధములఁ జేసి జ్ఞానవైరాగ్యములను సహితము వృద్ధి చేయఁ దగియుండును.

అన్నం బ్రహ్మ రసో విష్ణు ర్భక్తా నేహో మహేశ్వరః ।

ఏవం ధ్యాత్వా ద్విజో భుంజన్నన్నదోషైర్నలిష్యతే ॥

అహం వైశ్వానరో భూత్వా ప్రాణినాం దేహమాశ్రితః ।

ప్రాణాపాన సమాయుక్తః పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్ ॥

తా. అన్నము బ్రహ్మస్వరూపము. రసము విష్ణుస్వరూపము. భోక్త మహేశ్వరుఁడు. ఈ రీతిఁ దలంచుచు భుజించు ద్విజుఁ డన్నదోషములచే నంటఁబడడు.

ఓ యర్జునా ! నే నగ్నిస్వరూపుఁడనై దేహుల దేహములను బొంది ప్రాణాపాన వాయువులం గలసి నాల్గువిధములగు సన్నమును బచనము చేయుచున్నాను.

కావుననే భక్తులు భోజనకాలమునందు జ్ఞానవైరాగ్య సిద్ధికై యీశ్వర ధ్యానమును జేయుచునుందురు.

అన్నపూర్ణే సదాపూర్ణే శంకర ప్రాణవల్లభే ।

జ్ఞానవైరాగ్య సిద్ధ్యర్థం భిక్షాం మే దేహి పార్వతి ॥

అని ధ్యాన మొనరించుచు భుజించుచుందురు. అటుల పాకము చేయువారును, వడ్డించువారును బరిశుద్ధ సంకల్పులై

యీశ్వరుని దలంచుచునే పనిచేయవలయును. అట్లు చేయక దుస్సంకల్పములు గలవారైనయెడల వారి మలిన తేజస్సు అన్నమునందు వ్యాపించి భుజించువారిని నహిసము మాలి న్యము గలవారినిగాఁ జేయును.

మఱియు భక్తుఁడు సర్వకాలముల యందుఁ బ్రసాదము పరుండై యుండవలయు ననుట సర్వశాస్త్రసమ్మతమగు విషయము కదా! ఇట్లు పరులకు మేలుచేయుటకై దుష్టుల సాన్నిధ్యమునకుఁ గాని, ప్రాశస్త్యతజన సంఘములోనికిఁ గాని భక్తుఁడు పోవలసి యున్నపుడు నిలుకడతోఁ గొలఁదికాల మీశ్వరుని ధ్యానించి, సర్వభూతహితకాముడై తన మనస్సు ప్రేమతో నించి, ప్రేమస్వరూపుడై జనసంఘములో బ్రవేశించ నగు. అట్లు దృఢముగ సంకల్పించి భగవంతుని వేడినచో నతని తేజస్సులో నొక భాగము రక్షింపఁగల నచముగ మాత్రే యతనిని రక్షించును. ఇట్లే నిద్రించుటకు ముందు సహితము ఇతరుల దుస్సంకల్పములు లోనగునని నిద్రించు వాని నంటక యుండునటు లీశ్వరుని ధ్యానించి లోక హితమును మనస్సున దృఢముగ సంకల్పించి పరుండవలయును.

సాధారణముగ మలిన తేజస్సుగల మానవులు తిష్ఠిల్లముగు మలిన తేజస్సుగల యితరులను దమయ్యెద్ద కాకర్షించు కొందురు. ఒక్కని సంకల్పము లితరులను పైతము పొందును. అట్లొకఁడు కోపిగ నుండినచోఁ గోపు లగు నితరుల కోప

సంకల్పముల నాకర్షించుకొని దానిచేఁ దనకోపమును వృద్ధి
చేసికొనును. ఇంతియగాక పూర్వము క్రోధాత్ములయి యుండి
మృతినొంది పిశాచరూపులుగ నూత్ములోకముల సంచరించు
చుండు జీవులను సహితము తనయొద్ద కాకర్షించుకొని వార
లచేఁ బ్రేరితుఁడై యనివార్యక్రోధమునకు లోఁబడి యనేక
పాపకార్యములను జేయును.¹ ఇట్టితరుల దుర్గుణములను, తత్స
దృశ్యములగు నితరుల సంకల్పములను, తత్సమానులును విధే
హులును నగు నితర దుష్టులనుగూడ నాకర్షించుకొని క్రమ
క్రమమున వృద్ధి నొందు చుండును. అట్లుగాక లోకమునం
దెల్లవారును భక్తులును, జ్ఞానులును, విరాగులును, ధర్మాత్ము
లును గావలయునని సదా యీశ్వరుని ధ్యానించుచు సద్ధర్మ
ములను భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యములను అభ్యసించుచు, సర్వ
భూతహితమును, జేయుచుండు పురుషుఁడు తన తేజస్సు సపార
ముగఁ బరిశుద్ధముగఁ జేసికొనును. ఆ తేజస్సు ఇతర యోగుల
యొక్కయు, ఋషులయొక్కయు దివ్యతేజస్సుల నాకర్షిం
చును. అట్టియోగి సాన్నిధ్యమునకు నూత్ముశరీర ధారులగు
ఋషులును, మఱియు దేవతలును వచ్చి యోగి మనంబునం
బ్రవేశించి యందలి మాలిన్యమును దుదముట్ట నశింపఁజేసి
పోవుదురు. ఇట్లభ్యాసము చేయు యోగుల తేజస్సు దినదినాభి

¹ ఆరణ్యపర్వములో ఘోషయాత్రలో దుర్యోధనుఁడు ప్రాయోపవేశ
మున నుండ నపుడు భూతములు బోధించిరను కథ ప్రమాణము.

వృద్ధి గలిగి తుదను బహుకోశముల వఱకును వ్యాపించును. మహాత్ముల తేజ స్సెంతదూరము వ్యాపించి యుండునో ఆ దేశమంతయు నా తేజోమహిమచే నిండియుండుటవలన నా మహాత్ముని యాశ్రమ మని చెప్పవలెను.

నిగృహీతేంద్రియగ్రాహ యత్రయత్ర నసేన్మనః ।

తత్ర తత్ర కురుతేత్రం సైమిశం పుష్కరాటి చ ॥

ఇంద్రియసముదాయమును జయించిన సరుఁ జేయే స్థలముల నివసించునో అందందుఁ గురుక్షేత్రము, నైమిశారణ్యము, పుష్కరము ఉండును. అనఁగా నాక్షేత్రము, కురుక్షేత్ర నైమిశారణ్య పుష్కరములతో సమానమని తాత్పర్యము.

ఎవ్వరేనియు నా యాశ్రమమునం బ్రవేశించి నా తేజోగాళి వారలం బరిశుష్కలంజేసి వారలను భక్తులుగఁ జేయఁగలుగు. ఇవ్వడును గంగ మొదలగు మహానదులయందును, సనేక పుణ్యక్షేత్రములయందును, అనాది దేవాలయములయందును, ఋషుల దివ్యతేజస్సు వ్యాపించియే యున్నయది. ఆయా స్థలములయందు మహాత్ములగు మునలు బహుకోశము నివసింపజేసి సామరజనులను జనికాల ముద్ధరించుటగొఱకుఁ నను శక్తిని మహిమను ఆయా తీర్థక్షేత్రములయందు స్థాపించియున్న వారు. ఈ కాగణముల నలనను, మఱియు నాగ ముగ్ధ విధుల ననుసరించి ప్రతిష్ఠింపఁబడి యుండుటవలనను దేవాలయములు దివ్యతేజస్సుతో నిండియున్నవి. మఱియును గాళి

మొదలగు దివ్యక్షేత్రములకును గొప్ప దేవాలయములకును
ఋషు లదృశ్యరూపముల నేతెంచి యాక్షేత్రముల మహిమ
క్షీణింపకయుండ దమ తపశ్శక్తిచేఁ గాపాడుచుందురు.

కావున నెల్లవారు నమ్మహానీయుల మార్గము ననుసరించి
పరిశుద్ధులై యితరుల పరిశుద్ధ్యము కొఱకు ధ్యానించుచు
లోకమునందలి పరిశుద్ధ తేజస్సును నభివృద్ధి చేయుటకు సదా
ప్రయత్న మొనరింతురు గాక.

ఆటవయధ్యాయము

జీవుని శరీరములు

బ్రహ్మాండమున ననేకలోకములున్నవనియు, జీవుఁ డా యాలోకములందు వ్యవహరించుటకుఁ దగిన యుపాధు లా యా లోకసంబంధముగు ప్రకృతితోఁ జేయఁబడు ననియు ముందు సూచింపఁబడియె. ఆయా లోకసంబంధముగు ప్రకృతితోఁ జేయఁబడిన యుపాధి, అనగా, శరీరము, ఒకటి లేనిచో నా లోకానుభవము జీవునకుఁ గలుగ నేరదు, కనుక, నా లోకసంబంధముగు జ్ఞానము దొరికిదు. బ్రహ్మాండమునం దలి లోకము లన్నింటియందును సాధ్యముగు జ్ఞానము సంభవించుననియు సూచించుకొనుటకే గదా జీవుఁడు పంచభూతాత్మకముగు నీ ప్రపంచమునం బ్రవేశించి యున్నవాఁడు. దృష్టాంతముగ నీ భూలోకమున జాతము. వృద్ధ్యైత్వముచేఁ జేయఁబడిన స్థూలశరీరము జీవునకు లేకపోయినచో నీ ప్రపంచజ్ఞాన మేలాగు గలుగును? శరీరమున కన్నొకటి లేనిచో గూఢ జ్ఞానము లేదు గదా! అనఁగా నానావిధములగు వర్తములు, నానావిధములగు కాంతిలు, నానావిధములగు గూఢములు ఆ జీవుని కగోచరములు గదా! అట్లే ప్రోక్షేంద్రియము

లేనిచో శబ్దజ్ఞానము నున్నయేగదా! ఈలాగున నీ యొక్కొక్క యింద్రియములేనిచో నొక్కొక్కవిధమగు జ్ఞాన మపాధ్యమగుటవలన స్థూలోపాధిలేని జీవున కీ లోకజ్ఞానమే లేకపోవును. జీవున కిట్టి జ్ఞానమును సంపాదించుకొనువలయు నను నిచ్చ గలిగి గదా తత్సాధనము లగు నీ యుపాధులను దేవతల సహాయముచే నిర్మించుకొనెను. ఆత్మశక్తులు క్రమక్రమమున సభివ్యక్తములు కాఁగా ఆత్మ చూడఁదలచినచో నుపాధియందు గన్ను లుత్పత్తియాయెను. ఆఘ్రాణించు కోరికలచే వాని కుపయోగకరములగు కరణముల శరీరము నందుఁ బుట్టించుకొనెను. కరణములద్వారా జ్ఞానమును బొందునది యాత్మయే.

మమవన్మర్త్యం వా ఇదగ్ శరీరమాత్మం మృత్యునా తదస్య
అమృతస్య అశరీరస్య ఆత్మనోఽధిష్ఠాన మాత్మో వై సశరీరః ।
అథ యో వేదేదం మన్వాసీతి స ఆత్మామనో అస్య దైవం చక్షుః
సవా ఏష ఏతేన దైవేన చక్షుషా మనసైతాన్ కామాన్ సశ్యక్ రమతే॥
(ఛాందోగ్యోపనిషత్తు)

తా. ఈ శరీరము నశ్యమగునది. మృత్యువుచే భక్షింపఁబడును. అనఁగా మృత్యువునకు లోఁబడినది. అయినను అమృతస్వరూపుఁడు, నశరీరుఁడునగు నాత్మ కధిష్ఠానముగ నున్నది.

ఏతత్త్వము—ఎవరు—దీనిం దెలిసికొనియెదనని తలఁచునో ఆతత్త్వమే ఆత్మ. మనస్సు ఇంద్రియములు నను కరణ

ముల ద్వారా యీ కాషుముల ననుభవించి యానందించు వాఁడు.

ఇట్లు శరీరము లన్నియు జ్ఞానసాధనములు కావున నీ శరీరముల విషయము విశదముగ విచారింపఁ దగినది.

స్థూలశరీరము, అన్నమయకోశము

జీవునకుం గల శరీరములు మూఁడు. స్థూలశరీరము, సూక్ష్మశరీరము, కారణశరీరము. వీనికే పంచకోశములనియు సంజ్ఞ కలదు. స్థూలశరీరమన నన్నమయకోశము. సూక్ష్మశరీరమందుఁ బ్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ కోశములు నున్నయవి. కారణశరీర మానందమయకోశము. అన్నమయ ప్రాణమయకోశములు రెండును భూలోకసంబంధమగు పృథివీతత్త్వ ప్రకృతి వికారములు. ఒక్కొక్క మహాభూత వికారమునందును స్థూల సూక్ష్మ తారతమ్యములుగల యేడు భాగము లున్నయవి. అందులో పృథివీతత్త్వాంతర్భాగములగు పృథివ్యప్తేజోభాగములచే నిర్మింపఁబడినది అన్నమయకోశము. మిగత నాలుగు సూక్ష్మభాగములతో నిర్మింపఁబడినది ప్రాణమయకోశము.

శరీరము లన్నింటిలోను చిన్నదియై, స్థూలమై, యల్పకాలికమైనది స్థూలశరీరము. ఇందు జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియ గోళములు (అనఁగా నవయవములు) న్నయవి. వీని మూలమున

నింద్రియమనస్సుల ద్వారా జీవునకు భూలోకజ్ఞానము కలుగును. ఇది యన్ని శరీరములలో చిన్నదియైనను ధర్మసాధనములలో మొదటిదియును ముఖ్యమైనదియు నగును. పనిచేయువాని కొఱముట్టులవలె మన శరీరము పరిశుద్ధముగను, సూక్ష్మగ్రాహిగను నుండవలయును గదా ! త్రుప్తపట్టి పదను లేని కొఱముట్టులతో పనివాఁ డెంత నిపుణుఁ డైనను ఏమియుఁ జేయఁజాలఁడు గదా !

మొట్టమొదట శరీర మారోగ్యము గలిగి దృఢమైనదిగ నుండవలయును. ఇందుకు శరీర పరిశుద్ధ్యము, పరిశుద్ధములగు నన్నపానాదులు, వ్యాయామమును, మంచిగాలియు సత్యావశ్యకములు. దినదినము స్నానము చేయుకుండినచో రోమకూపములన్నియు ముటికిచే నిండి లోపలి ముటికి బయట గావీలులేకుండుటచేఁ బలువిధములగు రోగములకుఁ గారణమగును. కావున నన్ని మతిములయందును దినదిన మొక పర్యాయమైనను స్నానము చేయుట విధింపఁబడి యున్నది. మన గృహములను గృహసమీప ప్రదేశములను పరిశుద్ధముగ నుంచుకొనవలయును. లేనియెడల గాలి చెడి యనారోగ్యకరమగును. నిర్మలోదకమును ద్రాగవలయు. మద్యమును వర్జింపవలయును. ఆహారములందు తామసాహారము బొత్తుగ వర్జింపవలయును. చెడినపదార్థములు, పర్వమీతిములనఁగా చల్దిపదార్థములు, సారముపోయిన పదార్థములు,

మాంసములు, నల్లమందు మొదలగు మత్తుపదార్థములు, ఉల్లి మొదలగు వస్తువులు విడువఁదగినవి. ఇట్టి పదార్థములను సేవించినచో శరీరము దృఢముగఁ గనఁబడినను సూక్ష్మములగు విషయముల గ్రహింపఁజాల నశక్తమై యుండును. గాఢ సాహారములు విడువఁదగినవియే. నత్సురుషుల సాంగస్థ్యము చేతను, బుణ్యాస్థల పుణ్యాతీర్థ సేవలచేతను, దేహము పరిశుద్ధమగును. శరీరమును జాగరూకతతోఁ బెంచినచో నది ధర్మాచరణమునకు శ్రేష్ఠమగు సాధనమగు.

మనకుఁ బుట్టుకతో వచ్చిన శరీరము మార్చి సాధ్యముగాదని తలచరాదు. శరీరము ప్రతి నిమిషమును మారుచునే యున్నది. దానియందలి యణువు లెల్లప్పుడును బహిష్కరములగుచునే యున్నవి. అట్లే ప్రతినిమిషమునను ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసముల చేతను, అన్నపానాదుల చేతను నూరినముగ నణువులు శరీరమునం బ్రవేశించుచునే యున్నవి. ఈ రీతి నేడు సంవత్సరముల కాలమున శరీరమంతయు నొకసారి పూర్ణముగ మారునని శరీరశాస్త్రజ్ఞులు నిరూపించి యున్నారు. ఏడు సంవత్సరములనాఁడు శరీరమునం దుండిన యణువులలో నొకటైన నిప్పుడు శరీరమున నుండదు. ప్రవాహమునం దొక్కజలకణమైనను, ఒక్కనిమిష మొక్కస్థలమున నిలువ కుండినను నొడ్డుననుండి చూచువారలకు నదీప్రవాహ మొక రీతిగనే యుండునట్లు తోచురీతిని శరీరమునందలి యణువు

లెడతెగక మాటుచుండినను శరీరము మాటనట్లు మనకుఁ దోచును. ఇట్లు మాటుచుండు శరీరమును బ్రహ్మముతో మంచిదిగఁ జేసికొనుట సులభము.

మఱియు నొక్కవిషయమును మఱువరాదు.

అత్మానం రథినం విద్ధి శరీరం నిభటుతతః ॥

శరీర మాత్మ కుపాధిగావున నది యాత్మస్వాధీనమం దుండఁ దగినది గాని యాత్మ దీనికి లోబడి యుండఁగూడదు. మనము శరీరమని యెంచి దానిని స్వేచ్ఛగా విడువరాదు. శరీరము మనదని తెలిసికొని మనము చెప్పినపనుల నది చేయు నట్లు చూచుకొనవలయును. మనము సంరక్షించు గుఱ్ఱములు మొదలైనవానివలె దానిని శుద్ధిగానుంచి పోషించుచు మనము చెప్పిన పనులు దానితోఁ జేయించుచు రావలయును.

ఈ విధమున బాల్యమునందుండి శరీరమును శిక్షించుచు వచ్చినచో దానిని సులభముగ స్వాధీనమునకుఁ దెచ్చుకొనఁ గలుగుదుము. బాల్యమునందు లేత తీగవలె శరీరమును ద్రిష్టకొననగును. వయస్సు రానురాను మ్రానివలె దానిని వంచుట కష్టమగును. కావున బాలుర కీ విషయమును బోధించి వారలచే నభ్యసింపఁజేయుట మంచిది.

సూక్ష్మశరీరము

సూక్ష్మశరీరమందుఁ బైఁ జెప్పినరీతిని మూఁడుకోశము లున్నయవి. వానిలోఁ బ్రాణమయకోశ మన్నింటిలో

స్థూలము. మనోమయకోశము దానికంటె సూక్ష్మము.
విజ్ఞానమయకోశ మన్నింటిలో సూక్ష్మము.

ప్రాణమయకోశము

ఇది పైఁజెప్పిన రీతిని బృథివీతత్త్వమందలి సూక్ష్మభాగము
లచే నిర్మింపఁబడినది. ప్రాణములు దీనినుండియే స్థూలశరీర
మునకు వ్యాపించును. దీనినుండియే స్థూలశరీరమునకును
మనోమయకోశములోని యింద్రియములకును సంబంధము
గలిగియుండును. ఈ కోశము స్థూలశరీరమునం దంగిటను
వ్యాపించి నిండుకొని యాశరీరమున వెలుపలిభాగమున
పైతము కొంచెము దూరమువఱకు వ్యాపించియుండును. స్థూల
శరీరమునకంటె సూక్ష్మమై దాని బ్రతిలింబమువలె నుండును.
ఇది సాధారణముగ స్థూలదృష్టికి గోచరము గాదు. సూక్ష్మ
దృష్టిగలవారి కించుక యూదావర్ణము గలిగి గోచరమగునని
యనుభవజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

సాధారణముగ నీ కోశము స్థూలశరీరమును గూడియే
యుండును. బలమగు వ్యాధి కల్గినప్పుడును మఱికొన్ని సమ
యములందును స్థూలదేహమును విడిచివచ్చునని తెలియు
చున్నది. అప్పుడు స్థూలశరీరము కేవల బలహీనముగ
నుండును. అయిన నెల్లప్పుడును దీనికి స్థూలదేహముతోఁ
దంతురూపముగ సంబంధ మెడతెగకయే యుండును. స్థూల
శరీరము మాఱునట్లెల్ల నిదియును మాఱుచుండును.

శత్రుచికిత్స చేయుటకై మైకపువస్తువులఁ బయోగించినప్పుడు స్థూలశరీరము నిశ్చేతనమై పడియుండ నీ ప్రాణమయకోశము బహిర్గతమగును. అందుచే స్థూలశరీరమునకును మనోమయకోశమునందలి యింద్రియములకును సంబంధము వదలి యుండుటచే స్థూలశరీరము పడుబాధ మనకుఁ దెలియరాదు. మైకముతోయి స్థూలశరీరమునందుఁ బ్రాణమయకోశము బ్రవేశించినతోడనే బాధ తెలియవచ్చును.

మరణకాలమందు మాత్రము స్థూలశరీరమునకును నీ కోశమునకును సంబంధము గలుగఁజేసియుండు తంతువు తెగి రెండును వేరుగును.

బ్రహ్మాండమున కంతటికి సూర్యభగవంతుఁడు ప్రాణదాతయైయుండుట తెల్లమేగదా! సూర్యబింబమునుండి తేజస్సు ప్రాణరూపముగ వెలువడి ప్రపంచమునంతయు వ్యాపించిన కలభూతముల నాడులయందుఁ బ్రవేశించి శరీరములను వీర్యవంతములుగఁ జేయుచున్నది. ఇట్లు సూర్యునినుండి వెలువడు తేజస్సునుండి యొక్కొక్క భూతము తనకు వలయు ప్రాణశక్తిని నాడులచే స్వీకరించుకొనుచుండును. కావుననే గదా సూర్యుని ప్రకాశము లేనిది యేభూతముగాని యభివృద్ధిఁ జెందఁజాలదు. ఈ శక్తి ప్రాణమయకోశము ద్వారముగ స్థూలశరీరమునకు వ్యాపించును. స్థూలశరీర మపరిశుద్ధముగను, ననారోగ్యముగ నున్నప్పుడు ప్రాణమయకోశముగూడ నపరి

శుద్ధమై దుర్బలమగుటచే వలయునంత ప్రాణశక్తిని నాడుటచే గ్రహింపజాలక దుర్బలమగును. దీనిచే స్థూలశరీరము మఱి కొంత దుర్బలమగును.

స్థూలశరీరము సంపూర్ణారోగ్యము గలిగి యుండిన నీ ప్రాణమయకోశము సూర్యునినుండి వెలువడు ప్రాణశక్తిని స్థూలశరీరమునకు వలసినంతకంటె నెక్కుడుగ గ్రహించుచుండు ననియు, నప్పుడు ఎక్కుడగు ప్రాణశక్తి స్థూలశరీరమునుండి తేజోరూపముగ బయలుపెడలుచుండునట్లు సూక్ష్మదృష్టికిఁ గానవచ్చుచుండుననియు ననుభవజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. కావున మంచి యారోగ్యముగలవారిల ప్రక్కను బలహీనులు కొంతకాలము పరుండినచో నాబలవంతుల శరీరమునుండి వెలువడు ప్రాణశక్తిని బలహీనులు గ్రహించుటచే బలము గలుగును. అట్లుగాక సామాన్యుడగు నాడు రోగిప్రక్కను బరుండినచో, గొంతకాలమునకు దాను బలహీనన నొందును.

మరణకాలమునఁ బ్రాణమయకోశము స్థూలశరీరమును బూర్ణముగ వదలిపోవునని చెప్పబడియెఁగదా! అంత స్థూల శరీరము శిథిలమగుట కారంభించును. ప్రాణమయకోశమును స్థూలశరీరము ననుసరించి శిథిలమగును. స్థూలశరీర మంత శీఘ్రముగ శిథిలమగునో అది యంత శీఘ్రముగ జీర్ణమగును. స్థూలశరీరము అగ్ని సంస్కారము చేయబడి భస్మముకాగా ప్రాణమయకోశము సహితము తుదముట్ట నశించును. శాస్త్ర

ములయందు శవమున కగ్ని సంస్కారము విధింపఁబడియుండుట కిదియే ముఖ్యోద్దేశ్యము. భూస్థాపనము చేయఁబడినచో స్థూలశరీరము జీర్ణమగుటకుఁ జిరకాలము పట్టును. కావున ప్రాణమయకోశము నశించుటకును నాలస్యమగును.

మనోమయకోశము

మనోమయకోశము రాగ ద్వేషాదులగు నన్ని మనోవృత్తులకు నునికిపట్టు. దీనియందు రెండుభేదములు గలవు. రాగ ద్వేషముల కునికిపట్టయి కామవికారమగు కామమయశరీరమొకటి. మిగిలిన మనోవృత్తుల కధిస్థానమగు మనోమయశరీరము రెండవది. లోకమున సామాన్యజను లందఱికి రాగ ద్వేష పురస్కరముగఁగాని ప్రవృత్తి సాధారణముగ నుండదు గాన నీ రెండు శరీరములును సాధారణముగఁ గల్గియు వర్తించుచుండును.

కామమయశరీరము

ఇది యోగదృష్టికి మాత్రము గానవచ్చుచున్నది. అనేక వర్ణములతోఁ బ్రకాశించుచుండును. మనోవృత్తులు మాటునట్లు దీనివర్ణములు మాటుచుండును. అది యన్నమయప్రాణమయకోశముల రెంటిలోపలనుండి వ్యాపించి వానికి వెలువలను గొంతదూరమువఱకు నుండును. బాలురయందు మనోవికాసము లేకుండుటంబట్టి వారి కామమయశరీరము సాధారణ

ముగ తెల్లగ నుండును. రాగ ద్వేషములు హెచ్చును హెచ్చును ఈ శరీరమునఁ దదనుగుణములగు వర్ణము లేర్పడుచుండును.

ఈ కోశము సమస్తమానపుల కుండినను, ఐశ్వర్యములగు వారియందు స్పష్టముగ నేర్పడియుండదు. చెదరిపోయిన మేఘమువలె రూప మేర్పడక యుండును. జ్ఞానమధికము కాను కాను స్పష్టమగు రూప మేర్పడి యుండకాకముగఁ దేలును.

అదియందు జీవుఁడు విశేషముగఁ గామ, కోపములకు లోబడియుండుటచే వాని కనురూపములగు వర్ణములు కలిగి యుండును. కామము పుట్టినచో ముడిగిక్తవర్ణము గల్గును. పుట్టివర్ణము స్వప్రయోజన పరిత్యక్తమును నూచించు. అతి కోపము గల్గినచో మెఱయు రక్తవర్ణముగల దాఁకులవలె రూపములు దీనినుండి భువన్లోకమున బయలువెడలుననియు, భువన్లోక ప్రకృతివికారములగు నీరూపము లాకోపమునకు విషయమగువారి మనోమయకోశములకుం దగిలి వారికిఁ గీడు చేయుననియు యోగదృష్టిగలవారు చెప్పచున్నారు. కామము పుట్టినచో నా సంకల్పములును రూపమును చాల్చి యితిరుల మనోమయకోశమును దాఁకునట. నిర్వాణప్రేమ గలిగినచో దివ్యమైన గోజాపావృష్ట వర్ణములు గల రూపములు వెడలునట. ప్రేమాతిశయముచేఁ దల్లి బిడ్డను తేలి నెత్తు కొని ముద్దు లిడుచుండు సమయమున నీకోశమంతయు గోజా

వర్ణము గలిగి వర్తులాకారములగు తేజోరూపములు శరీరము నందు నిండియుండునట్లు కనఁబడునట. అతిలోభియగువాని శరీర మనవ్యమగు మట్టిరంగు గలిగి యీ శరీరముచుట్టు నినుపకట్లు కట్టఁబడినట్లు చూపట్టునట. ఇట్లొక్కొక్క మనోవృత్తి పుట్టినపుడు దాని కనురూపమగునట్టి వర్ణములు గలిగియుండును. ఈరీతిఁ బశుప్రాయుండగువాని సూక్ష్మశరీరము అనవ్యకరములగు వర్ణములు గలిగియుండ, జ్ఞానము వృద్ధియయి యింద్రియమనోనిగ్రహములు గలుగుచు రాగా నీశరీరము మిగుల మనోహరవర్ణములఁ గలిగి చూడ సొంపుగ నుండునట. రక్తవర్ణము, మట్టిరంగు మొదలగు ననవ్యకర మగు వర్ణములు మాటిపోయి ప్రేమాతిశయమును జూపట్లు రోజాపువ్వు వర్ణమును, బుద్ధికౌశల్యమును జూపు బంగారు వర్ణము, భక్తింజూపు నీలవర్ణమును, అనుకంపను దెల్పు నాఁకు పచ్చరంగు మొదలగు మనోహరములగు రంగులతో నిండిన దగు నట.

కావునఁ దొలుత పశుప్రాయులుగా నుండినప్పు డీశరీర మాకార మేర్పడక హేయములగు వర్ణములు గలిగియుండును. జ్ఞానపరిపాకము కాను కాను స్పష్టముగ నండాకారముగా నేర్పడి రమణీయములగు వర్ణములు గలిగియుండును. అప్రత్యక్షమునందును బృథివీతత్త్వమందుండు రీతి ననేక స్థూల సూక్ష్మ తారతమ్యములగు ప్రకృతిభాగములు గలవు.

అందు స్థూలప్రకృతి సముదాయములు మడ్డివర్ణములు గలిగి యుండును. సూక్ష్మములు కాను కాను రమణీయములగును. కామక్రోధపూరితములగు మనోవృత్తులు పుట్టినచో నవి స్థూల ప్రకృతినాకర్షించి రూపమును దాల్చుటచే మడ్డిరంగులు గలిగి యుండును. మనోవృత్తులు పరిశుద్ధములు కాను కాను సూక్ష్మ సూక్ష్మతర ప్రకృతిభాగముల నాకర్షించి రూపములు దాల్చుటచే వానిరంగులు రమణీయములుగ నుండును. కావున కామక్రోధముల జయించి యింద్రియ మనోనిగ్రహము లభ్యసించుచు రాను రాను ఈశరీరము పరిశుద్ధమై రమణీయవర్ణములు గలదియగును.

ఈ సూక్ష్మశరీర మూర్ధ్వములగు భువరాదిలోకానుభవము గలుగుటకు జీవున కుపాధియగునని చెప్పబడియె. మొదట మొదట జీవులకుఁ గలుగు ననుభవము లన్నియు బాహ్యము లగు భూలోకవిషయానుభవములుగ నె యుండును. ఇంద్రియ గోళములు స్థూలశరీరమునం దున్నయవి గదా ! ఐనను ఇంద్రియములు సూక్ష్మరూపమున నీకామమయ శరీరమున నున్నయవి. బాహ్యవిషయములచే స్థూలశరీరమునందలి గోళములకు స్పర్శకలుగఁగనే వానిమూలమున స్థూలశరీరమునందలి నాడులలోఁ గొన్నింటియందు నతిసూక్ష్మముగఁ జలన మొకటి పుట్టి శిరస్సునందలి మొదడునందు జేరి సూక్ష్మశరీరమునందలి యింద్రియములను జేరును. ఇంద్రియములు చలించినపుడె

జీవునకు విషయజ్ఞానము గల్గును. ఈరీతిని సూక్ష్మశరీరము స్థూలశరీరమునకును జీవునకును ద్వారమై బాహ్యప్రపంచ జ్ఞానమును గలుగఁ జేయుచుండును. ఐనను స్థూలశరీరము విశ్రమించుకాలమున సూక్ష్మశరీరము స్థూలశరీరమును విడిచి వచ్చును. కేవల జ్ఞానహీనులగు మనుష్యులయందీ సూక్ష్మ శరీరము భువర్లోకమునఁ దఱచుగా నిశ్చేష్టితమై యుండును. అతిబాలుఁడు స్థూలదేహోపయవములు గలిగియుండియు భూలోకమందు సంచరింపఁజాలక భూమియందు పడియున్నట్లు జ్ఞానహీనుని సూక్ష్మశరీరము భువర్లోకమునఁ దిరుగఁజాలక పడియుండును. జ్ఞానము వృద్ధి కాను కాను ఆలోకమందు సంచరింప శక్తి కలుగవచ్చును. ఇప్పుడు నాగరికులగు జ్ఞాన వృద్ధిగలవారల కందఱికి నీశరీరముతో సుషుప్తికాలమున సంచరించుచు నాలోకానుభవముల నొంద శక్తి గలిగి యున్నది. ముందు జ్ఞానాభివృద్ధినిబట్టి యీ స్వతంత్రసంచార శక్తియును వృద్ధియగుచుండును. తిరుగ మేల్కొంచినపు డాయనుభవములు తొలుత జ్ఞాపకమునకు వచ్చుట యరుదు. కొంచెము కొంచెము జ్ఞాపకము వచ్చినచో నవియే స్వప్నము లనఁబడు చున్నవి. మొదలు కొనయు లేక యనంగతము లగు కొన్ని స్వప్నములు మాత్రమట్టివి గావు. అవి స్థూల శరీరమునందుఁ గలుగు నజీర్ణాది వికారములవలనఁ బుట్టినవి. వానిని స్వరూపమున నె గుర్తించఁ దగియుండును. అవి తప్ప

కిక్కిన స్వప్నములన్నియు సూక్ష్మశరీరమునందు జీవునకుఁ గలుగు ననుభవములే యగును. మేల్కొంచిన సమయమున మాత్రము పలుమరు కొంచెము జ్ఞాపకమున్నట్లుండి జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొన యత్నించఁగా నాకొంచెమునకును నిస్మృతి కలుగును. ఇట్లు క్రమక్రమమున జ్ఞప్తికి వచ్చుట వృద్ధియగుచురాగా దవ్వక సాధనచతుష్టయసంపత్తి కలిగి సూతసేవాతత్పరుడై, పరమగురువుల సాన్నిధ్యముఁ జెంది నారి యనుగ్రహమున నేర్చి చేయు యోగాభ్యాసబలమునఁ గుండలినీశశక్తి వికసించి సప్తచక్రములును బక్వమయినచో కీవునకు నిచ్చామాత్రమున భువన్లోకానుభవమును సూక్ష్మ జేహముతోఁ బొంది యా యనుభవములను బూర్ణముగ జాగ్రదవస్థయందు జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుశక్తి గలుగును.

జాగ్రదవస్థయందు జ్ఞప్తిరాకున్నను భువన్లోకమందు నంచుండు శక్తిగలవారందఱును నిద్రలో నాలోకమునందు నంచుండుచు వారు వారు జాగ్రదవస్థయందుఁ గోరిన పనులు చేయుచుందురు. వారు జాగ్రదవస్థయందు లోకోపకారము చేయుఁ గోరుచుందురేని వారు నిద్రలో భువన్లోకవాసులు శామారీతి నుపకారము చేయుచుందురు. ఆ భువన్లోకవాసులు సూలోకమున నివసించుచుండి నిద్రలో భువన్లోకమునకుఁ గోయినవారైనను సరే, మరణానంతరమున భువన్లోకమున నివసించువారైనను సరే వారి కందఱికిని సహాయము చేయు

నగును. వారికిఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధి కాను కాను పరమగురువులుగాని వారి శిష్యులుగాని వారిని చేఁబట్టి వారికి భువన్లోకమునఁ దగు పనులు నియమించి లోకోపకారముచేయ నవకాశ మిచ్చుచుందురు. కావునఁ బరోపకారబుద్ధిని జాగ్రదవస్థయందు వృద్ధిచేయుచు వచ్చినచో నిద్రకాలమును వ్యర్థముగఁ బోనీయక లోకోపకారముచేయు నవకాశము గలిగియుండును. అట్టి బుద్ధిని మన మందఱము వృద్ధిచేసికొనుచు వచ్చుటయేగాక బాలురకు నట్టి బుద్ధి గలుగునటుల బాల్యము నుండి శిక్షించుచు రావలయును.

జీవితకాలమున నీకామమయశరీరము స్థూలశరీరమునకుఁ బ్రతిబింబరూపమును దాల్చియుండును. మరణానంతరము స్థూలశరీరమును విడిచిపోయినవెనుక నీకామమయశరీరము వేఱురూపమును జెందును. భూలోకమునందలి ప్రకృతి స్థూలసూక్ష్మతారతమ్యములుగ నుండునట్లు భువన్లోకప్రకృతియందును స్థూలసూక్ష్మతారతమ్యములుగ నేడువిధము లుండును. ప్రేత భువన్లోకమును జేరుచో నాకామమయశరీరమందలి భువన్లోకప్రకృతి స్థూలసూక్ష్మతారతమ్యమున నేడుపొరలుగా నేర్పడి స్థూలభాగము వెలుపలను దానికంటె సూక్ష్మ భాగములు లోలోపలను నేర్పడి యేడుపొరలు ఏర్పడును. ఇట్లు మార్పుచెందిన శరీరమునే యాతనాశరీరమని హిందూశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి.

జీవుడు భూలోకమున నుండుకాలమునఁ బశుపాయుడై కామక్రోధములకుఁ బూర్ణముగ లోఁబడి కేవలవిషయాసక్తుడై యుండినచో వాని కామముల కనుగుణముగ మూలములగు నణువులు యాతనాశరీరమునం దెక్కుడుగఁ జేరి మొదటి పొర మిక్కిలి దృఢమై నదగు. దానికి మూలముగు కామముల ఫలమంతయు ననుభవించునంతవఱకు నాపొర దృఢముగ నుండి అనుభవములు పూర్తియైనచో నాపొర జీర్ణమై మిగిలిన పొరలు మాత్రము నిలుచును.

సామాన్యముగ విషయకామము లన్నియుఁ దాగినవ్యక్రమమున మఱియూఁడు పొరలతో సంబంధించి యవియుఁ గ్రమక్రమమున ననుభవముచే నశించును. ఈ నాలుగుపొరలు నశించువఱకుఁ జీవునకుఁ బ్రేతసంజ్ఞయుండును. అటుపిమ్మటఁ బితృలోకమును జేరును. ఈపొర లేన్నదీని పదవి జీవుడు వాని లోఁ జిక్కి యీపొర లనుభవముచే నశించువఱకు నిర్బంధముగ నుండి యనుభవించుచుండును. సగవత్సరంతయు వఱకుఁ జేయు నుత్తరక్రియలు ఈదశయం దుండు జీవునకు సహాయకరములు. జీవునకు బంధకములుగ నుండు ధైర్యజెప్పిన మొదటి నాల్గుపొరలను జీర్ణింపఁజేసి, ప్రేతత్వమును వదలించి జీవుని బిష్మలోక ప్రాప్తునిగఁ జేయును. అంతవఱకు నాక్రియ లుపయోగకరములు.

ఈ యాతనాశరీరవిషయమం దొక రిహస్యము గలదని విజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. కామమయశరీరము మనకామముల

శనుగుణముగ నేర్పడుచున్నది. కావున మనోదార్ధ్యముచే దానిని స్వాధీనపఱచుకొన నవకాశముండును. జీవుఁడు తనకు మరణానంతర మిట్టి నిర్బంధములగు పొరలేర్పడక యుండవలయు నను విషయమును మరణకాలమున మఱువక దృఢముగ మనోనిశ్చయము చేసినచో భువర్లోకమున నిట్టి పొరలుగా నేర్పడి వానిని బంధించక యాశరీరము పూర్వముండు రీతిననే యుండనగును. అట్లయినచో వారు భువర్లోకానుభవములు యథావిధిగ ననుభవించుచుండినను దన్నుఁ దానెఱిగి స్వతంత్రముగ ననుభవింప నవకాశము గలుగును. లేనిచో, బొర లేర్పడి వానిలోఁజిక్కి యేమియుఁజేయనోపక యుండును. అనుభవమనునదేమో తప్పకపోయినను స్వతంత్రముగ ననుభవించుటయందును బరతంత్రముగ నుండుటయందును విశేషభేదము గలదు. జీవుఁ డీలోకమున దుఃఖములు వచ్చినచో వానికి లోఁబడి యవివేకమున నేమియు నెఱుఁగక పరతంత్రుఁడై యనుభవించవచ్చును. అటుగాక వాని ననుభవించుట తప్పకపోయినను వివేకము గలిగి మనోదార్ధ్యముతోఁ స్వతంత్రుఁడై యనుభవించి వివేకమును వృద్ధిపఱచుకొనఁ జాలును. ఈ రెండుమార్గములకును దారతమ్యముండు రీతిని భువర్లోకమునఁ బొరలలోఁ జిక్కి యనుభవించుటకును వానిని దప్పించుకొని స్వతంత్రముగ ననుభవించుటకును దారతమ్యము గలదు. వివేకవంతు

లీరహస్యమును మనసున నుంచుకొని సకాలమున వినియోగ పఱచవలయును.

మనోమయ శరీరము

మనస్సు శుద్ధమనియును సశుద్ధమనియును రెండుభాగములు. అం దశుద్ధమనస్సన్నఁ గామనంకలితమైనది. ఎవ్వడును గామములతో మిశ్రమమై కామములకు లోబడి కామము లీడేర్చుకొనుటకై ప్రవర్తించునది. శుద్ధమనస్సు కామవివర్జితమై జ్ఞానసాధనమైనది. జీవునకు మనస్సుతో సమానమగు సాధన మొక్కటియు లేదు.

కిమితరచ్చేతస్సమమ్ సాధనమ్ ।

ఈ రెండింటియందును గామనంకలితమైనది యశుద్ధమనస్సు. ఇదియే పైఁజెప్పఁబడిన కామమయశరీరము. మనోమయశరీర మనునది రాగద్వేషములతోఁ గూడని మనోవృత్తుల కన్నింటి కునికిపట్టు.

ఈ యుపాధి సువర్ణోకసంబంధమగు తేజస్తత్త్వమునకుఁ జూలభాగముచే నిర్మింపఁబడునది. పైఁజెప్పిన రీతిని సామాన్యజనులు రాగద్వేషయుక్తులుగనే ప్రవర్తించుచుండురు గావున తరుచుగ కామమయ మనోమయ శరీరములు రెండింటిని గూడియే ప్రవర్తించుచుండును. అందుచే నట్టి మనోవృత్తులు గలిగినచో నారెంటియందును వికారములు పుట్టును. రాగ

ద్వేష వియుక్తములగు వృత్తులు పుట్టినచో నవి మనోమయ శరీరమునందు మాత్రము చలనము గలిగించి దానిని మార్చును.

మనుజునకు మృగమునకుం దారతమ్యము మనస్సును బట్టి కలిగిన దేకదా! ఇంద్రియములును, ఇంద్రియవ్యాపారములును, మృగములందును గాననగుచున్నవియే గదా! అహం నిద్రాభయమైథునములు పశువులందును మనుష్యులందునొక్కటియేగదా! యుక్తాయుక్తవివేచనము చేయుట, ముందు వెనుక లాలోచించుట, తన స్వభావమును గ్రహతమమున సంస్కరించుకొని పరిశుద్ధముగ జేసికొనుట, తన స్వరూపమును, ఇహపరలోకాది జగత్స్వరూపమును, ఈశ్వరస్వరూపమును, నెఱుంగుట మొదలగు నివియన్నియు మనుష్యుని వ్యాపారములు. ఇవి మృగములయం దసాధ్యములు. వీని కన్నింటికిని మనస్సు సాధనము. కావుననే “కిమితరచ్చేతస్స మమ్ సాధనమ్” అని యనుభవజ్ఞులగు పెద్దలు చెప్పిరి.

మనోమయశరీరము జీవునకు బహుముఖ్యమైన యుపాధి.

జీవుల పరివర్తనస్థితిని బట్టి వారి మనోమయకోశములు ముఖ్యముగ మూడువిధములుగ నుండును.

౧. సామాన్యజనుల శరీరము.

౨. బుద్ధికుశలత గలిగి కొంతమాత్రము నాగరికులగు జీవుల మనోమయశరీరము.

3. జ్ఞానియగువాని మనోమయశరీరము.

సామాన్యజనుల మనోమయశరీరము

కేవల పశుప్రాయులగువారికిఁ గామమయశరీర మేగూప మేర్పడక యుండును గదా! వారి కీశరీరముగూడ దానితోఁ జేరియే చెదరఁగొట్టఁబడిన మేఘమువలె నుండును. ఐనను బశువులకంటె నట్టివానికి “వేదస్వస్తనం, వేద లోకాలోకాః” (రేవువచ్చునది తెలియును, దానుజూచినది చూడ నినియుఁ దెలియును) అని చెప్పినరీతిని బూర్విస్మరణములు, ముందా లోచనయు లేశమాత్రమైనను గలిగి, యనుభవమై జన్మములు మాటుచు రాఁగా శ్రమశ్రమముగ గూపము లేర్పడుచు వచ్చును. ఐన నిట్టి యనుభవముచే జ్ఞానము చాలవఱకు వృద్ధియగునంత దనుక నీ మనోమయశరీరము కామమయ శరీరముతోఁ గూడియే వర్తించుచుండును. మరణానంతరమును బహుస్వల్పకాలమే సునన్లోకవాసము గలిగియుండును. వారి మనోమయశరీరము చాలవఱకు కామమయశరీరము నకు బ్రతిబింబమై దానివలె వర్తించును గూపములును గలిగి యుండును.

బుద్ధికుశలతగల నాగరికుని మనోమయశరీరము

ఇట్టివాఁడును చాలవఱకు రాగ ద్వేషములతోఁ గూడియే ప్రవర్తించుచుండును గావున వానికిని సాధారణముగఁ గామ

మయ మనోమయశరీరములు రెండును జాగ్రదవస్థయందుఁ గూడియే వర్తించుచుండును. ఐనను వాఁడు రాగద్వేష వియుక్తుఁడై గ్రంథకాలక్షేపము భగవద్ధ్యానము లోకోపకార చింతయు మొదలగు వ్యాపారములను దఱుచుగఁ జేయుచుండును గావున వాని మనోమయశరీరము క్రమక్రమముగ రూప మేర్పడుచుండును. దానివర్ణము లాయామనోవృత్తుల కనుగుణముగ మాటుచుఁ గ్రమక్రమముగ రమణీయము లగుచుండును. పైఁజెప్పిన ప్రకారమున నిద్రకాలమున వానికిఁ గామమయశరీరమందు స్వతంత్రప్రవృత్తి కలిగియుండును గాని యీ మనోమయశరీరమునందుఁ బ్రవృత్తి యుండదు. సామాన్యుల కామమయశరీరమువలె వానికి మనోమయశరీరము వ్యాపారము లేక యుండును.

నివృత్తిమార్గము నవలంబించినవాని మనోమయశరీరము

అట్టివాని మనోమయశరీరము పై రెండుశరీరములకంటె రూపము చక్కఁగ నేర్పడి బహు మనోహరములగు వర్ణములు గలిగియుండును. రాజన తామస గుణములుగల సంకల్ప రూపములచే స్థూలప్రకృతి యాకర్షింపఁబడుననియు, సత్త్వగుణముచే సూక్ష్మప్రకృతి యాకర్షింపఁబడుననియు, గామమయశరీరమందు జెప్పఁబడియె గదా! మనోమయ శరీరమందును ఆరీతిననే వర్ణములేర్పడును. కావున జ్ఞానము వృద్ధియయి సాత్వికవృత్తులు వృద్ధియగుచు రాఁగా నీశరీరము

బహురమణీయమై ఆయావృత్తుల కనుగుణములగు వర్ణములఁ దాల్చియుండును.

విజ్ఞానమయకోశము

ఇది జీవునకు ముందుదహరింపఁబడిన యుపాధు లన్నింటి కంటెను సూక్ష్మతరమైన యుపాధి. మిగిలిన యుపాధులు జన్మజన్మమునకు మాటుచుఁ గ్రొత్తవిగ నిర్మింపఁబడును. ఈ యుపాధులతో జీవుఁడు భూర్భువస్వర్లోకములతో సంబంధము గలవాఁడగును. ఈ మూఁడులోకములలో జీవుఁడు సంతార చక్రమునందుఁ దిరుగుచుండును. భూలోకమును విడిచి భువర్లోకమును, దానిని విడిచి సువర్లోకమును, దానినుండి మరిల భువర్లోక భూలోకములను బొందుచుండును. ఈ మూఁడు లోకముల కావల మహర్లోకముండును. అది తేజస్తత్త్వము యొక్క సూక్ష్మభాగములతోఁ జేయఁబడినది. విజ్ఞానమయ కోశ మట్టి సూక్ష్మభాగములతో నిర్మింపఁబడునది. అది గ్రుడ్డువలె వలయాకారముగ నుండును.

మరణానంతరమున సువర్లోకమున అచ్చటి శరీరము నశించఁగా జీవుఁడు మహర్లోకమును స్పృశించును. అప్పుడు జీవున కుండు నుపాధి విజ్ఞానమయకోశము. విజ్ఞానమయకోశమున వర్తించు చైతన్యమే జీవుఁడనఁబడును. ఈ కోశము జన్మజన్మమునకును మాటుటలేదు. ప్రతిజన్మమునను గలిగి యను భవములనుండి గ్రహింపఁబడిన జ్ఞానసారమంతయు దీనియందు

దుఃఖేరుచుండును. సామాన్యజనులకుం గల జ్ఞానము కొంచెమే గావున వారియం దీకోశము వర్ణశూన్యమై యుండును. కావున శ్రోధాది వికారములును, గామమిశ్రితములగు మనోవృత్తులును ఈ కోశము నంటవు. నిష్కామములైన సాత్త్విక మనోవృత్తులును సద్గ్రంథపరిశీలనముచే గలుగు జ్ఞానమును ఎక్కువ కాను కాను ఈ కోశము దివ్యములగు వర్ణములతో నొప్పుచు వచ్చును. ఈ కోశము మఱియున్ని కోశములలో వ్యాపించి వాని వెలువలను గొంత దూరమువఱకుఁ దెలియ నగు.

తాత్త్వికజ్ఞానమును, బౌరమార్గికబుద్ధియు వృద్ధి కాను కాను ఈ కోశము మిగుల తేజోవంతమైన వర్ణములు గలిగి యుండుటయేగాక గొప్పదిగ నగుచువచ్చును. ముక్తిపదవి నమిపించు మహనీయుల కీకోశము బహుదూరము వ్యాపించుటయేగాక దానియందుఁ గాననగు వర్ణములు సహితము భూలోకమున నెన్నటికిని గోచరములుగాని యపూర్వములైనవిగ నుండు నని యనుభవజ్ఞులైన యోగులు వ్రాసియున్నారు.

ఇహలోకమందుఁగాని, పరలోకమందుఁగాని స్వప్రయోజనము నుద్దేశించి చేయు కార్యము లొక్కటియు నీకోశమున వికసింపఁ జేయఁజాలవు. నిష్కామములగు వృత్తులున సద్గ్రంథసారగ్రహణమును మాత్రము దీనిని వృద్ధిఁజెందించును

పరోపకారతత్పరులై భగవద్భాసము చేయుచు శమనమాది సాధనములు సంపాదించుచు వచ్చువారి కీకోశము వికసించును. మిగిలినవ్యాపారము లన్నియు సశ్వరి ఫలముల నిచ్చుచు సంసార చక్రమునందె భ్రమింపజేయును. కావున దీనిని దృఢముగ నెఱింగి యెల్లవారును శాశ్వతములగు ఫలముల నీయఁజాలుమార్గము నవలంబించి పరిమవురుసార్థమును బొంది లోకోపకారపరులగుటకు యత్నింతురు గాక.

కారణ శరీరము

ఇదియే ఆనందమయకోశమని వేదాంతగ్రంథములయందుఁ బిలువఁబడుచున్నది. ఇది వాయుసత్త్వప్రకృతితోఁ జేయఁబడును. సామాన్యజనులయందీది బీజాంకురన్యాయముగ నుండును. ఆత్మజ్ఞానము వృద్ధుడై జీవుఁడు పరిపక్వస్థితికి వచ్చి పైమెట్టు చేరగా నీకోశము వికసించి స్వప్నమగు రూపము దాల్చును. ఆత్మజ్ఞానమనఁగా ననుస్తభూతిములయందుండు నాత్మయు, దనయందుండు నాత్మయు నొక్కటియే యగు జ్ఞానము, నానాత్వమునం దేకత్వమును జూచుట. తోలు దొలుత నీజ్ఞానము పరోక్షముగ నుండినను యుక్తియుక్తముగి దోచినను స్వానుభవమునకు వచ్చియుండదు. జీవుని కీ యుపాధి పరిపక్వము కాఁగా భిన్నభిన్నములుగఁ గన్పడు నన్నింటియందును ఏకత్వజ్ఞానము దృఢమై భిన్నభావము

నంపూర్ణముగ నశించును. శోక మోహములు తుదముట్టు
బోవును

శ్లో || సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ॥
యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి ।
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచమే న ప్రణశ్యతి ॥
అత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున ।
సుఖం వా యది వా దుఃఖం న యోగీ పరమో మతః ॥

(గీత)

తత్ర శో మోహః కశోకః ఏకత్వమనుపశ్యతః ।

(ఈశావాస్యోపనిషత్తు)

ఏడవ యధ్యాయము

మనస్సు

మనోహి ద్వివిధం ప్రోక్తం శుద్ధం చాశుద్ధమేవ చ ।
 అశుద్ధం కామసంకల్పం శుద్ధం కామ వివర్జితమ్ ॥
 మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః ।
 బంధాయ విషయాసక్తం ముక్త్యై నిర్విషయం స్మృతమ్ ॥

(అమృతబిందూపనిషత్తు)

తా. మనస్సు శుద్ధమనియ నశుద్ధమనియును రెండువిధములగు. కామసంయుక్త మశుద్ధమనియు, గామవివేచనము శుద్ధమనియుఁ జెప్పనగు. మనస్సే జీవునకు బంధమోక్షములకుం గారణము. మనస్సు విషయాసక్తమైనపుడు బంధకారణమును, నిర్విషయమైనచో ననఁగా విషయవిముఖమై యాశ్వరాయత్తమైనచో మోక్షకారణమనియును శ్రుతి యనువదించుచున్నది.

జీవుఁడు తేజస్తత్త్వప్రకృతితోఁ జేరుఁబడిన శరీరమును దాల్చి యాశరీరములో వర్తించునపుడు మనశ్శక్తి ముపయోగించును. కనుక మనోమయ విజ్ఞానమయశోశములయందు వర్తించు నాత్మశక్తియే మనస్సని పేరొనఁబడుచున్నది.

మనస్సు అను శబ్దము మనో అను ధాతువునుండి యుత్పన్నమై తెలిసికొనుశక్తి యను నర్థమును బోధించుచున్నది. అనగా మనస్సు జీవులకు జ్ఞానసాధనమునకు ముఖ్యమయిన కరణము. కావున నది యంతఃకరణ మనబడును. జీవుడు బాహ్యప్రపంచ జ్ఞానమును బొందుటకు మనస్సును సాధనము నుపయోగించువాడు. జీవుడు కామరూపితుడై వర్తించునపుడు మనస్సు శుద్ధజ్ఞానసాధనమై యుండు. సర్వకామములకునికిపట్టయి కామమయశరీరముతో గలిసి వర్తించునపుడు మనస్సు కామసంకలితమై కామమునకు లోబడి దానికి సహకారియై ప్రవర్తించుచుండును. ఇదియ యపరిశుద్ధ మనబడు మనస్సు. బహుకాలమువఱకు జీవుడు కామమయుడై కామములం దగిలి వర్తించుచుండును. కామరూపితుడైన కర్మమొక్కటియు నప్పుడు రుచింపదు. అట్టి జీవునియందు శుద్ధమనఃప్రవృత్తి కవకాశము కలుగుట యరుదు. బహుకాల సుఖదుఃఖానుభవముచే జ్ఞానము కలిగి పైరాగ్యముత్పత్తియైనచోఁ గొంచెముగ విషయవిముఖుఁ డగుట కాన్నదము గలిగి శుద్ధమనస్సునకు వ్యాప్తి కలుగును. అంతవఱకు సశుద్ధమనస్సునకు మాత్రము ఎక్కడుగ వ్యాప్తి కలిగియుండుటచే నద్దాని లక్షణములను, ధర్మములను జక్కఁగ నెఱింగినయెడల దానిని వశపఱచుకొని క్రమముగ శుద్ధమనస్సుగ మార్పుటకు నవకాశము గలుగును.

మనస్సు చంచలస్వభావమైనది. ఎల్లప్పుడు నొకవిషయమునుండి వేరొక విషయమునకుఁ బరుగిడుచునే యుండును. ఈ కారణమునుబట్టి మనస్సు కపితుల్యమని చెప్పట కలదు.

సదా మోహాటన్యాం చరితి యవతీనాం కుచగిరౌ
నటత్యాకాకాక్షా స్వటతి యుటితి న్వైగమభితిః ।
కపాలిన్భుజోమే హృదయకపి నుత్యంత చపలం
దృఢం భక్త్యా బధ్వా శివభవదగ్గరం కుసు విహో ॥

(శివానందలహరి)

అది సామాన్యముగ నింద్రియములతోఁ జేరి వర్తించుచుండును. అట్లు వర్తించుటచే మనశ్శక్తి విశేషముగ నశించును. ఇంద్రియముల నిగ్రహించుటచే మనశ్శక్తి యింద్రియమార్గమున నశింపక నిలిచి శ్రమశ్రమముగ నృద్ధియగును.

నదీజలములఁ గాలువలుగఁ ద్రిప్పి రూకఁ చెఱువునకుఁ జేర్చినచో నాచెఱువు కట్టయందుఁ గొన్ని రంధ్రము లుండనేని చెఱువులోఁ జొచ్చు జలమంతయు నారంధ్రములనుండి వెలువడి నిష్క్రయోజక మగుటయే గాక కట్లతెగి యనేకులకు హానికరమునైయుండు. ఆ తటాక రంధ్రములం బూడ్చి యుక్తి మగు జలద్వారముల నిర్మింప నందలి జలమంతయుఁ బడిల పలువఁబడి సకాలమున నాజలద్వారములనుండి వెలువడి సుక్షేత్రములపైఁ బ్రవహించి వానియందలి సస్యములను జక్కంగ ఫలింపఁజేయుటచే ననేక భూతికొటుల కపానిముగ

మేలుచేయును గదా ! అట్లే యాత్మశక్తియును ప్రవాహము బుద్ధిమార్గమున మనస్సును తటాకమునఁ బ్రవేశించి యింద్రియములను రంధ్రముల మార్గమున బయలు వెడలి విషయముల యందు నశించుటయే గాక ముందటి యధ్యాయమునఁ జెప్పిన రీతి ననేకులకు మహాపకారము చేయును. అట్లుగాక యింద్రియముల నిరోధించి మనస్సును విషయ విముఖముగఁ జేసినచో మనశ్శక్తి వృద్ధియై యనేకులకు మహాపకారము చేయుటకు సహితము చాలియుండును. ఇట్టింద్రియవ్యాపారమును నిలిపి మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేయుటయే యోగమనఁబడును.

తాం యోగమితి మన్యంతే స్థిరామింద్రియధారణామ్ ॥

(కఠోపనిషత్తు)

దేహేంద్రియముల వ్యాపారముచే వానిశక్తి తగ్గురీతిని మనోవృత్తులచే మనశ్శక్తి వ్యయమగుచుండును. సంకల్పములచే మనశ్శక్తి వ్యయమగుచుండుఁ గావున నద్దానిని వ్యర్థసంకల్పముగఁ జేయఁగూడదు. ధర్మ మాచరించుటయందును, బరోపకార మొనరించుటయందును మాత్రము వ్యయశఙ్కనగునేకాని నిష్ప్రయోజకములగు కార్యములయందుఁ గాని, పాపకార్యములందుఁగాని వినియోగింపరాదు. మనశ్శక్తి యనునది పురుషార్థముల సాధించుటకై మానవుల కొనఁగఁ బడిన దివ్యశక్తి. ఆ శక్తిని బ్రతిక్షణమందును నిరుపయోగములును, ఇతరులకు మేలు చేయఁజాలనివియు నగు సంకల్పములు

చేసి వ్యర్థముచేయుట పాపమని చెప్పవచ్చును. మనస్సును ఇంద్రియములం గూడి విషయములయందు స్వేచ్ఛగా విహరింపఁ బోనిచ్చిన నది శక్తిహీనమగును. జీవితకాలమంతయుఁ గామక్రోధాహంకార మమకారములచేతను, విషయానక్తిచేతను మనశ్శక్తిని నశింపఁజేసికొనువాఁడు కట్టకడపట చిందింపవలసిన వాఁడే యగును. అట్లు చేయక మనస్సును జక్కఁగ నియమించుకొని మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేయవలయును. ఈ రీతిగా నియమితమైన మనస్సు మిగుల వీర్యవంతమై యోగాభ్యాసాదుల కర్హమై గొప్ప కార్యముల నెన్నియో సాధింపఁ గలుగు.

ఆదినుండి యింద్రియములతోఁ గూడి వర్తించుచుండుటచే మనస్సు విషయానక్తమై యెప్పుడును విషయనయోగమును గోరుచుఁ దత్ప్రతిబంధకములగు నాని నన్నింటియందును ద్వేషభావము కలిగియుండును. ఇట్లు సామాన్యముగ మానవులయందు మనస్సు రాగద్వేషాదులకు లోబడియుండు. రాగద్వేషములు సర్వానర్థమూలము లని భగవద్గీతా శాస్త్రమునందు భగవంతుఁడు నొక్కి నక్షాణించియున్నాఁడు.

ధ్యాయతో విషయాన్ పుంస స్సంగస్తే షూపణాయతే ।

సంగా త్సంభాయతే కామః కామతోక్రొధోఽభిజాయతే ॥

క్రోధాద్భవతి సమ్మోహ స్సమ్మోహాత్ప్రవృత్తివిగ్రహః ।

స్మృతిభ్రంకాద్బుద్ధినాశో బుద్ధినాశా త్ప్రవిశత్యతి ॥

(గీ. ౨ అధ్య.)

విషయచింతనముచేఁ గాముమును, కామముచేఁ గ్రోధమును, క్రోధముచే నవివేకమును (అనఁగా యుక్తాయుక్త వివేచనాజ్ఞానము లేకుండుటను), కడపట నకలపురుషార్థహానియు నగునని తాత్పర్యము.

మఱియు నీ కామక్రోధములు జ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకములనియును, వానిజయింపక పురుషార్థప్రాప్తి లేదనియును, కామక్రోధోద్భవమగు వేగమును జయించినవారలు బ్రహ్మనిర్వాణమును బొందుదురనియును భగవంతుఁ డుపదేశించియున్నాఁడు.

శక్నోతీహైవ యస్సోధుం ప్రాకృరీగవిమోక్షణాత్ ।

కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తస్సగుభీ నరః ॥

(గీతా ౫ ఆ.)

కాపున మనస్సు నాశ్రయించియుండు కామక్రోధాదులగు దుర్గుణముల నశింపఁజేసి మఱియు శమదమాది సద్గుణముల మనంబున నెక్కింపుట యవశ్యకము. దుర్వాసనలు దృఢముగా నున్నచో సన్మార్గమున ప్రవర్తించుటయే యసాధ్యముగదా! శాస్త్రములయందు నిషేధింపఁబడిన ధర్మములను వదలి యశుభవాసనలను కొంతమట్టుకయినను తొలుత పోగొట్టుకొనవలయును. దుర్గుణములను యథావిధిగా నశింపఁజేయవలయుననిన, తత్ప్రతిపక్ష సద్గుణములను సాధించుటయే సులభమార్గమని యోగశాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

ఇట్లు చేయుటకు ముఖ్యసాధనము ధ్యానము. ధ్యానమనఁగా నతి చంచలమగు మనస్సును నిలిపి యేకాగ్రముగఁ జేసి భగవంతునియందుఁగాని, తత్సద్భవులగు పరిపూర్ణగురువుల యందుఁగాని స్థిరముగ నిలుపుటకై యత్నించుట. ఇట్టి ధ్యానమున మనస్సు పలుతెఱుంగులఁ బరుగిడుచుండ నద్దాని నిరోధించి ధ్యేయమూర్తియందు నిలుపుటచే మనశ్శిక్షి నహిమము వృద్ధియగును. దేహమునకుఁ బరిశ్రమమువలె మనస్సునకు ధ్యానము దార్ఢ్యము నిచ్చునది. ధ్యేయమూర్తియుక్త కళ్యాణగుణములఁ బలుమాటు మననము చేయుటచే నాగుణములు మనంబున దృఢముగ నిలిచి వృద్ధియగు. దీనికిముంద నేకజన్మార్జితములైన దుర్వాసనల నశింపఁజేయవలయును. కావున నిక్కార్థము దీర్ఘకాలమునఁగాని సాధించునదిగాదు. దుర్వాసనలన్నియు నేకకాలమున మనోనిశ్చయముచే నశింపఁజేయుట సాధ్యముకాని పని. ఒక్కొక్కటిగ వేటువేటుగా మనస్సునుండి తొలగింపవలయు. ముందు నూచింపబడినరీతి నాయా దుష్టగుణమునకు విరుద్ధమగు కళ్యాణగుణమును ధ్యేయమూర్తియం దారోపించి యాగుణస్వరూపునిగ ధ్యాసించిన నాదుర్గుణము తుదముట్ట నశించి తద్విరుద్ధమగు సద్గుణము స్థిరముగ మనంబున నిలుచును. ఇట్లు క్రమక్రమమున నొక్కొక్క దుర్గుణమును తొలగించి సద్గుణముల దృఢముగఁ జేసికొనవలయు. ఇట్లు కామక్రోధములు, అసత్యము, అనూయ మొద

లగు దుర్గుణముల నొక్కొక్కటిగఁ జూలగించి యాదార్యము, భూతదయ, సత్యము, అసూయ లోనగు సద్గుణముల వృద్ధిచేసి కొనుటకు సత్యధిక ప్రయత్నము చేయఁదగు. ధ్యానము కొద్ది కాలము చేయుటచేఁగాని, ప్రతిదినము జేయక యప్పుడప్పుడు చేయుటచేఁగాని, శ్రద్ధలేక చేసినఁగాని, ఫలము సిద్ధింపఁజాలదు.

ద్వీర్ష కాలాదరంతరత్య సత్కారనేమితోద్భవభూమిః ।

(యోగసూత్రము)

ద్వీర్ష కాలము నిరంతరముగ నాదరముతోఁ జేయు ధ్యానము మాత్రము ఫలము నీయఁజాలును.

మనశ్శక్తి ధ్యానముచే వృద్ధి నొందునని చెప్పఁబడియె గదా ! మనశ్శక్తి వృద్ధియగుచో సంకల్పసిద్ధియగు. అనఁగా మనస్సున సంకల్పించిన దంతయు నెఱవేఱును. ఐనను ధ్యానాదులచే వీర్యవంతముగఁ జేయఁబడిన మనశ్శక్తిని మానవుఁ డితరుల మేలుకొఱ కుపయోగింపవలయును. అట్లు చేయక స్వప్రయోజనపరుఁడై యాశక్తి నుపయోగించినచో వాఁడు రాక్షసుఁడనఁబడును. రావణాసురుఁ డెక్కుడు భక్తిచేతను, ఘోర తపస్సుచేతను, గొప్పసిద్ధుల నందియు, వానిని స్వప్రయోజనపరుఁడై వరులకు హానిచేయుట కుపయోగించెనుగదా. అట్లు మనస్సు నిరోధించుటచేతను యోగముచేతను బొందిన గొప్ప మనశ్శక్తిని స్వప్రయోజనమునకు వినియోగించువారే రాక్షస శబ్దవాచ్యు లగుచున్నారు.

తమకై యన్యహితార్థహాతుకజనుల్ బైత్యుల్ .

అని భర్తృహరి చెప్పియుండఁగా హతయోగాదులచే సాధించిన సంకల్పసిద్ధి గలిగి యధికమనఃశృక్తి గలిగి వానిని బరులకుఁ గీడు జేయుటయం దుపయోగించినచో నట్టివారికంటె ఘోరతరులగు రాక్షసులు లేరని వేటుగఁ జెప్పవలయునా !

అట్లుగాక ధ్యానయోగాదులచే మనశ్శక్తిని వృద్ధిచేసికొని స్వప్రయోజనము నించుకొనఁ గోరక యెల్లపుడు భూతదయ గల్గి పరులమేలు కొఱకుఁ బాటుపడువారు పుణ్యస్వరూపులగు ఋషులనఁబడఁ దగియుందురు.

“పరోపకారార్థ మిదం శరీర” మ్మను న్యాయమునఁ బరుల సుఖమే తన సుఖమనియును, పరులదుఃఖమే తన దుఃఖమనియు నెంచు మహానుభావుఁ డుత్తమయోగి యనఁబడుచున్నాఁడు. అట్టివాఁడు తేజోవంతుఁడై పరిపూర్ణుఁడై బ్రహ్మానందము నొందును.

ఆత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోగిన్ .

సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమా మతః ॥

(గీతా ఆ. ౬. శ్లో. ౩౨)

మనోధర్మములు

మనోమయకోశమున వర్తించు నాత్మేశక్తియే మనస్సనియు, నా మనోమయకోశము తేజస్తత్వస్థూలప్రకృతితోఁ జేయఁ బడినదనియును ముందే చెప్పఁబడియె. భూలోకమున శబ్ద

ముత్పత్తి కాఁగా నామధ్యమున నుండు వాయుచలనముచే నాశబ్దము శ్రోత్రేంద్రియమును జేరి వినఁబడురీతిని మనస్సున సంకల్పములు పొడముచో మనోమయకోశము చలించి ఆ చలనములు భువర్లోక సువర్లోకములద్వారా యితరుల మనోమయకోశములఁ బొందును. మనుష్యుని సంకల్పము లేవిధమైనవిగ నుండినఁ దత్సదృశములగు నితరుల సంకల్పముల నివి యాకర్షించునని ముందు సూచింపఁబడియెఁ గదా! మనస్సున సంకల్ప మెద్దియేని పొడమ నది సూక్ష్మప్రకృతియం దొక రూపమును ధరించును. అనఁగా నాసంకల్పము సూక్ష్మలోకములయందుండు ప్రకృతియం దొకవిధమగు చలనమును గలుగఁజేసి ఆ ప్రకృతిని రూపము ధరించునట్లు చేయును. కులాలుని చక్రము వేగముగఁ దిరుగుటచే దానిపైని మృత్తిక ఘటాదిరూపమును దాల్చురీతిని మనస్సంకల్పములు భువర్లోక సువర్లోక సూక్ష్మప్రకృతియందు బ్రవేశించి యాప్రకృతిలో నొక్కింతభాగమును రూపమును ధరించునట్లుగాఁ జేయును. వివిధములగు సంకల్పములు వివిధరూపములు గలిగి నానావిధ వర్ణములతో నొప్పును. ఎక్కుడగు భక్తితోఁగూడి చిత్తైకాగ్ర్యమున ధ్యానించునపుడు సూక్ష్మలోకమున దివ్యమగు నీల వర్ణముగల రూప ముత్పత్తియగును. మఱియు నాభక్తి నిష్కామమగుచో నారూపములు కమలములు లోనగు పుష్పముల యాకారములను దాల్చును. ఏకాగ్రతస్థిరమగుచో భక్తుని

మనోమయకోశమునుండి యూర్ధ్వభాగముగఁ జేజోవంతమై నీలమగు గోపురరూపము గోచరించును. అట్లే యితర విధములగు సంకల్పములు మనస్సునం బుట్టునపుడు తదనుగుణములగు వర్ణములతో నొప్పుచున్న వివిధరూపములు కన్పడు. యోగ దృష్టితోఁ జూచునపు డవి కొన్ని సత్త్వములవలెను, ఆలయములవలెను, మఱికొన్ని తీక్షణములగు శక్త్రుములవలెను గన్పడును. సంకల్పములు మనస్సున విస్పష్టముగ లేనియెడల నుత్పత్తియగు రూపము చెడటిపోవు మేఘశిఖరములవలె అంచులు స్పష్టము కాకయుండును. ఇవియును సంకల్పస్వభావము ననుసరించిన వర్ణములు గలిగియుండును. [75-77 పుటలు చూడుడు.]

ఈ రూపములు సూక్ష్మలోకముల వర్తించు దేవతలలో సంకల్పానుసారముగ నొక్కొక్కరి నాకర్షించుకొని, స్వస్థిత్రముగ నాలోకమునఁ గొంతకాలము సంచరించుచుండును. ఈ రూపములకును, వాని నుత్పత్తి జేయు మానవులకును దృఢమగు సంబంధము గలిగియుండును. ఈ రూపములు సమానమనోభావములు గలవారిచే నాకర్షింపఁబడును. క్రోధసంకల్ప మొకరియం దంకురింప రక్తవర్ణమగు రూప మొకటి బుట్టించి సూక్ష్మలోకమున నొక పిశాచమువలె సంచరించుచుఁ గ్రోధమనస్కులగు నితరులచే నాకర్షింపఁబడును. ఆ రూపము వారి మనోమయకోశము నుండి దానియందలి క్రోధభావములను

వృద్ధిచేయును. ఇట్లే యొకరియందుఁ గామసంకల్పములు పుట్టినవి తత్సదృశరూపములను గలుగఁజేసికొని నైజముగఁ గాముకులగుజనుల సూక్ష్మశరీరముల నంటి వాని నెక్కుడుగఁ జలింపఁజేసి వారి కామగుణము నభివృద్ధిచేయును. ఇట్లొక్కొక్కరి మనోభావములు ఇతరుల మనస్సులం బ్రవేశించి, అమంచి సంకల్పములుగ నుండిన, వారిని మంచి వారలనుగాఁ జేయుగుణముగలిగి, దుష్టములైనచో వారల దుష్టులనుగాఁ జేయుచుండును. వెలుపలినుండివచ్చు సంకల్పరూపమున కనుగుణములగు మనోవృత్తులలో నొకటియైన నొకనియందు లేనిచో నారూపము వాని నంటఁజాలక మరిలిపోవును. కావున సంకల్పములచే జనించు రూపములు కేవల నిష్కాముఁడగు వానియందుఁ బ్రవేశింపఁజాలవు. అటులనే నిష్కామములును సర్వభూతహితములును నగు సంకల్పములు కేవల స్వప్రయోజనపరుఁ డగు కాముకునందుఁ జొరఁజాలవు. ఏగుణమేని యల్పముగ నైన మనఃంబును నుండినచోఁ దదనుగుణములగు రూపము లాగుణములను బలపఱువఁ జాలియుండును. కావున సామాన్యజనులలో నొకరి మనోవృత్తు లితరులమనఃంబులం బ్రవేశించి వారలను మంచివారినిగఁ గాని, చెడ్డవారినిగఁ గాని చేయ సమర్థములగును. ఇట్లొకరి సంకల్పము లితరుల మనస్సులలోఁ బ్రవేశించి బీజరూపముగ నుండు గుణముల దృఢతరములుగఁ జేయుటచే నామనస్సులయందు సహితము

సదృశములగు సంకల్పములు పొడమఁగా సూక్ష్మలోకమున మఱికొన్ని సంకల్పరూపము లుత్పత్తియై క్రమక్రమమున నితరులం బొంది విస్తారిముగ వ్యాపించుచుండును. కామియగు నొకఁడు విషయసుఖములను గుఱించి పలుమాట చింతించుచుండ వాని మనస్సునుండి కామోదేశకరములగు సంకల్ప రూపములు వెలువడి యదృశ్యములుగ సూక్ష్మలోకమున విచ్ఛలవిడిచి దిరుగుచుండును. ఆ రూపములు కాముకులగు నితరుల మనస్సులలో గులభముగఁ బ్రవేశించి వారియొద్దగఁ గముం దల్పముగనుండిన కామమును వృద్ధియగునట్లుచేసి వారి మనస్సులందుఁ గామ సంకల్పములఁ గలుగఁజేయును. ఆ సంకల్పములచే మఱియు నట్టి సంకల్పరూపములు పెక్కులుత్పత్తియై అనేకులను గాముకులుగఁ జేయును. కావున నొకని దోషములు వానిని జెఱుపుటతో నెలువక వానిబెంట ననేకులను జెఱుచును. అనేకులను జెఱించిన దోషముగూడ వానిం బొందును. ఇతరులయొద్దల్పముగనైనఁ గామము లేనిచో మొదటివాని కామసంకల్పరూపములు వీలయందుఁ బ్రవేశింపఁ జాలియుండవు కదా ! అల్పముగ నుండు దుష్టగుముల వృద్ధిచేసిన దోషము మొదటివానిని జెందుచుండ వాని దుస్సంకల్పరూపముల నాకర్షించుకొనుట యితరులందున్న దుస్సంకల్పమువలననే కదా ! ఇట్లందఱును దాము చెడుటకుఁ దామే ముఖ్యకారణభూతులును, దమవలె

దుస్సంకల్పములు గల యితరులు సహకారులుగను నగుదురు.

అనాత్మనస్తు శత్రుత్వే వర్తేతాత్మైవ శత్రువత్ । (గీత ౬౬)

ఆత్మైవ హ్యేతాత్మనో బంధు రాత్మైవ రిపురాత్మనః । (గీత ౬-౫)

అజ్ఞాని దనకుఁ దానే శత్రువువలె వర్తించును. తనకుఁ దానే బంధువు, తనకుఁ దానే శత్రువు, ఇతరులుకారని తాత్పర్యము. అటులనే పరోపకారబుద్ధి భూతదయ లోనగు నిర్వాఙ్జ ప్రేమాస్పదసంకల్పము లొకరియం దుత్పత్తికాఁగా దదను గుణములగు రూపములు సూక్ష్మలోకమున నుత్పత్తియయి మంచివారలగు నితరుల మనస్సులయందుఁ బ్రవేశించి వారియం దల్పముగనుండ పరోపకారబుద్ధి, భూతదయ లోనగు వానిని వృద్ధిచేసి వారి మనస్సులందు నట్టి సంకల్పములఁ బుట్టించును. ఆ సంకల్పము లన్నియు సూక్ష్మలోకములు మూర్తిభవించి యనేకులలోని సత్సంకల్పములను బలపఱచును. మనస్సు చంచలస్వభావమగుటంబట్టి యెడతెగక పని చేయుచుండును గాన జీవుల మనస్సులనుండి సత్సంకల్పములు గాని దుస్సంకల్పములు గాని నిరంతరము బయలుపెడలుచునే యుండును. వీనివలనఁ బ్రతిమనుష్యుఁడును లోకమున కపారక్షేమమునుగాని యెన్నరాని కీడునుగాని కలుగఁజేయుచునే యుండును. దానంజేసి ప్రతిమానవుఁడును తన మనస్సును విచ్ఛల విడిగ విడువక స్వాధీనము చేసికొనుట యెంత యావ

శృంగ మో చూడుడు. అట్లు చేసికొని చోర దన మనస్సునందు యోగ్యములగు సంకల్పములను మాత్రము పుట్టించుటయే గాక యితరుల దుస్సంకల్పరూపములం బ్రవేశింపనియకుండును. వాని మనస్సు శుద్ధమగును. వాడు నిరంతరము శుద్ధ సంకల్పముల సంకల్పించుటచే నితరులకుఁ జెక్కువిధముల మేలు చేయఁగలుగును. మనుష్యుల మనస్సులం బొడము సంకల్పములు దృఢములుగ నుండినచో వానినుండి యుత్పత్తియగు సంకల్పరూపములు సైతము అంచులు చెక్కినట్లు స్పష్టములుగను, దృఢములుగను నుండును. మఱియు నాసంకల్పములను బూనికతో దీర్ఘకాలము నిలిపినయెడల నానూపములకు నెక్కుడుకాలము స్థితి గలిగి శక్తి యధికమై మేలు కీడులఁ జేయఁజాలి యుండును. అట్లు లేక సంకల్పము లదృఢములుగ నుండినను, అల్పకాల నిశ్చితములుగ నుండినను వాని నుండి యుత్పత్తియగు రూపములు సహితము మనకతైయదృఢములుగ నుండి యల్పశక్తి గలవియగును. మన కిష్టులగు నెవరికైన న్నెద్దయే నొక్క మేలు చేయఁదలఁచినయెడల నావిషయము నేకాగ్రముగను దృఢముగను సంకల్పించిన నామేలు తప్పక కలుగును. ఇందును మనస్సు నిరోధము చేతను, ధ్యానాదులచేతను, వీర్యవంతముగఁ జేయఁబడిననే సంకల్పించిన ఫలము తప్పక సిద్ధించును. కావున మనుష్యుఁడు మనస్సును జక్కఁగ లోబఱచుకొని మనశ్శక్తిని ధ్యానము

మొదలగువానిచే వృద్ధిచేసిన లోకులకుఁ గోరిన మేలును జేయఁగలుగును. మనస్సు నేకాగ్రముగఁజేసి చేయఁదలచిన మేలునుగుఱించి దృఢముగను, స్పష్టముగను సంకల్పించిన నాసంకల్పము రూపమును ధరించి యుద్దేశించిన మనుష్యునియొద్దకుం బోయి యామేలును ఘటింపఁజేయును. గొప్ప వియును, విశేషద్రవ్యసాధ్యములును నగు ధర్మకార్యములను జేయఁబూనుకొనిన లోకోపకారులు పలుమఱు నిఱుపేదలయి యుండియుఁ దాము చేయఁబూనిన కార్యము లెవ్విధముగ నైన నెఱవేఱవలయునని దృఢముగ సంకల్పింపఁగా నా సంకల్పములు సూక్ష్మలోకముల గూపమును ధరించి యదృశ్యములుగ ధర్మబుద్ధి గల పురుషుల మనస్సులఁజొచ్చి యెవ్విధముననో యాకార్యములకుఁ దోడ్పడవలయునను బుద్ధి వారల యందుఁ బుట్టించి యాకార్యములకుఁ గావలసిన ద్రవ్యసహాయము గలుగునట్లు చేయును.

మఱియును యోగ్యులగు పురుషులు ఆయురారోగ్యైశ్వర్యములుగాని, పుత్రిప్రాప్తిగాని కలుగునట్లాశీర్వదించినచో నయ్యవి తప్పక సిద్ధించునని గ్రంథములయందుఁ గనఁబడుటయు ననుభవమున నుండుటయు నెఱుంగుదుము కదా! ఇదియును సమాహితమైన మనశ్శక్తిఫలమేగాని వేఱుకాదు. మనదేశములో సమస్తకార్యములయందు యోగ్యులగు మహాజనుల యాశీర్వచనము లపేక్షించుటకుఁ గారణమిదియ. వేల

కొలది యోగ్యులగు బ్రాహ్మణులు ఏకవాక్యముగ మనః పూర్తిగ నాశీర్వదించినఁ బూర్వకాలమున నట్టి యాశీర్వచ నములు ఫలించుచుండెను. ఇప్పుడన్ననో ఆశీర్వదించువారు స్వప్రయోజనపరులును, మన్మథస్థులుగాని, మనఃపరిశుద్ధ్య ముగాని లేనివారు నగుటంబట్టి యా యాశీర్వచనములు చక్కఁగ ఫలింపఁజాలకుండుట యొశ్చిర్యము గాదు. మఱియు భక్తులగు వారలు భగవద్ధ్యానానంతరమునను, గ్రంథకాలక్షేపాదుల పిదపను, లోకములముక్క మేలు నుద్దేశించి స్వస్తి వాక్యములు చెప్పినట్టి సంప్రదాయము కలదు నదా ! ధ్యాన ముచేతఁ గాని, గ్రంథకాలక్షేపముచేఁ గాని మనస్సు పరిశుద్ధ మై దివ్యతేజస్సు నాకర్షించుకొని వీర్యవంత్రిమై యుండఁగా నానమయముల సంకల్పించిన తలంపాలన్నియు సిద్ధించును. కావునఁ బురాణకథనానంతరమును, సంధ్యావందనాదుల తుదను “లోకాన్నమస్తా స్సుఖినో భవంతు” అని యాశీర్వ దించుచుండుటచే లోకములకు మేలు లెప్పుక నమకూగును. మఱియును బూర్వాచారప్రకారము దేశమునందలి భక్తులం దఱును బ్రతిదినము బ్రాహ్మముహూర్తమున మేల్కొంచి శుచిర్భూతులై యేకాగ్రచిత్తమున భగవంతుని ధ్యానించి పరిశుద్ధమగు మనస్సుతో నర్చనమును హితమును గోరి యేక కాలమున గ్రంద నుదహరించిన రీతిని స్వస్తివాక్యములు పలుకుచుండిరి.

స్వస్తి ప్రవాళ్యః పరిపాలయంతామ్
 న్యాయ్యేన మాగ్ధేన మహీం మహీకాః ।
 గోబ్రాహ్మణేభ్యః క్షుధమస్తు నిర్భయమ్
 లోకాస్సమస్తాః సుఖానో భవంతు ॥
 కాలే వర్షతు పక్ష్యన్యః పృథగ్వి సస్యకాలినీ ।
 దేవోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణాస్సంతు నిర్భయాః ॥
 అపుత్రాః పుత్త్రికాస్సంతు పుత్త్రికా స్సంతు పౌత్రినాః ।
 అధనాస్సధనా స్సంతు జీవంతు శనిదాం శతమ్ ॥

ఇ క్లేకకాలమున నిష్కాములై పరిశుద్ధ నూనసులైన
 భక్తులందఱు వచింప వారెందుండఱి సంకల్పశక్తి యేకమై లోక
 మునం దపారమగు మేలుచేయును. సకాలమున వర్షములు
 కురియుటయు, సస్యములు ఫలించుటయు, జనక్షోభకరము
 లగునట్టి యీతిబాధలు లేకుండుటయు నీ మొదలగు మేలులు
 లోకమునకుం గలుగును. అధునికుల కట్టి యనుష్ఠానమునందు
 శ్రద్ధనశించియు, జనులు కేవలస్వప్రయోజనపరులగుటచే ధర్మ
 మునకు హానియు సధర్మమునకు వృద్ధియుఁ గలిగి, పాపఫల
 ములగు సనాత్నవృష్టియు, జనక్షయకరములగు వ్యాధులును
 బలుమాఱు సంభవించుట కాన్పడమైనది. ఇప్పుడైనను
 జనులు ధర్మమునం దాసక్తికలిగి యన్యోన్య ద్వేషభావముల
 వదలి, పరోపకార పరాయణులై, నిష్కాములయి పైని
 జెప్పినరీతిని సకలజనుల మేలుకొఱకు ధ్యానించినచో భక్త
 జన సముదాయసంకల్పముల బలముచే లోకమునందలి సర్వా

సర్థములు సశించి లోకమునకు మేలుకలుగనే కలుగు ననుటకు సందియ మావంతయు లేదు.

ఇతరుల మేలుకొఱకు మనశ్శక్తి నుపయోగించుటయందు మఱియొక గొప్పరహస్యము గ్రహింపఁదగియున్నది. దుస్సార్థమునం బ్రవర్తించుచు, సన్మార్థమును బోధించినను విననిచ్చుంపక తిగి స్మరించు వారలకు వాక్కులచే జేయఁబడు నుపదేశము సభ్యముకాకపోవుటయే గాక విపరీతమగును గదా! మఱియు బాలురకును, మూర్ఖులకును నాజ్ఞాలమున నుపదేశించుట యంత యుపయోగముగ నుండిదు. అట్టివారలకు నిజముగ మేలుచేయవలె నన్న నొకయుపాయము కలదు. ఒక పురుషుఁడు ప్రతిదినమునను నిదురించు కాలమున వాని నుద్దేశించి వానిరూపమును స్పష్టముగ మనస్సున నిరూపించి నీ యెదుట నుండునట్లు కల్పించుకొని వాని దుష్ప్రవర్తనము వలని కీడులను గుఱించియు, నాదుష్ప్రవర్తనమును వదలి సన్మార్థమున వర్తించినఁ గలుగు మేలులనుగూర్చియు దృఢము నేతాగ్రము నగు మనస్సుతోఁ గొంతకాలము మానసముగ బోధించుచుండిన నాపురుషుని దుష్ప్రవర్తనము క్రమక్రమముగ మాటును. ఆపురుషుఁడు జాగ్రదవస్థయందు మనోవ్యాపారము గలిగి విషయములయందు విహరించుచుండుటంబట్టి వానిమనస్సు ఇతరుల సంకల్పములను జొరనీయదు. కావున నాతఁడు నిద్రించుకాల మిక్కార్యమునకు సరియైన కాలము.

అట్టికాలమున నాజీవుఁడు జాగ్రదవస్థను వదలియుండుటచే నితరుల సంకల్పములకు లోనగు. ఇట్లు కొంతకాలము ప్రతిదినము నాతని నుద్దేశించి చేయు నుపదేశ మాతని మనస్సునం బ్రవేశించి క్రమక్రమమునఁ దాఁబోవు మార్గము హానిని గలుగఁజేయునదియనియు, గావున నది విడువఁదగినదనియు నిట్టి తలంపులు జాగ్రదవస్థయందు మనస్సునఁ దమంతట తాము స్ఫురించును. ఇతరుల హితవచనముల నలక్ష్యము చేయు వారికిని, ఆ మాటలమేలు తెలియనివారికిని వాక్కులచేఁగాని గ్రంథములచే గాని సన్మార్గమును బోధించుట దుర్లభమై యుండ నీ యుపాయమున వారలను సులభముగఁ ద్రోవకుఁ దేవచ్చును. వారలట్లు సద్గతికివచ్చి తమంతట తామే మంచి మార్గము నవలంబించువా రని యెన్నఁబడుదురు.

ఇందొక విషయము బాగుగ గమనించవలయును. మనము తలచినట్లు వారు చేయవలయునని, మనశ్చక్తితో వారి నిర్బంధ పెట్టరాదు. అట్లుచేసినచో వారాయొక్క దుష్కార్యమును విడువవచ్చునుగాని, వారి దుర్గుణము పోయినదని చెప్పటకు వీలులేదు. అది వానిని మరియొక దుష్కార్యమునం బ్రవర్తింపఁ జేయును. నిర్బంధ మెంతమాత్రము చేయరాదు. మంచి మాటలతో సావధానముగ మంచిచెడ్డలను సాధక బాధకములను వానికి బోధించి వానిమనస్సునకే సరియైన త్రోవ తెలియునట్లు చేయవలయును.

ఇట్లనేక విధములగు గొప్పకార్యముల సాధించుటకు మనస్సు ముఖ్యోపకరణముగ నున్నది. మనస్సుచేత సదా లోకమునకు మేలుచేయఁగల సకల్పగూఢముల నుత్పత్తి చేసి వానిమూలమున ననేకులకు మూనవులకు మేలుచేయ వచ్చును. అటులనే దుస్సంకల్పములచేతఁ దదనుగుణము లును, బిశాచతుల్యములునగు గూఢముల నుత్పత్తి చేసి వాని మూలమున ననేకులకు హానిచేయవచ్చును. మనస్సు నత్ప్రవర్తనమువలన లోకమునకు మహాహాపకారమును, దుష్ప్రవర్తనమువలన మహాపకారమును జేయఁగలిగియున్నది. మనస్సు ఇతరులకు మేలుకీడులఁ జేయఁజాలియుండఁ దనకును బంధమోక్షములకుఁ గూడ ముఖ్యసాధనమనియును ముందే సూచింపఁబడియె. గదా! అట్టి మనస్సును జక్కఁగ నియమించి మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తించఁజేసినవారు కాలక్రమమున సుత్కృష్టమగు పదమును జెంది లోకరక్షకులు కాఁజాలుదురు. యథార్థముగ నింద్రియములకు రాజగానుండఁదగిన మనస్సు సామాన్యముగ మానవులయందు నింద్రియములకు లోబడి వర్తించుచున్నది కదా! అట్లు ఇంద్రియములకు లోబడి యింద్రియములు పోవుమార్గమునం బోయి జీవుని విషయసుఖములయం దానక్తిగలవానిగఁ జేయుట యనునది ప్రభువు నేవకులకు లోబడి వర్తించు రీతియే కదా! అట్లు గాక జీవుఁడు మనశ్శక్తిని దృఢముగఁ జూపి యింద్రియము

లను వశములుగఁ జేసికొనినట్లాయెనా యుక్తాయుక్తవివేకము
 క్రమముగ వృద్ధియై మనస్సు విషయానక్తముగాక యీశ్వరా-
 నక్తమగును. అప్పుడు జీవుఁడు బంధములచే విడువఁబడి జనన
 మరణ రూపమగు సంసారమునుండి ముక్తుఁడగును. కాఁబట్టి
 యెల్లవారును నీయుత్తమోత్తమ సాధనమగు మనస్సును
 జక్కఁగ శాసించి వీర్యవంతముగను, నిష్కల్మషముగను జేసి
 తాము తరించి యితరులకు సదా మహిమకారపరులగుదురు
 గాక.

ఎనిమిదవ యధ్యాయము

మరణము - మరణానంతరస్థితి

లోకమునందు సామాన్యముగ మరణమును గూర్చి విశేషముగ భయపడుట కలదు కదా ! మరణశబ్దము నుచ్చరించిన మాత్రముననే వీడ కలుగుననియును, ఆ శబ్దమే యవాచ్యమనియు నెన్నఁబడుచున్నది. ఐనను జ్ఞానులగువారలు మరణమును గుఱించి యించుకయైనను భయపడక యుండుటయే గాక మరణకాలమునందుఁ బూర్ణశాంతిమును దెచ్చుకొని మనస్సునం దెట్టివికారమును జెందక భగవద్భావపరులై బ్రహ్మనందభరితులై సంతోషమున శరీరమును వదలిపోవువారని గ్రంథములయం దుపపాదింపఁబడి యుండుటయే గాక లోకములో ననేకుల కనుభవ వేద్యముగ నున్నయది. కావుననే “మంచివారిని మరణమునఁ జూడవలయు” నను నీలోకోక్తి ప్రసిద్ధమై యున్నయది.

మఱియును జీవుఁడు శరీరమును వదలునమయమున నెట్టి భావమును గలిగి యుండునో దాని కనుగుణమగు జన్మము ముందు రాజోవునని శ్రీ గీతాశాస్త్రమునందు భగవంతుఁడు పదేశించియున్నాఁడు.

యం యం వాపి స్మరక భావం త్యజత్యంతే కశేఽరమ్ ।

తం తమేవైతి కాస్తేయ సదా తద్భావభావితః ॥

(గీత. ౮ ఆ. శ్లో. ౬)

తా. మనుష్యుఁ డేయే విషయమును స్మరించుచు గడపట శరీరమును వదలునో ఆయా భావమునే నిరంతర తద్భావాసక్తివలనఁ బొందునని తాత్పర్యము. ఈ మృత్యువు విషయమై యథార్థమును జక్కఁగ నెఱింగిన మానవుల కావిషయమై భయమును, దుఃఖమును, మనోవ్యధయును నశించుటయేగాక మరణకాలమున మనస్సును నిర్వికారముగ నుంచుకొనుటచే నద్గతి నొందుటకు సాధ్యమగును.

మరణమనఁగా జీవుఁడు స్థూలశరీరమును విడిచిపోవుటయే. స్థూలశరీరమును విడిచిన మాత్రమున జీవుఁడు లేకపోవుట లేదు. స్థూలశరీరమును మాత్రము వదలినపు డంతకంటె సూక్ష్మమును, చిరకాలముండఁ దగినదియు నగు సూక్ష్మశరీరమును ధరించి యూర్ధ్వలోకమున నుండును. శరీరము నశించునది యనియు జీవుఁడు నాశరహితుఁడనియును గ్రంథముల యందు నొక్క చొప్పుబడియున్నది. నశించునది శరీరముగాని జీవుఁడు కాఁడు. జీవుఁడు నిత్యుఁడు. నిర్వికారుఁడు. ఆదియం దల్పజ్ఞానము కలిగియుండి జ్ఞానము నభివృద్ధి చేసికొనుటకై యాయాలోకములఁ దదనుగుణములగు శరీరములను ధరించును. ఒక్కొక్క శరీరముచేఁ బొందదగు జ్ఞానమంతయు

కాఁగా నాశరీరమువలని ప్రయోజనము తుదముట్టుటచే దానిని వదలి జీవుఁడు మఱియుక శరీరమును గాలక్రమమునఁ బొంది జ్ఞానము నభివృద్ధిఁ జేసికొనుచుండును. మానవులు తాము ధరించు వస్త్రములు జీర్ణములు కాఁగా వానిని ద్యజించి క్రొత్తవియగు నితరవస్త్రముల గ్రహించుకీతిని జీవుఁడు జీర్ణములై నిష్ప్రయోజకములగు శరీరముల వదలి నూతనములును జ్ఞానసాధనములు నగు నితర శరీరముల ధరించును.

వాసాంసి జీర్ణాని యథా విహాయ సవాని గృహ్లాని నశోఽపరాణి ।

తథా శరీరాణి విహాయ జీర్ణాన్యన్యాని సంయాతి నవాని దేహీ ॥

(గీ. ౨ అ. శ్లో. ౨౨)

జీర్ణవస్త్రములను ద్యజించుట మానవులకు దుఃఖకారణము కాదు కదా! అట్లు ప్రయోజన హీనమగు శరీరమును వదలుచో జ్ఞానులగువారు మనోవృద్ధులై జేందరు. మానవుఁడు కార్యార్థమై యొక్కదేశమునఁ గాని, యొక గ్రామమునఁ గాని, యొక కాలమునగాని నివసించి యాకార్యము పరిసమాప్తికాఁగా నాయాస్థలములను వదలి దేశాంతరము నొందుకీతిని జీవుఁడు నొక్కొక్కదేశమున నొక్కొక్క కాలమున నొక్కొక్క జాతియందు దేహధారియై జన్మించి యాయా జన్మమువలనఁ బొందఁదగు జ్ఞానమునంతను బొందిన పిదప నాశరీరమును వదలి దేశాంతరమును గూర్చి పోవును.

అట్లు పోవుట మిక్కిలి యావశ్యకమని చెప్పవలయునా !
 మరణమునునది లేకయే యుండిన జ్ఞానాభివృద్ధి కవకాశము
 తక్కువగ నుండును. లోకమున నొక బీదగృహస్థువు తన
 యోగ్యతానుసారముగ నల్పమగు నొక గుడిసెను నిర్మించు
 కొని తనకుఁ గుటుంబవృద్ధియు, సంపదృద్ధియుఁ గానుకాను
 కాపురమునకుఁ జాలని మొదటి కుటీరమును విఱుగఁగొట్టి
 విస్తీర్ణమును సుఖప్రదమును నగు క్రొత్తగృహమును నిర్మించు
 కొనును గదా ! అట్లే జీవుఁడు యోగ్యతానుసారముగ నొక
 శరీరమును బొంది యాశరీరమున సాధింపఁదగునంతటి జ్ఞాన
 మును సాధించి పిదప నెక్కువ జ్ఞానమున కవకాశ మీయని
 యా దేహమును వదిలి దానికంటెఁ బరిశుద్ధమును నుత్కృ
 ష్టమును, పాటవము కలదియు నగు వేఱొకశరీరమును ధరిం
 చకపోయిన వృద్ధి కవకాశమే లేదు. కావున నొకశరీరము
 వలని ప్రయోజనము తీరినతోడనే పరమ దయానిధియగు
 నీశ్వరుఁడు ఆశరీరమును విలయము నొందించి యెక్కువ జ్ఞాన
 మునకు సాధకమగు దేహాంతరము నొనఁగూర్చును. ఆ కార
 ణముననే జ్ఞానప్రదాతయగు మహేశ్వరుఁడు లయకర్తయని
 పిలువబడుచున్నను యథార్థమున నుద్ధారకుఁడే యగు. ఇట్లు
 జన్మజన్మమున జ్ఞానము నభివృద్ధిచేసికొనుచుఁ గాలక్రమమున
 జీవుఁడు పరిపూర్ణజ్ఞాని యగువఱకు నిర్బంధముగ శరీరముల
 నొకదానివెంట నొకటిగ ధరించుచుండవలయును. కావున

మరణమున నొకశరీరము పోయి యద్దానికంటె శ్రేష్ఠమగు మఱియొక శరీరము వచ్చుటంజేసి చావు సంతోష కారణమే కాని దుఃఖహేతువు కాదు. కేవల ధుష్టప్రవర్తనముగల జీవునకుంగూడ స్థూలశరీరవియోగము మేలొనర్చును. వాఁడా శరీర వియోగానంతరము భువర్లోకమునందలి యాతనానుభవముచే జ్ఞానమును సంపాదించి రెండవజన్మ మెత్తునుగాన మరణ మట్టివానికి శుభప్రదమే. కావున జీవుని యుత్కృష్టమణికాలమునఁ బ్రక్కననుండువారలు జీవుని సుఖోత్కృష్టి నుద్దేశించి జీవునకు సుఖముగ సూర్ధ్వలోకప్రాప్తి గలుగవలయునని భగవంతుని ధ్యానించుచుండవలయునే గాని మృతినొందువాని మనస్సు గలవిలపాటొందునట్లు దుఃఖవడగాదు. ప్రతిజీవునకు సుత్కృష్టమణ సమయమున జన్మప్రభృతి మరణ కాలమువఱకుఁ దానుజేసిన సమస్తకర్మములును నేకకాలికముగఁ జిత్రింపఁబడునట్లు మనోగోచరమగు. పోయిన జన్మమందుఁ దానుజేసిన సమస్తధర్మాధర్మ కర్మములవలనఁ గలిగిన శుభాశుభ వాసనలు మరణకాలమున స్ఫుటముగఁ గనఁబడి యీ జన్మమున స్వభావము లగును. అనఁగా నీ జన్మమునఁ జేసిన కర్మముల వాసనలు మరణకాలమున యుధాగ్ధమూర్తులతోడఁ బ్రత్యక్షమై రాబోవు జన్మమునకు మూలముగ నేర్పడును. ఈ విషయము శ్రీ శంకరభగవత్పాదాచార్యులవారు గీతాభాష్యమునందు సూచించియున్నారు.

జన్మాంతరకృతో ధర్మాధర్మాదిసంస్కారో మరణకాలే
అభివ్యక్తస్వభావ ఉచ్యతే || (గీత. ౧౭-౨, శం. భా.)

యం యం వాపి స్మరక భావం త్యజత్వంతే కళేబరమ్ ।
తం తమేవైతి కాంతేయ సదా తద్భావభావితః || (గీత. ౮-౬)

ఇదియే యంత్యప్రత్యయమని వేదాంతశాస్త్రమున వాడఁ
బడుచున్నది. అంత్యకాలమున మనస్సున స్ఫురించు
భావము జన్మాదినుండి స్మరణరూపముగ నభ్యసింపఁబడిన
భావమేయగుఁగాని వేఱుభావ మాకాలమున స్ఫురించుట
కవకాశము లేదు. కావుననే

తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మా మనుస్మర । (గీత. ౮-౭)

అంతకాలేచ మామేవ స్మరక ముక్త్వా కళేబరమ్ ।
యః ప్రయాతి సమద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః ||

(గీత. ౮-౫)

అని చెప్పియున్నారు.

తా. అంత్యకాలమునందు సన్నమాత్రమే స్ఫురించుచు
దేహమును వదలి యెవఁడు ప్రయాణము చేయునో అట్టి
జీవుఁడు నన్నే పొందుచున్నాఁడు. సందేహము లేదు. అట్లే
మఱి యేయే భావములతో జీవుఁడు శరీరమునుండి వెడలునో
యా భావమునే పొందును. అట్టి యంత్యప్రత్యయము జన్మాది
నుండి యభ్యసింపఁబడిన మనోవృత్తుల ననుసరించియే యుం
డును. కావున సర్వకాల సర్వావస్థలయందును భగవంతుని

స్మరించుచున్నవాఁడు సదా తద్భావముగలవాఁడయి యంత్య కాలమునైనైత మాభగవంతుని స్మరణమే గలిగి భగవంతుని జెందును. ఉత్క్రమణకాలమున రాజోవు జన్మగతిని నిర్ణయించునట్టి ముఖ్యమగు వ్యాపారమున జీవుని మనస్సులయించి యుండును. ఆకాలమునఁ జుట్టుపక్కల నుండువారు రోదన ధ్వనులచేతను దుఃఖవార్తలచేతను ఆ జీవుని మనస్సుఁ జలింపఁ జేయుట బహుదోషకరము. అట్టి సమయమున నాత్మ బంధువులు మనస్సులను స్తిమితములుగఁ జేసికొని జీవుని పురోవృద్ధి కొఱకు ధ్యానించుచు, భగన్నామసంకీర్తనము చేయుచుండిననే బంధువు లనఁబడఁదగియుందురు.

జీవాత్మ భూలోకమున వర్తించుటకు స్థూలశరీరమును, దానియం దంతట వ్యాపించి ప్రాణమున కునికిపట్టయిన స్థూలశరీర ప్రతిబింబమైయుండు ఛాయాశరీర మనఁదగు ప్రాణమయకోశమును, ఉద్ధర్వములగు భువనలోక స్వర్గలోకములయందు వర్తించుటకుఁ దదనుగుణములగు శరీరములను ధరించునని ముందే యుపపాదించఁబడియెఁ గదా! ఈ లోకములన్నియు భగవంతుని సృష్టియందుఁ జేరినవియే ; ఇవి బ్రహ్మాండమునం దంతర్భాగములే యగుటంజేసి జీవుఁడు ఒక లోకమునుండి మఱియొక లోకమును బొందుచో నాబ్రహ్మాండమునందే వేటువేటు భాగముల వర్తించువాఁడు గాని నశించువాఁడు కాఁడు. సామాన్యముగ లోకమున మానవుఁడు

మృతినొందె నన జీవుఁడు స్థూలశరీరమును వదలి సూక్ష్మశరీరమున వర్తించుచున్న వాఁడని యర్థము. జీవుని యుపాధులన్నింటిలోఁ గనిష్ఠమును, అల్పకాలికమును నగునది యీ స్థూలశరీరము. ఇది ప్రయోజనహీన మైనపుడు జీవుఁడు తనవగు ప్రాణములను, ఇంద్రియములను, మనస్సును, స్థూలశరీరమునుండి విడిపించుకొని భూలోకవ్యాయామము నుండి విరమించుకొనినవాఁడయి వానితోడ సూక్ష్మలోకమున వర్తించువాఁడు.

జీవుఁడు బహుకాలము స్థూలశరీరమునం దభిమానమున వర్తించి యుండుటంబట్టి దానిపై నభిమానము దృఢమై దానికిని దనకును గల సంబంధము వదలిపోయినను, దానిని విడిచి పోనొల్లక దానికి సమీపమునందే పైజెప్పిన ఛాయారూపముతోఁ దిరుగుచుండును. ఆ కారణముననే జీవుఁడు ప్రేతరూపమునఁ మృతినొందిన స్థలమును, శరీరసంస్కారములు జరిగిన స్థలమును ఆశ్రయించుకొని కొంతకాల ముండునని యును, బలుమాఱు ఆ స్థలములలోఁ గొందఱి కన్నులకు గోచరమగుననియును లోకరూఢిగ నున్నది. మరియు స్థూలశరీరమును వదలిన మాత్రమున రాగద్వేషములు గాని, యితర మనోవృత్తులు గాని జీవుని విడువవు; కావున, జీవుఁడు తాను బ్రేమించువారలకుఁ గనఁబడవలయు నను నిచ్చచేతను, తన మనస్సునందలి కోరికలను గొన్నింటిని దెలుపవలయు

నను నాశచేతను, కొన్ని సమయముల నాస్థలములయందుఁ గనఁబడుటకును, అభిప్రాయములఁ దెలుపుటకును వృథా ప్రయత్నములు చేయును ; కాని భూలోకసంబంధమైన స్థూలా వయవములు లేమింజేసి స్థూలశరీరధారు లగువారలకుఁ దెలియునట్లు మాటలాడుటకు శక్తిలేక యుండును. తాను భూలోకమును విడిచిపోయినను వారల కెద్దియో యొక విధమునఁ దనయిష్టము లేఱుక పడునట్లు చేయఁగోరి యసంగతములగు శబ్దములు చేయుటయుఁ గలదు. బ్రతికియున్నవారలకుఁ గనఁబడవలయునను కోరిక కొందఱియం దెక్కువగ నుండుటచే బహువిధప్రయత్నపూర్వకముగ రూపమెత్తి దృగ్గోచరమగుటయుం గలదు. ఇట్లు కనఁబడునది జీవుని కామమయశరీరము. అప్పుడు జీవాత్మ సూక్ష్మశరీరమును దాల్చి వర్తించుచుండును. అట్లు దృగ్గోచరమైనను అట్టి దర్శనములు భయహేతువులుగ నెంచరాదు. తఱుచుగ శరీరమును వదిలిపోయిన జీవుఁడు దేహధారులుగ నుండు నిష్టులగు వారలయందుఁ గల నుమకారముచేత వారలసమీపమునఁ దిరుగుచు, వారలకుఁ గనఁబడి తన మనోభీష్టములను దెలుపఁ జూచుటయేగాని వేఱుగాదు. అట్టి రూపములఁ బిశాచములనియు, భయహేతువులనియు, హానిచేయునవి యనియు నెంచుట పొగఁబాటు. చూచువారలు మనస్థైర్యము గలిగి యారూప మదృశ్యమగునట్లు దృఢముగ సంకల్పించిన నయ్యది యదృశ్యమగును.

పలుమాఱు అట్టి దర్శనములచేఁ గీడు పొందుదురని యెంచి భయపడుటచేతనే కీడుగలుగును గాని తఱుచుగ గతించిన వారలకు నట్టి హానిచేయుట కిష్టముగాని శక్తిగాని యుండదు. ఐనను గొందఱు ఈర్ష్యాక్రోధములతో నిండిమృతినొందినచోఁ దమక్రోధమును జూపు నుద్దేశమున భయంకరరూపమును ధరించి తమ కనిష్టులగు వారలకుఁ గనఁబడుట కలదు ; కాని అప్పు డితరులు స్థిరచిత్తులయి నిర్భయులై యుండినచో నెట్టి కీడును బొందఁజాలరు. అదృశ్యమగునట్లు దృఢముగ సంకల్పించినచో వార లదృశ్యులై పోవుదురు.

స్థూలశరీరము ఎంతవేగముగ నశించినో యంతవేగముగ దాని ననుసరించి ఛాయాశరీరము సహితము నశించును. కావుననే శవములను భూస్థాపనము చేయుటకంటె దహించుట యుక్తమని శాస్త్రములయందు విధింపఁబడి యున్నది. స్థూల శరీరము (అనఁగా శవము) భస్మము కాఁగా ఛాయాశరీరము కూడఁ దనంతట యణురూపముగ వీడిపోయి రెండును బంచ భూతములలోఁ గలిసిపోవును. ఉత్క్రమణ కాలిక క్రియలును, దహనకాలమునందుఁ జేయు కార్యములును, తదనంతరము చేయు నుత్తరక్రియలును జీవుని స్థూలశరీరమునుండి సులభముగ వెడలించుటకును, ఛాయారూపమును సులభముగ నశింపఁ జేయుటకును, జీవుని భూలోకవాసనలను వదలించి యాతనాశరీరమునందలి బాధల నుపశమింపఁచేసి వానినుండి

జీవుని వెడలించుటకును, ఊర్ధ్వలోకప్రాప్తి సుసాధ్యమగునట్లు చేయుటకును నహికారులుగ విధింపఁబడినవి. ఉత్తరకాలిక క్రియలు చేయువా రీకర్మములవలని ప్రయోజనముల నెఱింగి దాఁటిపోయిన జీవుని దృఢముగ నుద్దేశించి యాజీవున కూర్ధ్వ గతి సులభముగఁ గలుగుఁగాక యను నతిదృఢనగకల్పముతో నాకర్మములను జేసిన నాక్రియలు సఫలములగు. అట్లు సార్థకములగు క్రియలు చేసిన పుత్త్రికే పుత్త్రికడనఁదగు. “పుత్త్రిమంతే చ కర్మణి” యనియును, పున్నాసు నరకము నుండి తరింపఁజేయువాఁడే పుత్త్రికనియును జెప్పట ముగా కాలమునను తదనంతర మూర్ధ్వలోకప్రాప్తి కనుకూలముగను ఈ కర్మముల శ్రద్ధతో జేయుటవలని ప్రయోజనమును సూచించుటయే కదా! అట్లు శాంత మనస్సుతోడను జేయుక్రియలు సార్థకములై గతించినవారలకు సుఖప్రాప్తికరములు కావలయు నను నుద్దేశముతోడను క్రియలు చేయక, దుఃఖివ్యాకులితమనస్సులతోఁ జేయు పరలోకక్రియలు ద్వేషించి, ఫలముల నీయఁజాలవు. అట్టి క్రియలు చేసినను ప్రయోజనము లేనివగు.

మరణ మన గాఢమాలశరీరమునకును ఛాయాశరీరమునకును సంబంధమును గలుగఁజేసియుండు తంతువు తెగుట యని చెప్పఁబడెను గదా! (72 వ పుట చూడుఁడు.) అటు పిమ్మట త్వరలోనే జీవుఁడు ఛాయాశరీరమును స్వైతము వదలి భువర్లోకమున నుండును. ఐనను ఆ కామమయశరీరము జీవిత

కాలమున నుండిన రీతిన నుండదు. అందలిప్రకృతి స్థూల సూక్ష్మతారతమ్యము ననుసరించి యేడుపొరలుగ నేర్పడి, యాతనాశరీరమును పేరఁ బరగును. (76 వ పుట.)

జీవిత కాలములో పామరులు రాగద్వేషములకు లోనై కోరికలను, క్రోధాదులను స్వేచ్ఛగ పెంచుచు, వానిలో కొన్నియయినను ఈడేర్చుకొనజాలక, యారాగద్వేషములతో నిండియే మరణమును జెందుదురు. స్థూలశరీరము మాత్రము నశించెనుగాని రాగద్వేషము లన్నియును పూర్వమువలెనే దృఢముగ నిండియున్నవి. యాతనాశరీరములో నీకోరికలు బహిర్గతములై యుద్రేకించగా వాని నీడేర్చుకొన సాధనమగు స్థూలశరీరము లేమింజేసి వాని ననుభవింపఁజాలక జీవుఁడు పరితపించుచుండును. ఇందుకుఁ గొన్ని దృష్టాంతముల నిట ననువదింతుము. భూలోకమున జీవించియుండుకాలమున స్త్రీలోలుఁడుగా నుండి ఆయాశలతో మృతిబొందినచో శరీర పతనానంతరము ఆ కోరిక బహిర్గతమగును. సూక్ష్మలోకముల యందు సంకల్పములును, కోరికలును రూపములఁ దాల్చునని ముందే వచింపఁబడియెఁ గదా! (100 వ పుట) పైఁ జెప్పినట్లు జీవునకుఁ గామ ముద్రేకముకాఁగా కామహేతువగు రూపము మనస్సున స్ఫురించును. అది యాలోకమున రూపమును ధరించి వానికి దృగ్గోచరమగు. ఆ రూపమును జూచి తనకోరిక నీడేర్చుకొన యత్నించునుగాని స్థూలశరీరము లేకుం

డుటంబట్టి యనుభవించుటకు సాధ్యముకాక యెక్కుడుగఁ బరితపించును. పరితాపము హెచ్చుచుండుకొలఁదిని ఆరూపము దృఢతరము కాఁగా తదనుగుణముగ నానందరసము వలని పరితాపము వృద్ధియై కొంతకాలమున కాకోరిక దుఃఖములము కదా యను జ్ఞానము జీవునకు స్ఫురించును. మఱియు జిహ్వచాపల్యము కలిగియుండిన యెడల మిక్కిలి మక్కువగల పదార్థముల నీయాతనాశరీరధారియగు జీవుఁడు పలుమాఱు చింతింప నాపదార్థములు గూపవంతములై యెదుటఁగనఁబడి వానియందలి చాపల్యమును వృద్ధిచేయు వాని భక్షించు నుపాయములేక గోగియగువాఁడు అపథ్యములగు మృష్టాన్నములఁ జూచి తినఁగోరి దుఃఖించునట్లు మఱిమఱి పరితపించును. అట్లే తనలోనుండిన యొక్కొక్క కోరికయు నా సూక్ష్మశరీరమున బహిర్గతమై గూపముఁదాల్చి పరితపింపఁజేయును. ఇట్లు బహుకాలము ఫలింపని కోరికలవలన దుఃఖించి దుఃఖించి కోరికలకు లోఁబడుట తుదకు దుఃఖకారణమను జ్ఞానమును దృఢపఱుచుకొని రాఁబోవుజన్మమున నీ జ్ఞానము వాసనారూపముగఁ గలిగి జన్మించును. కనుక మరణానంతరము నరకదుఃఖ మనునది జీవుని యజ్ఞానమును బోఁగొట్టి యజ్ఞానకృతకార్యముల యందలి దోషములను జూపించి జ్ఞానమును బోధించుటకు దయానిధియగు భగవంతుఁడు విధించెను. కాని పాపుల నెవ్విధమునైన భాధించి తనయాగ్రహ

మును వెళ్ళుచుటకు విధించలేదు. తప్పత్రోవలంబోవు బాలుని దయచేఁ దండ్రి శిక్షించి జ్ఞానమును బోధించి యభివృద్ధికిం దెచ్చులాగునఁ బరమదయాస్వరూపుఁడును, జగదేశపితయునగు సర్వేశ్వరుఁడు తనబిడ్డలగు మానవులకు మొట్టమొదటఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యములను, బుణ్యపాపములను, మంచిచెడుగులను నిరూపించు ధర్మములను దమ ప్రతినిధులగు మన్వాదులమూలమున బోధించి, యాధర్మమార్గమున నడువని జీవులకు తత్ఫలముగ నీలోకమునఁ గలుగు దుఃఖములవలనను, నరకమునఁ గలుగు పరితాపమువలనను దాము పోవుమార్గము దూష్యమను జ్ఞానమును బోధించును.

ఈ యర్థమునే శ్రీ భగవద్గీతాశాస్త్రమున సంక్షేపముగ రెండుశ్లోకములలో భగవంతుండు బోధించియున్నారు.

ప్రవిధం నరకస్యేదం ద్వారం నాశనమాత్మనః ।

కామః క్రోధః తథా లోభః తస్మాదేతత్త్రియం త్యజేత్ ॥

(గీత. ౧౬-౨౧)

నరకమునకు మూడుద్వారములు : కామము, క్రోధము, లోభము. కావున నీ మూడును విడువవలయును.

శక్నోతీహైవ యస్సోధుం ప్రాకృరీరవిమోక్షణాత్ ।

కామక్రోధోద్భవం వేగం స యుక్తః స సుఖీ నరః ॥ (గీత. ౫-౨౩)

జీవించియుండు కాలములోనే అనగా స్థూలశరీరము నశించుటకు పూర్వమే, కామక్రోధములవలన గలుగు ఉద్రేక

మును ఎవడు అణచుకొనగలుగునో వాడే యోగి. వాడే సుఖి.

ఇట్టి జ్ఞానమును బొందుట నరకదుఃఖమువలని ప్రయోజనము. పరజన్మమునఁ బూర్వకర్మము ననుసరించి విషయవాసనలు బలముగ నుండియు నరకబాధనుండి పొందిన జ్ఞానము జీవునకు సహాయమై వాని నశుభవాసనలనుండి తొలగించి యుక్తాయుక్తవివేకమును వృద్ధిచేయును. అట్టి వాని నింద్రియములు విషయాసక్తుని జేయుచుండఁగా నది కీడ్చి యీ జ్ఞానము తనలోనుండి హేచ్ఛరిక చేయుచుండును.

చదువరుల మనంబులయం దొక సంశయము పుట్టవచ్చును. కామక్రోధలోభములవలనఁ మరణానంతరము ఊర్ధ్వలోకమున జీవునకు తాపము గలుగును గదా? మరుజన్మమున భూలోకమున సైతము పూర్వకర్మఫలములగు దుఃఖములు గలుగుట ఏల, యని జిజ్ఞాస పుట్టవచ్చును. కర్మి లెట్లు మనోవాక్కాయికములని మూడు తెరంగులో అట్లే వాని ఫలములు సైతము భిన్నములు. ఇంద్రియ కార్యములగు విషయేచ్ఛలు, వానినుండి యుత్పత్తియగు కామక్రోధలోభములు, సూక్ష్మశరీరమునందు బుట్టు వికారములు. అవి సూక్ష్మశరీరమునందుండి స్థిరములై పైన నూచించిన విధమున మరణానంతరము యాతనలుగ జీవున కనుభవమునకు వచ్చును. కామముగాని క్రోధముగాని లోభముగాని అంతఃకరణమున పుట్టి

యింతటితో నిలిచిపోయినయెడల, వానిఫలము జీవునకు ఊర్ధ్వలోక యాతనానుభవముతో సమాప్తము కావచ్చును. సాధారణముగ కామక్రోధములు కేవల మానసికవృత్తులుగ నిల్చుట అరుదు. లోపల కామక్రోధములు పుట్టగనే అవి కార్యరూపముగ వెలువడును. అట్టి కార్యములు భూలోక మున నితరులకు సుఖమునో దుఃఖమునో పుట్టించును. కావున స్థూలశరీరముతో చేయు కార్యములు పరులకు సుఖదాయక ములుగ నుండిన, వాని ఫలము తరువాతి జన్మములయందు సుఖరూపముగను, అవి యితరులకు దుఃఖములములైన యెడల, వానిఫలము దుఃఖరూపముగను పరిణమించును. ఈ రహస్యమును తెలిసికొనినవారు కర్మగతిని చక్కగ తెలిసి కొని తదనుగుణముగ ప్రవర్తనమును సవరించుకొనజాలుదురు.

పైఁ జెప్పినరీతిగా భువర్లోకమునఁ గొంతకాలముండి తన యందలి రాగద్వేషములును, కామక్రోధములును, ఆశాపాశ ములును గ్రమక్రమమున నశింప, భువర్లోకమునందలి యూర్ధ్వ భాగమును బిత్తలోకమును జేరి కేవల విషయాసక్తికి సంబంధించిన పారలౌకిక సుఖముల ననుభవించగ నాలోక సంబంధ మగు కామమయశరీరము అసఁగా యాతనాశరీరము నశించును. ఆ పిదప సంతకంటె సూక్ష్మమగు మనోమయశరీరమును దాల్చి తేజోమయమగు స్వర్గలోకమునఁ గేవల విషయాసక్తికి సంబంధించని పారలౌకిక సుఖము లనుభవించుచు,

భూలోకమునందు వాడుక చేసిన శ్రద్ధాభక్తులు నిర్వాప్తజ
ప్రేమాదులు శాస్త్రవిచారముచేఁ గలిగిన జిజ్ఞాసయు నిట్టి
యితర పారమార్థిక సంకల్పములు వెంటనంటిరాఁగా నాలో
కమున జీవున కవియన్నియు మూర్తిమంతములై ప్రత్యక్ష
ములుకాఁగా వాని ననుభవించుచు వానివలనఁ గలుగు సార
భూతమగు జ్ఞానమును గ్రహించుచు జీవుఁడు సుఖానుభవ
మును జెందును. భూలోకమునఁ జేసియుండిన సత్సంకల్పముల
నన్నింటి నిట్లు మానసికానుభవమునకుఁ దెచ్చుకొని యాయా
వాసనలను దృఢపఱచుకొనును. ఎవ్వఁడేనియు జీవితకాల
మునఁ బరోపకారబుద్ధి గలిగి పరులకు నానావిధములుగ సహా
యము చేయఁబూని యుండినయెడల నానత్పురుషుఁడు స్వర్గ
మున నట్లే పరోపకారతత్పరుఁడై యుండి యనేకులు బీదలు
తన్నావరించియుండి వారలకుఁ బెక్కువిధముల సహాయము
చేసి యానందించు నట్లు మానసికానంద మందును. మరియు
నొక్కఁడు జీవితకాలమునందు నెట్టియేని యొక శాస్త్ర వ్యా
సంగముఁ జేయుచుఁ గాలము గడిపినేని యతఁడు స్వర్గమున
నాశాస్త్రమునే యెక్కుడుగ నభ్యసించుచుఁ దనకుఁ గల
సందేహాదుల మననము చేతను స్వర్గవాసులైన శాస్త్రజ్ఞుల
యుపదేశాదుల చేతను దొలఁగించుకొని యా శాస్త్రజ్ఞానము
విశేషముగ నభివృద్ధిచేసికొని సుఖానుభవమును బొందుచుం
డును. భూలోకమున నెవ్విధమగు వ్యాసంగము నెంత పరి

పూర్ణముగఁ జేసి యుండునో యంతవిశేషముగ స్వర్గలోకమునఁ దత్సంబంధమగు జ్ఞానము నభివృద్ధిచేసికొని యనంతర జన్మమున నాశాస్త్రజ్ఞానమున కనుకూలమగు దృఢవాసనలతోడఁ బుట్టును. లోకమున జనులలోఁ గొందఁ టొక్కశాస్త్రమునందు బాల్యమునుండి ప్రవీణులుగ నుండియు నితరశాస్త్రములయందు బుద్ధి యించుకంతయుఁ బ్రసరింపకుండ నుండుట యనుభవవేద్యము. ఒక్కొక్కరు అతిబాల్యమునుండియు సంగీతశాస్త్రప్రవీణులుగ నుండ మఱికొందఱు అధిక ప్రయత్నముతో సహిత మాశాస్త్రమును గ్రహింపఁజాలక యున్నవారు. అట్లే కొందఱు గణితశాస్త్రమునందును, మఱికొందఱు వ్యాకరణాది శాస్త్రములలో నొక్కొక్కదానియందు బాల్యమునుండి ప్రవీణతఁ జూపుచుందురు. ఆ బుద్ధికుశలత యితర విషయములయందుఁ గనఁబడకయుండు. వారలందఱు పూర్వ జన్మముల నాయాశాస్త్రముల నధికముగ నభ్యసించి స్వర్గమునఁ దత్సంబంధమగు వాసనల దృఢపఱచుకొని వానితోడ జన్మించియున్నవారని తెలియెదగు.

ఇట్లు జీవుఁడు మనుష్యలోకమున జననమొందుచుఁ బూర్వ కర్మానుసారముగ సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు, నవీన కర్మములఁ జేయుచు శరీరపతనానంతరము నరకసంబంధములగు దుఃఖములను, ఆపిదప స్వర్గసుఖములను అనుభవించుచుఁ గ్రమక్రమమున జ్ఞానశక్తుల వృద్ధిచేసికొనుచున్నవాఁడు.

నరకమునం దనుభవించు దుఃఖమును, స్వర్గమున ననుభవించు సుఖమును బురుషార్థసాధనమగు జ్ఞానము వృద్ధియగుట కొఱకు నియమింపఁబడినవి గాని కేవల సుఖదుఃఖముల నిచ్చుట కొఱకుఁగాదని మరల మరల నొక్కిచెప్పఁదగు విషయము. బాలుఁడు పాఠశాలలో విద్యాభ్యాసము చేయు కాలమున బాలుని జ్ఞానాభివృద్ధి నుద్దేశించి యుపాధ్యాయులు శిష్యుని నొకప్పుడు దండించును. మఱియొకప్పుడు శిష్యునకు తాపాము గలుగఁ జేయు బహుమతుల నిచ్చును. కాలానుసారముగ దండనయు బహుమతులును జ్ఞానము నభివృద్ధి చేయు సాధనములు గాని వేఱు స్వతంత్రప్రయోజన మెద్దియును గలవి గావు.

పాఠశాలకుం బోవు బాలుఁడు విద్యాభివృద్ధి కొఱకుఁ బోవు నుగాని బహుమతులను బొందుటకుం గాని దండన మనుభవించుటకుం గాని కాదు. అలాగే నరకమున దుఃఖమును, స్వర్గమునందు సుఖములును బురుషార్థసాధనమగు జ్ఞానమును సంపాదించుటకు సాధనములు గాని వేఱు కావు. కావున జీవునకు భూలోకమును, నరకమును, స్వర్గము నను నీమూఁడు లోకములు జ్ఞానస్థానమగు పాఠశాలగ నున్నయవి. పరమదయానిధియగు జగదీశ్వరుఁడు శిశుప్రాయులగు మానవుల యజ్ఞానము నివర్తింపఁజేసి పరిపూర్ణ జ్ఞానులుగఁ జేయుటకు ఒకప్పుడు నరక బాధను, ఒకప్పుడు స్వర్గ సుఖము నొనంగి

జీవులను దరింపఁజేయు చున్నవాఁడు. ఎల్లయెడలను సుఖదుఃఖములు గలుగుచో వానినుండి గ్రహింపఁదగు జ్ఞానము నూహించుకొని దాని నభ్యసింపనిచో నాసుఖదుఃఖానుభవము నిష్ప్రయోజన మగుచున్నయది. దానినుండి పొందఁదగు జ్ఞానము పూర్ణముగ నొందువఱకు నా సుఖదుఃఖముల మాటిమాటికి ననుభవించియే తీరవలెను. ఆ జ్ఞానమును బరిపూర్ణముగఁ బొందిన నాపై నట్టి యనుభవ మనావశ్యకమే యగు.

ఈ రీతిని భూలోకమునఁ జేసిన వివిధకర్మముల నుండియు, త్రిలోకములందలి నానావిధానుభవములనుండియు సారభూత మగు జ్ఞానశక్తులను గ్రహించి తత్సంబంధములగు శుభవాననల దృఢపఱచుకొనును. కావునవాఁడు కొంతకాలము భూమియందు పాటుపడి వ్యవసాయముచేసి భూమినుండి ఫలమును గ్రహించి యిల్లుచేరి యాఫలమును సావధానముగ ననుభవించి సుఖించు లాగున జీవుఁడు కొంతకాలము భూలోకమునఁ గర్మములను జేసి యాపిదప నూర్ధ్వలోకముల నాకర్మములను సావధానముగ మననము చేయుచు, తత్ఫలభూతములగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచు, దాని సారభూతమగు జ్ఞానశక్తులను గ్రహించుచున్నవాఁడు.

ఇట్లు భూలోకమునఁ జేసిన పుణ్యకర్మములను బట్టి బహుకాలము స్వర్గలోకమున నుండి యాపుణ్యము క్షీణింపఁగా

నా స్వర్గలోకమందలి మనోమయశరీరము సహితము నశించును. అప్పుడు జీవుఁడు విజ్ఞానమయకోశ ముపాధిగ మహార్లోకమున గొంతకాలముండి, యనేక జన్మముల కర్మఫలములు బీజరూపములుగ నా విజ్ఞానమయకోశమున నుండుటచే నవి యంగకురింప సకాలమగుటంజేసి బహిర్ముఖుఁడగుచున్నవాఁడు. కర్మానుసారమగు శుభాశుభ వాసనలఁ గలిగియుండు సవీనమగు మనోమయకోశమును సువర్ణోక ప్రకృతితోడను, పిదప కామమయమగు సూక్ష్మశరీరము భువర్ణోక ప్రకృతితోడను ఆకాలమునకు దేవతల సహాయముచే నిర్మింపఁబడును. మఱియును జీవుని కర్మానుభవమున కనుకూలములగు దేశకాలముల సనుగుణమగు కుటుంబమున స్థూలతనువును దాల్చును. కర్మఫల ప్రదాతలగు కర్మదేవతలు జీవుని యుత్తరజన్మమును బ్రారంభానుభవమునకు సనుకూలమగు దేశము, కాలము, జాతి, కుటుంబము మొదలగువానిని విధించి జననమొందింపఁ జేయుదురు. ఇట్లు విధింపఁబడిన దేశకాలాదులయందు జననమొంది పూర్వకర్మానుసారమగు వాసనలం గలిగి ప్రవర్తించుచుండును. ఇట్లు జన్మజన్మమునఁ గర్మములను జేయుచుఁ గర్మఫలముల సనుభవించుచుఁ గర్మానుభవము వలన జ్ఞానము వృద్ధి కానుకాను మొందటి యశుభవాసనలకు లోఁబడక యధికప్రయత్నముతో నాయశుభవాసనలను దొలఁగించుకొనుచు శుభవాసనల దృఢ

పఱచుకొనుచు సకాలమున జ్ఞానవృద్ధుడై దేహేంద్రియ
మనోమలంబులఁ దుదముట్ట నశింపఁజేసి సదా ధ్యానయోగ
పరుడై పూర్ణుడై పరమేశ్వరాజ్ఞానుసారము భూతసేవ
చేయుచు పరమపురుషార్థమును జెందుచున్నాఁడు.

అనేకజన్మసంసిద్ధ స్తత్యోయాతి పరాంగతిమ్ ।

(గీత. ౬-౪౬)

తే ప్రాప్నువంతి మామేవ సర్వభూతహితైరతాః ॥

(గీత. ౧౨-౪)

తొమ్మిదవ యధ్యాయము

దేహబీజములు, భూతనూత్నములు

జీవుడు యీశ్వరాంశమనియును, ఈశ్వరునియందు లీనమై యనుపాదక తత్త్వమున నుండుననియును, పాంచభౌతికమగు ప్రపంచమున నభివ్యక్తమగుట కొక్కొక్క... తత్త్వమునుండి యొక్కొక్క యణువును స్వీకరించుకొని దాని నాయాలోకమునం దుపాధిగ నొనరించుకొనుచున్నాఁడనియును, ఆయణువులే జీవునకు రాజోవుకాలమునఁ గలుగఁబోవు శరీరములకు బీజములగు చున్నవనియును బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడియె. ఈవిషయ మిట నించుక విస్తరింపఁబడును.

మొట్టమొదట జగదీశ్వరుఁడు సృష్ట్యన్ముఖుఁడై “బహుస్యాం ప్రజాయేయ” అని సంకల్పించఁగా తదంశము లగు జీవులును బహిర్ముఖములై కాలక్రమమునఁ బాంచభౌతికమగు ప్రపంచమున నభివ్యక్తములై ఆకాశతత్త్వమున నొక భూతనూత్నమును, వాయుతత్త్వమునం దొక యణువును, తేజస్తత్త్వమునుండి యొకయణువును స్వీకరించుకొని, యభివ్యక్తమగు జీవాత్మలు అగుచున్నారు. ఈ యణు నముదాయమే జీవున కుపాధియై ముక్తిపర్యంతము జీవుని నంటి

యుండును. ఇదియే అనాదియగు అవిద్యయై జీవుని యంటి యుండును. మఱియు నిటులే పృథీవీతత్త్వమునుండి యొక యణువును, అప్తత్త్వమునుండి యొక యణువును, తేజస్తత్త్వ స్థూలభాగమునుండి యొక భూతసూక్ష్మమును గైకొనుచు నన్నమయ కామమయ మనోమయ శరీరములకు బీజములుగఁ జేసికొనుచున్నాఁడు. ఈయణువులే జన్మజన్మమునను జీవుని నంటియుండి జీవుని శుభాశుభవాసనల కునికిపట్టులై సమస్త శరీరములకు బీజరూపములై యుండును. కావుననే యివి వేదాంతగ్రంథములయందు దేహబీజములగు భూతసూక్ష్మము లని నిరూపింపఁబడి యున్నయవి. ఈ విషయము శ్రీ శంకర భగవత్పాదులవారి ముండకోపనిషద్భాష్యమునకు శ్రీమదా నందజ్ఞానులవారు టీకయందు విపులముగ వ్రాసియున్నవారు.

(ముండకోపనిషత్ 3-2-2)

“మాయామయ మహాభూతానామంకావృత్తేర్జీవావిద్యామయభూత నూత్నైః ప్రాతిస్వికైరదృష్టసహకృతైః ప్రాతిస్వికాః ప్రాణాదయ ఆరభ్యంతే” అని.

ఈ యణువులు ముక్తిపర్యంతము వాయుతత్త్వప్రకృతి వికారమును, జ్యోతిర్మయము నగు నొక సూత్రముతో జీవాత్మకు గట్టఁబడి యుండునని దివ్యదృష్టిచేఁ జూచు మహాత్ములు చెప్పుచున్నారు. జీవుఁడు శరీరధారియైనపు డీయణువునుండి అయాయణు మార్గముగా తదనురూపములై జ్యోతిర్మయము

లైన చిన్నసూత్రము లనేకములు బయలుపెడలి యాయా శరీరములను జ్యోతిర్మయమైన వలలవలె గట్టిగాఁ జుట్టియుండును. కనుక జీవితకాలమందు జీవుని యన్నమయ ప్రాణమయ కోశములఁజుట్టి పృథివి యణు మార్గముగ నొక్క జ్యోతిర్మయమగు వలయును, భువన్లోకమందు కామమయ సంబంధమగు శరీరమును జుట్టి మఱియొక వలయును, సువన్లోకమందలి సునోమయ సంబంధమగు శరీరమును జుట్టి మూడవ వలయునుండును. స్థూలదేహ సంబంధమగు వల హృదయమునుండి బయలుపెడలి “ఆపాదతలమస్తకము” వ్యాపించియుండును. ఈ విషయ ముపనిషత్తులయందును జెప్పఁబడినదియే.

పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ హృదయం చాప్యథోముఖం ।

తస్య సుధ్యో మహానగ్నిర్విశ్వాచ్ఛిర్విశ్వతోముఖః ॥

సోఽగ్రభుగ్విభజత్ తిష్ఠన్నాహారమజగః కవిః ।

తిగ్ధ్యగూర్ధ్వమధశ్చాయీ రశ్మయస్తస్య సంతతాః ॥

సంతాపయతి స్వందేహ మాపాదతలమస్తకః ।

నీలతోయద మధ్య స్థా విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా ।

నీవారకూకవత్తన్వీ పీతాభాస్వత్యణూపమా ॥

తస్యాశ్శిఖాయామధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః ॥

(తైత్తిరీయారణ్యక నారాయణము)

ఈ స్థూలదేహసంబంధ మగు సూత్రము బంగారుపరమైకారుమేఘము మధ్యమున వెలుగు మెఱుపుఁదీగవలెఁ బ్రకా

శించునదియై, నీవార ధాన్యపు ముల్లువలె నతిసూక్ష్మమై శరీరమునందంతట వ్యాపించి యాహారమును జక్కఁగ విభజించి శరీరమును దపింపఁజేయు చున్నది. శరీరమునఁ గన్నడు నుష్ణమునకు నిదియే మూలమగుచున్నది. ఈ సూత్రము జీవితకాలమందు హృదయమునుండి పైభాగమునకు, అఘోభాగమునకును, ప్రక్కలకును, బ్రసరించుచున్నది ; మరణకాలమందు దేహమును వదలి దేహబీజమగు నణువునుమాత్రము కైకొని దానిని గట్టిగఁ జుట్టియుండును. అంత శరీరముష్ణహీనము కాఁగా మృతినొందిన దనఁబడును. ఇటులే యూర్ధ్వలోకమునందు యాతనా శరీరముతోడ భువన్లోకానుభవము పూర్వము కాఁగా పూర్వమువలె నాదేహసంబంధమగు వల యాశరీరమును వదలి యాసూత్రము నప్తత్వ సంబంధమగు నణువును మాత్రము చుట్టుకొనియుండ యాతనాశరీరము సైతము జీర్ణమైనశించును. ఈ తీరుననే స్వర్గలోకానుభవము తుదముట్ట నాలోకశరీరము నావరించియుండిన యీవల ఆ శరీరమునుగూడ వదలి యాదేహబీజమగు నణువును మాత్రము చుట్టి యాసూత్రము పైఁజెప్పఁబడిన యణువులుమూడింటితోడ విజ్ఞానమయకోశమునందుఁ జేరును. అంతట స్వర్గలోక సంబంధమగు మనోమయశరీరము సహితము నశించును. జీవుఁ డీరీతిని కారణశరీరము (విజ్ఞానమయకోశము) ను జేరి ముందు జన్మమున కున్ముఖుఁడయి యుండునపుడు రాఁబోవు జన్మమునఁ

బొందఁదగు స్థూలసూక్ష్మశరీరములకు బీజములగు నణువులు గలవాఁ డగుటచేఁ బూర్వకర్మానుసారముగ శరీరములఁ గాలక్రమమున మరలఁ బొందఁ గలుగును.

మానవులు ప్రతిజన్మమునందును వివిధములగు కర్మములఁ జేయుచున్నవారు కదా ! అట్టి కర్మముల కనుగుణమగు వాసనలం గలిగి జీవుఁడు జన్మాంతరము నొందుచున్నవాఁడు. ఆయా జన్మములయందలి స్థూలసూక్ష్మశరీరములు ఆయాజన్మాంతరమున సశించుచుండఁగా పైనుదహరింపఁబడిన వాసనలు వాని యణువుల మూలమున జీవుని నంటియుండు. స్థూలశరీరముతోఁ జేయఁబడు సమస్తకర్మములును దానికిఁ గలుగు సకలానుభవములును, పృథివీతత్త్వసంబంధమగు నణువు నొకవిధముగ మార్ప, దానియం దొకవిధమైన చలనము గలుగును. ఆ యనుభవములు మరల మరలఁ గలుగను గలుగను దదనుగుణమగు చలనము దానియందుఁ బుట్టుటచే నారీతిని జలించు న్వభావము దృఢమగుచున్నది. ఇట్లు జీవితకాలమంతయు స్థూలశరీరముచేఁ జేయఁబడుకార్యము లన్నియు, అనుభవింపఁబడు సుఖదుఃఖములన్నియు నాయణువునందుఁ జలనముఁ గలుగఁజేసి దదనుగుణమగు న్వభావమును గలుగఁజేయుచున్నవి. మరణకాలమున స్థూలశరీరము సశింప నీ యణువు మాత్రము జీవుని నంటియుండు. భూలోకమునఁ బ్రవర్తింప నశక్తుఁడై జీవుఁడు యాతనాశరీరమున సూర్యలోకమున

వర్తించుచుండును. ఆ కాలమున నీయణువు ఎవ్విధమగు కార్యము లేక నిదించునట్లుండును. భువన్లోక స్వగ్లోకాను భవము లగు పాపపుణ్యములు క్షీణింప జీవుడు మరలి భూలోకమున జన్మించుటకు రాగా నీయణువునందుఁ బూర్వ కర్మానుసారమగు చలనము మరలఁ బ్రారంభింప నాకర్మ మభివ్యక్తమగుటకుఁ దగిన ప్రకృతిసముదాయము భూలోక మునుండి యాకర్షింపఁబడి స్థూలశరీర ముత్పత్తియగుచున్నది. కావున జీవుని శుభాశుభ వాసనలన్నియు నీయణువునం దిమిడియుండి యనంతర జన్మమునం దభివ్యక్తమై స్వభావ మగుచున్నవి. శాస్త్రములయందు కర్మమనునది అపూర్వ రూపముగ నిలిచియుండునని చెప్పియుండుట యీయర్థమునే సూచించుచున్నది.

శ్రీ గీతాశాస్త్రమున మూడవ అధ్యాయమున :

సదృశం చేష్టతే స్వస్యాః ప్రకృతేర్జ్ఞానవాసవి,

ప్రకృతిం యాంతి భూతాని ।

(గీత. 3-33)

అను శ్లోకమునందలి ప్రకృతిశబ్దమును, ౧౭ వ అధ్యాయమున,

త్రివిధా భవతి శ్రద్ధా దేహీనాం సా స్వభావజా । (గీత. ౧౭-౧)

కర్మాణి ప్రవిభక్తాని స్వభావప్రభజైర్గుణైః ॥ (గీత. ౧౮-౪౦)

లోనగు వాక్యములయందలి స్వభావశబ్దము నీయర్థమునే బోధించుచున్నది.

శంకరభాష్యము :

[ప్రకృతిరామ—పూర్వకృత ధర్మాధర్మాది (జ్ఞానేచ్ఛాది—ఆనంద గిరి) సంస్కారో వర్తమాన జన్మాదావభివ్యక్తః సా ప్రకృతిః, “జన్మాంతరకృతో ధర్మాది సంస్కారో మరణకాలేభివ్యక్తః స్వభావ ఉచ్యతే ||”

(గీత. ౧౭-౨)

జన్మాంతరకృత సంస్కారః ప్రాణినాం వర్తమానజన్మని స్వకార్యాభి ముఖ్యేనాభివ్యక్తస్స్వభావః || అని (గీత. ౦౮-౪౧)

ఒక జన్మమునం దేవిద్యయందుఁగాని పరిశ్రమము ఎక్కు డుగఁ జేయఁజేయ ఆకాలమునం దంతట నీయణువు దాని కనుగుణముగ జలించుచునే యుండును. అభ్యాసబలముచే మఱియెప్పుడైన నావిద్య నభ్యసింపఁ బూర్వాభ్యాస బల మున నావిద్య యతిసులభముగ నలవడును. జన్మము మాఱి వేఱొక శరీరము వచ్చినను భూతసూక్ష్మము జన్మజన్మమునకు శాశ్వతముగ నిలుచుటంజేసి పూర్వాభ్యాసవాసనాబలముచే నావిద్య యాజీవునకు సులభ సాధ్యమగును. ఈరీతిని వివిధము లగు ననుభవములు, కర్మములు నీభూతసూక్ష్మమునందు స్థిర ముగ నిలిచి యనేక జన్మములకుం గారణము లగుచుండును. ఐనను జీవుఁడు సుఖదుఃఖానుభవముచే జ్ఞానముకలవాఁడై యైహిక విషయములయందు వైరాగ్యము నభివృద్ధి చేసికొనఁ గ్రమక్రమమున విషయవిముఖములగు వాసన లుత్పత్తియై వృద్ధియగును. పూర్వపు విషయవాసనలు కాలక్రమమున

క్షీణించును. ఈ విధమున వాసనాక్షయము కానుకాను జన్మ రాహిత్యమునకు హేతువగును.

మఱియు నిట్లు పురుషుడు కామక్రోధాదులకు లోబడి నప్పడెల్లను సూక్ష్మశరీరమునందుఁ జలనమును గలుగఁజేయు నని ముందే వ్రాయఁబడియె. కావుననే, మనుష్యునందుఁ గామక్రోధాదులు, ఈర్ష్యాసూయలు లోనగునవి యుద్రేక మగుచో నా సూక్ష్మశరీరభాగమునఁ దదనుగుణములగు మార్పులు చలనవికారములుగఁ గలుగ నాచలనము సూక్ష్మ శరీర బీజమగు భూతసూక్ష్మమును సోఁకి స్వభావమై యాగుణ మును మరల మరల సంకురింపఁజేయును. కావున సవకాశము గలిగి నప్పడెల్ల నట్టిగుణములు పూర్వమునకంటె నెక్కుడుగ నుద్రేకమై యాదుస్స్వభావము వృద్ధియగునట్లు చేయును. ఇది యిట్లుండుఁగా స్థూలశరీరపతనానంతరము సరకమునఁ గలుగు దుఃఖానుభవము సైతము ఆయణపునందుఁ జేరి యుండును. కాలక్రమమున భువర్లోకమందలి శరీరము నశింపఁగా భూర్భువర్లోక భూతసూక్ష్మములతో స్వర్లోక సంబంధ మగు మనోమయ శరీరముతోడను, స్వర్గలోకమును జేరును. అచ్చట పూర్వాధ్యాయమునందు సూచింపఁబడియుండు రీతిని సుఖానుభవము ననుభవించుట ద్వారా ఆలోకజ్ఞానమును బొందును. ఆ యనుభవములన్నియు నాశరీరబీజమగు భూత సూక్ష్మమునందుఁ జలనము గలుగఁజేయుటచే నది ఆయా

మనోవృత్తులను, సంకల్పములను మరల మరల బుట్టించు స్వభావము గలదియగును. స్వర్గానుభవము తుదముట్ట నాశరీరము పైతము జీర్ణమై నశించును. ఆ స్థితియందు జీవుడు విజ్ఞానమయకోశమునుండి పృథివ్యప్రేక్షోత్పత్తిముల సంబంధమగు దేహబీజములం గలిగి రాజోవు జన్మమున కున్ముఖుడై యుండును. మరల గ్రమమున స్వగ్లోక దేహబీజము కాలపరిపాకముచే స్వభావానుసారముగఁ జలింప స్వగ్లోకప్రకృతిని గొంతయాకర్షించుకొని రాజోవు జన్మమున మనోవృత్తుల కునికిపట్టగు స్వగ్లోకశరీరమును కల్పించును. ఆమీఁద అప్తత్వ దేహబీజములే చలించి భువగ్లోకప్రకృతినాకర్షించుకొనఁగా భువగ్లోకశరీర ముత్పత్తియగును. ఆతీరుననే పృథివీతత్వభూత సూక్ష్మము పైతము ప్రారబ్ధకర్మానుసారముగ కర్మఫలముల విధించు దేవతలచే నిర్దేశింపఁబడిన దేశమునందును, కుటుంబమునందును, తల్లిదండ్రులయందును బ్రవేశించి రాజోవు స్థూలశరీరమునకు బీజమగుచున్నది. జీవుని స్వర్గానుభవము పరిపూర్ణము కాఁగా జీవుడు పైని సూచింపఁబడిన రీతిని పునర్జన్మమునకు వచ్చుచూర్ణము పంచాగ్నివిద్యయని యుపనిషత్తులు వర్ణించుచున్నవి. అందు జీవుడు ద్యులోకము, పర్జన్యలోకము, పృథివీలోకమున నోషధులు, ఆపైఁ దండిదేహము, కడపట రేతోరూపమున మాతృగర్భమును వరుసగఁ బ్రవేశించి శరీరమును ధరించునని నిరూపింపఁబడియున్నది.

తస్మా దగ్ని సమిధో యస్య నూర్యస్సోమాత్ఫణ్యో ఓషధయః
పృథివ్యామ్ । పుమాన్ రేతస్సించతి యోషితాయాం బహ్వీః
ప్రజాః పురుషాత్సంప్రసూతాః ॥

(ముండకోపనిషత్తు ౨-౧-౫)

మఱియు,

అసౌ వావలోకో గౌతమాగ్నిస్తస్యాదిత్య ఏవ సమిద్రశ్మయౌ ధూ
మోఽహరన్పి శ్వప్రమా అక్టారానక్షత్రాణి విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా శ్రద్ధాం జహ్వతి తస్య ఆహుతేస్సో
మారాజా సమ్భవతి ॥ ౪ ॥

పక్ష్యన్యో వావ గౌతమాగ్నిస్తస్య . . . . . విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా స్సోమగ్ రాజానం జహ్వతి తస్య
ఆహుతే ర్వర్షగ్ సమ్భవతి ॥ ౫ ॥

పృథివీ వావగౌతమాగ్ని . . . . . విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా వర్షం జహ్వతి తస్య ఆహుతేరన్నగ్
సమ్భవతి ॥ ౬ ॥

పురుషో వావగౌతమాగ్నిస్తస్య . . . . . విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా అన్నం జహ్వతి తస్య ఆహుతేరే
తస్సమ్భవతి ॥ ౭ ॥

యోషావావ గౌతమాగ్ని . . . . . విస్ఫులింగాః ॥ ౧ ॥
తస్మిన్నేతస్మిన్నగ్నౌ దేవా రతో జహ్వతి తస్య ఆహుతేర్గర్భ
స్సమ్భవతి ॥ ౮ ॥

(ఛాన్దోగ్యోపనిషత్తు, పంచమప్రపాతకము, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮ ఖండములు.)

ఇందు శ్రద్ధాశబ్దముచేఁ బూర్వవాసనాయుక్తమగు సువ
ర్లోక దేహబీజమగు భూతసూక్ష్మము బోధింపఁబడుచున్నది.

కాలపరిపాకమున జీవుఁడు జన్మమున కభిముఖుఁడు కాఁగా ఈ సువర్ణోక బీజమునందుఁ బైఁజెప్పినరీతిని జలనము కలుగ సువర్ణోక ప్రకృతినుండి కొంతభాగము నాకర్షించుకొని దేవతల సహాయముచే నాసువర్ణోకశరీరమును గల్పించుకొనును. ఇదియే రాఁబోవు జన్మమున మనోమయ కోశమున నొక భాగమగును. ఇదియే “దేవాశ్శద్ధాం జుహ్వాతి” అను వాక్యముయొక్క యర్థమని తత్త్వవేత్తలు వచించుచున్నారు. ఈ గ్రొత్తస్వర్ణోకశరీరమే “సోమోరాజా” యనఁబడునది. పిదప భువర్ణోకదేహబీజమునందుఁ జలనము కలుగఁ బూర్వమువలె నాలోక ప్రకృతిసముదాయమున నొక కొంత యాకర్షించుకొని దేవతల సహాయముచేఁ గ్రొత్తశరీరమొకదాని (కామమయ శరీరము) నేర్పఱచుకొనును. ఈ రెండుభాగములు కలిసి మనోమయకోశమగు. ఈ తీరుననే వృధివీతత్త్వ సంబంధమగు స్థూలదేహబీజము వర్షబిందుమార్గమున భూమియందుఁ బడి యోషధులయందుఁ బ్రవేశించి కర్మదేవతల సహాయమున భవిష్యజ్ఞస్సహేతువగు పితృదేహమున నాహారముగఁ బ్రవేశించి రేతోరూపమునఁ దల్లి గర్భమునఁజేరి పిండ ముత్పత్తియగుచున్నది. అచ్చట నావృధీభూతసూక్ష్మము పై సూచింపఁబడిన రీతిని బూర్వసంస్కారము ననుసరించి చలింప దాని కనుగుణమగు ప్రకృతి సముదాయము ఆకర్షింపఁబడి దేవతాసహాయమునఁ గ్రొత్త శరీరము వృధి

యగుచున్నది. తరువాత శిశువు క్రమముగ జన్మింపఁ గొంత కాల మగువఱకు జీవాత్మ సాక్షిమాత్రుఁడుగ నుండి శరీర స్థితికి వలయు తనశక్తిని మాత్రము నిచ్చుచుండును. జీవాత్మ సామాన్యముగ నేడేండ్లు గడచిన వెనుకనే శరీరములందు యథార్థముగఁ బ్రవేశించి వాని నుపాధులుగ గ్రహించును. అట్లు గ్రహించుటయే జీవునకు వాస్తవముగ ద్వితీయ జన్మము. ఆ కాల ముపనయనమునకు ముఖ్యకాలము. ఆ పిదపనే బాలుఁడు విద్యాభ్యాసమునకు సహిత మర్హుఁడు.

జీవుఁడు వాని యుపాధులతోఁ జేయు సమస్తకర్మములు రాఁబోవు జన్మములయందుఁ దన స్వభావమునకు హేతువు లగుచున్నవి. కావున నెల్లవారును దమతమ స్వభావములను నిష్పక్షపాతముగఁ బరిశీలించుకొని యశుభవానన లించుక యైన నుండినచో వాని నధికప్రయత్నమున నశింపఁజేసి శుభ వాననల వృద్ధిచేసికొనుటకుఁ బాటుపడవలయును. అట్లు చేసి దుస్స్వభావమును వదలించుకొని సత్స్వభావమును వృద్ధిచేసి కొనుచుఁ గ్రమమున నెల్లవారు నుత్తమమగు పురుషార్థమును సాధించుకొందురు గాక.

పదియవ యధ్యాయము

కర్మము

కర్మమనఁగా జేయఁబడునది. మానవుఁడు మనస్సుచేతను, వాగా దీంద్రియములచేతను, శరీరముచేతను జేయునది యంత యుఁ గర్మమనఁబడును. అట్టి కర్మము లన్నియుఁ దదనుగుణములగు ఫలముల నిచ్చుచుండు. కావునఁ జేయఁబడు కార్యముతో దాని ఫలము సయితము కర్మమనియే పిలువఁబడుచున్నది. యథార్థమునఁ జూడఁ జేయఁబడు కార్యమును, దాని ఫలమును ఒక్కటిగనే భావింపఁదగును.

లోకమున భూమియందు విత్తనము నాఁటినచో నద్దాని నుండి వృక్ష ముత్పత్తియై సకాలమునఁ బుష్పములు ఫలములు గలుగ నా ఫలములనుండి మరల బీజములు గలిగి యందొక్కొక్కటియుఁ దిరిగి వృక్షములకును ఫలములకును హేతువు లగుచున్నవి. ఎవ్విధమైన బీజము నాఁటిన నెవ్విధమగు వృక్షములు, ఫలములును నుత్పత్తియగు. ముష్టివిత్తనము నాఁటి మధురములగు మామిడిపండ్లు కావలయున్నదొరకునా? కర్మమన నిట్టిదియే. కాఁబట్టి మానవుఁ డెట్టి ఫలముల నపేక్షించునో అట్టి ఫలముల నీఁగలుగు కర్మములను

జేయవలయు. చేయఁబడు కర్మములు ఫలములనీయ నాఫలములు క్రొత్త కర్మములకు హేతువులగుచుండును. ఇట్లు కర్మములును ఫలములును, మరలఁ గర్మములును ఫలములును, అన్యోన్య సంబంధము గలవియై యుండును. ఈ సంబంధము కార్యకారణరూపమైనది. కారణములేకయే కార్యము గలుగనేరదు.

అకారణం కథం కార్యం సంసారేత్ర భవిష్యతి ।

(దేవీభాగ.)

న హి కారణంవినా కార్యస్యోత్పత్తిః ।

(అని ప్రాచీనసూక్తి)

మానవులు అనుభవించు సుఖదుఃఖము లన్నిటికి హేతు భూతములుగఁ గారణములుండియే తీరవలెనుగదా ! కారణములగు పూర్వకర్మముల నెఱుఁగక ప్రస్తుతపు సుఖదుఃఖానుభవములు విధిక్యతములనియు, దైవికములనియును, దామస్వతంత్రులనియును మానవులు విధిని దూఱుదురు. అట్లు దూఱుట యజ్ఞానముగాని వేఱుగాదు. ప్రపంచమంతయును గారణము లేక కార్యము గలుగనేర దను న్యాయమునకు లోఁబడియే యున్నది. కావునఁ గారణములను గలుగఁజేసిన తరువాత వాని ఫలముల ననుభవింపక తీరకపోయినను కారణములను గలుగఁ జేయుటయందు మానవులు స్వతంత్రులు. ఈ విషయమున మానవులకుం గల స్వాతంత్ర్య పారతంత్ర్య

ముల కొక్కదృష్టాంతము చెప్పనగు. ప్రపంచమంతయు భగవదాజ్ఞకు లోబడియున్న దనుటకు సందియమే లేదు. అగ్నిని స్పృశించిన హస్తము కాలును అనునది భగవదాజ్ఞయై యుండ నెవఁడుగాని నిష్ఠాను దాఁకవలయు నను నిర్బంధము ఇంచుకయైనను లేదు. నిష్ఠాను దాఁకుటకుఁగాని, తాఁకక యుండుటకుఁగాని స్వతంత్రుడై యుండ స్పృశించిన పిదప దాని ఫలమును అనుభవింపక తీరదు. ఆలాగుననే శ్రుతి స్మృతులయందుఁ గొన్ని కార్యములు విధింపఁబడియు, నుతీ కొన్ని నిషేధింపఁ బడియు నున్నవికదా! శ్రుతి స్మృతులు భగవదాజ్ఞను సూచించునవి కదా!

శ్రుతిస్మృతిర్మమైవాజ్ఞా యస్తాముల్లంఘ్య వర్తతే ।

అజ్ఞాచ్ఛేదీమమద్వేష్య స్సమేవధ్యతమోమతః ॥

(శ్రీ మహాభారతము)

ఇందు నిషేధింపఁబడిన కార్యములు చేయఁబడినచో దుఃఖహేతువులగుటచే నిషిద్ధములును, సుఖదాయకము లగు కార్యములు కర్తవ్యములుగ విధింపఁబడినవియు నగు. అజ్ఞుడగు శిశువునకు నిష్ఠాను దాఁకఁగూడదని తండ్రి నిషేధించి యుండ నట్టి యాజ్ఞోల్లంఘనముచే శిశువు బాధపడుట తాఁ జేసిన కార్యమునకుఁ గలిగిన ఫలముగాని తండ్రి యాగ్రహము వలనఁ గలిగిన బాధకాదుకదా! ఆలాగే శ్రుతిస్మృతి నిషిద్ధములగు కార్యముల నజ్ఞానముచేఁ జేసినను నిష్ఠాను స్పృశిం

చిన శిశువువలె, దదనుగుణముగు ఫలము ననుభవించువాడే గాని వేఱు గాదు. మానవులీన్యాయమును దెలిసికొను నంత వఱకుఁ గర్తవ్యాకర్తవ్యముల నెఱుఁగక ప్రకృతిబద్ధులయి వర్తింతురు. ఈ న్యాయమును దెలిసికొనిన పిదప కోరు ఫలముల నీజాలు కర్మములను మాత్రము చేయుచు ననిష్ఠము లగు ఫలముల నీదగు కర్మముల విడుచుచుందురు. లోకమున మానవులందఱు సదా సుఖమునేకోరువారు గావున నెట్టికార్యములు తుదకు సుఖప్రదము లగుటచేఁ గర్తవ్యములో, ఎట్టి కార్యములు విడువఁదగినవో తెలిసికొనుట యావశ్యకము.

ఎట్టి కర్మమునైనను జేయుటయందు మూఁడవస్థ లుండును. మొట్టమొదట విషయేచ్ఛ కలుగఁగా దాని నీడేర్చుకొను విధమును మనస్సున సంకల్పించి యనంతరము కర్మమును బాహ్యముగఁ జేయును. కావుననే బృహదారణ్యక శ్రుతి (౪-౪-౫) యందు

కామమయ ఏవాయం పురుష ఇతి. స యథా కామో భవతి తత్కర్మతుర్భవతి. యత్కర్మతుర్భవతి తత్కర్మ కురుతే. యత్కర్మ కురుతే తదభిసంపద్యతే ॥

అని చెప్పఁబడినది.

తా. ఈ పురుషుఁడు కామస్వరూపుఁడు. కామానుగుణముగ సంకల్పించువాడు. సంకల్పానుసారముగఁ గర్మమును జేయుచున్నాఁడు. కర్మానుసారముగ ఫలము నందుచున్నాఁడు.

ఈ రీతిఁ గామము, క్రతువు లేక సంకల్పము, క్రియ యని కర్మము మూఁడవస్థలు కలదగును. ఇందు ౧. కామము. ఇచ్ఛామాత్ర మనోవ్యాపారము. మానసిక కర్మము. ౨. సంకల్పము, విషయేచ్ఛ స్ఫుటమై దానిని గ్రియాదులచే నెఱవేర్చువిధమును బన్ని క్రియను జేయఁబూనుట. ఇదియే వాచిక కర్మము. వాక్కునునది సర్వేంద్రియములను సూచించును. కామసంకల్పములు వ్యక్తములు కాఁగా వాక్కుతో వచ్చించునట్లు సర్వేంద్రియములతోను బనిచేయుట యింద్రియ కర్మమని చెప్పఁబడును. ౩. క్రియ, బాహ్యమగు కర్మము, అనఁగా బయటచేయుపని, కాయిక కర్మము. ఇది మూఁడవది. ఇట్లు మనస్సుచేతను, ఇంద్రియములచేతను, స్థూలమగు కాయముచేతను జేయఁబడు వ్యాపారము లన్నియును మనోవాక్కాయ కర్మములని చెప్పఁబడు. వీనియం దొక్కొక్కటియుఁ దదనుగుణమగు ఫలము నీయఁజాలియుండును. మానవుఁడు వాచికకాయిక కర్మములవలెఁ గేవల మనోవృత్తులచే నితరులకు మేలుకీడులు చేయఁగలిగియుండునని పూర్వాధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడి యున్నది. అట్లు ఇతరులకు మేలుకీడులు కలుగఁజేయుటచే వారితోఁ గర్మానుబంధమును గల్పించుకొను చుండును. వాని ననుసరించియే పురుషుఁడు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండు.

జీవుఁ డీశ్వరాంశమగుటచే నచ్చిదానంద స్వరూపుఁడు. ఈశ్వరునివగు నిచ్చాజ్ఞాన క్రియాశక్తులు జీవునియందునుఁ బ్రతిబింబించియే యున్నయవి. ఇవి భూరాద్యధోలోకముల యందుఁ గామములు, సంకల్పములు, క్రియలు అను మూఁడు దశలుగఁ గన్పడుచున్నయవి. కావున మానసిక, వాచిక, కాయకములగు కర్మములు జీవాత్మయొక్క మూఁడులక్షణముల ననుసరించి యుండు.

ఈ మూఁడు కర్మములు ఎట్టి యెట్టి సందర్భముల నేయే ఫలముల నీజాలునోయని యెఱుంగవలయు నన్న ముఖ్యముగ మూఁడున్యాయముల నెఱుంగవలయును.

౧. పురుషుఁడైయ్యై కామములకు లోబడునో యాయా కామవిషయములకు బద్ధుఁడై యవి యుండు ప్రదేశముల కాకర్మింపఁబడును.

తదేవసక్తస్సహకర్మజైతి లింగం మనోయత్ర నిషిక్తమస్య ।

(బృహదారణ్యకము)

అనఁగా, మనస్సు ఏవిషయమునందు మగ్నమగుచుండునో ఆ విషయమును గూర్చి కర్మానుసారముగ జీవుఁడు పోవుచున్నాఁడు.

కామముగల జీవునకును, ఆయా విషయములకును దృఢమగు ననుబంధము కలుగుచున్నది. ఆ విషయములు కర్మ ఫలరూపములుగ ననుభవించుట విధియై యవి యుండుచోటికి

విధివశముగ నీడువఁబడుచున్నవాఁడు. ఇట్లు కామము బంధ మగుచున్నయది.

కామాకా యః కామయతే మన్యమానః స కామభిర్జాయతే తత్ర తత్ర ।
(ముండకోపనిషత్తు 3-౨-౨౦)

ఏయే కామములను మనసా చింతించి కోరునో, ఆయా కోరికలతో ఆయా కామ్యవిషయములుండుచోట్ల, అనగా ఆ కోరిన విషయములతో చుట్టఁబడినవాఁడై పుట్టును.

అయుక్తః కామకారేణ ఫలే సక్తో నిబధ్యతే । (గీత. ౫-౧౨)

ఇంద్రియమనస్సులను స్వాధీనముగ చేసికొననివాడు కామ ముచేత ప్రేరేపింపఁబడి, ఫలాపేక్షగలవాఁడై బద్ధుఁడగును.

ఆ ఫలము సుఖదాయకమైనను దుఃఖదాయకమైనను అనుభవింపక తీరదు. మానవుఁడు సార్వకాలిక సుఖమునే కోరుచున్నను అజ్ఞానముచేతఁ దాత్కాలికమగు నల్పసుఖ మును గోరి పర్యవసానమున రాఁబోవు దుఃఖమును గమనిం పమిచేఁ గాలక్రమమున నాయల్పసుఖము తుదముట్ట దాని ననునరించియుండు దుఃఖమును బొందుచున్నవాఁడు. కర్మ ఫలము సుఖరూపముగ నుండిన నాకర్మము పుణ్యకర్మమనియు, దుఃఖరూప ఫలమునిచ్చు కర్మము దుష్కర్మమనియు సామాన్యముగ నెఱుంగఁబడు చున్నయది. ఈ న్యాయమును జక్కఁగ దెలిసికొని, మానవుఁడు తనయందుఁబొడము కామ ములను జక్కఁగఁ బరిశీలించి శాశ్వతసుఖదాయకములగు

విషయములనే కోరుచు సనిత్యములగు కామముల వర్జింపఁ దగు. వాఁడు కోరినవిషయములు పరజన్మములయందు దమంతట తాము ప్రాప్తించుచుండును.

౨. మనస్సు కల్పనాశక్తి కలది. మనుష్యుఁ డెట్టి సంకల్పములను భావించుచుండునో అవిధముగ నగుచుండును. “యద్భావం తద్భవతి” ఎట్టి సంకల్పముల నిహజన్మమునఁ గలిగియుండునో పరజన్మమున నవి జీవునకుఁ గలుగును.

అథ ఖలు క్రతుమయః పురుషః యథాక్రతు రస్మిన్లోకే పురుషో భవతి తథేతఃప్రేత్య భవతి ।

(3-౧౪-౧ ఛాందోగ్యము)

తా. పురుషుఁడు క్రతుమయుఁడు — సంకల్పరూపుఁడు. ఇహజన్మమున నెట్టి సంకల్పములు గలవాఁడగునో శరీరపతనానంతర మట్టి స్వభావముగలవాఁడగును.

ఈశ్వరునియందు జ్ఞానశక్తివలె జీవునియందు మనస్సు క్రియాశక్తి ప్రతిబింబమగును. బ్రహ్మ తపస్సు చేసి ప్రపంచముల సృజించిన రీతిని జీవుఁడు తన సంకల్పములచేతఁ దన్నుఁ జుట్టియుండు సందర్భములను గల్పన చేయుచున్న వాఁడు. జీవుఁడు తనమనస్సున నెట్టి గుణములను మననము చేయునో అట్టి గుణములుగలవాఁ డగు. కావున మనుష్యుని స్వభావము సంకల్పములచేఁ గల్పింపఁబడినది. పలుమాఱు సత్యము, భూతదయ, శాంతము లోనగు సద్గుణములను మననము

చేయఁ గాలక్రమమున సత్స్వభావము కలవాఁ డగును. అటు
లనే యీర్ష్యాసూయలు, పరాపకారము మొదలగు దుర్గుణ
ములను మననముచేయఁ గ్రమక్రమమున దుస్స్వభావము
కలవాడగును. దీనిని దెలిసికొనిన మానవుఁడు తన స్వభావ
మును గోరినట్లు మార్చుకొనుటకు శక్తిగలవాఁడగును. ఎట్టి
గుణములను దనస్వభావమునందు దృఢపఱచుకొన నిచ్చ
యించునో అట్టి గుణములను మనమున నెల్లప్పుడు మననము
చేయ నాగుణములు జీవుని స్వభావముగ దృఢపడును. అటులే
తనయందలి దుర్గుణములను విడువవలయు నను సంకల్పము
దృఢముగఁ జేయ నాదుర్గుణములు సైతము కాలక్రమమున
వదలిపోవును. జీవుఁడు పరిశుద్ధములును, యోగ్యములును
నగు విషయములను, గుణములను, గార్యములను బలుమాఱు
చింతించి సత్స్వభావమును వృద్ధిచేసిన మరలమరల నట్టి సంక
ల్పములనే సులువుగఁ జేయుచు రాజోవు జన్మములయందుఁ
గూడ నట్టి శుభవాసనలు దృఢముగఁ గలవాఁ డగును.
అటులే హేయములును, వర్జ్యములు నగు నీచగుణములను
మననము చేయఁ దదనుగుణములగు సశుభవాసనలతోటి
ముందు జన్మించును. ఈ శుభాశుభవాసనలే పూర్వకర్మమని
యెన్నఁబడును.

3. మఱియు జీవుఁడు చేయు క్రియల ననుసరించి బాహ్య
ములగు సందర్భాసందర్భములు కలుగుచున్నవి. జీవుఁడు

చేయు కార్యము లితరుల సుఖదుఃఖములకు హేతువులగును గాన నితరులకు సుఖము గలుగఁజేయుచుండిన మానవుఁడు పరజన్మమునందును సుఖము ననుభవించు సందర్భములు గల్గి పుట్టును. అట్లుకాక లోకులకు బాధను గలుగఁజేయువాఁడు దుఃఖమును బొందు సందర్భములు గలిగి పుట్టును.

యథా యథా కర్మగుణం ఫలాన్తీ

కరోత్యయం కర్మ ఫలే నివిష్టః ।

తథా తథా యం గుణసంప్రయక్త

శ్శుభా శుభం కర్మఫలం భునక్తి ॥

(శాంతిపర్వము)

తా. ఫలమును గోరి జీవుఁడెట్టి యెట్టి కార్యముల నొన రించునో రాఁబోవు జన్మమున నట్టి శుభాశుభరూప కర్మ ఫలముల ననుభవించును.

నా బీజాజ్ఞాయతే కించిన్నాకృత్వా సుఖమేధతే ।

సుకృతై ర్విందతే సౌఖ్యం ప్రాప్య దేహక్షయం నరః ॥

(శాంతిపర్వము)

తా. విత్తనములు చల్లక చెట్లు మొలవనియట్లు తానేమి యుఁజేయక యేసౌఖ్యమును బొందఁడు. సత్కార్యములచే దేహాంతమునందు సౌఖ్యము కలుగును.

ఈ న్యాయములను దెలిసికొనిన జీవుఁడు మంచి చెడ్డలను జక్కఁగ విమర్శించి నడుచుకొనుచు రాఁబోవు జన్మముల యందుఁ గోరినట్లనుకూల ప్రతికూలములను గల్పించుకొనఁ

జాలియుండును. అనఁగా సత్సంకల్పములచేత మంచిస్వభావమును, దుస్సంకల్పములచేత దుష్టస్వభావమును జీవుఁడు కల్పించుకొనిన రీతిని సత్కార్యములచేత ననుకూల సందర్భములను గల్పించుకొనును.

లోకమునం దనేకులు బాల్యమునుండి నైజముగ మంచి గుణములు గలిగి యుండుటను, మఱికొందఱు దుర్గుణములు గలవారుగ నుండుటను జూచుచున్నాము కదా! అట్టి సుగుణ దుర్గుణములు పూర్వజన్మముల యందు వారుచేసిన మానసికములగు కర్మముల ఫలములని యెన్నఁదగి యుండును. మఱియుఁ గొందఱు జీవులు యోగ్యత యుండినను లేకుండినను, నిరంతరసుఖము ననుభవించుటయును, మఱికొందఱు తొలఁద్రవీణులుగ నుండినను విఫలమనోరిభు లగుటయును గన్నులారఁ గాంచుచున్నాము. ఇద్దియను బూర్వజన్మములయందలి కాయకమగు కర్మఫలమేయని యెఱుంగదగు.

ఇట్టి మూఁడున్యాయములును జీవుని యిచ్చాజ్ఞాన క్రియా శక్తుల ననుసరించునవి. ఈ మూఁడుశక్తులును జీవునకుఁ బ్రతిజన్మమునందును కోరికలుగను, సంకల్పములుగను, బాహ్య కార్యములుగను గన్నడుచుండును. పైసూచింపఁబడిన మొదటి న్యాయము ననుసరించి కోరికలవలనఁ గోరునట్టి జీవునకు, కోరఁబడు పదార్థమునకును దృఢమగు ననుబంధము కలుగుచున్నది. అటులనే సంకల్పమువలన జీవునిస్వభావము నిరూ

పింపఁబడుచున్నది. కాయకములగు కార్యముల ననుసరించి బాహ్యములగు ననుకూల ప్రతికూలనిమిత్తము లేర్పడుచున్నవి. ఇట్లు మూఁడువిధములగు కర్మముల ఫలములు జీవుని ననుసరించియే యుండును.

జీవుఁడు ఎల్లప్పుడును క్రొత్తదియగు కర్మమును జేయుచుఁ బూర్వకర్మఫలము ననుభవించుచునేయున్నవాఁడు. పూర్వపు రాగద్వేష వాసనలతోడ జన్మింపక తీరదు. పూర్వపు సంకల్పములచేతఁ గల్పింపఁబడిన స్వభావమునకు సామాన్యముగ లోఁబడి వర్తించుచుండును. పూర్వపుఁ గార్యముల వలని ఋణానుబంధరూపములగు ననుకూల ప్రతికూలముల నిర్బంధములకు లోనై యుండక తీరదు. ఐనను జీవాత్మ యీశ్వరాంశ మగుటచే స్వతంత్రుఁడుగ నున్నవాఁడు. పూర్వ మేరీతి నిచ్చయిం చెనో, సంకల్పించెనో, బాహ్యములగు కార్యముల యందుఁ బ్రవర్తించెనో అలాగుననే వేఱువిధముగ నిచ్చయించుటకును, సంకల్పించుటకును, కర్మములను జేయుటకును స్వతంత్రుఁడై యుండును. పూర్వపుఁ గర్మబంధములకు లోనై వర్తించుచుండినను తన స్వతంత్రమును గొంతవఱ కుపయోగించుటచే నాపూర్వపుబంధములఁ గ్రమక్రమమున వదలించుకొనుటకు శక్తికలవాఁడయియుండు. పూర్వకర్మానుసారమైన దుర్వాసనలు, దుస్స్వభావములు దృఢముగ నుండినను ఈ జన్మమునఁ బురుషప్రయత్నముచే నాస్వభావమునకు లోఁబ

డక మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తింపఁ గలిగియుండును. జీవుఁడు పూర్వజన్మాంతమున నరకానుభవముచే విషయవాంఛలకు విశేషముగ లోబడుట బాధకరమను జ్ఞానము కలిగి వానిని వదలవలయు నను నిశ్చయ మొక్కింతయైనను గలవాఁడయి యుండును. కావునఁ దరువాతి జన్మమునఁ బూర్వ కర్మానుసారములగు దుర్వాసనలు దృఢతరములయి యుండినను, తనకుండిన స్వల్పజ్ఞానముచే నైనను మంచిమార్గము నవలంబింప యత్నముచేయుచుఁ గ్రమక్రమమున నశుభవాసనలను నశింపఁజేసికొనఁజాలును. కృషిచేయువాఁడు భూమిపై మొలచియున్న బీజాంకురములలో మంచి మొలకలను వృద్ధిచేయు ప్రయత్నములు చేయుచు, నితరములగు సంకురములను గ్రమముగ నశింపఁజేయుటకుఁ దగిన ప్రయత్నములు చేసి తుదముట్ట వాని నశింపఁజేయునట్లు జీవుఁడొక్కొక్క జన్మమునందును దనశుభవాసనలఁ గ్రమక్రమముగ నభివృద్ధి చేసికొనుచు, అశుభవాసనల నమూలముగ నశింపఁజేయ వలయును. ఇదియే విద్యాభ్యాసమువలని ముఖ్యప్రయోజనము. ఉపాధ్యాయులు విద్యార్థి స్వభావమును గుర్తించి పరిశీలించి శుభవాసనలను లాలనపాలనములచే వృద్ధిపఱుచుచు, నశుభవాసనలుండిన వానిని వృద్ధికానీయక పోగొట్టుచుండవలెను. అట్లు చేయుటచేఁ బూర్వపుఁ గర్మబంధముల నతిక్రమించుటకు జీవునకు శక్తిగలిగియుండును. “శ్రద్ధానుసారిణీ విద్యా బుద్ధిః

కర్మానుసారిణీ” అను లోకోక్తి యర్థమింతియ. ఇందలి పూర్వార్థమును నిరాకరించు రెండవభాగమును మాత్రము పలుమరు ప్రమాణముగఁ గైకొనుచుఁ దమతమ కార్యముల యందుఁ దమకు స్వతంత్రము లేదని భావించుచున్నారు. ఇయ్యది పొరపాటు. ప్రతిజీవుఁడును బూర్వకర్మానుసారము గనే నడుచుకొనుట విధియైనచో శాస్త్రములయందలి విధి నిషేధములన్నియు నిష్ప్రయోజనములగును గదా! శాస్త్రములయందుఁ గొన్ని కార్యములు కర్తవ్యము లని విధింపఁబడి మఱికొన్ని నింద్యములని నిషేధింపబడి యుండుటచే నింద్య కార్యములయందుఁ బూర్వకర్మానుసారముగ బుద్ధి ప్రసరించు చుండినను అట్లు ప్రకృతిబద్ధలయి వర్తింపక శాస్త్రములఁ బరీక్షింపి శాస్త్రచోదితములగు కార్యములయందే వర్తింప వలయునని గ్రహింపవలయును గదా! లేనిచో శాస్త్రముల వలని ప్రయోజనము లేదు. స్వభావము శాస్త్రమునకు విరుద్ధముగ నుండినపుడెల్ల దానిని మార్చి శాస్త్రానుసారముగ జీవుఁడు వర్తింపవలయును.

యశ్శాస్త్రవిధిముతస్సృజ్య వర్తతే కామకారణః ।

న స సిద్ధిమవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిమ్ ॥

తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణంతే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ ।

జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తుమిహర్హసి ॥

తా. ఏ పురుషుఁడు శాస్త్రనియమమును మీటి (పూర్వ కర్మ జనిత) యిచ్చానుసారము వర్తించునో వాఁడు ఫలసిద్ధి నొందఁడు. సుఖపడఁజాలఁడు. పరమగతి వానికి లభించదు. కావున నిది చేయఁదగినదా, చేయఁదగనిదా యను సంది యము గలిగినపుడు శాస్త్రమే ప్రమాణము. కాఁబట్టి యర్జునా! నీవు శాస్త్రముతోఁ జెప్పియుండుదాని నెఱింగి కర్మము చేయఁదగి యుండువు.

ఈ యర్థమే శ్రీ మహాభారతమునందును విపులముగ నిరూపింపఁబడి యున్నది. పురుషప్రయత్నము లేకయే కార్యసిద్ధి కానేరదు. కావునఁ బురుషప్రయత్న మెక్కుడుగ నుండవలయు. కార్యసిద్ధి నొనఁగూర్చుటయందుఁ బురుష ప్రయత్న మాఱుభాగము లనియును దైవిక మొక్కభాగ మనియును పురాతన గ్రంథములయందు నిరూపింపఁబడినది.

షడ్భిర్మనుష్యయత్నైశ్చ సప్తమం దైవచింతనమ్ ।

కావునవాఁడు పొలమును దున్ని విత్తి కలుపుతీసి మఱియు ననేక విధముల ప్రయత్నముచేయని యెడల దైవికమగు కాలవర్షములు కురిసియు నన్యములను ఫలింపఁజేయజాలవు గదా! పురుషప్రయత్నము లేనిచో దైవసహాయమువలని ఫలమెట్లు సిద్ధించును?

మఱియు హితోపదేశమునందు నీయర్థమే మెక్కుడుగ సిద్ధాంతీకరింపఁబడి యున్నది.

యథా హ్యేకేన చక్రేణ న రథస్య గతిర్భవేత్ ।
 తథా పురుషకారేణ వివా దైవం న సిద్ధ్యతి ॥
 పూర్వజన్మకృతం కర్మ తద్దైవమితి కథ్యతే ।
 తస్మాత్పురుషకారేణ యత్నం కుర్యా దతంద్రితః ॥

ఉద్యోగినం పురుషసింహ ముపైతి లక్ష్మీ
 దైవేన దేయ మితి కాపురుషా వదంతి ।
 దైవం నిహత్య కురు పౌరుషమాత్మశక్త్యా
 యత్నే కృతే యది న సిద్ధ్యతి కోఽత్రదోషః ॥

తా. ఒక్కచక్రముతో బండి సాగదు. అట్లే పురుష ప్రయత్నములేక దైవముచేతనే ఫలసిద్ధి గలుగదు. తొలిజన్మమునఁ జేసికొనిన కర్మమే దైవమని చెప్పఁబడును. కావునఁ బురుషప్రయత్నమును పూనికతోఁ జేయవలయును.

పురుషప్రయత్నముచేయు పురుషునికి ఫలప్రాప్తి గలుగును. దైవముచే ఫలమియ్యఁబడు ననుమాట అజ్ఞానులు చెప్పనది. దైవమును చంపి, యాత్మశక్తితోఁ బౌరుషము చేయుఁడు. యత్నము చక్కఁగ జేసియు ఫలించనిచో దోషములేదు.

శాస్త్రములును, శాస్త్రార్థములును దెల్పు నితర గ్రంథములును నీరీతి నుద్ఘోషింపుచుండ విధికృతము జరుగుచున్నదనియును, దానిని దాటుటకు మానవులకు శక్తిచాలదనియును, మానవులు ప్రవాహకావ్యములవలెను, గాలిచేఁదూలిపోవు తృణమువలె నున్నారనియు నెంచుట యెంతటి పొరపాటు?

జీవుఁడు ధీరుఁడై యాత్మశక్తిని వినియోగించి యత్యుత్తమ మగు కార్యముల సాధింపవలయు. అట్లసాధ్యములని యెన్నఁ బడిన ఘనకార్యముల సాధించిన మహాపురుషులయొక్కయు, మహాపతివ్రతలయొక్కయు, వృత్తాంతములు పూర్వగ్రంథము లలో నిండి యున్నవికద ! మార్కండేయుని యాయువు పదాఱుసంవత్సరములు మించదని పుట్టినపుడే విధినిర్దిష్టమై యుండినను స్వప్రయత్నము చేతనే పూర్ణాయువు నొందుట మాత్రమే గాక చిరాయువును పైతము సంపాదించెను గదా ! మఱియును పతివ్రతాశిరోమణియగు సావిత్రి తన పూనిక చేతను, ధైర్యముచేతను, యమునిచేఁ జిక్కిన ప్రాణనాథుని ప్రాణముల మరలించి దుస్తరమగు విధిలిఖితమును దరించు నట్లు జేయలేదా !

కావున నుత్సాహము గలిగి పూనికతోడ నుద్యమించు వారల కసాధ్యమైదియు నుండదు.

కర్మణేంద్రో భవేజ్జీవో బ్రహ్మపుత్రిస్త్వకర్మణా ।

స్వకర్మణా హరేర్దాసో జన్మాదిరహితో భవేత్ ॥

స్వకర్మణా సర్వసిద్ధి మమరత్వం లభేద్భువమ్ ।

లభే త్స్వకర్మణా విష్ణో స్సాలోక్యాది చతుష్టయం ॥

సురత్వం చ మనుత్వం చ రాజేంద్రత్వం లభేన్నరః ।

కర్మణాచ శివత్వం చ గణేశత్వం తథైవ చ ॥

(శ్రీ దేవీభాగవతము, ౯ స్కం., ౨౭ అధ్యాయం.)

మఱియు యోగవాసిషమునందు,

పౌరుషేణ ప్రయత్నేన సహసాంభోరుహాస్పదం ।

కశ్చిదేవ చిదుల్లాసో బ్రహ్మతా మధిగచ్ఛతి ॥

సారేణ పురుషార్థేన స్వేనైవ గరుడధ్వజః ।

కశ్చిదేవ పుమానేష పురుషోత్తమతాం గతః ॥

పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లలనాకలితాకృతిః ।

శరీర కశ్చిదేవేహ గతశ్చంద్రార్థచూడతామ్ ॥

తా. జీవుఁడు స్వకర్మవశమున నింద్రుఁడును, బ్రహ్మ పుత్రుఁడును గావచ్చును, మఱియు హరిదాసుఁడునుఁ జన్మ రహితుఁడును గావచ్చును. ఇంకను సకలసిద్ధులను బొందనగు. అమరత్వమును బొందఁజాలును. సాలోక్యాది చతుర్విధ ముక్తులను జెందఁగలుగును. దేవత్వమును, మనుత్వమును రాజేంద్రత్వము మొదలగువానినెల్లఁ బొందఁజాలియుండును. స్వకర్మబలముననే శివత్వమును, గణేశత్వమును బొందనగు. పురుషప్రయత్నముచేతనే యొకానొక జీవుఁడు బ్రహ్మత్వ మును బొందును. అటులనే శుద్ధమగు పురుషకారముచేతనే విష్ణుత్వమును బొందును. పురుషప్రయత్నముచేతనే యొకా నొక పురుషుఁడు శివత్వమును బొందును.

కర్మవిషయమున నింకొక విధమగు దురభిప్రాయముగూడఁ బలుపుర మనస్సులయందుఁ బొడముచుండును. ఎవ్వఁడేని దారిద్ర్యముచేఁ గాని, రోగాదులచేతఁగాని బాధపడుచుండ

వానిం జూచువారు 'వానిని దైవోపహతునిగ భావించి వానికి సహాయముచేసిన నది దైవోద్దేశ్యమునకు విరుద్ధమగుననియు నెంచుట గలదు. అట్లెంచుట యజ్ఞానము. కర్మఫలానుభవము ఎపుడారంభమైనదియు నెపుడు పరిపూర్ణమగునదియును సజ్జలగు మనుష్యులకు సమగ్రముగఁ దెలియ సాధ్యము కాదు కదా ; బాధితుల బాధలను దొలఁగింప యత్నించుట మానవుల ధర్మమయియుండ నవకాశము గలిగినపు డట్టి యత్నముచేయక యుండుట యధర్మము. బాధపడుచుండు వారిని జూచినపుడు వారికి సాయముచేయుటకుఁ బ్రతిమాన వుండును యత్నింపవలయును. బాధపడువాని కర్మము పరిపక్వము కానిచో నా సహాయము లభింపకపోయినను సోప చ్చును. సహాయము నొందుటకుఁ గర్మము పరిపక్వమయినదియు, కానిదియు సర్వజ్ఞులగు మహనీయులకును, దేవతలకును నెఱుంగనగుఁ గాని యితరుల కెఱుంగ నసాధ్యము. కావునఁ బ్రతిమానవుండును దుఃఖితులగువారిని జూచునపు డెల్లఁ దన ధర్మమును విడువక నడువవలయును. అనుభవించు వాని కర్మము పరిపూర్ణము కానిచో సహాయము చెందకుండఁ జేయుట కర్మదేవతల ధర్మము. దేవతలద్దానిని జేయఁజాలి యుందురు.

ఇదియునుంగాక మఱియొక సందియ మీ విషయమునఁ బొడముటయుం గలదు. ఒక్కొక్క జన్మమునందును జీవుండు

చేయుకార్యములు గ్రహములచారము ననుసరించి యుండునని యును, తమకు స్వతంత్రమేమియ లేదనియును, గ్రహములు కార్యములను జేయించువారనియును మన దేశమున విశేషముగ వాడుక గలదు. ఇంచుకయేని యాలోచించి చూచినచో నీయభిప్రాయము తప్పని స్పష్టమగుచున్నది. జననకాల గ్రహసంపత్తి జీవుని పూర్వపురస్కారమును సూచించునది యేగాని గ్రహములు ఫలముల నిచ్చువారు గారు. సాధారణముగ జన్మపత్తిక వ్రాయునపు డాదియందు వ్రాయఁబడు శ్లోకము లీయర్థమునే విస్పష్టముగఁ దెలుపుచున్నయవి.

శ్రుతాసతీ సాధుజనానురంజకా పిత్రంతరంగోత్పల చారుచంద్రికా ।

భావ్యర్థసంసూచనసచ్చకుంతికా వినిఖ్యతే సంప్రతి జన్మపత్తికా ॥

జననీ జన్మసౌఖ్యానాం వర్ధనీ కులసంపదామ్ ।

పదవీ పూర్వపుణ్యానాం లిఖ్యతే జన్మపత్తికా ॥

“భావ్యర్థ సంసూచన సచ్చకుంతికా,” “పదవీ పూర్వపుణ్యానాం” అను పదములవలనఁ బూర్వకర్మఫలములను గ్రహములు సూచించునవియేగాని ఫలముల నిచ్చునవి గావని స్పష్టమగుచున్నది. కావునఁ గొందఱు మానవులు అకృత్యములం జేసి తమజాతకరీతిచే గ్రహము లట్టి కృత్యములను జేయించిరని చెప్పుట యశాస్త్రీయము. పూర్వకర్మానుసారమగు శుభాశుభవానలను, మనశ్శక్తులను, జాతకమువలనఁ దెలిసికొనఁదగుఁ గాని జీవుఁడా ఫలములఁ దన ప్రయత్న

ముచే మార్పజాలడని చెప్పరాదు. జాతకమునుబట్టి జీవున కెద్దియేని యశుభవానన లున్నట్లు తెలియవచ్చినచో వానిని నశింపజేయు విద్యను బూనికతో నభ్యసించి యాదుష్టవాన నల నశింపజేసికొనవలయు. ఇందుకు దృష్టాంతముగ నొక పురాతన కథ గలదు. తొల్లి యొక రాజనంస్థానమునఁ నొక్క జ్యోతిష్కుఁ డుండెను. అతనికిఁ బుత్రజననము కాఁగాఁ దత్తాలమును బరికించి జాతకము వ్రాయుచుండఁగా శిశు విరువది వత్సరముల ప్రాయము గలవాఁడైనపుడు చోరుఁ డగునని తెలిసెను. దానికిం జింతించి యా చౌర్యవృత్తి పుత్తున కలవాటు పడకయుండఁ దొలగింపవలయు నని యుద్దేశించి దీర్ఘముగ యోచించి విద్యాభ్యాసమువలనఁగాని దానిని దొలగింపరాదని నిర్ణయించి యది మొదలు విద్య చెప్పు చున్నపు డనేకనీతులను బోధించుటలోఁ జౌర్యవృత్తి నేచ మనియు, బాపహేతువనియు, నపకీర్తికరమనియు నిట్లనేక విధముల లక్ష్యలక్షణ పురస్కరముగ బోధించుచు నేయే పదార్థముల నపహరించిన నేయేదోషములు రాఁగలవో, యెట్టి శిక్షలు గలుగఁగలవో వానినెల్ల నొక్కినొక్కి చెప్పుచు వచ్చెను. ఆబాలుఁ డానంగతినే దృఢముగ నేర్చుకొని క్రమముగ విద్వాంసుఁ డయ్యెను. కాని పూర్వకర్మవశమున నా కాలమురాఁగా దొంగిలించవలయు నను బుద్ధి యుదయించెను. ఆ రాత్రి యొరులెఱుఁగకుండ రాజమందిరమును జొచ్చి

యచ్చటచ్చట వెదకి ధనాగారమును ప్రవేశించి దానియందలి వస్తువుల నొక్కటొక్కటి చూచుచురాగాఁ దనకుఁ దండ్రి బోధించిన విషయములు జ్ఞప్తికి వచ్చెను. రత్నాదు లపహరించుటవలనఁ గలుగు పాపములు శిక్షలు తలంపునకు వచ్చి నందున సదోషములని వానినెల్ల సపహరించుట మాని మరలి వచ్చుచు నొకమూల రాసిగాఁ బోసియున్న వరిపొట్టును జూచి దానియం దేమియుఁ దండ్రి దోషమును జెప్పియుండలేదు కావున దోషములేదని యపహరించి యింటికిం బోవుచుండెను. రాజగృహము వెడలుతటిఁ గావలియున్న సేవకుఁ డాతనిం బట్టుకొని కట్టిపెట్టి యుదయమున రాజు సమ్ముఖమున నిలిపెను. రాజు తన యాస్థానపండితుని పుత్తుఁగఁ డిట్టిదని చేసినందుల కాశ్చర్యపడి యేమి ఇది యని నడుగ నతఁడు నిజస్థితిని జెప్పెను. నిశ్చయవార్త నెఱుంగఁగోరి యాతని నొకచోట నునిచి తండ్రిని బిలుపించి రాత్రివృత్తాంతమును నెఱిగించెను. క్షౌత్తిముఁడు జాతకదోషమును జెప్పుచు స్తేయదోషమునే విద్యాభ్యాసకాలమునఁ బలుమాఱు నొక్కచెప్పితి ననియు నతఁ డా విషయము నెఱిగియున్నవాఁడు గావున నావృత్తికిఁ బోదని నిశ్చయించితి ననియుం జెప్పెను. రాజు సత్యము నెఱింగి విప్రకుమారుని విడిచిపెట్టెను. దీనినుండి పూర్వకర్మానుగుణములను సశుభవాసనలను విద్యాభ్యాసము వలన విశేషముగ మార్చి కాలక్రమమునఁ బూర్ణముగ నశిం

పఁజేసికొన సాధ్యమగునని స్పష్టమగుచున్నది కదా ! ఉపాధ్యాయు లగు వారలు విద్యార్థి జాతకలక్షణముల నెఱింగి యుండుట యెంత ప్రయోజనకారియైనదియు, నెంత యావశ్యకమైనదియు నీ యితిహాసమునుండి స్పష్టమగుచున్నది. పాఠశాలలయం దుపాధ్యాయులు పైని నూచించిన రీతిని విద్యార్థుల నొక్కొక్కరిని బ్రత్యేకముగఁ బరిశీలించి వారియందలి యశుభవాసనల నెఱింగి యా యశుభవాసనలఁ దుదముట్ట నశింపఁజేయుటకును, శుభవాసనల బీజవాపము సేయుటకును, బీజరూపముగ నుండు శుభవాసనల దిన దిన ప్రవర్ధమానములుగఁ జేయుటకును సదా యత్నింపవలయును. విద్యాభ్యాసమువలని ప్రయోజనము లొకకజ్ఞానము నభివృద్ధి చేయుటమాత్రమే గాదు. విద్యార్థిని సుశీలునిగఁ జేయుట ముఖ్యోద్దేశ్యము. పూర్వము గురుకులవాసము వలన నిది సమకూరుచుండెను. ఇప్పుడు పాఠశాలలయందుఁ బెక్కుండు బాలు రొక్కయుపాధ్యాయుని యొద్దఁ గొద్దికాలము మాత్రము విద్యను గ్రహించుచుండుటచే నాముఖ్య ప్రయోజన మంతగ సమకూరుట గానము.

అయినను విద్యార్థివసతిగృహముల నేర్పాటుచేసి పాఠశాలాధికారుల విచారణలో నుంచి, విద్యార్థులకు గురువుల సాంగత్యము ఎల్లపుడు గలుగునట్లుచేయుట ద్వారా వారల ప్రవర్తనమును చక్కగ చేయదగు. ఈ విషయము ౧౧ వ

అధ్యాయమున బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మముల క్రింద విస్తరింపఁ బడియున్నది.

కర్మములు ఫలమునిచ్చు శక్తినిబట్టి మూడు విధములుగ విభజింపఁబడియున్నవి. ప్రారబ్ధము, సంచితము, క్రియమాణము అని. ప్రారబ్ధమనఁ జక్కఁగ నారంభమయినది. అనఁగా ననుభవమునకు వచ్చిన పూర్వకర్మము. సంచితమన ననుభవమునకు రాక చేరియుండు ప్రాకర్మము. ఇది సాధారణముగ జీవుని స్వభావముగను, శుభాశుభవాసనలుగను, మనశ్శక్తిగను గన్పడుచున్నయది. క్రియమాణమనునది వర్తమాన కర్మము. అనఁగా నీజన్మమునందుఁ జేయఁబడుచుండునది.

అనేకజన్మసంజాతం ప్రాక్తనం సంచితం స్మృతమ్ ।
క్రియమాణం చ యత్కర్మ వర్తమానం తదుచ్యతే ॥
సంచితానాం పునర్మధ్యాత్మమాహృత్య క్రియత్కిల ।
దేహారంభే చ సమయే కాలః ప్రేరయతీవ తత్ ॥
ప్రారబ్ధం కర్మవిజ్ఞేయమ్ ।

(దేవీభాగవతము, ౬ స్కం., ౧౧ అధ్యాయం)

సంచిత కర్మమన ననేకకొటి జన్మములయందుఁ జేసిన కర్మఫల మనుభవించగా మిగిలియుండు కర్మశేషము. ప్రారబ్ధమన్న నట్లు శేషించియుండు కర్మమునుండి యాజన్మమునందు ననుభవమునకు వచ్చుభాగము. గృహకర్త దీర్ఘకాలానుభవ

మునకుఁ దగినట్లు నేకరించిన పదార్థతుల్యము సంచితము. దానినుండి యప్పుడప్పు డుపయోగముకొఱకు విభజించి తీసికొనఁబడు పదార్థమువంటిది ప్రారబ్ధము. అనేక జన్మముల యందనేకులతో సంసర్గము గలిగి వారితోఁ గర్మానుబంధము లేర్పడి యుండును. అట్టి జీవులందఱు నేకకాలమునందు జన్మించుటయు, జన్మించినను భిన్న భిన్న ప్రదేశములయందుండుటచే నొకరితో నొకరు కలియుట కవకాశముండుటయును దట్టస్థి పదు. ఇది మొదలగు దేశకాల నిమిత్తములచే నొక్కొక్క జన్మమున నేయేజీవులతోటి ఋణానుబంధములను దీర్చుకొనుటకు సాధ్యమగునో అట్టి జీవుల నొకచో జన్మించునట్లు చేయుట చేతను, లేక మఱి యేవిధముననైనను వారలు గలియునట్లు చేయుట చేతను, కర్మశేషమునందుఁ గొంతభాగ మనుభవమునకు వచ్చితీరునట్లు కర్మఫలప్రదాతలగు దేవతలు నిరూపింతురని చెప్పియున్నాము కదా ! అట్లొక్కొక్క జన్మమునందు ఫలానుభవమునకు వచ్చిన కర్మభాగము ప్రారబ్ధ మనఁబడును. అనఁగాఁ జక్కఁగా ఫలమునిచ్చుట కారంభమైనది. అనఁగా ఫలభూతమగు కర్మము. జీవునకుఁ గలుగు శరీరసౌష్ఠవము, మాతాపితలు, దేశకాలములు లోనగునవి యన్నియు నాప్రారబ్ధకర్మము ననుసరించియే కలుగును. వింటి నుండి విడువఁబడిన బాణమువలెఁ బ్రారబ్ధ మనుభవమునకు రాక తప్పదు. ప్రారబ్ధమును మార్చుట కెవ్వరికిని సాధ్యము

కాదు. తన ఫలమును దానిచ్చియే తీరును. “ప్రారబ్ధకర్మణాం భోగా దేవక్షయః” అని. ఇదియుఁగూడఁ బ్రయత్నముచే మార్ప సాధ్యముకావచ్చును గాన ప్రారబ్ధఫలమును, పురుష ప్రయత్నఫలమును రెండును గలిసి ఫలరూపముగఁ బరిణమించును. ఒక తాయని అువ్వి దానిని నిరాటంకముగాఁ బోనిచ్చినచో నది పోదగు స్థానమునకుఁ బోవక నిలువదు. అట్లు గాక దానికడ్డముగా మఱియొక తాయని అువ్వి నా రెండును నొకటితో నొకటి దగిలినచో మొదటితాయి తాఁ బోదగు ఫలమును బొందదు. రెండవతాయి స్వేచ్ఛగాఁ దాను బోదగు ఫలమునకుఁ బోదు. రెండును తమ మార్గములు విడిచి మఱియొక మూలగాఁ బోవును. ఈరీతినిఁ బ్రారబ్ధము తనఫలము నియ్యక తీరకయుండినను, పురుషప్రయత్నముచే దాని మార్ప సాధ్యమని యెంచక పురుషప్రయత్నము చేసి నచోఁ బ్రయోజనము కలుగకపోజాలదు. ప్రయత్నము లేనిచో దాని ఫలము తానే వచ్చును. కొన్ని ప్రారబ్ధములు మనకుఁ దెలియకయే పైఁబడ వచ్చును. వానిని నిలువ బ్రయత్నము చేయను మన కవకాశమే కలుగదు. సంచితకర్మ మిట్లుగాదు. సంచితకర్మము ఫలస్వరూపముగఁ బరిణమించ నిది. దానిని ప్రయత్నముచేత ననఁగా వర్తమానకర్మముచేత మార్పఁదగు. సంచితకర్మమున స్వభావరూపముగఁ గన్పడఁ దగినదంతయు నారూపముగఁ గన్పడుచున్నదనియు, వర్త

మానజన్మమునందుఁ జేయు ప్రయత్నముచే నాస్వభావమును మార్పఁదగుననియును నిరూపింపఁబడి యున్నయది కదా ! ఇంతియగాక సంచితకర్మ ముత్తమమగు నాత్మజ్ఞానమువలన నశించును.

యథైథాసి సమిద్ధోగ్నిర్భస్మ సాత్కురుతేఽర్జున ।

జ్ఞానాగ్నిస్సర్వకర్మాణి భస్మ సాత్కురుతే తథా ॥ (గీత. ౪-3౭)

తా. దీప్తాగ్ని కఱ్ఱలను ఎట్లు భస్మముగఁజేయునో అట్లే యర్జునా! జ్ఞానపావకుండు సర్వకర్మములను భస్మముచేయును.

చేయఁబడు కర్మమంతయు ఫలమునీయక తీరదను సిద్ధాంత మొకటి యుండ జ్ఞానముచేత మాత్రము కర్మ మెట్లు నశించునని యడుగవచ్చును. సంచితకర్మము ఫలమును కున్నుఖము కాక యుండుటచే నింకను బీజగూపముగనున్న దనఁదగు. ఇంద్రియములచేతను, మనస్సుచేతను జేయఁబడు కర్మమంతయును జీవునకు స్వభావరూపముగ నుండుటచే నెల్లప్పుడును మార్పఁదగియే యున్నయది. కాయకకర్మము మాత్రము ఇతర జీవులకు సుఖదుఃఖకారణమై యుండియుండుటంబట్టి యాయా జీవులు భూలోకమున జన్మించి యుండుకాల మా ఋణానుబంధములఁ దీర్చుకొనుట కవకాశముల నిచ్చును. తనతోఁగూడ జన్మించియుండు జీవుల ఋణములు మాత్రము ప్రారబ్ధమునందుఁ జేరియుండుటచే నాజన్మమునఁ దీర్చిఁబడును. ఇతర జీవులు భూలోకమున జన్మించియుండమిచే, వారల

బాణము లక్ష్మ్యవేగముచే నాపరాక పోయి యాగోవును జంపును.

పైని వ్రాయఁబడినదంతయు నాయాజీవుని ప్రత్యేక కర్మమును గుఱించినది. ఇదిగాక జనసముదాయముచే ననుభవింపఁబడు కర్మము సంఘాతకర్మ మనఁబడుచున్నది. ఒకానొక సమయమున గొప్ప జలప్రవాహముచేతఁగాని, భూకంపముచేతఁగాని, లేక ధూమశకటము లోనగువానికి హాని కలుగుటచేతఁగాని పెక్కు జను లేకకాలమున బాధనొందుటయు, నశించుటయును గని వినియున్నాము. అటులనే యొకానొకప్పుడు ప్రభుసందర్శనాది కాలములఁ బెక్కుండు జనులనేక మహోత్సవములఁ జూచుట మొదలగు సుఖములఁ జేరి యనుభవించుటయుఁ గలదు. ఈ సుఖదుఃఖములన్నియు సంఘాతకర్మ మనఁబడుచున్నవి. ఎప్పుడేనియుఁ బెక్కుండు జీవులొక్కవిధమైన కర్మానుభవమునకుఁ బాత్రులు కావలసి నట్లుండినఁ గర్మఫలప్రదాతలగు దేవతలు ఆ జీవుల సందఱ నొక్కస్థలమునఁ జేరునట్లు సమకూర్చి యట్టి సుఖదుఃఖముల ననుభవించునట్లు చేయుదురు. అట్టి యనుభవమునకు పాత్రుఁడుకాని జీవుఁ డొక్కఁ డా సముదాయమునం దుండినను, ఎద్దియో యొక కారణముచేత నాసంఘాతకర్మమునుండి దైవికముగాఁ దొలగింపఁబడును. ఓడయందుఁ బ్రయాణముచేయు జనులలో నొకఁ డెచ్చటనేని దిగిపోయిన మఱునిముసమందే

యా యోడ మునిగిపోవుట గలదు. అప్పుడు పూర్వక్షణమున దిగిపోయినవాడు ఈ సంఘాతకర్మమునకుం బాత్రుడై యుండలేదని యెన్నవలయును. అట్లే కొందఱు పొగబండి ప్రయాణము నుద్దేశించి పయనమై దైవికముగ నేదియో యొక యసందర్భముచే నిలిచిపోయి, నాటిదిని మాపొగబండి కపాయము సోకి యాబండి నశించినయెడల నా పయనము చేయక నిలిచిపోయినవారు సంఘాతకర్మమునకుం బాత్రులు గామిచే గర్మదేవతలవలనఁ దొలగింపఁబడి రని యెన్నఁదగు. అలాగుననే మార్గమున నొకానొక స్థలమునఁ గొందఱు జను లాబండిలోఁ ప్రవేశించి సంఘాతకర్మ ఫలముగు మరణము నొంది యుండవచ్చును. ఇట్లే భూకంపముచే నొక్క స్థలమున వేలకొలది జనులు స్వల్పకాలముననే నశింపఁగా ముందుదినమున నెందఱో యా స్థలమును విడిచిపోయి యుండుటయు, మఱికొందఱు అచ్చటికిఁ బూర్వక్షణముననే వచ్చియుండుటయుం జూడఁ గర్మఫలప్రదాతలగు దేవతలు కర్మానుసారముగఁ గొందఱిని దొలఁగించి కొందఱు నచ్చటకుం జేర్చియున్నవారని స్పష్టమగుచున్నది.

జీవుడు కర్మముల నెల్లప్పుడు చేయుచుండియుఁ గర్మబంధములనుండి యెట్లు విముక్తుడగు ననువిషయము విచారింపఁదగియున్నది. సామాన్యముగా నొక బ్రహ్మాండమునందుండువఱకు నీశ్వరుని యాజ్ఞ నతిక్రమించుటకు బ్రహ్మాదులకు

సైతము శక్యముగాదు. ఈశ్వరాజ్ఞకు లోబడియే వర్తింప వలయును. అంతమాత్రము జీవులకు పారతంత్ర్యమున్నట్లు చెప్పవలసియే యున్నది. ఆయాజ్ఞ సతిక్రమించక బ్రహ్మాండమునందు వర్తించుటలో జీవునకుం గల స్వాతంత్ర్యవిషయమిదివఱకె విశదీకరింపఁబడి యున్నది. సంచితప్రారబ్ధకర్మములు జీవునిచేఁ బూర్వము చేయఁబడిన మనోవాక్కాయకర్మములేగాని నిర్బంధముగ జీవుని బంధించు భిన్నమగు విధి కృతములు గావు. విధియనఁగా చట్టము. కర్మమునకుఁ దగిన ఫలము తప్పక కలుగుననునది యీకర్మవిధి. కావున విధిశబ్దముచేత జీవుని పురాకృత కర్మములే తెలుపఁ బడుచున్నవిగాని యితరము గాదు. కావుననే యోగవాసిష్ఠమను వేదాంతగ్రంథమున సంచిత ప్రారబ్ధకర్మములు ప్రాక్తన పౌరుషేయములని నిరూపింపఁబడి యున్నవి.

“కర్మణా బధ్యతే జంతుః” అను వాక్యము సామాన్యముగ లోకమున వాడుకలో నున్నదియేకదా! కర్మము చేయు సంతకాలము కర్మబంధములనుండి విముక్తియే లేదా యను నందియము వాపుటకు శ్రీ భగవద్గీతయందు

యజ్ఞాథాత్కర్మణోన్యత్ర లోకోయం కర్మబన్ధనః ।

తదర్థం కర్మ కాంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర ॥ (గీత. 3-౯)

అని యుపదేశింపఁబడి యున్నది. అనఁగా నీశ్వరార్పణబుద్ధితో స్వప్రయోజనము నత్యల్పమైనను అపేక్షింపక

కర్మమం దభిమానము లేక చేయఁబడు కర్మము తప్ప తక్కిన కర్మములు జీవులను బంధించుచుండును. కావున నీశ్వరార్పణ బుద్ధితో రాగద్వేషములు లేక కర్మము చేయవలయునని తాత్పర్యము.

ఏ ప్రయోజనము నుద్దేశించి జీవుఁడు కర్మమొనరించు వాఁడో ఆ ప్రయోజనమును భగవంతుఁ డనుగ్రహించుచున్న వాఁడు.

“యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తుభ్దై వ భజాన్యూ హమ్” ఫలార్థుల కిష్టభోగములను, జిజ్ఞాసువులకు జ్ఞానమును, ముముక్షువులకు మోక్షము ననుగ్రహించును. కావున జీవుఁడు ఫలాభినంగ రహితముగఁ జేయు కర్మములు బంధరూపములు గావు. అట్లు చేయఁబడు కర్మములు యథార్థముగఁ గర్మము లనఁబడఁజాలవు. అట్టివాఁడే కర్మమం దకర్మమును జూచు వాఁడని యెన్నఁదగు. అతఁడే నిజమైన సన్న్యాసియు, యోగియు నని భగవంతుఁడు బోధించియున్నాఁడు.

కర్మణ్యకర్మ యః పశ్యే దకర్మణి చ కర్మ యః ।

స బుద్ధిమాన్ మనుష్యేషు స యుక్తః కృత్స్ని కర్మకృత్ ॥

(గీత. ౪-౧౮)

అనాశ్రితః కర్మఫలం కార్యం కర్మ కరోతి యః ।

స సన్న్యాసీ చ యోగీ చ ననిర్విర్రుచాక్రియః ॥ (గీత. ౬-౧)

ఇవిధమగు కర్మము జీవుని బంధింపదు. లోకసంగ్రహో ర్థము చేయఁబడునది. అట్టి కర్మములు సంపూర్ణముగ కామ

వివర్జితములై యుండుటచే బంధరూపములు కాకపోవుటయే
గాక బ్రహ్మప్రాప్తి కరములుగూడ నగుచున్నవి.

యదా సర్వే ప్రముచ్యంతే కామాయేఽస్య హృదిస్థితాః ।

అథ మర్త్యోఽమృతో భవత్యత్ర బ్రహ్మ సమశ్నుతే ॥

(కఠోపనిషత్తు. ౨-౬-౧౪)

ఎప్పుడైతే హృదయగతమగు కామము లన్నియు వదలి
పోవునో అపుడు మర్త్యుడు అమృతత్వమును పొందును. ఇచ్చటనే
(అనఁగా జీవించియుండగనే) బ్రహ్మమును పొందును.

ఈయర్థమే శ్రుతులయం దచ్చటచ్చట విశేషముగ నొక్కి
చెప్పఁబడి యున్నది. గీతాశాస్త్రమునందును బెక్కుమాటు
లుదాహరింపఁబడి యున్నది.

యస్య సర్వే సమారంభాః కామసంకల్పవర్జితాః ।

జ్ఞానాగ్నిదగ్ధకర్మాణం తమాహుః పండితం బుధాః ॥

త్యక్త్వా కర్మఫలాసంగం నిత్యతృప్తో నిరాశ్రయః ।

కర్మణ్యభి ప్రవృత్తోపి నైవ కించిత్కరోతి సః ॥

శారీరం కేవలం కర్మ మర్వన్నాపోఽతి కిల్బిషమ్ ।

సమ స్నిద్ధావస్థితౌచ కృత్వాపి న నిబధ్యతే ॥

గతసంగస్య ముక్తస్య జ్ఞానావస్థిత చేతసః ।

యజ్ఞాయాచరతః కర్మ సమగ్రం ప్రవిలీయతే ॥

బ్రహ్మర్పణం బ్రహ్మహవి బ్రహ్మగ్నౌ బ్రహ్మణాహుతమ్ ।

బ్రహ్మైవ తేన గంతవ్యం బ్రహ్మకర్మ సమాధినా ॥

(గీత. ౪ ఆధ్యాయ. ౧౯, ౨౦, ౨౧, ౨౨, ౨౩, ౨౪)

బ్రహ్మజ్ఞానాధ్యాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః ।

లిప్యతే న స పాపేన పద్మపత్తమివాంభసా ॥ (గీత. ౫-౧౦)

ఇట్లు ఫలాపేక్ష లేక చేయఁబడు కర్మములు ఆదియందుఁ జిత్తశుద్ధిసాధనములై యాపిదప నాత్మజ్ఞానహేతువులై మోక్ష సాధనము లగుచున్నవి. చిత్తశుద్ధికాకపూర్వమే కర్మములను విడుచుట సైతము బంధకారిణమే యగు. చిత్తశుద్ధిగలిగి కామమును సంపూర్ణముగ జయించి భగవంతుఁడు లోకానుగ్రహార్థము నిర్వేత్తుక కరుణతో లోకమునందు వర్తించురీతి లోకమునఁ బరమేశ్వరప్రీతికొఱకు స్వామిభృత్య న్యాయమునఁ గర్మములను జేయుచు వర్తించు మహానుభావుఁడు బంధవిముక్తుఁడై పరమపురుషార్థమును జెందును. అట్టి మహాత్ముని గుఱించియే “అత్ర బ్రహ్మనమశ్నుతే” అని చెప్పఁదగు. అనఁగా నిక్కడనే (ఈ శరీరమునం దుండఁగానే) బ్రహ్మానందము ననుభవించుచున్నవాఁడు. వీరలే జీవన్ముక్తులనఁబడువారలు. అట్టి వదలిని బొందినపిదప నాయానందము ననుభవించుచు నుండిన నుండఁగలరు. లేక బ్రహ్మాండమునందు నీశ్వరుఁడు వర్తించునట్లు నిర్వాఙ్మజకరుణతో లోకోపకారము కొఱకుఁ గర్మమును జేయుచు నుండఁగలరు.

న మే పార్థాస్తి కాస్తేయ త్రిషు లోకేషు కించన ।

నానవాప్తమవాప్తవ్యం వర్త ఏవ చ కర్మణి ॥ (గీత. 3-౧౨)

అని భగవంతుఁడు తన దృష్టాంతముచే నర్జునుని గర్భమం
దుత్సాహముగల వానినిగాఁ జేసెనుగదా !

ఈ కాలమునందును స్వప్రయోజనపరులు గాక లోకోప
కారముకొఱకుఁ బాటుపడఁ బెక్కఁడు మహాత్ములు కావలసి
యున్నవారు. కావున జిజ్ఞాసువులగు నెల్లవారును లోకహి
తార్థము కర్మముల జేయుచుఁ దాము పరిశుద్ధులై పరమపురు
షార్థము జెందుటయేగాక యెల్లరికు నట్టిపదవి గలుగఁ జేయు
నంతవఱకు శ్రమపడి భగవదుద్దేశ్యమును సఫలము చేయు
దురు గాక.

పదియవ యధ్యాయము

ధర్మము

ధర్మమన జీవుఁ డేకాలమునందుఁ గాని యుండు స్థితినుండి యంతకంటె నుత్కృష్టమగు స్థితికిఁ దేఁదగు నుపాయము. లోకమునందలి భూతము లన్నియు ననేకతారితమ్యములు గలిగి యుండును. ధర్మము లోకమును ధరించుచున్నది. అనఁగా ధర్మానుష్ఠానముచేతనే లోకము సుఖతరముగ వృద్ధి యగుచున్నయది.

ధారణా ధర్మ మి త్యాహుర్ధర్మో ధారయతి ప్రజాః
ప్రభవార్థాయ భూతానాం ధర్మప్రవచనం కృతమ్ ।
య స్యాన్య త్రప్రభవసంయుక్తః స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః
ధారణా ధర్మ మిత్యాహుః ధర్మేణ విధృతాః ప్రజాః ।
య స్యాన్య ధారణసంయుక్తః స ధర్మ ఇతి నిశ్చయః ॥

(శాంతిపర్వము)

అను వచనము లీయర్థమునే న్నప్టపఱచుచున్నవి. నమస్త భూతములు వానివాని ధర్మములను జక్కగ ననుష్ఠించుచుండుటచే లోకవ్యాపారము సమంజసముగ నెఱవేఱుచుండ నందఱును బురుషార్థములఁ జెందఁజాలుదురు. లోకమునందలి జీవుల తారతమ్యముల కనుగుణముగ నిరూపింపఁబడిన ధర్మ

ములే వర్ణాశ్రమధర్మములని యెఱుంగఁబడు చున్నవి. పరికించి చూడ ధర్మమెల్లప్పుడును సుఖము నిచ్చునదియును, అధర్మము దుఃఖప్రదమును నగు. భరతఖండమున వర్ణాశ్రమధర్మములు ప్రత్యేకముగ నిరూపింపఁబడి యుండినను, ఇతర దేశముల నట్లు లేమిచే నాదేశస్థులయం దిట్టితారతమ్యములు లేవని యెంచ రాదు. సనాతనధర్మ శాస్త్రకర్తలు దృశ్యాదృశ్య ప్రపంచ తత్త్వములను జక్కఁగ నెఱింగినవా రగుటంబట్టి జీవుల నుత్తమస్థితికిఁ దేఁదగు నుపాయముల నిశ్చయముగఁ దెలిసి నిరూపించియున్నవారు. ఇతర దేశములయం దిట్టి ధర్మనిరూపణము పరిశీలించి చేసియుండమిచే జీవులు తమయోగ్యతకుఁ దగిన ధర్మమును బాగుగ నిశ్చయింపఁజాలక యనేక కష్టములఁ బడుచున్నవారు. ఐనను హిందూశాస్త్రములలో నిరూపింపఁబడిన ధర్మము లన్నియు మానవకోటి యందఱుచే ననుష్ఠింపఁబడ దగినవియే.

సామాన్యముగఁ బరిశీలించి చూచిన జీవులలోఁ గొందఱు జ్ఞానమున మునిగి, జడత్వమును బొంది, నిద్రాసమయములే స్వభావముగఁ గలిగియున్నవారు. మఱికొందఱు ప్రతికార్యమునందు నతిప్రవృత్తి కలిగి, యుక్తాయుక్త వివేకజ్ఞానము విశేషముగ లేక స్వప్రయోజనపరులై కామక్రోధాదులకు లోబడి వర్తించువారు. మఱికొందఱు జ్ఞానస్వరూపులై శమదమాది సద్గుణసంపన్నులై విజితమత్సరులై శాంతాత్ములై

యున్నవారు. ఈ తారతమ్యముల ననుసరించియే చాతుర్వర్ణ్య విభాగము చేయఁబడియె. ఈ విభాగము సృష్ట్యాదినండి ఏర్పడినదేగాని మధ్యకాలమున మనుష్య మాత్రులచేఁ జేయఁబడినది కాదు. ఉత్తమపురుషార్థ సాధనముగ నేర్పడినదిగాని యైహిక ప్రయోజనము మాత్రము నుద్దేశించి చేయఁబడినది గాదు.

చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః ।

(గీత. ౪-౧౩)

అని భగవంతుడు గీతోపనిషత్తునందు నక్కాణించియున్నవాడే కదా !

ఈ మూఁడు తరగతుల జీవులు తమోగుణ ప్రధానులనియు, రజోగుణ ప్రధానులనియు, సత్త్వగుణ ప్రధానులనియు నెఱుంగఁబడుదురు. ఈ గుణవిభాగము లన్ని దేశములందుండు జీవులందఱకును సామాన్యమే కదా ! ధర్మము లన్నియును మొట్టమొదటఁ దమోగుణ ప్రధానులుగనుండు జీవులయందలి నున్నను అనఁగా జడత్వమును, నిద్రావస్థములను దొలఁగించి రజోగుణ ప్రధానులుగఁజేసి కడపట సత్త్వగుణ ప్రధానులుగఁజేయుటకు సాధనములుగ నున్నయవి. అదియందు జీవులు కేవల పశుప్రాయులుగనుండి జ్ఞానహీనులై శరీరపోషణమునకు వలయు నిద్రాహారములను, గామ్యక్రియయు దప్ప నితర వ్యాపారములేవియు లేక జడస్వరూపులుగ నుందురు. పూర్వా

నుభవస్మృతిగాని రాజోవు కాలమును గుఱించిన చింతగాని వార్యం దే మాత్రమును గానము. అట్టి జడస్వరూపులను జ్ఞానవంతులుగఁ జేయవలసినచో మొట్టమొదట వారి తమ స్సును పోఁగొట్టు నుపాయము లావశ్యకములు. కావుననే భగవంతుఁడు ప్రపంచమునం దెల్లయెడలను సుఖకరములును, రుచికరములును, మనోహరములును, సుందరములును నగు పదార్థజాలముల నిండింపఁజేసియున్నాఁడు. రుచిర పదార్థానుభవమున సుఖించుచు నా సుఖస్మృతిచే నావస్తువుల నాశించుచు వానికై పాటుపడుదురు. పశుప్రాయులగు వారలకు తాత్కాలిక విషయానుభవము తప్ప వేఱు చింత యుండదు. వారికి విషయానుభవమువలనఁ బ్రపంచజ్ఞానము వృద్ధి కాఁదగి యుండును. ఆహారమునందుఁగాని చేష్టలయందుఁగాని నియమములు లేవు. ఇష్టానుసారము వర్తించుటయే వారల ముఖ్య లక్షణము. అట్టివారలకు ధర్మాధర్మముల కట్టుబాట్ల నేర్పఱచుటకు సాధ్యమే కాదు. మంచిచెడుగులు వారల కిట్టి యనే కానుభవములవలనఁ గలుగవలసినదియే కాని వేఱువిధమునఁ గానేరదు. ఐనను ఇష్టానుసారముగ వర్తించుచో కొన్ని కార్యములు దుఃఖమును గలుగఁజేయుట చేతను, మఱికొన్ని సుఖకారణము లగుటచేతను, ఈ సుఖకరములగు కార్యములే చేయఁదగినవనియును, దుఃఖహేతువు లగు కార్యములు చేయరానివనియును, నెఱుంగుదురు గదా ; అట్టి జ్ఞాన మంకురించు

చురాఁగా, పెద్దలగువారు కొన్ని కార్యములు ధర్మవిరుద్ధములగుటచేఁ జేయరానివనియును, మఱికొన్ని ధర్మము ననుసరించియుండుటచే గర్తవ్యములనియును బోధింపఁ దమ యనుభవమునకును, పెద్దల యుపదేశమునకును, సమన్వయము చేసికొని యాపెద్దల వాక్యమునందు విశ్వాసబుద్ధిగలవారిగుదురు. జడులగువారికి యుక్తాయుక్తజ్ఞానము విశేషముగ లేకపోవుటచే నావులగు పెద్దలవాక్యమునందు భక్తివిశ్వాసములును వారియందు గురుత్వబుద్ధియు గలిగి వారి యనునుతికి లోఁబడియుండి వారలకు శుశ్రూష చేయుటయు ముఖ్య ధర్మములగు.

ఈ ధర్మములవలనఁ దమోగుణజాతములగు జడత్వమును, నిద్రాఽస్య ప్రమాదములును క్రమముగ క్షీణింప విశేషముగఁ గార్యప్రవృత్తి గలవారలగుదురు. తమోగుణ ప్రధానులగు జీవులకు విధింపఁబడిన ధర్మములన్నియుఁ దమోనివృత్తిసాధనములుగ నుద్దేశింపఁబడినవి. తమోగుణము నివృత్తియగుటకు సేవకావృత్తి ముఖ్యసాధనము. ఆ వృత్తియం దితరులకు లోఁబడియుండుట, ఇతరుల యిష్టానుసారము వర్తించుట, కాలమునతిక్రమించక విధింపఁబడిన కార్యముల నెఱవేర్చుటయు నీ మొదలగు ధర్మములచేతను, ఈకృత్యము లొనరించుటయం దించుకయైనను లోపము గలిగినచో దానికి విధింపఁబడు దండన విధులచేతను, సైకృత్యములను సకాలమున నేర్పఁజేయుట

జేయఁబడినపుడు గలుగు సన్మానములు, బహుమతులు మొదలగువానిచేతను, పూర్వపు నాలస్యము, సోమరితనము, మైమఱపు లోనగునవి క్రమక్రమమున నశించును. ఇట్లు సన్మానమునందలి ప్రీతిచేతను, దండమునందలి భీతిచేతను, దమోగుణము తగ్గి రజోగుణము వృద్ధియగుచుండును. ఇట్టి జీవులకు నాచార వ్యవహారములయందును, ఆహారవిహారముల యందును విధినిషేధములు శాస్త్రములలో విశేషముగఁ జెప్పఁబడి యుండలేదు. వీరే శూద్రజాతియందు జన్మించువారని స్మృతులయందు వక్షాణింపఁబడి యున్నది. ధర్మశాస్త్రములయందు వారలకు విధింపఁబడియుండు ధర్మములు పై నుదహరింపఁబడిన ప్రయోజనమును గలిగించునవియై యున్నవి.

పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజమ్ ।

(గీత. ౧౮ అధ్యాయం.)

రెండవ తరగతి జీవులు రజోగుణ మెక్కువగాఁగలవారు. తమస్సంబంధములగు గుణములనుఁ గ్రమక్రమమున జయించిన జీవుఁడు పూర్వముకంటె నించుక యుత్తమజన్మమున కర్హుఁడగుచున్నాఁడు. అట్టి స్థితియందు జీవునకు ద్రవ్యమును సేకరించుటయం దుత్సాహము స్వాభావికముగ నుండు. జగమంతయు ధనమూలము గావునఁ గృషి, వాణిజ్యము, గోరక్షణము మొదలగు వృత్తులు ధనార్జనమునకే ముఖ్య సాధనములగుటచే నవి వారికి ముఖ్యకర్మములుగ విధింపఁబడియున్నవి.

ద్రవ్యము సుఖసాధనమై యుండుటచే దానికొఱకు నెక్కు-
డగు ప్రయత్నములు చేయుచు నాజ్ఞింపఁబడిన ద్రవ్యమునందు
విశేషమోహము గలిగి నదా ద్రవ్యకాముఁడై వర్తించుచుం-
డును. ధనమునందుఁ గామము, ధనార్జనమునందుఁ బ్రతి-
కూలములు సంభవించినచోఁ గోపము మొదలగు గుణములు
ఈ జీవునకు సహజములుగ నుండు. ఇతఁడు స్వాభావికముగ
ధనార్జనమే పరమార్థముగా గ్రహించి దానికై యితరుల సుఖ-
దుఃఖముల నించుకయేని విచారింపక బహువిధప్రయత్నములు
చేయుచుండును. అట్టి ప్రవర్తనమువలనఁ గేవల స్వప్రయో-
జనపరత్వము, ఇతరులతో విరోధము, మాత్సర్యము లొనగు-
నవి యన్నియుఁ గొంతకాలము వృద్ధియగుచుండును. ఈ రీతి
ధనార్జనమువలని సుఖము గలిగినను, బహువిధములుగ నిత-
రులకు దుఃఖహేతువులగు కార్యములు చేయుటచేఁ దనకును
దత్ప్రీతిఫలములగు కష్టములు కొన్ని సంభవింపక తీరవు.
అట్టి సుఖదుఃఖానుభవములవలనఁ గొన్ని కార్యములు దుఃఖ-
హేతువులనియును, మఱికొన్ని సుఖహేతువులనియును గ్రమ-
క్రమముగ నెఱుంగఁగలడు. కామక్రోధాదులవలనఁ గలుగు
కీడులను దెలిసికొని వానిని జయించుటకు శాస్త్రమునందు
సూచింపఁబడిన ధర్మము అనుసరింపఁదగిన దనియు ననుభవ-
మువలన నెఱుంగును. ఈ తరగతి జీవులకు నైజముగ నర్థకామ-
ములు ముఖ్యపురుషార్థములుగఁ దోచుచుండ వారు కుటుం

బములందును, జనసంఘమునందును, అన్యోన్య సుఖప్రదముగ నుండుటకుఁ గొన్ని కట్టుబాటులకు లోబడి వర్తింపవలసి యుండుటావశ్యకము. కావున ధర్మము మొదటి పురుషార్థముగ నేర్పడుచున్నది. జీవుఁడు తా నుత్తమస్థితిని బొందుచు నితర జీవులకు సుఖప్రదముగ నుండునట్లు ప్రవర్తించుటయే ధర్మమార్గము. అధర్మమువలన జీవుఁడు మునుపటికంటె నీచస్థితి నొందుటయేగాక యితరులకు హింసచేయును.

ఈ జీవులకు ధనము సంపాదించుటయు, సుఖముల ననుభవించుటయు, గోరికల నీడేర్చుకొనుటయు, ముఖ్యధర్మములని చెప్పఁబడియెను, గాని యీ ధనార్జనమునందును, సుఖానుభవమునందును, ధర్మము ననుసరించి కొన్ని విధినిషేధములు ఆవశ్యకములగుచున్నయవి. ద్రవ్యమును సేకరించుటయం దితరులకు నష్టమును గలుగఁజేయకుండవలయును. సుఖముల ననుభవించుటయందును, ఇతరుల సుఖములకుఁ బ్రతిబంధము లేకుండునట్లు నడచుకొనవలయును. ఇట్టి నిబంధనల ననుసరించుటచేఁ గ్రమక్రమమున జీవుఁడు కేవల స్వప్రయోజన పరత్వమును వదిలి యితరుల సౌఖ్యమునుగూడ గమనించి ధర్మమార్గమున నడువవలయునని తెలియునట్టి స్థితికి వచ్చును. పిదపఁ గాలక్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధియై “పరోపకారార్థ మిదం శరీర” మ్మను న్యాయము ననుసరించును.

ఈ రీతి నాజీవుఁడు కేవల అర్థకామములకు లోబడక యుండునటుల ధర్మము మొదటి పురుషార్థముగ నిరూపింపఁ బడియున్నది. ధనము నార్జించుటయందు ధర్మమును దప్పక ఆర్జింపవలయును. సుఖము లనుభవించుటయందును ధర్మ మార్థమును మీఱక యుండవలయును.

ధర్మాఽవిరుద్ధో భూతేషు కామోఽస్మి భరతశ్శబ్ధః । (గీత. 2-౧౧)

ఈ స్థితియందుండు జీవులకు ధర్మవిరుద్ధముకాని కామము మిక్కిలి యావశ్యక మగుటచే నది తన స్వరూపమేయని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమునందు వక్కాణించి యున్నాఁడు. కాఁబట్టి ధనార్జనమునందును, కామోపభోగమునందును జీవులిష్టానుసారము వర్తింపక యుండుటకు ధర్మము నతిక్రమింపక యుండవలయు నను నిర్బంధము మొట్టమొదటిది. మరియును ఆర్జితద్రవ్యమునందుఁ గొంతభాగమైనను బరోపకారమునకు వినియోగించుట యీజీవులకు ముఖ్యధర్మము. ద్రవ్య మూర్జిత పఱచుట ముఖ్యవ్యాపారముగ నుండునపు డార్జితవత్తిము తనకు మాత్రమే యుపయోగింపవలయుననుట యంత నుంచిది గాదు. అతిజాగరూకతతో ధనమును భద్రపఱచుట, న్యాయ మొనరించుటయం దిష్టము లేక యుండుట యట్టి జీవులకు నహజగుణములుగ నుండు. ఐనను అట్టివారికి పరోపకారము కొఱ కల్పముగ నైన ధనవ్యయము చేయఁబడినచో భగవంతుఁడు ప్రీతినొంది పెక్కుమడుంగులు ద్రవ్యమును బ్రతిఫల

ముగ నిచ్చుచుండును. దేశకాలపాత్రము లెఱింగి భగవదర్పణముగ దానము లోనగునవి చేసినచో నిహపరసుఖములు గలుగునను ధర్మము లనుభవజ్ఞులును, తత్త్వవేత్తలు నగువారు శాస్త్రములయందుఁ బ్రతిపాదించి యుండుటచేఁ బరోపకారమున నెక్కుడైనక్తి కలుగును. ఈ రీతి గ్రమక్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధియగుచుండును. కాలక్రమమునఁ బరోపకారబుద్ధి వృద్ధి కానుకాను ధనమునం దభిమానము, మమత్వబుద్ధి వదలుచువచ్చును.

మఱియు శరీరసుఖమును గొంతవఱకు వదలినం గాని ధనార్జనమునందు నేర్పటి కాఁజాలఁడు. కాఁబట్టి దేహసుఖమునంతగాఁ గోరిక కార్యనిర్వహణమందు జాగరూకతను, పూనికను అభ్యసించి పరిజనుల విషయమై యేయే మనుష్యులచే నెట్టిపను లెంతెంత యెప్పుడెప్పుడు చేయించవలయునో, హెచ్చుతక్కువలు లేక యెంతమాత్రము వారికి వేతనమియవలయునో తెలిసి యప్రమత్తతో వర్తింపవలయును. ఇతరులతోఁ జేయు క్రయవిక్రయాది వ్యాపారమునందు న్యాయమును మీఱరాదు. అర్జించిన ద్రవ్యమును సద్వినియోగము చేయవలయు. ఈ మొదలయినవి యీ జీవులయందు వృద్ధి కాఁదగిన లక్షణములు.

ఇట్టి జీవులు వైశ్యజాతీయందు జన్మించువార లని హిందూమత గ్రంథములయందు నిరూపింపఁబడి యున్నది. ఏ దేశము

నందైనను జీవులు రజోగుణప్రధానులయి ద్రవ్యమును సేకరించుటయే ముఖ్యవృత్తిగ నుండువారలు వైశ్యజాతివారని భావింపఁదగు. ధనము నార్జించి యూర్జితముచేసి యుచితమగు మితవ్యయము చేయుటయు, పరోపకారముకొఱకును, దేశక్షేమము కొఱకును, విద్యాభివృద్ధికొఱకును, ఆర్జితద్రవ్యమును వినియోగించుటయు క్రమక్రమముగ ధనమునం దున్న మోహమును వదలి కొంత నిస్పృహత్వము నొందుటయే దీనికి ముఖ్యపురుషార్థము.

ఈ జ్ఞానము కొంతవఱకు వృద్ధి కానుకాను జీవులు ఇంత కంటే నుత్కృష్టమగు జన్మము నొంద నర్హులగుచున్నారు. ద్రవ్యమునందున్న మోహ మించుక క్రమక్రమమున వదలుచుండినపుడు దేహభిమానము వదలియుండదు గాన దేహము సహితము పరుల మేలుకొఱకు వినియోగము చేయఁదగినదను జ్ఞానము వృద్ధి కావలయును. అట్టి స్థితియందు జీవుఁడు క్షుత్రియజాతియందు జననమొందఁ దగియున్నవాఁడు. క్షుత్రియులు ధనమునం దభిమానము కొంత తగ్గియు నెక్కుడుగఁ గీర్తికాములై ప్రజలఁ దమ యజ్ఞావశేవర్తులను జేయ నిష్కముగలవారగుదురు. ప్రజాపరిపాలనను చేయుచు ధర్మరక్షణమునఁ బ్రజల మేలును ఎల్లప్పుడు కోరుచుఁ దమమహిమ వృద్ధిగ నుండవలయునను నభిలాష గలిగియుందురు. క్షుత్రియులు శౌర్యధైర్యదార్యములు లోనగు వానియందుఁ

దాహాన్నత్యమున నుండఁ దలంతురు. ప్రజలను రక్షించుట యం దధికాభిమానము గలిగి వారలకించుకయేని యపాయము గలిగిన దానిని దొలఁగించుచు, ఒకప్పుడు వారికై ప్రాణ త్యాగము చేయవలసి వచ్చినను వెనుదీయక వర్తింతురు. ఇందును గ్రమక్రమమున ధనమునం దభిమానము వదలిన రీతినే శరీరమునం దభిమానముకూడ వదలించుకొనుట యీ ధర్మమువలని ముఖ్యప్రయోజనము. ఈ స్థితియం దుండుజీవులు తమకుఁ గల యధికార గర్వముచేతఁ దమ యాజ్ఞకులోఁబడిన ప్రజలను క్షోభింపఁజేయుచుఁ దమ సంపత్తునంతయు స్వప్రయోజనమునకే వినియోగించుచుఁ దమ యున్నత ధర్మమును మఱచినను, బహువిధానుభవములచే నామార్గము అధస్మమని తెలిసికొని ప్రజాక్షేమము కొఱకే భగవంతునిచే సృజింపఁ బడితిమని యెఱింగి సర్వస్వము బరులకై యుపయోగము చేయుచుఁ గట్టకడపట దేహమునందలి యభిమానమును యుద్ధాదులయందు వదలుచు, నంతకంటె నెక్కుడగుజన్మము నొందుటకు సర్వులగుచున్నవారు.

ఆదియందు జీవుఁడు కేవల విషయాసక్తుఁడుగనుండి యుక్తా యుక్తము లొకించుకయైన నెఱుంగకవర్తించి, వివిధానుభవములచే నల్పముగ జ్ఞానమునొంది, పిదప సేవకావృత్తియందుఁ దనకంటె నుత్తములగు జీవులకు శిశూవచేయుచు వారి యాజ్ఞకు లోఁబడి వర్తించుచుఁ దమోగుణజాతములగు నిద్రా

లస్యప్రమాదములను దరించి, స్వతంత్రవృత్తి కర్తుఁడై, రజో
గుణవశవర్తియై, ధనార్జనమున కనుకూలమగు వృత్తులయం
దుఁ బ్రవర్తిల్లుచు నర్థమే పురుషార్థముగ భావించుచు, దానికై
పాటుపడుచు, ద్రవ్యమునందు విశేషమగు నాశయు మోహ
మును గొంతదనుక కలిగియుండి కాలక్రమమున వివిధాను
భవముల వలన నాయర్థమువలనఁ గలుగు సౌఖ్యములు నశ్వ
రములను జ్ఞానము దృఢము కానుకాను క్రమక్రమమున ధనము
నందలి మమకారాదుల వదలించుకొని, యంతకంటె నుత్తమ
మగు జన్మమున జన్మించి, ప్రజాపరిపాలనము మొదలగు ధర్మ
రక్షణ కార్యములలో వర్తించుచు శౌర్యధైర్యాదులు గలిగి
తనమేలుకంటెఁ బ్రజారక్షణము నెక్కువగ భావించుచు, తన
శౌర్యధైర్యములను, శరీరపాటవమును శక్తిహీనులను గాపాడు
కొఱకే యుపయోగించుచుఁ దనయధీనమగు ద్రవ్యము ప్రజల
మేలుపొంటె వినియోగించుచు, తన శరీరమును సహితము
ప్రజారక్షణమునకై త్యజించుట కుత్సాహము గలవాఁడగు
చుఁ, గ్రమక్రమమునఁ బూర్వము ద్రవ్యమునందలి యభిమా
నమును వదలినట్లే దేహాభిమానమును గూడ వదలి, పూర్వ
జన్మంబు లన్నింటికంటె నుత్తమమును, సత్త్వగుణ ప్రధానము
నగు జన్మమును బొందుటకు, జీవుఁ డర్హుడగుచున్నవాఁడు.
యథార్థముగ ఇంతమట్టుకు పరిపక్వమయిన జీవుఁడు
విషయసుఖములయం దాశయు, నైహికసుఖసాధనమగు ధన

మునం దభిమానమును, దేహాభిమానమును గొంతవఱకు జయించియే యుండును. ఇట్టి లక్షణములతోఁ గూడిన జీవుఁ డితర జీవులకు జ్ఞానమును బోధించుటకు నర్హుఁడు. జీవుఁడు నిద్రాలస్యాదులవలని సుఖంబును, ధనార్జనమువలని మోద మును, దేహాభిమానమువలని సంతోషమును నస్థిరములని దెలిసి, స్థిరసుఖ మెద్దియో యని వెదకుచు నది జ్ఞానసాధ్య మని తెలిసి, జ్ఞానార్జనమునం దత్యుత్సాహము గలవాఁడై యుండు. మొదట మొదట విద్యావంతుఁడ నను నభిమానము కొంత గలిగియుండినను గ్రమక్రమమునఁ దనజ్ఞానమంతయుఁ బరుల మేలుకొఱ కుపయోగించుటకు నేర్చుకొనును. బహు కాలము నానావిధములగు శాస్త్రములు మొదలగు నపర విద్యల నేర్చి నకల విద్యాపారంగతుఁడై యావిద్యలన్నియు స్థిరసౌఖ్యమున కాధారమగు పరమార్థ తత్త్వమును బూర్ణముగ బోధింపఁజాలవని తెలిసి “నకలవిద్యా ప్రతిష్ఠ” యగు పరవిద్య యొకటి యుండవలయును గదా యని యెఱింగి, యా పరవిద్యను గురుముఖమున స్వీకరించుటకు యత్నించును. ఇప్పుడు జీవునకు వేదశాస్త్రములను జదువుటయు, నితరులకు వానిని జెప్పటయు, లోకహితము నుద్దేశించి దేవయజ్ఞములు మొదలగువానిని జేయుటయు, ఇతరులచేఁ జేయించుటయు ముఖ్యములగు బాహ్యధర్మములు. మఱియు నింద్రియములను విషయాసక్తములను గాకయుండ నియమించు కొనుటయు,

ఇంద్రియములతోఁ జేరి వానికి లోఁబడి వర్తింపక యుండు నటుల మనస్సును మరల్చుకొనుటయు, ఇంద్రియములను దమ కధిపతియగు మనస్సునకు లోఁబడి వర్తించునట్లు చేయుటయు నివి పట్టుదలతో నభ్యసింపఁదగిన యంతరంగ ధర్మములు.

ఇట్టి పదవింబొందిన జీవుఁడు జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసికొని భగవద్భక్తిని, తమ (అనఁగా నితరులయందున్న లోపముల నోర్చున్వభావము) ను, సర్వభూతహితత్వమును ముఖ్యముగ ననుష్ఠింపవలెను. పూర్వజన్మములయందు విత్తము మొదలగు వానియం దభిమానమును, దేహాభిమానమును, కామ క్రోధ ములను కొంతవఱకు జయించియుండుటచే నిపుడు సర్వభూత హితఁడగుట కర్హుడై యున్నవాఁడు. కామక్రోధములను సంపూర్ణముగ జయింపఁ బ్రయత్నము చేయవలయును. ఎల్లప్పుడును శరీరమును, ఇంద్రియములను, మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనుచు విషయవిముఖుఁ డగుచుండవలయును. వేగిరపడి యేకార్యమునైనఁ జేయరాదు. సదా శాంతిస్వరూపుఁడుగను, శుద్ధుఁడుగను నుండఁదగు. ఉత్తమజ్ఞానమును బురుషార్థసాధనముగ భావించుచు నద్దానికంటె శ్రేష్ఠమగు విత్తము వేఱొకటి లేదను మనోనిశ్చయము గలిగియుండవలయును.

శమోదమ స్తపశ్శౌచం త్వాంతి రార్జవ మేవ చ ।

జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రహ్మకర్మ స్వభావజమ్ ॥ (గీత. ౧౮-౪౨)

నైతాదృశం బ్రాహ్మణస్యాస్తివిత్తమ్

యథైకతా సమతా సత్యతా చ

శీలం స్థితి ర్దండనిధాన మార్జనమ్

తత స్తప్తపశోఽపరమః క్రియాభ్యః ॥

(పురాణవాక్యము)

తా. ఏకత్వము, సమత్వము, సూన్యతోక్తి, సదాచారము, స్థిరత్వము, మొదలగు వానితో సమానమగు ద్రవ్యము బ్రాహ్మణునకు వేఱొండు లేనేలేదు.

ఈ లక్షణములతోఁగూడిన జీవుఁ డుత్తమజాతి జీవుఁ డని పించుకొనును. ఏదేశమునందు జన్మించినను ఇట్టి లక్షణములు గల జీవులే యగ్రజాతి జీవులని యెన్నఁదగుదురు. ఈ లక్షణములు ఆర్యసంఘమునందలి బ్రాహ్మణులయందు స్వాభావికముగ నుండవలయును. ఇవి లేకపోయినయెడల వాని నభివృద్ధి చేసికొనుటకు వలయు ప్రయత్నము చేయవలయు. అట్లు కానిచో బ్రాహ్మణజాతియందు జన్మించినను బ్రాహ్మణుఁడని యెన్నఁబడుట కర్హుఁడు కాఁడని స్మృతులయందును, పురాణములయందును దృఢముగ జెప్పఁబడి యున్నది.

ధర్మములను నివి జీవుని నుత్తమస్థితికిం దెచ్చుటకుఁ దత్త్వవేత్తలగు మహర్షులచే విధింపఁబడిన మార్గములు. జీవుని పూర్వజన్మ సంస్కారమును దెలిసి గుణకర్మ విభాగములు నేసి ఆర్యసంఘమునఁ దొలుతఁ జాతుర్వర్ణ్య విభాగము చేయఁబడినదని భగవద్గీతయం దుదాహరింపఁబడి యున్నది.

పూర్వకాలమున మానవులు శాస్త్రములయందు విశ్వాసము గలిగి శాస్త్రవిధులగు స్వధర్మముల నుల్లంఘింపక యనుష్ఠించుచుండుటంబట్టి సామాన్యముగ జీవుని యంతరంగస్వభావము ననుసరించియే బాహ్యముగు జన్మము లభించుచుండెను. అనఁగాఁ దమోగుణ ప్రధానులుగనుండు జీవులు శూద్రజాతియందును, రజోగుణ ప్రధానులుగనుండు జీవులు వైశ్యక్షాత్రీయ జాతులయందును, సత్త్వగుణ ప్రధానులుగ నుండు జీవులుమాత్రము బ్రాహ్మణవర్ణమునందును జన్మించుచుండిరి. వారియందుఁ గామము హెచ్చును హెచ్చును వారు స్వప్రయోజనపరులై ధర్మము నతిక్రమించుటచే వర్ణసంకరము కలుగ సాగెను.

జీవుఁడు తాఁబుట్టిన వర్ణమునకు విధించిన బాహ్యధర్మముల ననుష్ఠింపక పోవుట వర్ణసంకరమని సామాన్యముగాఁ జెప్పుచున్నను, జక్కఁగ విచారించినచో జీవుఁడు తన స్వభావమునకు సరిపోని వర్ణమునందుఁ బుట్టుటయే వర్ణసంకరమని యెఱుంగవలయును. కామములకు లోనై శాస్త్రవిహితములగు ధర్మముల నతిక్రమించి విచ్ఛలవిడిగ వర్తించుటచే ననేక వర్ణములవారితో నానావిధములగు ఋణానుబంధములు కల్పించుకొనుటచే నీ సంకరము ప్రాప్తించుచున్నది. ఐనను కర్మాధిదేవతలు ముందు సూచించిన రీతి నేయేకాలమున నేయే ధర్మముల ననుష్ఠించుట యేయేజీవులకు నిశ్చేయకారణ

మగునో వానిని జక్కఁగ జూచి వారి కనురూపమైన వర్ణముల యందు వారిని బుట్టునట్లు చేయుచున్నారు. కావున స్థూలముగాఁ గనఁబడు బాహ్య సంకరమును మాత్రము పాటించి శాస్త్రసమ్మతముగను, యుక్తియుక్తముగను జేయఁబడిన వర్ణవిభాగమును బొత్తిగా ననాదరణచేయుట సమంజసముగాదు.

ఇక్ష్వాళమున నీ దేశమున నాయావర్ణములయందు జన్మించి యుండు జీవులు వర్ణధర్మములఁ జక్కఁగ ననుష్ఠింపకుండుట చేత వర్ణవిభాగమునం దాదరణము తగ్గెననియును, ఈ విభాగము యుక్తియుక్తమనియు నెఱింగి దానివలని ప్రయోజనముల నుపలక్షించి యెల్లవారలు తమతమ వర్ణధర్మములను సాధ్యమగునంత శ్రద్ధతో ననుష్ఠించుచు, స్మృతికర్తలగు మహాత్ముల యుద్దేశముల నెఱవేర్చి వర్ణవిభాగము నిర్దుష్టముగ నుండునటులఁ జేయుటకు మహాప్రయత్నము చేయవలయును.

పైనుదహరింపఁబడిన ధర్మములన్నియుఁ బరిశీలించి చూడముఖ్య విషయ మొక్కటి గానవచ్చుచున్నది. ఒక్కొక్క వర్ణమునకును ధర్మములు విధింపఁబడి యున్నవి. అనఁగా నొక్కొక్కవర్ణమువారును జేయవలయు కర్మములును, వారియం దుండవలసిన గుణవిశేషములును విధింపఁబడియున్నవి గాని యాజాతివారికిం గల యధికారమును గుఱించి యిండుకయైనను శాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడియుండలేదు. ఒక్కొక్క జాతివారును వారి వారికి విధింపఁబడిన కార్యముల నిండుక

యేని లోపములేకుండఁ జేయుచు, నిషేధింపఁబడిన పనులను బొత్తిగ వదలుచు, వారివారియం దుండఁదగిన యంతరంగ లక్షణముల నభివృద్ధి చేసికొనుటకు యత్నించుచుండిరి గావున దేశమునందలి ప్రజలందఱును సమరసభావము గలిగి శరీరమునం దంగములువలె జననముదాయమునకు క్షేమము నొనఁ గూర్చుచుండిరి. శరీరమందలి యంగము లన్నియు నన్యోన్యముకూల్యము గలిగి శరీరసౌఖ్యముకొఱకుఁ బాటుపడుచుండిననే శరీరమునకును, ఒక్కొక్క యంగమునకును క్షేమము గలుగును గాని యొక్కొక్క యంగము ఇతర యంగముల కొఱకుఁ బాటుపడఁదలంపనిచో సమష్టిశరీరమునకు క్షేమము లేకపోవుటయే గాక యొక్కొక్క యంగమును గృశించి నశించును గదా ! అట్లే జననముదాయము శరీరమునకును, జనులు ఆ శరీరమందలి యవయవములకును బోల్పఁదగినవారు. జనులందఱు వారివారి యోగ్యతానుసారముగఁ దమతమ ధర్మముల నెఱింగి చక్కఁగ నాచరింప సమష్టిరూపమగు జననముదాయమునకు సేవము గలుగుటయేగాక జనులకు సహితము సుఖింబొనఁగూడును. అట్లు అన్ని వర్ణములవారును దమతమ ధర్మములఁ జక్కఁగ నాచరించుచు, నితరులయందలి దోషదర్శనపరులు గాకుండునంతకు హిందూ దేశమున జనసంఘము అసమాన సుఖము ననుభవించుచుండెను. అట్లుగాక నొక్కొక్కరును తమతమ ధర్మములం దశ్రద్ధచేసి, బరులను మాత్రము

వారి ధర్మముల నాచరించునట్లు చేసి దానినుండి తమకు రాఁ
 దగు లాభమును మాత్రము కోర నారంభించుటచే నిష్పటి
 దురవస్థ గల్గెను. ఈ రీతి సర్వజనులును తమతమ ధర్మములను
 వదలి పరస్పర స్పర్ధలతోఁ జెడిపోయిరి. జనసముదాయము
 నకును దదంగములగు జీవులకును క్షేమము క్రమక్రమమునఁ
 దగ్గిపోయెను. శరీరమునందలి యవయవము లొక్కొక్కటియు
 శరీరపోషణమునకుఁ బాటుపడుటలోఁ దమతమకార్యముల
 నేమిటక చేయుచుండవలయునే గాని తమవృత్తులం దుత్తమ
 మధ్యమ సీచములను భావములఁ జర్చింపరాదు. అట్లే చాతు
 ర్వర్ణ్య విభాగమునందును ఒక్కొక్క జాతివారును వారివారి
 ధర్మములను బరిపాలించుటకు బహువిధముల యత్నింపవల
 యునుగాని, కొందఱుత్తము లనియు, మఱికొందఱు అధము
 లనియు భావించుటగాని, కొందఱుమాత్రము పూజ్యులనియు,
 తక్కినవారు వారిని బూజించుచుండవలయుననియును ఎంచుట
 శాస్త్రసమ్మతము గాదు. ఎవరికిఁగాని తమ ధర్మములను లోప
 ములేకుండ నాచరించుటచేఁ బూజ్యతయున్నది గాని జన్మ
 మున మాత్రము పూజ్యత నొందఁజాలరు. శమదమాదిగుణ
 సంపన్నుఁడై లోకోపకారపరాయణుఁడై సత్కర్మనిరతుఁడై
 యుండు బ్రాహ్మణుఁడును, స్వప్రయోజనము నించుకయేని
 గోరక ప్రాణమునం దభిమానము సైతము విడిచి, ప్రజారక్షణ
 తత్పరుఁడై యుండు భూపాలుఁడును, ధర్మము సతిక్రమించక

యర్థము నార్జించుచు కుటుంబమునందుఁ గోశాధిపతివలె జన సముదాయమంతయు నొక్క కుటుంబముగ భావించి యా కుటుంబమునందుఁ దాను గోశాధిపతినని యెంచి నిష్పక్షపాతముగ యోగ్యత ననుసరించి పాత్రతనెఱింగి యెల్లర క్షేమము కొఱకు ధనమును వ్యయించుచుండు వైశ్యుఁడును, జాగరూకుఁడై ప్రమాదమొకించుకేని లేక తనకు విధింపఁబడిన కార్యములన్నింటిని యథావిధి నెఱవేర్చుచుండు శూద్రుఁడును బూజింపఁబడదగుదురు గాని యోగ్యత లేకయున్నను జన్మమున మాత్ర ముత్తమజాతివార మనియు, పూజ్యులమనియు నెన్నువారందఱు పూజ్యులు కాఁజాలరు.

యథా కాష్ఠమయో హస్తీ యథా చర్మమయో మృగః ।

యశ్చ విప్రోఽనధీయాన శ్రుయస్తే నామధారకాః ॥

యోఽనధీత్య ద్విజో వేద మన్యత్ర కరుతేశ్రమమ్ ।

స జీవన్మేవ శూద్రత్వ మాశు గచ్ఛతి సాన్వయః ॥

(మనుస్మృతి)

యథోక్త గుణసంపన్నుఁడుగాని బ్రాహ్మణుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు, మ్రానితోఁ జేయఁబడిన యేనుగు ఏనుగు కాదు. చర్మ నిర్మితమగు జింక జింకకాదు. ఇవియన్నియు నామ మాత్రములే. అధ్యయనము చేయని బ్రాహ్మణుఁడు యథార్థముగ బ్రాహ్మణశబ్దవాచ్యుఁడు కాఁడని మనుస్మృతి యందు స్పష్టముగఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఈ యర్థము స్మృతు

లయందును బురాణములందును ఇతిహాసములందును వివరింపఁబడియున్నది.

శ్రీ మహాభారతమున నరణ్యపర్వమునందు యుధిష్ఠి రాజగర సంవాదమున నిట్లు వివరింపఁబడి యున్నది.

సత్యం దానం క్షమా శీల మానృశంస్యం తపో ఘృణా ।
 దృశ్యంతే యత్ర నాగేంద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతి స్మృతః ॥
 శూద్రో తు యద్భవే ల్లక్ష్యం ద్విజే తచ్చ న విద్యతే ।
 నైవ శూద్రో భవేచ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో న చ బ్రాహ్మణః ॥
 యత్రైత ల్లక్ష్యతే వృత్తం స బ్రాహ్మణః స్మృతః ।
 యత్ర నైతద్భవే తస్మిన్ తం శూద్ర మితి నిర్దిశేత్ ॥

(మహాభారతము, వనపర్వము, ౪౩ అ., ౨౧-౨౫-౨౬)

న యోని ర్నాపి సంస్కారో న శ్రుతం న చ సంతతిః ।

కారణాని ద్విజత్వస్య వృత్తమేవ చ కారణమ్ ॥

(మహాభారతము, వనపర్వము, ౩౧౩ అ., ౧౦౮)

తా. సత్యము, దానము, ఓర్పు, శీలము, సౌమ్యభావము, తపస్సు, భూతదయ యివి యన్నియు నెవనియం దున్నవో అతఁడు బ్రాహ్మణుఁ డనఁదగును. ఈ గుణసముదాయము శూద్రునియందు గోచర మయ్యెనేని యతఁడు శూద్రుఁడు కాఁడు. శూద్రాధికుఁ డనుట. ఇవియన్నియు బ్రాహ్మణుని యందు గోచరములు కావేని యతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడు. శూద్రతుల్యుఁ డని భావము . . . . . పుట్టుకయు,

సంస్కారములును, పాండిత్యము, గోత్రము నను నివి బ్రాహ్మణత్వమునకుఁ గారణములు కావు. సద్వృత్తియే ముఖ్య హేతువని భారతవచనాభిప్రాయము.

మఱియు శ్రీ విష్ణుభాగవతమునందు,

యస్య యల్లక్షణం ప్రోక్తం పుంసో వర్ణాభివ్యంజకం ।

యదన్యత్రాపి దృశ్యేత తత్తే నైవ వినిర్దిశేత్ ॥

(భాగవతము, 2-౯-3౫)

తా. పురుషునకు జాతిసూచకముగ నేలక్షణములు చెప్పఁబడినవో యవి యితరునియందుఁ గూడఁ గనఁబడు నేనియతఁ డాజాతివాఁడని విష్ణుభాగవతాభిప్రాయము.

ఇట్లగ్రజాతివారు పూజ్యుల మని యితరులనుండి సన్మానమును బలాత్కారముగఁ గోరుట ధర్మము గానట్లు, వారలయందు దోషారోపణము చేయుటయు నీర్ణయసూయలు గలిగియుండుటయు నితరులకును ధర్మముగాదు. అన్ని జాతులవారును సోదర భావమును గలిగి పరస్పర మైత్రి సభివృద్ధిచేసికొనుచుఁ దమతమ ధర్మముల లోపములు లేక జరుపుచుండిన యెడల జనసముదాయ మంతయు క్షేమమును బొందఁగలదు.

ఆశ్రమధర్మములు

పై సూచించిన వర్ణవిభాగమున జీవునకు మనుష్యజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలు ముక్తిప్రాప్తి పర్యంతము జీవునియార

నాల్గుభాగములుగ విభజింపఁబడి యున్నది. మఱియును ప్రతి జన్మమునందును జీవితకాలము, అనగా, స్థూలశరీరముతో భూలోకమునందు వర్తించుకాలమంతయు, పై విభాగమున కనురూపముగనే నాల్గుభాగములుగ నేర్పడుచున్నది.

ఆదియం దేలాటి నియమములకు లోబడక యిచ్చానుసారము వర్తించుచుఁ దలిదండ్రుల పోషణమునకుఁ బాత్రుఁడై శైశవము గడపి పిదప కొంతకాలము విద్యాస్వీకారము సేయుచు, గురుగృహమునందు నివసించుచు, గురువునాజ్ఞకు లోబడి వర్తించుచు, గురుశుశ్రూషచేయుచుఁ బూర్వమున శూద్రసమమగు జన్మమునందు జీవుఁ డుండినకాలమునఁ బొందిన జ్ఞానమును మరలఁ బ్రతికొత్తజన్మమునందును, దృఢపఱచుకొనుచుండును. ఇదియ ఆర్యధర్మములందు బ్రహ్మచర్యాశ్రమధర్మమని పిలువఁబడుచు దేశాంతరములందు విద్యార్థి ధర్మమనఁబడుచున్నది. గురుగృహమునందుఁగాని లేక దేశాంతరములయందుండునీతిని బాఠశాలాధికారుల విచారణకు లోబడిన నివాసములయందుఁగాని విద్యార్థి నివసించుచు, ఉపాధ్యాయుల యాజ్ఞకు లోబడియుండి కాలనియమము తప్పక కాలోచిత కార్యముల నెఱవేర్చుచు, సదా గురువుల సత్సంగత్యమునఁ గలుగు మేలు నొందుచు నుండుటచేఁ గ్రీడాసక్తి, ప్రమాదము లోనగుబాలుని నై జగుణములను దరించి యుక్తవయస్కుఁడైనపుడు పారతంత్ర్యమునం

దుండి వదలి స్వతంత్రముగఁ గార్యనిర్వాహకము చేసికొనుటకు వలయు సుగుణసంపత్తిని బొందఁగలిగియుండును. ఇట్టి యేర్పాటులు పశ్చిమదేశములయందుఁ జేయఁబడుచున్నవి. పూర్వకాలమున హిందూ దేశమునందును గురుకులవాసముచే నీ ప్రయోజనము లెక్కుడుగ సిద్ధించుచుండెను. ఇక్కాలమున గురుకులవాసము గానరాదు. బాలురు స్వగృహములయందు నివసించుచుఁ దలిదండ్రులయు బంధువులయుఁ బ్రేమాతిశయములకుఁ బాత్రులగుచు, నతిసుకుమారముగఁ బెంపఁబడుచు, లేక యితర గ్రామములయందు విక్రయాన్నభోక్తలయి, యింటియందలి నిబంధనలు సైతము లేక, పాఠశాలలకుఁ బోవు నల్పకాలమునందుఁ దప్ప తక్కినకాలముల విచ్చల విడిగ వర్తించుచుఁ గాలోచితకార్యములఁ చేయించి విచారిం చువారు లేక, యున్నవారు. కాఁబట్టి పూర్వులయందున్న సుగుణసంపత్తి యిక్ష్కాలపువారియందు లేకయున్నది. బాలు నకు నడఁకువ, అలోలత, విద్యానక్తి, సుఖేచ్ఛలేకయుండుట, పాటుపడుట, ఇవి ముఖ్యలక్షణములుగ నుండఁదగు. ఈ లక్షణముల నభ్యసించి దృఢపఱచుకొనినచో స్వతంత్రముగఁ గార్యభారమును వహించుట కర్హుఁడగు. ఇద్విధమున గురు కులవాసముచేసి సంసారభారమును వహించుటకు నర్హుఁడై నచో, వివాహితుఁడై గృహస్థాశ్రమ ధర్మముల ననుష్ఠింపఁ దగియుండు.

ఇవ్విషయమున ముఖ్యముగ గమనించదగిన విషయ మొకటి యున్నది. పూర్వకాలమున నీయాశ్రమధర్మములు ఒకటివెనుక నొకటి వరుసగ ననుష్ఠింపఁబడుచుండెను గదా ! బ్రహ్మచర్యము పూర్ణముగ జరిపి, విద్యాభ్యాసము గురు గృహమున నలిపి పూర్తి అయినపిదప గురుపునాజ్ఞవడిసి, కొంతవరకు తీర్థయాత్రలమూలమున నానాదేశసంచారము చేసి, తద్వారా తన జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసికొనిన యనంత రము యుక్తవయస్కుడైన పురుషుడు వివాహితుడై గృహస్థ ధర్మానుష్ఠానమును ప్రారంభించుచుండెను. ఇపుడన్ననో బ్రహ్మచర్యము నామమాత్రమై యున్నది. విద్యాభ్యాసము ప్రారంభించిన అల్పకాలములోపలనే వివాహము అననేమో అర్థమైనను తెలిసికొనజాలని బాలునకును, అంతకంటె చిన్నది యగు కన్యకును వివాహము చేయఁబడుచున్నది. అదియును నామమాత్ర కన్యాదానముతో నిలువక, విద్యాభ్యాస కాలములో, తరుచుగ గర్భాధానము సైతము జరుపుచున్నారు. శరీరమనశ్శక్తుల సంతయు విద్యాస్వీకారమున నుపయోగించుచుండవలసిన కాలములో, బాలుఁడు పూర్ణగృహస్థధర్మమునం బ్రవేశించి కుటుంబభారము వహించుటవలన శరీరపాటవమున కును, మనశ్శక్తికిని రెంటికిని కీడుకలుగును. విద్యాభ్యాసమునకు భంగము గలుగుటయే గాక పురుషులును, స్త్రీలును, పూర్ణయశావనమున నుండదగు వయస్సు రాకపూర్వమే

సంతానము కలవారగుటవలన బలహీనులై వార్ధిక్య దశయందుండు స్థితిని చెందుచున్నారు. పూర్వముకంటె నిపుడు జనులకు సరాసరి ఆయుర్దాయము తక్కువ అయి యున్నది. హైందవజనాంగమున కిట్టిదురవస్థ వచ్చియుండుటకు సనాతనములగు ఆశ్రమధర్మములను ఉపేక్ష చేయుటయే కారణము. దేశాభిమానులందరు, ఈ విషయమును బాగుగ యోచించి, పూర్వమువలె బ్రహ్మచర్యధర్మమును చక్కగ రక్షించి, బాలురును బాలికలును, యుక్తవయస్కులై పూర్వయాచనమును చెందినందాక గృహస్థధర్మమునం బ్రవేశించక యుండ చేసినచో, శ్రీఘికాలమున నె యువకులును యువతులును శరీరపాటవమును, ఇంద్రియనిగ్రహము మనశ్శక్తియు గలిగి, వీర్యవంతులై, దృఢగాత్రులగు సంతానము నుత్పత్తిచేయ గలుగుదురు. ఇది దేశాభివృద్ధికి మిక్కిలి అవశ్యము. ఇవ్విషయమున శ్రద్ధగొనువారు యథార్థముగ దేశసేవాతత్పరు లగుదురు.

గృహస్థునకుఁ గుటుంబమును భరించుట మొదటిధర్మముగ చున్నది. ఇందును అనుష్ఠింపఁబడు సర్వధర్మములును, చేయుఁబడు సర్వకర్మములును జీవులకు బరిమార్థసాధనమగు జ్ఞానమును వృద్ధిచేయు నుద్దేశము గలవియే. వివాహము కేవల మైహిక సుఖసాధనముగ నెంచరాదు.

ధనము నార్జించుటయు, ధర్మవిరుద్ధము కాక యుండు నైహిక సుఖముల ననుభవించుటయు, ఆర్జించిన ద్రవ్యమును కేవల

స్వశరీరపోషణమునకు మాత్రముగాక క్రమక్రమమునఁ బరో
పకారముకొఱకు వినియోగించుటయు, గృహస్థువున కభివృద్ధి
కారణము లగుధర్మములు. మొదట మొదట తనకు సుఖమూ
లకములగు దారసుతాదుల సుఖమును ఆత్మసుఖమువలె
భావించుటయు, క్రమక్రమమున బంధుమిత్రాదుల సుఖమును
గోరుటయు నీ మొదలగునవియు వానికి నైజమగు స్వప్రయో
జనపరత్వమును వదలించి పరోపకారబుద్ధిని వృద్ధిచేయును.
కాలము గడువను గడువను గామసంకలితముగాని ప్రేమ
యభివృద్ధి యగు. గృహస్థధర్మమునందు స్వతంత్రముగ నాజ్ఞ
నము చేయు సామర్థ్యము గలిగియుండుటచేత గృహస్థు వనేకు
లగు నితరజీవులకు నాధారమగుచున్నాఁడు. ధనార్జన చింత
లేక విద్యాస్వీకారము చేయుచుండు బ్రహ్మచారికిని, సంసార
తాపత్రయమునుండి విరమించుకొని లౌకికవ్యాపార విము
ఖుడై వైదికకృత్యములయందుఁగాని, లేక స్వప్రయోజన
మును మాని లోకహితముకొఱకు చేయు లౌకిక కార్యముల
యందుఁగాని కాలము గడుపుచుండు వానప్రస్థునకును, సర్వ
సంగపరిత్యాగియై యైహికముగాని అముష్మికమునుగాని స్వ
ప్రయోజనము నించుకయేని యభిలషింపక సదా లోకోపకార
పరాయణుడై ధ్యానయోగపరుడగు సన్న్యాసికిని గృహ
స్థువు ముఖ్యాధార మగుచున్నాఁడు. ఇట్లెల్లవారికిని సహ
యము చేయుటచేత ధనమునం దభిమానము వదలును. తన

కంటె నుత్తములగు ననేకుల సాంగత్యము పలుమరు కలుగుచుండుటచే నహంకారము నశించి భక్తిజ్ఞానములు వృద్ధియగుచిన్నలగు విద్యార్థులు మొదలగువారలకు సహాయము చేయు నవకాశము గలుగుటచేత కరుణ వృద్ధియగు. ఇట్లు సర్వభావముల నిష్కామప్రేమ దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచుండు.

ఈ గృహస్థధర్మమును జక్కగ ననుష్ఠించుటచే ధనము నార్జించుశక్తిగలవారియందు సామాన్యముగఁ గన్పట్టు స్వప్రయోజనపరత్వము, అహంకారము, కామక్రోధలోభములు క్రమక్రమముగా మార్పునొంది పైన సూచింపఁబడిన భక్తిప్రేమానురాగములు కరుణ లోనగునట్టి సుగుణములు అభ్యుదయ మొందుచుండును. కాఁబట్టి యీధర్మము జీవుఁకుఁ గాలక్రమమున నుత్తమపురుషార్థసాధన మగుచున్నదియేగాని మోక్షమార్గమునకుఁ బ్రతిబంధము కానేరదు. జీవుఁడు పరమపురుషార్థమును సాధించుటకు వలయు నానావిధానుభవములు గృహస్థధర్మమునందే పొందఁ దగియున్నవి. ఆ యనుభవములును, వానినుండి పొందఁదగిన జ్ఞానమును గృహస్థువుగ నుండి పొందనిచో నాస్థితకన్న నుత్తమములగు వనస్థ యతిధర్మముల ననుష్ఠించుట కర్హుఁడు కాఁజాలఁడు.

మొట్టమొదట గృహస్థువు కుటుంబభారమును వహించియుండు వాఁడగుటచేఁ దనపోషణమునం దుండువారి సౌఖ్యమును నిత్యము సమకూర్చుటయే ప్రధానకార్యము గలవాఁ

డగుటంబట్టి కుటుంబ సంరక్షణమునందు మనఃపూర్తిగ స్వప్రయోజనపరత్వము వదలక తీరదు. తాను బ్రేమించు దారునుతాదులను, తన గృహము నాశ్రయించి వచ్చు బంధుమిత్రాతిథులను, సంతృప్తిపఱచుచోఁ దాను బరిపూర్ణసౌఖ్యము నొందఁజాలఁడు. కాఁబట్టి కుటుంబియగువాఁడు తనకోరికను గొంత క్లుప్తపఱచుచు, నితరులకు సుఖమును గోరుచుండుటచే వానియందు నిష్కామ ప్రేమ యభివృద్ధియగుచుండు.

మఱియుఁ గుటుంబమున కంతకు నధిపతియై యుండుట చేతఁ దన్నాశ్రయించియుండు వారియందుఁ గరుణ వర్ధిల్లుట కాస్పదముగలిగి క్రమక్రమమున బీదలయందును, శక్తిహీనులయందును, మరి ఏవిధముననైన తనకంటె దక్కువగ నుండు వారియందును, దయయు, అనుకంపయు వృద్ధియగు. మఱియు నితరుల యందలి లోపముల విషయమున సహనముగూడ వృద్ధియగుట కవకాశము గలుగు. ఇట్టి సుగుణములు కుటుంబిగ నుండియే యభ్యసింప సాధ్యముకాని యితరాశ్రమములలో నుండి వీని నభ్యసింప నవకాశము చాలదు. ఇంతియగాదు. గృహపతి యగువాఁడు ఇంటియందుండు వారినందఱను, సేవకులనుగూడఁ బోషించుటమాత్రము గాక వారలను మంచిమార్గమున నడపుచు శిక్షించుచు వారల నందఱ నుత్తమగతిని బొందించుట యతని ధర్మము. ఇంటియందుఁ బలువు రతో వసించియుండుటచే ననేకములగు నిర్బంధనల నోర్పు

కొనవలసి యుండును. ఏకాకియగు వాని కవి యుండవు. దినదిన మట్టి యిబ్బందులను సహించుకొనుచు మనస్సమాధానము నభ్యసించుటచే తిత్తిక్షయు, నుపరతియు నలవాటు చేసికొనుటకు గొప్పయవకాశము గలుగు.

ఒకానొక సమయమున తొందరపడి తెంపుచేసి నన్నయ్య సించిన వానికి గృహవస్తువాహనాదులు ఒక్కటియైన లేమింజేసి వానియందలి సంగమున కవకాశము లేకుండ వచ్చును. కాని యంతమాత్రమునఁ దాను నిజముగ విరాగినిైతి నని భ్రమించరాదు. ఏలయన నెప్పుడేని విషయస్పర్శము కలుగవైరాగ్య భంగమైనను గాఁదగు. అట్లుగాక గృహస్థువుగ నుండి ధనము నార్జించుచు, భోగ్యములు గలిగి యుండియు వానిపై నాసక్తి క్రమక్రమమున తగ్గించుకొనుచు నిస్సంగము నభ్యసించుటచే నిజమగు వైరాగ్యము వృద్ధియగును. అట్టివాఁడు “అంతస్త్యాగీ బహిస్సంగీ” యనిపించుకొనును. అటువంటి త్యాగము మోక్షసాధనమగును గాని యంతస్సంగము గలిగి “బహిస్త్యాగి” యై సంతమాత్రమున పూర్ణుఁడు కాఁజాలఁడు. ఈ కారణమును బట్టి పరిపక్వముగాని జీవునకు సన్న్యాసముకంటె గృహస్థ ధర్మమున నిష్కామమగు కర్మయోగ మభ్యసించుట నిజముగ మోక్షసాధనము.

గృహస్థ ధర్మానుష్ఠానమువలన వేఱొక ప్రయోజనము గూడఁ గన్పట్టుచున్నది. దినదినము గృహమును గూర్చి వచ్చు

చుండు నతిథ్యభ్యాగతులను ప్రీతిపూర్వకముగ సత్కరించుటచేఁ గ్రమక్రమమున సంపూర్ణమగు నౌదార్యము వృద్ధియగుచున్నది. అతిథి భగవత్స్వరూపుడని శాస్త్రములయందు నిరూపింపఁబడియున్నది కదా ! గృహమునకు వచ్చిన యభ్యాగతులకు గృహస్థులు ఉదకము, ఆసనము, ఆదరముతోఁ గూడిన మృదు మధునోక్తులు, ఇంతమాత్రమైన సమర్పించవలయు నని స్మృతు లున్ఘోషించుచున్నవి. కావున గృహస్థులు అతిథ్యభ్యాగతులను సత్కరించుటకు ధనవంతుఁడుగా నుండుట సైత మనావశ్యకము. ప్రీతిపూర్వకమయిన సంభాషణము వలన వారు తృప్తులయినట్లు ఆదరణము లేని యన్నాది దానములచేఁ దృప్తులు కాఁజాలరు. “అన్నంబు జీర్ణమగు, ఆదరణంబు శాశ్వతంబు” అన విందుము కదా ! ఇవిధమున నొక్కఁడు నిష్కామముగ సత్కరింపఁబడినచో, నాతఁడు మానవకోటికిఁ బ్రతినిధియగుటచే, మానవకోటి యంతయు సత్కరింపఁ బడినదని యెన్నఁదగు. ఇదియు భగవత్ప్రీతి కరము. మఱియు నతిథ్యభ్యాగతులు మాత్రము గాక గృహస్థుని యింటిచుట్టుఁ దిరుగుచుండు కాక శునక బిడదులు¹ సహితము ఆయింటి నాశ్రయించి జీవించుచునే యున్నవి. ఆర్యధర్మము ప్రకారము ద్విజులగువారలు దినదినము చేయు బలిదానము శునక వాయసాదుల సంరక్ష

ణము నుద్దేశించియే చేయబడు చున్నదనుట శాస్త్రముల నుండి స్పష్టమగుచున్నది. ఇవిధమున బీదలయందును, పర దేశీయులయందును, అల్పజంతువులయందును, ప్రీతియు, కరుణయు నభివృద్ధి యగుటయేగాక జీవుని నానావిధములగు ఋణములు సహితము తీరుచున్నవి.

ఇక్కాలమున మనభరతఖండమున గృహస్థధర్మమువలని ముఖ్యప్రయోజనముల కొన్నింటిని మరచియున్నారు. కుటుంబ మునందలి వారందరు అన్యోన్య ప్రేమానుబంధములతో కట్టుబడి యుండదగును గదా! పెద్దవారు చిన్నవారియందును, చిన్నవారు పెద్దవారియందును జూపదగు ప్రేమ యెట్లుండ వలెనో కొంచెము యోచింప దగు. భార్యయందు భర్తకును, బిడ్డలయందు తండ్రికిని ఉండదగు ప్రేమ యెట్లుండవలయును? ప్రేమవలన ఉభయుల మనస్సులు కలిసి, ఒండొరులయెడ పూర్ణమగు నమ్మకము పుట్టవలయును. ఇప్పుడు తరుచుగ అట్లు కానరాదు. భర్త భార్యవిషయమునను, తండ్రి పుత్రులవిషయమునను అధికారమును సాగించుచు, భయమును పుట్టించుచున్నారుగాని, నిష్కల్మషమగు ప్రేమరూపమగు భక్తిని కలిగించుట కానము. కుమారునికి తండ్రికంటె నొప్పుడు వేరొకరుండరు గదా! పిల్లవాడు తన కష్టదుఃఖములను తండ్రిముద్ద మనసువిచ్చి చెప్పకొనుటకు మారుగ, భయపడి, తండ్రిని చేరక, దుస్సంగత్యమునకు పాలుపడుట సామాన్యముగ

నున్నది. బాలురును యువకులునునగు పుత్రుల మనోభావములను, వాంఛలను ప్రీతితో నూహించి, వారలకు దగు ప్రోత్సాహము చేసి యుక్తమగు బోధచేసి, దుస్సాంగత్యము నుండి ప్రీతితో మరలించి వారికివలయు సహాయముచేసి, సౌఖ్యము నొనగూర్చవలయును. అట్లుచేయక, చిన్నవారిని దూరముగ నుంచి, భయముతో పెంచుటవలన అనేకాస్థములు కలుగుచున్నవి. బాలురయెడ పెద్దవారు నిష్కల్మషమగు ప్రేమచూపుచోట్ల బాలురకును పెద్దవారియందు పూర్వముగ భక్తిరూపమగు ప్రేమ అభివృద్ధియయి, తమ మనోభావములను, వాంఛలను జంకులేక పెద్దవారికి తెలుపుకొందురు. అట్టివేళల నవి సదోషములుగ నుండినచో, పెద్దవారు దానిం జూపి తగినబోధచేసి మంచిమార్గమును చూప గలుగుదురు. ఇట్టి సంకోచములేని ప్రేమ అభివృద్ధి గావలెను. లేనిచో నిజముగ గృహస్థధర్మము పూర్వపు ఉన్నతస్థితికి రాజాలదు.

ఈ విషయము కర్మయోగాధ్యాయమున విస్తరించి వ్రాయఁబడును.

ఈ రీతిని జీవుఁడు పూర్వము వైశ్యధర్మమనుష్ఠించు కాలమునఁ బొందిన జ్ఞానమునంతయు నీజన్మమున గృహస్థాశ్రమమున మరలఁ బొందుచున్నవాఁడు. జీవుని దీర్ఘయాత్రయందు వైశ్యధర్మ మెట్టి జ్ఞానమును వృద్ధిచేయఁదగునో, ఎట్టి సద్గుణ

ముల నెక్కిలుపం జాలునో, ఆ జ్ఞానమును, ఆ గుణములను బలపఱచుటయందు గృహస్థ ధర్మము సమర్థముగ నున్నది.

ఈ ధర్మమునఁ బొందఁదగిన జ్ఞానమునంతయుం బొంది యైహిక సుఖములయందును, తౌకిక కర్మములయందును గొంత వైరాగ్యము గలుగ నా సుఖములనుండియు, ఆకార్యములనుండియు విరమించుకొనఁదగిన సమయము కావున నవుడు తౌకిక వ్యవహారములనుండి విరమించుకొని సంసార భారమును యుక్తవయస్కులగు సుతులయం దునిచి యహంకార మమకారములను విడనాడి జ్ఞానమునందుఁగాని వయస్సునందుఁగాని తనకంటెఁ జిన్నులగువారలకు బోధచేయుచు, వారలచే ధర్మంబుల ననుష్ఠింపఁజేయుచు, వారియందు యుక్తాయుక్త జ్ఞానము వృద్ధిచేయుచు, తాను భగవద్ధ్యానము మొదలగు సత్కార్యములయందుఁ గాలము గడపుచుఁ గ్రమక్రమమున సంసారమునుండి సంపూర్ణముగ విరమించుకొనుట కర్హుఁడగుచున్నవాఁడు. ఇదియ యార్య ధర్మమునందుఁ దృతీయాశ్రమమగు వనస్థధర్మము. ఇందు జీవుఁడు తౌకిక కార్యములనెల్ల విడిచి వివాహకాలమున స్వీకరించిన యగ్నిహోత్రాదులతోడ భార్యయుఁ దానును పట్టణ గ్రామ వాసములను వదలుకొని యడవులయందుఁ గాని, గిరిగుహలయందుఁ గాని నివసింపననువగు నాశ్రమమును గల్పించుకొని వసించుచు, వైదికకర్మములను మాత్రము నడుపుచు, వన్యము

లగు నాకలములను, కందమూలములను, ఫలములను ఆహారములుగఁ బరిగ్రహించి కాలము గడుపుచుండఁ దగు. ఇక్కాలమున నీ ధర్మమాచరణమునఁ గన్పడదు. కాలానుసారముగ జనులెక్కుడుగ విషయానక్తులై యంత్యికాలము వఱకు విషయేచ్ఛలయందే కాలము గడుపుట సాధారణముగ నున్నయది. పుత్రులకు సంసారభారమును వహించఁజాలు వయస్సు రాగా, లేక పౌత్రులు కలుగఁగ, మఱియు తనకు “వలీపలితములు” అనగా నరిసిన వెండ్రుకలు చర్మమున ముడతలు లోనగు అపరవయస్సు చిహ్నములు కనుపడగానే గృహస్థులు వనస్థధర్మము నవలంబింప నమయనుని మనుస్మృతి బోధించుచున్నది.

గృహస్థస్త్వ యదా పశ్యేత్ సరీపలిత మాత్మనః ।

అపత్యస్య తథా పత్యమ్ తదారణ్యం సమాశ్రయేత్ ॥

(మనుస్మృతి ౬ - ౨)

ఈ ధర్మమును జక్కఁగ ననుష్ఠించుటయందు ముఖ్యమగు నుద్దేశ మెద్దియనఁగా జాయాపతు లొక్కప్రదేశమున వసించుచుండియు, విషయసుఖముల నభిలషింపక గురుశిష్యన్యాయమునను, సోదర సోదరీ న్యాయమునను బ్రవర్తించుచు, స్త్రీ పురుషులు విషయసాన్నిధ్యమున నుండియు భోగేచ్ఛలేక యుండుట నభ్యసించుటయే. ఈ యభ్యాసము యథార్థ నన్న్యాసమునకు జీవుని పక్షపరచుటకు మిక్కిలి యావశ్యక :

మని చెప్పనేల? ఈ ధర్మమున నరణ్యగమనమే ముఖ్యాంశము కాదు. విషయసాన్నిధ్యమున విషయేచ్ఛ లేకుండుటయు, సంసారమున నుండియుఁ దాపత్రయ రహితుఁడుగ నుండుటయు, భగవద్ధ్యానము చేయుచుఁ బరతత్త్వమును బోధించు గ్రంథములఁ బఠించుచు, మనననిదిధ్యానములు చేయుచుఁ గాలము గడుపుటయే ముఖ్యాంశము. కావునఁ బరమార్థచింతగల వారెల్లరు నపరవయస్సు ప్రాప్తించగనే విషయేచ్ఛలను వదలుకొని భగవద్ధ్యానాదుల నభ్యసించుటకు విశేష ప్రయత్నము చేయఁదగు.

క్రమక్రమముగ ద్రవ్యార్జనమునం దాశే వదలదగు. గృహమునందు యాజమాన్యము (ఆధిపత్యమును) వదలి యుక్తవయస్కులగు పుత్రులయందుగాని యోగ్యులగు మరి యితరులయందుగాని సంసారభారమును నిలిపి గృహస్థువు వీనినుండి విరమించుకొని నివృత్తిమార్గమున ప్రవర్తించుటకు యత్నింపదగు. అట్టి స్థితియందు తాము సంసారతాపత్రయములనుండి విముక్తులై, పారమార్థిక విషయములయందు మనస్సు వినియోగించుచు, శ్రవణ మనన నిదిధ్యానములయందును, భగవద్ధ్యానమునను కాలము గడపుట ద్వారా తాము పూర్వులగుటకు యత్నించుచు, లౌకికవ్యవహారములయందు తమకు ఇంచుకయైన నాసక్తి లేకపోవుటబట్టి స్వార్థత్యాగులును, లోకసంగ్రహ పరాయణులును, కేవల ధర్మకాములు నగుటచే లౌకిక

మగు తమ పూర్వానుభవజన్యమయిన జ్ఞానమును తమకంటె బిన్నలగు గృహస్థులకు బోధచేయుచు, వారలకు మార్గమును చూపుచు, పెక్కువిధముల లోకక్షేమముకొఱకు పాటుపడవలయును. వానప్రస్థ ధర్మ మివ్విధమున, కాలానుసారముగ పై సూచించిన విధమున పునరుద్ధారణము చేసినచో భరతఖండ మెంతయు అభ్యుదయమును పొందును.

ఇది వర్ణధర్మములయందు క్షత్రియధర్మమును బోలినదై యున్నది. పిదప జీవుఁడు సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి సన్న్యసింప నర్హుఁడగుచున్నాఁడు.

అంతట వైరాగ్యము దృఢము కాఁగా సంసార సంస్పర్శ మించుకదైనను లేక సదా భగవద్ధ్యానపరుఁడై యుండుట కవకాశముగల వాఁడగును. ఐహికములగు విషయముల నొక్కటి నైనను గోరఁడు. ఐహికసుఖములందువలె స్వర్గసౌఖ్యముల యందు సహితము దృఢవైరాగ్యము గలిగి స్వర్గసుఖమున కంటె నుత్తమమగు ముక్తిపదమును గూర్చి బహుప్రయత్నమును జేయుచుండును. అప్పుడు భిన్న భావము సంపూర్ణముగ వదలుచు, సర్వభూతములయందు నాత్మస్వరూపమును జూచుచు, సర్వభూతములయందున్న యాత్మయు, తనయందుండు నాత్మయు నొక్కటియేయని తెలిసికొని సదా ఆత్మ తత్త్వమును బోధించు గ్రంథముల నాలోచించుచు, శ్రవణమనన నిదిధ్యానముల సభ్యసించుచు, ప్రపంచమునందుఁ

గన్నడు 'నానాత్వమునం దేకత్వమును జూచుచు, గడపట "సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" "నేహ నానాస్తి కించన" అను మొదలగు మహావాక్యసారమును స్వానుభవమునఁ దెలిసికొనుచు, నాత్మావలోకన పరాయణుడైయుండు. అట్టివారి యందు "అహ" మ్మను ప్రత్యయము లేక మైన నుండదు. సర్వమునం దేకత్వమును జూచుచుండుట చేతను, భిన్నభావ మించుకయైనను లేమిచేతను, అట్టివారు కర్మమార్గమున కతీతులైన వారనఁ దగియుందురు. అట్టివారికి శోక మోహములు సంపూర్ణముగ నశించినవియే.

యస్మిన్ సర్వాణి భూతా న్యైతై వాభూ ద్విజానతః ।

తత్ర కో మోహః క శ్శోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః ॥

(ఈశావాశ్యము)

తా. ఏ పదవియం దేకత్వమునే చూచు జ్ఞానికి నకల భూతములు ఆత్మగనే యగునో అట్టి స్థితియందు మోహ శోకము లెట్లు కలుగును ?

ఈ స్థితిని బొందిన జీవుఁడు సర్వత్ర ఏకత్వమును జూచువాఁ డగుటంబట్టి జాతిభేదముల నతిక్రమించినవాఁ డనఁదగు. ఎవ్విధమగు ఫలాపేక్ష లేమింజేసి యీ పురుషునకుఁ గర్మము లెవ్వియును విధింపఁబడి యుండలేదు. లోకసంగ్రహము నుద్దేశించి పరోపకారసాధకములగు కర్మములఁ జేయుచుండినను ఆ కర్మములచే బద్ధుఁడు కాఁడు. నశ్వరమగు పదార్థమం

దభిమానము నుంచుకొనఁడు. శరీరము ధర్మసాధనములతో మొదటిదగుటచే శరీరసోపానము మాత్రము భిక్షాన్నభోజనముచే జేసికొనును. అందునుగూడ యదృచ్ఛాలాభ సంతృప్తి యుండఁదగు. ఈ ధర్మమును జక్కఁగ ననుష్ఠించు వారే పరమార్థ సన్న్యాసులు. ఇదియ ఆర్యధర్మమునఁ దురీయాశ్రమమను యత్యాశ్రమము. ఇందు ఇంద్రియములను, మనస్సును జక్కఁగ నియమనము చేసికొనుటకు సర్వప్రయత్నములు చేయుటయే ముఖ్యలక్షణము.

ఈ యాశ్రమమునందును యోగాభ్యాసాదులచే బొందఁబడిన యాత్మజ్ఞానమునందలి తారతమ్యములను బట్టి యతులయందును తారతమ్యములు గ్రంథములయందు సూచింపఁబడియున్నవి. వీరు కుటీచక బహుదక హంస పరమహంసలను భేదముల నొప్పుచుండు వారు. వీరి పరిపక్వస్థితి ననుసరించి ధర్మములు సహితము భిన్నభిన్నములుగ నుపనిషత్తులయందు విధింపఁబడి యున్నవి. ఐనను అందఱును నివృత్తిమార్గమునే యనుసరించువారు. ఎల్లప్పుడు భగవద్ధ్యానపరులై తపస్సంపన్నులై తపోభ్యాసముల ఫలములను సహితము లోకమునకు మేలుచేయుటయందు వినియోగము చేయుచుందురు. యోగ్యులగు శిష్యులను వెదకుచు నట్టివారు దొరకిన వారల కాత్మజ్ఞానమును బోధించుచు భగవంతునివలె లోకమునందుండు సర్వభూతముల శ్రేయోవృద్ధిని గూర్చి లోకమునందు లోక

సంగ్రహార్థము భగవంతుని ప్రతినిధులుగ వర్తించుచుందురు. వీరలే భగవంతుని జన్మకర్మముల స్వరూపమును యథార్థముగ నెఱింగి జీవించియుండు కాలముననే ముక్తిసుఖము ననుభవించు జీవన్ముక్తులని పిలువఁబడువారు. ఇట్టివారి నుద్దేశించియే గీతాశాస్త్రమునందు

జన్మకర్మ చ మే దివ్య మేవం యో వేత్తి తత్త్వతః ।

త్యక్త్వా దేహం పునర్జన్మ నైతి మా మేతి పాండవ ॥ (గీత. ౪-౬)

అని శ్రీ కృష్ణుఁడు చెప్పియున్నాడు. ఇట్టి మహనీయులే జన్మగాహిత్యమున కర్హులగుచున్నవారు. యథార్థముగ వారు సర్వభూతసేవా తత్పరులు. దానియందే పూనికతో వర్తించుదురు. కేవలమజ్ఞానదశయందు శూద్రుడు తన పురోవృద్ధికై ఇతరులకు పరిచర్యచేయుననియును, అట్లే బ్రహ్మచారి తన యభివృద్ధి నుద్దేశించి గురుశుశ్రూష చేయుననియును ముందు చెప్పఁబడియె. పరమార్థసంన్యాసి స్వార్థమును పూర్ణముగ త్యాగము చేసినవాడుగానను సర్వభూతాత్మ భూతుడైయుండుటఁ బట్టియు, తనకై కోరునది యొక్కటియు లేమిఁజేసియు, సర్వభూతహితేరతుడై వర్తించువాఁడు, కాన యథార్థముగ లోక సేవకుడు. శూద్రధర్మమగు సేవ ఉత్తమ సంన్యాసియందు పరిపూర్ణముగ శోభించును. శ్రీమద్భాగవతమున తృతీయ స్కంధమున శ్రీ కపిలుడు దేవహూతికీ యర్థమును నొక్కివక్కాణించియున్నాఁడు.

అహం సర్వేషు భూతేషు భూతాత్మా వస్థితస్సదా ।
 త మవిజ్ఞాయ మాం మర్త్యః కురు తేర్పా విడంబనమ్ ॥
 యో మాం సర్వేషు భూతేషు సంత మాత్మాన మిశ్వరం ।
 హిత్యాఽర్చాం భజతే మాధ్యాత్ భస్మ స్వేవ జహోతి సః ॥

(భాగవతము)

అనిశము సర్వభూత హృదయాంబుజవర్తి యనం దనర్చు
 నీకునను నవజ్ఞ చేసి మనుజుండొగి మత్ప్రతిమార్చనావిడం
 బనమున మూఢుడై యుచితభక్తిని నన్ను భజింపజేసి న
 మ్మనుజుడు భస్మకుండమున మానక ప్రేల్చినయట్టివాడగుకా ॥

(ఆ. భాగవతము)

శివాయ లోకస్య భవాయ భూతయే
 య ఉత్తమ స్లోక పరాయణా నరాః ।
 జీవంతి నాత్మార్థ మసౌ పరాశ్రయం
 ముమోచ నిర్విద్య కుతః కశేబరమ్ ॥

(శ్రీ భాగవతము ౧౪-౧౨)

ఉత్తమ కీర్తులైన మనుజోత్తము లాత్మహితంబులెన్నడుకా
 చిత్తములందు గోరరు హసించియు లోకులకెల్ల నర్థ సం
 పత్తియు భూతియుకా సుఖము భద్రము గోరుదునర్థరక్షణ
 త్యుత్తమ మైన మేను విభుడూరక యేల విరక్తిబోసినో ॥

ప్రవృత్తినివృత్తిమార్గములు

జీవుఁ డభ్యసించు ధర్మములలోఁ గొన్ని ప్రవృత్తిధర్మము
 లనియుఁ గొన్ని నివృత్తిధర్మములనియు ధర్మములు రెండువిధ

ములు. మొదట జీవుఁడు వాంఛాపేరితుఁడై సర్వత్ర స్వప్రయోజనమును గోరుచు, నితరుల లాభముకంటె తనలాభమెక్కుడుగ భావించుచు, స్వప్రయోజనమునకై పాటుపడును గదా ! ఇది యంతయుఁ బ్రవృత్తిమార్గ మనఁదగు. మనుష్యజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలనేక జన్మములందు వివిధ సుఖదుఃఖానుభవములు గలిగి వానినుండి పొందఁదగు జ్ఞానమభివృద్ధియై నిజమగు వైరాగ్యము దృఢమగు సంతవఱకును బ్రవృత్తిమార్గమున నె జీవుఁడు తిరుగుచుండును. ఐహికములగు సుఖముల నెక్కుడుగ వాంఛించి వానికొఱకు బహుప్రయత్నములు చేయును. ఆ సుఖములు లభించినపుడు సంతోషించుచు వానియందే రమించును. వానియం దత్యంతానురాగము గలిగి వాని వియోగము నించుకయైన నోర్వక దృఢములగు ననుబంధములచే వానికి బద్ధుఁడై యుండు. ఐనను కాలక్రమమున నందెద్దియేని నశింప విశేషముగ శోకముతోఁ దపించి దీనభావమును జెందు. ఈ యనుభవము మాటిమాటికిఁ గలుగను దనకు నుత్తమ సుఖసాధనములని భ్రమించి ప్రేమించుచుండిన విషయము లన్నియు సంతములు గలవియగుటచే తుణభంగురములనియును, నశ్వరము లనియును జ్ఞానము కలిగి వైరాగ్యమించుక యంకురించును. కాలయాపనమున దుఃఖము క్షీణింప నా విషయములయందు మరల మమకారము క్రమక్రమమున వృద్ధియై బీజమాత్రముగ నున్న వైరాగ్యము మఱుఁగువడి

పోవును. ఇట్టి వైరాగ్యమే బౌత్సుక్యమాత్ర వైరాగ్యమని పిలువఁబడును. ఇట్టివియె పురాణవైరాగ్యము, శ్మశానవైరాగ్యము నని లోకమునఁ బ్రసిద్ధముగ నుండునవి. అనేకజన్మములం దిట్టి యనుభవములు మరల మరల గలుగను గలుగను వైరాగ్యము మరల మరల సంకురించి ప్రతిపర్యాయము క్రమ క్రమమున దృఢతరమగుచు, నైహికములగు సుఖములన్నియు దుఃఖమూలములను జ్ఞానము దృఢతమమగును. అప్పుడు గలుగు వైరాగ్యము స్థిరమై తీవ్రమై మోక్షమార్గమునఁ బాటుపడుట కుత్సాహమును గలిగించునదియగు.

యే హి సఃస్పర్శజా భోగా దుఃఖయోనయ ఏవ తే ।

అద్యంతవంతః కాంతేయ స తేషు రమతే బుధః ॥ (గీత. ౫-౨౨)

ఈ వైరాగ్యము గలుగునంతకుమున్ను తఱచుగ స్వప్రయోజనముకొఱకుఁ బాటుపడుటయు బాహ్యములగు విషయములను గ్రహించుటయు ననుభవించుటయు జీవుని ముఖ్యలక్షణములు. అట్లనుభవించుట చేతనే అప్పటికి జీవుఁడు వృద్ధికాఁడగు. అజ్ఞానదశయందు గడుచు జన్మములందును బిదప ప్రతిజన్మమున బాల్యయాకావనములందును బై సూచించిన రీతిని బాహ్యవిషయముల గ్రహించి యనుభవించుట జీవుని యభివృద్ధికి హేతువగుచున్నది. వీని ముఖ్యప్రయోజనమేమనగా భూలోకమునందలి సుఖదుఃఖములు జ్ఞానవృద్ధికి హేతువులనియు నందలి ప్రకృష్టసుఖములకంటె మిగుల సార

వంతములు శాశ్వతములు నగు సుఖము లున్నవనియును దెలిసి యథార్థవైరాగ్యము దృఢపడుటయే.

ఈ జ్ఞానము గలుగునంతవఱకు ప్రవృత్తిమార్గము జీవున కభివృద్ధి కారణము. విషయసుఖములను సంపూర్ణముగ ననుభవించి వానియందలి దోషములను జక్కగ నెఱింగి తీవ్రవైరాగ్యము వృద్ధియగునంతవఱకుఁ బ్రవృత్తిధర్మమును వదలక యుండవలయును. అంతకుఁ బూర్వమే ప్రవృత్తిధర్మమును విడుచుటచేఁ బరిపక్వముగాని కాయను పండవేయ ఫలింపక చెడిపోవురీతిని జీవున కభోగతి ప్రాప్తమగునుగాని యుత్తమగతి కది సాధనము గానేరదు. ఇక్కాలమున హిందూదేశమునఁ బలువురు యుక్తవయస్కులు గాకయు, పరిపక్వజ్ఞానులు గాకయు, నిజమగు వైరాగ్యములేకయు నన్న్యసింపుటచే నుత్తమమగు తురీయాశ్రమమునకు నపవాదము కలిగియున్నది. తీవ్రవైరాగ్యము కలుగకమున్నే నన్న్యసింపుటచే యథార్థముగ యతిధర్మముల ననుష్ఠించుట యసాధ్యము కావున “కామిగాక మోక్షిగామి గాడు” అను లోకోక్తి ప్రసిద్ధముగ నున్నయది. నన్న్యసించిన పిదప శరీరపోషణముకొఱకు నితరుల నాశ్రయించియుండుట విధియైయుండఁ దన్నుపచరింపఁ దగు గృహస్థులు లోనగువారికిఁ బెక్కుమడుంగు లెక్కువ మేలుచేయు సామర్థ్యము గలిగియుండినఁగాని యాయాశ్రమ స్వీకారము సార్థకము కానేరదు. ఏలయనఁగా నదా భగవ

ధ్యానపరుడై సర్వభూతహితరతుడై సర్వభూతహితము
 కొఱకే భగవంతుని బ్రార్థించుచు నెల్లరకు జ్ఞానదాతయై
 మార్గదర్శియై నితరులకు మేలుచేయు సామర్థ్యము కలిగి యా
 సామర్థ్యమును జక్కఁగ వినియోగింపనిచో నితరులనుండి తాఁ
 గొను భిక్షొన్న కాపీనాదులు నూతనములగు ఋణానుబంధ
 హేతువులగుటచేఁ గర్మబంధములగుచున్నవి. కావున నిజ
 మైన వైరాగ్యము గలిగినపిదప ప్రవృత్తిమార్గమును వదలి
 నివృత్తిమార్గమున వర్తింపఁదగు.

నివృత్తిమార్గమున స్వప్రయోజనము నపేక్షింపక పరోప
 కారమును గోరుచు నితరులనుండి తాను గ్రహించు ప్రయో
 జనములకంటె నితరులకు నెక్కుడగు మేలుచేయుట ముఖ్య
 లక్షణము. మొదట నితరులవలనఁ దానుబొందు లాభముల
 మేలును, ప్రయోజనములను దెలిసికొని వానికి సమానముగ
 నైనఁ బ్రత్యుపకృతి చేయుట యావశ్యకమని నివృత్తిమార్గ
 మునఁ బ్రవర్తించువాఁడు కొంచెమైనను లోపములేక న్యాయ
 మును బరిపాలించుచుండును. జ్ఞానము వృద్ధి కానుకాను అజ్ఞాన
 దశయందును, బాల్యయావనములయందును నెక్కుడుగ నిత
 రులనుండి తాఁ బొందినమేలును ఈక్షించి తద్వారాగలిగిన
 ఋణానుబంధములను దీర్చుకొనవలయునని యెక్కుడుగఁ
 బరోపకారబుద్ధికలవాఁ డగు. అపు డితిరులవలనఁ దనకుఁ
 గలిగిన మేలుకంటె నెక్కువగ నితరులకు మేలుచేయుచు

గాలక్రమమున స్వప్రయోజనము నించుకేని గోరక పరుల కుపకృతి చేయుటయే ముఖ్యధర్మముగ నభ్యసించును. ఈ రీతి నాదియందు, దా, జేసికొనిన ఋణములన్నియు, గొంచెముగూడ లోపములేక వృద్ధితోఁగూడ, దీర్చి తుదకు ఋణ విముక్తుఁడగుటకు, బ్రయత్నించును.

ఈ విధమున మనుష్యజన్మము గలిగినదిమొదలు ముక్తుఁడగునంతవఱకు జీవుని కాలమంతయు, బూర్వభాగము ప్రవృత్తి మార్గమనియు, రెండవభాగము నివృత్తిమార్గమనియు నెఱుంగఁదగు. పూర్వభాగమున నీశ్వరుని మాయాశక్తి జీవుని నవిద్యారూపమునఁగప్పి ప్రకృతిబద్ధునిగఁ జేయుచుండును. రెండవభాగమున నా మాయాశక్తియే విద్యాస్వరూపిణియై జీవుని సంసారమునుండి మరలించి యాత్మాభిముఖునిగఁ జేయు. ఈరీతి జీవునియాత్రయంతటను ఒక్కొక్క జన్మమునను ఒక్కొక్క యాశ్రమమునను బ్రవృత్తినివృత్తిమార్గములు రెండును జూపింపనగు.

ఎల్లవారును ఈ ధర్మస్వరూపమును జక్కఁగఁ దెలిసికొని తమతమ ధర్మములను జక్కఁగ ననుష్ఠించుచు, యథాశక్తిగ నితరులకుఁ బోషించుచు, దాము కృతార్థులగుటయెగాక యితరులను గృతార్థులను జేయుచు, సనాతనములగు నీ ధర్మములఁ బరిపాలించుట ద్వారా ఆదియందు నీ ధర్మములం బ్రతిపాదించిన మహర్షుల ఋణమును దీర్చుకొనినవారగుదురు గాక.

పండ్లెండవ యధ్యాయము

మోక్షమార్గత్రయము

జీవుఁ డీశ్వరాంశమనియు, ఈశ్వరశక్తులన్నియు జీవుని యందు బీజరూపముగ నున్నవనియు, ఆ బీజరూపముగ నుండు శక్తులన్నియు సంపూర్ణముగ నభివ్యక్తమగుటకొఱకు జీవుఁడు పాంచభౌతికమగు ప్రపంచమునఁ బ్రవేశించి సంసారచక్రమునఁ బరిభ్రమించు చున్నాఁడనియును దాని ప్రయోజనము మోక్షముఁ బొందుటయే, అనగా పరిపూర్ణుఁడగుటయే యనియు, బూర్వాధ్యాయముల సూచింపఁబడియె. ఆదియం దీశ్వరాంశమగు జీవాత్మ క్రమక్రమమున స్థూలము, స్థూలతరము, స్థూలతమమునగు ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించి యనేకలోకములయందు నాయాలోకసంబంధమగు ప్రకృతిలో నొక కొంత భాగమును జేర్చుకొని దాని నుపాధులుగ నొనర్చుకొనుచు నన్నిటికంటె స్థూలమగు భూలోకమునఁ బ్రవేశించి కొంత కాల మచేతనము లగు మృత్పాషాణాదులయందును, మఱి కొంతకాల మోషధి వనస్పతులయందును, పిదప జంగమములగు తిర్యగ్గతువులయందును నివసించి యనేకవిధాను భవములఁ బొంది కట్టకడపట మనుష్యశరీరమును ధరించు

చున్నాడు. జీవాత్మ సచ్చిదానంద స్వరూపుడయ్యు మృ
త్పాషాణాదులయందు సత్తామాత్రముగ నావిర్భవించి
యున్నవాడు. స్థూలమగు ప్రకృతియందుఁ బ్రకాశరహిత
ముగ నుండుటవలన వీనియందాత్మ యున్నదా యనుసందియ
మొందఁదగినంత యంతర్భూతుడై యున్నవాడు. ఈ స్థితి
యందు యథార్థముగ జీవత్వ మున్నదా అని చెప్పట కవకా
శము చాలకయుండు. ఐనను గాలక్రమమున మృత్పాషాణా
దుల సత్క్రమించి యోషధివనస్పతులయందుఁ బరిణమించు
కాలమున వానియందు ద్రవసంచారముచే నవి ప్రాణభృత్తు
లనఁదగియున్నవి. తిర్యగ్గతువులయం దుశ్వాసనిశ్వాసరూప
మగు ప్రాణము కన్పడును. చిత్తమంతగాఁ గానరాదు. జంతు
వులయందును బ్రవృత్తిరూపక సంచారముచేతను, గ్రోధహర్షా
దులచేతను జిత్తము కొంచెము కనఁబడుచుండును. ఐనను
మనుష్యశరీరధారియైనప్పుడే మనశ్శక్తి స్పష్టముగాఁ గనఁ
బడుచున్న యది. అపు డింద్రియములచేత శాహ్యప్రపంచ
మును దెలిసికొనుటకును, తెలిసికొన్న విషయములను వాక్కు
తో వివరించుటకును గడచిన విషయముల స్మరించుటకును
రాజోవు విషయముల నూహించుటకును సమర్థుడగు. ఈ
మనశ్శక్తి యుదయించిన పిదపనే జీవాత్మ మనుష్యలోకమున
నున్నవాడనియు, చేయుకర్మములయందు స్వాతంత్ర్యము
గలిగియుండుటచే ఫలానుభవమునకు బద్ధుడై వివిధసుఖదుః

భానుభవములచే జ్ఞానము సభివృద్ధి చేసికొని బీజరూపముగ నున్న యాత్మశక్తులను గ్రమక్రమముగ సభివృత్తములుగఁ జేసికొనుచున్నవాఁడనియు గ్రహించుటొప్పు. సంసారచక్రమునందుఁ దిరుగునంతకాలము జీవాత్మకుఁ గలుగు బహువిధ సుఖదుఃఖములును, మఱియు జీవుని యోగ్యతానుసారము విధింపఁబడియుండు విధిని షేధరూపములగు ధర్మములును, బీజరూపముగనుండు నాత్మశక్తుల సభివృత్తములుగఁ జేయుటకొఱకు ద్వేషింపఁబడినవి.

మానవజన్మము ప్రాప్తించినది మొదలు ముక్తిసాన్నిధ్యమును బొందువఱకు జీవుఁ డనుష్ఠించు మార్గములలో ముఖ్యముగ మూఁడుమార్గములు గానంబడుచున్నవి. ఈ మార్గములన్నియు గడపట జీవాత్మకుఁ బరమాత్మ సంయోగమును గావించుటకు సమర్థములయినవి. ఈ సంయోగమునకే యోగమని పేరు. ఈ యోగము నొనఁగూర్చుటకు సాధన మగుటంజేసి యీ మార్గత్రయము యోగసాధనముగ నెన్నఁదగియున్నయది. ఆ మార్గములు కర్మమార్గము, భక్తిమార్గము, జ్ఞానమార్గ మనునవి. ఒక్కొక్కమార్గము తుది నొక్కొక్క యోగము సిద్ధించుచున్నయది. కర్మమార్గము తుదిఁ బొందఁదగినది కర్మయోగము, భక్తిమార్గము కడపట నొందఁదగినది భక్తియోగము, జ్ఞానమార్గము కడపట జెందఁదగినది జ్ఞానయోగము.

ఇట్లు మార్గములు మూడైయున్నను గమ్యస్థాన మొక్కటియే. ఏ మార్గమున నడిచినను తుద కీశ్వరసాన్నిధ్యమును జెందుటయే దానికి ఫలము. ఈ మార్గములు మూడును సమములే. వానిలో హెచ్చుతక్కువలు లేవు. ఆయాజీవుల స్వభావమును బట్టి ఆయామార్గము వారవలంబించి శ్రేయఃప్రాప్తిని జెందుదురు. ఈ మర్మము తెలియనివారు తమతమ మార్గమే శ్రేష్ఠమనియు తక్కినవి దానికంటె తక్కువయనియు భ్రమించి వృథావివాదములతో కాలహరణము చేయుదురు. కర్మమార్గమునఁ బ్రవర్తించు కర్మి కట్టకడపటఁ గర్మయోగముచే పరిపూర్ణుఁడుకాఁగా భక్తిజ్ఞానములు వానియందు దభివ్యక్తములయి ప్రకాశించును. భక్తిమార్గమునఁ బ్రవర్తించు భక్తునకు భక్తి హెచ్చును హెచ్చును బాహ్యములగు నైహిక సుఖములయందుఁ బ్రీతితగ్గును. అట్టి భక్తుఁడు సర్వకర్మములను భగవంతునియందు దర్పించి సదా భగవత్సాన్నిధ్యమును గోరుచు సాయుజ్యము నొందును. అపుడు జ్ఞానము తనంతటఁ దాను వానియందుఁ బ్రకాశించి భక్తిజ్ఞానములు రెండును బరిపూర్ణములు కాఁగాఁ సర్వభూతహితము గోరి జనకాదులవలెఁ గర్మములందుఁ బ్రవర్తించును. మఱియు జ్ఞానమార్గమున బోవు జ్ఞాని విచారముచేత నిత్యానిత్యవివేకజ్ఞానము గలిగి క్రమక్రమమున నశ్వరములగు విషయముల నన్నింటియందు వైరాగ్యము నభివృద్ధి చేసికొనుచు, నావిషయముల నన్నింటి

ననాత్మగా నెఱింగి శరీరమును నింద్రియములను, మనోబుద్ధ్య హంకారములను వరుసగ ననాత్మగ నెఱుంగుచుఁ గట్టకడవట నొక్కటియగు నాత్మస్వరూపమును దెలిసికొనియు నాత్మేతర పదార్థ మొక్కటియు లేదని నిశ్చయించిన నాస్థితియందుత్త మోత్తమమగు పరమభక్తియు నభివ్యక్తముకాక తీరదు. అట్టి జీవుఁడు లోకానుగ్రహ తత్పరుఁడై కర్మములందు సహితము ప్రవర్తించును. ఇట్లొక్కొక్కమార్గమును వేటువేటుగఁ గన్న డినను సమగ్రస్థితియందు మార్గములన్నియు నొకటియగు చున్నవి. కావున సంపూర్ణయోగి కర్మికంటెను, జ్ఞానికన్నను, భక్తునికన్నను శ్రేష్ఠుఁడు.

తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః ।

కర్మభ్యశ్చాధికో యోగీ తస్మాద్యోగీ భవద్దన ॥

పదుమూడవ యధ్యాయము

కర్మమార్గము

జీవునియందు బీజరూపముగనుండు నాత్మశక్తుల సభివ్యక్తములుగఁ జేయుటయే యీమార్గమువలని ప్రయోజనము. ప్రపంచమునందలి మతము లన్నింటియందును విధింపఁబడియుండు బాహ్యములగు కర్మములన్నియు సామాన్యముగ లోకమునఁ జేయఁబడు లౌకికకార్యములన్నియు నాప్రయోజనమును లభింపఁజేయుటకు సాధనములుగ నుద్దేశింపఁబడినవియ. మొట్టమొదట జీవుఁడు తమోగుణమునకు లోఁబడియుండ నా తమోగుణమును బోఁగొట్టి రజోగుణప్రధానునిగఁ జేసి తుదకు సత్త్వగుణమునఁ బ్రతిష్ఠితునిగఁ జేయుటకు వివిధకర్మములను శాస్త్రములయందుఁ దత్త్వవేత్తలగు మహాత్ములు విధించియున్నవారని పూర్వాధ్యాయమున విస్తరింపఁబడియున్నది కదా ! అందు నెక్కుడగు సజ్జానమున మునిఁగి తమోగుణ ప్రధానులుగ నుండు జీవులు తమకంటె నుత్తములగు వారలకు లోఁబడి వర్తించుటయు, వారిని సేవించుటయుఁ దప్ప నితరములగు కర్మములు ఎవ్వియు విధింపఁబడి యుండలేదు. అంతకంటె శ్రేష్ఠులగు జీవులకు వివిధకర్మములు విధిం

పఁబడియే యున్నవి. జీవుని పరిపాకావస్థ ననుసరించి యంత కంటే నుత్కృష్టస్థితికిఁ దేదగు ధర్మముల ముందుఁ జర్పించి తిమి. ఇవుడు మతములయందు విధింపఁబడియుండు కర్మములఁగూర్చి విచారితము.

విహితములగు కర్మములన్నియును, వర్ణాశ్రమధర్మములన్నియును, శరీరధారణమునకు సాధనములగు వృత్తులన్నియును బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడిన రీతిని బీజరూపములగు నాత్మశక్తుల నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటకు జీవుని స్థూలసూక్ష్మశరీరముల మాలిన్యమును బోఁగొట్టి బరిశుద్ధముగఁజేయ సమర్థములైనవి. నిత్యనైమిత్తికములగు యజ్ఞములు దానములు మొదలగునవి జీవుని పలువిధములగు ఋణములనుండి విముక్తునిగఁజేయ సమర్థములయి యున్నవి. వర్ణాశ్రమధర్మముల విషయము పూర్వాధ్యాయమున విస్తరింపఁబడియున్నది. ఇఁకఁ బై సంస్కారములను గుఱించియు, యజ్ఞములను గుఱించియు మాత్రము విచారితము.

జీవుని యుపాధులయందుండు మాలిన్యమును, బోఁగొట్టి వానిం బరిశుద్ధములుగఁ జేయుటకొఱ కన్నిమతములవారలు ననేక సంస్కారములు విధించి యున్నవారు కదా! ఒక్కొక్క మతమునందు నొక్కొక్క పేరుచేఁ బరఁగుచున్నను మత సంబంధములగు క్రియలన్నియు నాయుద్దేశము నొనఁగూర్చునవియే. ఈ సంస్కారములు జీవుని ప్రతిజన్మమునందును ఆది

నుండి యంతమువఱకును గాలానుసారముగఁ జేయఁబడునట్లు విధింపఁబడియున్నది. వీని యన్నింటియందును గ్రహింపఁ దగిన ముఖ్యాంశములు కొన్ని గలవు.

౧. జీవాత్మ యుపాధులు గలిగి యాయుపాధుల మూలమున భూరాదిలోకములతోడను, ఆ లోకవాసులతోడను సంబంధము గలిగియున్నవాఁడు. ఒక్కొక్క యుపాధిమూలమున నొక్కొక్కలోకముతో సంబంధము గలిగి యాలోకమును స్పృశించుచుండు. ఒక్కొక్క యుపాధియు నొక్కొక్కలోక ప్రకృతితోఁ జేయఁబడి యాలోకానుభవమునకు సాధనమగుచుండును.

౨. లోకమునందలి సమస్త ప్రకృతిసముదాయము ఎల్లపుడు చలనము గలిగియేయుండును. ఇది ప్రకృతి శాస్త్రజ్ఞులు పరిశీలించి చెప్పియున్నారు. ఈ రీతినే జీవుని శరీరములయందున్న ప్రకృతిసముదాయమును స్వాభావికముగఁ జలనము గలిగియే యుండును.

కావున నాశరీరముల ధరించిన చైతన్యమునందు వృత్తులు మారినట్లెల్ల నా యుపాధులయందును తదనుగుణముగ జలనము గలుగుచుండును. అట్లే బాహ్యస్పర్శలవలన నుపాధులయందు చలనము పుట్టినట్లెల్ల చైతన్యమునందును అనురూపములగు వృత్తు లుత్పత్తియగును. అనగా నొక్కొక్కలోకమునఁ గల యితర శరీరములు మొదలగు ప్రకృతిసముదాయ

ముల సంస్కర్మవలన నాయాలోకములయందు నాజీవునికిఁగల శరీరములయందు జలనము గలుగును. ఈ చలనములచే నా జీవుని యుపాధులయందుండిన ప్రకృతిసముదాయము కొంత వదలిపోయి యితర ప్రకృతి సముదాయము వానియందు చేరుట ద్వారా శరీరము లెల్లప్పుడును మాటుచునే యుండును. ఆయా యుపాధుల కాయా లోకములనుండివచ్చు బాహ్య స్పర్శములచేఁ గలుగు చలనమువలనే జీవునకు ఆయాలోక జ్ఞానము గలుగును. అట్లు జ్ఞాన మభివృద్ధి కానుకాను జీవుని జ్ఞానానుభవమువలన లోపలనుండి ప్రేరణము కలిగి వృత్తులు మారగా నాయాశరీరములయందును జలనము గలిగి చైతన్య వృత్తి బహిర్ముఖమగును. ఇట్లు జీవుఁ డెల్లప్పుడు చేయు కర్మములచేతను జీవుని యుపాధులయం దనవరతము చలనము గలిగి యది మాటుచునే యుండును. జ్ఞానము వృద్ధికానుకాను ఈ మార్పులు విశేషమగుచుండును.

3. ఒక్కొక్క లోకసంబంధమగు శరీరమును జీవాత్మ క్రమక్రమముగఁ బరిశుద్ధముగను, జ్ఞానసాధనముగను జేసి కొనుచుండు. జీవాత్మ సదా తన యుపాధులను లోఁబఱచు కొని తన యిష్టానుసారము చలించునట్లు చేయ యత్నించుచుండినను ఉపాధులు పూర్వకర్మవాసనాబలముచే లోఁబడక వేటువిధముగఁ జలించుచుండు. కావున జీవుఁడు పురుషార్థ సాధనమునకుఁ జేయు ప్రయత్నములు సఫలములు కాకపోవు

టయుఁ గలదు. ఐన నెద్దియేని యుపాయమున నుపాధులను మంచిమార్గమునఁ జలింపఁజేయఁ గలిగెనేని జీవుఁ డొనరించు ప్రయత్నములు సఫలములగును.

ఉపాధులయందలి దుష్టచలనమును నిలిపి సద్వృత్తుల కనుకూలమగు వర్తనమును గలిగించుటయందు మంత్రములు మొదలగునవి మిక్కిలి సహకారములు. మంత్రముల నుచ్చరించుటచే జీవుని స్థూలసూక్ష్మ శరీరములు సౌమ్యముగఁ జలించి తమయందలి మాలిన్యమును గ్రమక్రమమునఁ బోఁగొట్టుకొనును. జీవుఁడు మంచిమార్గమునఁ బ్రవర్తించుటకుఁ బూనినపు డుపాధులు అనఁగా స్థూలసూక్ష్మ శరీరములు అట్టి సత్ప్రవర్తనమునకుఁ బ్రతిబంధములుగ నుండినచోఁ దత్త్వవేత్తయగు గురువువలనఁ బొందఁబడిన మంత్రము నుచ్చరించుటచే నా యుపాధులయందలి స్వాభావిక చలనము నిలిచి యవి జీవునకు లోఁబడి యనుగుణముగఁ జలించు. కావున సంస్కారము లన్నింటియందును మంత్రములు వినియోగింపఁ బడుచున్నవి. మఱియును గొన్ని ముద్రలును, కొన్ని ద్రవ్యములును ఉపయోగింపఁబడుచున్నవి. ఆ మంత్రముల యుచ్చారణము చేతను, ఆ ముద్రల ప్రయోగముచేతను, నా పరిశుద్ధ పదార్థముల నుపయోగించుట చేతను, జీవుని స్థూలసూక్ష్మ శరీరములయందలి మాలిన్యము తుదముట్ట నశించి యా దేహములు పరిశుద్ధములగుచున్నవి.

మంత్రము లన నేమి? వాని నుచ్చరించుటచే శరీరము నందలి మాలిన్యము నశించుటెట్లు? లోకమున నొక్కొక్క శబ్దము నుచ్చరించుటచే గలుగు ధ్వని సామాన్యముగ నదృశ్యప్రపంచమునను, పలుమాఱు స్థూలమగు దృశ్యప్రపంచమునను, ఒక్కొక్కరూపముగఁ బరిణమించును. నానావిధశబ్దములు నానారూపముల నుత్పత్తి చేయుచుండ నందుఁ గొన్ని మంచిగుణములు గలవియు, మఱికొన్ని చెడుగుణములు గలవియునైయుండు. ఇదిగాక యారూపము లొక్కొక్కటియు నొక వర్ణము కలదగు.

సూక్ష్మలోకము లన్నింటియందును ఆయాలోకవాసులగు దేవకోటులున్నవారు కదా! ఒక్కొక్క లోకమునందలి దేవతలును నానావిధవర్ణములు గలవారుగ నున్నవారు. కొందఱు దేవతలు రిక్తవర్ణముగలవారని, కొంతమంది వీతవర్ణముగలవారని, మఱికొందఱు నీలవర్ణముగలవారని యిట్లనేకవిధముల వర్ణములుగలవారని గ్రంథములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది.

ఉచ్చరింపఁబడు శబ్దమున కనురూపమగు శుక్లశృంగాది వర్ణములతో నొప్పరూపము సూక్ష్మప్రపంచమునఁ గలుగునని ముందే యనువదింపఁబడియె. ఆ రూపము తదనురూపమగు వర్ణముగల యొక దేవత నాకర్షించును. ఆ దేవత యారూపమునందుఁ బ్రవేశించి యాశబ్దము నుచ్చరించు పురుషునితోడ సంబంధముగలది యగు.

సూక్ష్మదృష్టిగల తత్త్వవేత్తలు వివిధములగు శబ్దములఁ జక్కఁగ పరిశీలించి శబ్దముల సంయోగమువలనఁ గలుగు రూపములను, వానివర్ణములను, బరీక్షించి యుపాసకుని కను కూలమగు వర్ణమును, రూపము నుత్పత్తిచేయఁగలిగి తదను రూపులగు దేవతల నాకర్షింపఁగలుగు శబ్దములను సంయోగ ముచేసి మంత్రములుగ నిరూపించియున్నవారు. కావున సూక్ష్మలోకవాసియగు నొక్కదేవత కుపాధికాఁదగి తదను రూపములగు వర్ణరూపముల నుత్పత్తిచేయఁగలిగి తత్త్వవేత్త లగు మహర్షులచే సంయోగము చేయబడిన యక్షరముదా యము మంత్రమనఁబడు. మంత్రము లితర శబ్దజాలములవలె నర్థమాత్రప్రయోజనము గలవిగావు. అక్షరముల లోపము లేక, వరుస తప్పక, విధింపఁబడిన స్వరము సత్వికమింపక యుచ్చరింపఁబడవలయు, లేనిచో మంత్రాధిదేవత నాకర్షించు శక్తిలేక వాంఛితఫలము నీయఁజాలదు.

మంత్రో హీనః స్వరతో వర్ణతో వా

మిథ్యా ప్రయక్తో న తదర్థమాహ ।

స వాగ్విజ్ఞో యజమానం హినస్తి

యథేంద్రశత్రు స్వరతోఽపరాధాత్ ॥

మంత్ర ముచ్చరింపఁబడినపుడెల్ల సూక్ష్మలోకమున రూప ముత్పత్తియగుచుండును. ఆ రూపమునుండి మేలుగలుగునా, లేక కీడుగలుగునా, అది మంచిచేయు దేవత నాకర్షించునా,

లేక హానికరములగు పిశాచముల నాకర్షించునా యను నివి మంత్రముల యందలి యక్షర పద స్వర క్రమముల ననుసరించును. మఱియు మంత్రము నుచ్చరించు వాని పారిశుద్ధ్యము, భక్తి, జ్ఞానము, చిత్తైక్యాగ్ర్యము వీని ననుసరించి యది యుద్దిష్ట ఫలము నిచ్చుటయందు వీర్యవంతమగును. కావుననే మంత్ర జపము చేయుటయందుఁ బారిశుద్ధ్యము, భక్తిజ్ఞానచిత్తైక్యాగ్ర్యములు లేనిచో మంత్రసిద్ధి కాఁజాలదు.

మంత్రముచ్చరించుచో సూక్ష్మశరీరమున సౌమ్యమైన చలనము గలిగియుండును. ఆ మంత్రమును మరల మరల నుచ్చరించుటచే నా సౌమ్యచలన మెక్కుడై చిత్తైక్యాగ్ర్యమునకు నహాకారి యగును. కావుననే మంత్రము నుచ్చరించు వారలకును, శ్రద్ధతో వినువారలకును మనశ్శాంతి కలుగును.

మంత్రమునం దుదహరింపఁబడిన దేవత నామోచ్ఛారణ మాత్రమున నాదేవత శరీరస్వభావానుగుణమగు చలన మా మంత్ర ముచ్చరించువారియొక్కయు, వినువారియొక్కయు నుపాధులయం దుత్పత్తియగు. మంత్రమును పునశ్చరణము చేయుటవలన నా చలనము బలపడి స్థూలసూక్ష్మశరీరముల యందు సమరసభావ మభివృద్ధిచెందునట్లు చేయును. ఆ దేవత దేజస్సు, శక్తియుఁ బునశ్చరణము చేయువారి శరీరములయందుఁ బ్రవేశించి వానిని బరిశుద్ధములుగఁ జేయును.

ఇట్లు మంత్రపునశ్చరణము చేయుకాలమునఁ జేయువారి శరీరములు మంత్రాధిదేవత తేజస్సుతో నిండియుండుటచే భూతములవలని బాధ లాజీవుని సమీపింపఁజాలవు.

మంత్రము లుచ్చరించుటయందు మంత్రాధిదేవత యుపాధులయందలి స్వాభావిక చలనమునకు ననురూపమగు చలనము దాని నుచ్చరించువాని శరీరమునఁ గలుగుటచే నట్టి తీక్షణమగు చలనమును భరింపఁజాలని మలిన ప్రకృతి సముదాయము వాని శరీరమునం దుండినచో నాశరీరము ఆ చలనమును భరింపఁజాలక బాధపడును. ఒకానొకప్పు డుపాధి నశించినను నశించును. కావున దుస్స్వభావము గలవారు తేజోభరితమగు గొప్పమంత్రము నుచ్చరించినను, వినినను, జపముచేయువారి సమీపమున నుండినను వారలకు విశేషబాధ కలుగును. అట్లుగాక సద్గుణప్రధానులయి వారి యుపాధులయందుఁ బరిశుద్ధమగు ప్రకృతినముదాయము విశేషముగ నుండి యపరిశుద్ధప్రకృతినముదాయ మల్పముగ నుండినచో మంత్రోచ్ఛారణమువలనఁ బరిశుద్ధమగు భాగము తీవ్రమగు చలన మొంది, యపరిశుద్ధభాగమునందలి ప్రకృతినముదాయము గ్రమక్రమమున విడఁదీసి వెలుపలికిఁ ద్రోసివేయును. దానిస్థలమునఁ బరిశుద్ధాణువు లాకర్షింపఁబడి చేర్చుకొనఁబడును.

ఇట్లు పరిశుద్ధమంత్రములను మరల మరల నుచ్చరించుట వలనను, వినుటవలనను, స్థూలసూక్ష్మోపాధులు క్రమక్రమ

మునఁ బరిశుద్ధములగును. మఱియు దుస్స్వభావము లేకుం
డియు, జ్ఞానాభివృద్ధి తక్కువగాఁగల సామాన్యజీవుల యుపా
ధులు స్థూలమును మలినమునునగు ప్రకృతినముదాయము నెక్కు
వగఁ గలిగియుండుటచే దుస్స్వభావముగలవారి వలె వీరు
మంత్రముల నుచ్చరించినను, వినినను నవి బాధకరములగును.

ఇవిగాక ప్రపంచమునందలి పదార్థములన్నియు స్వాభావిక
మగు తేజస్సు గలిగియున్నవనియును, ఆ తేజోగుణము నను
సరించి సాత్విక రాజస తామసములని విభజింపఁబడియున్న
వనియును పూర్వాధ్యాయమున నూచింపఁబడియె. ఆయా
వస్తువుల నుపయోగించుటవలన వాని సంసర్గముగల యితర
వస్తువుల తేజస్సుగూడ మాటును. కావున నమంత్రవైదిక
కర్మములయందును ఉపాధులను బరిశుద్ధముచేయు శక్తిగల
పదార్థముల నుపయోగింపవలసినట్లు తత్త్వవేత్తలగు మహా
త్ములు విధించియున్నవారు. కనుక జీవుని యుపాధుల నన్నిం
టిని బరిశుద్ధముజేసి జీవునకు సద్గతిని గలుగఁజేయుటకు విధిం
పఁబడిన సంస్కారము లన్నింటియందును, మంత్రములును,
యంత్రములును, కొన్ని పరిశుద్ధ పదార్థములును ఉపయోగిం
చునట్లు సర్వ మతగ్రంథములందును నిర్ణయింపబడి యున్నది.

పైన నూచింపఁబడిన ముఖ్యాంశములను జక్కఁగ గ్రహిం
చినచోఁ గర్మములు చేయుటయందుఁ బ్రతిపాదితములగు విధి
నిషేధములు సార్థకము లగుచున్నవి. ఎట్టివారు మంత్రము

లుచ్చరింపనర్హులో, ఎట్టివారనర్హులో, ఎట్టివారియెదుట నుచ్చరింపనగునో, ఎట్టివారియెదుట నుచ్చరింపరాదో, ఏయేపదార్థములు హేమామములకును, దానములకును యోగ్యములొయి యొ మొదలగు విధినిషేధము లన్నియు సప్రయోజనములుగఁ గన్పడు. ఈ విషయముల నెఱుంగనిచో నన్నిమతములయందును విధింపఁబడిన నానావిధ కర్మములు నిరర్థకములుగఁ దోఁచు. అన్నిమతములయందు విధింపఁబడిన సంస్కారములన్నియు జీవుని యుపాధులయందున్న మాలిన్యమును దొలఁగించి పరిశుద్ధములుగఁ జేసి జీవునియందు బీజరూపములుగ నుండు నాత్మశక్తులనన్నిటి నభివ్యక్తములుగఁ జేయుటకును, ఆ మార్గమునం గలుగు సంతరాయములను దొలఁగించుటకును విధింపఁబడినవని తెలిపితిమి గదా !

మతసంబంధములగు క్రియలయం దన్నిటియందును, జలములు, ధ్యానములు, పుష్పములు లోనగు పదార్థము లుపయోగింపఁ బడుచున్నవి కదా ! మంత్రము లుచ్చరింపఁబడునపుడు కలుగు దివ్యమును, తేజోవంతమును నగు చలనము ఉచ్చరించువాని శరీరమునందుఁ గలిగి యుపాధుల నన్నింటిని బరిశుద్ధముగఁ జేయును. మఱియును, మంత్రము లుచ్చరించు కాలమున మంత్రశక్తియును, మంత్రాధిదేవత తేజస్సును జలమునందుఁగాని మఱి యితరవస్తువునందుఁగాని ప్రవేశింప వలయునని దృఢముగ సంకల్పించినచో నాశక్తి యా జలముల

యందుఁ బ్రవేశించి యా జలములను బరిశుద్ధ తేజస్సుగల వానిగఁ జేయును. ఇంతియకాదు. క్రియలయందుఁ గొన్ని యంత్రముల నుపయోగించుట కలదు. కొన్ని కొన్ని చక్రములును, వానియందుఁ గొన్ని బీజాక్షరములును, పంచదశాష్ట దశపద్మములు మొదలగు యంత్రములను వ్రాయుటయు, మ్రుగ్గులు వేయుటయు గలదుగదా! ఇవియన్నియు శక్తియుక్తములగు యంత్రములు. మంత్రములుచ్చరించుచు నట్టి యంత్రములను లిఖించినను, లిఖించిన యంత్రమునందు మంత్రాధిదేవతను ఆవాహనము చేసినను, అనఁగా నాదేవతశక్తి యాయంత్రమున నిండి. దాని తేజోవంతముగఁ జేయవలయునని చిత్తైక్యాగ్ర్యముతో సంకల్పించినను, ఆ మంత్రాధిదేవత సంబంధమగు దివ్యతేజస్సు ఆ యంత్రమునం బ్రవేశించి, దానిని వీర్యవంతముగఁ జేసి యా యంత్రమును ధరించువారల శరీరమునం దపరిశుద్ధ చలనమును బోఁగొట్టి పరిశుద్ధ తేజస్సును నించి ఆ శరీరమునందలి మాలిన్యమును బోఁగొట్టి పరిశుద్ధముగఁ జేయును. రోగములుండిన నవి నివారణములగు. పిశాచములు లోనగు వాటిచే గలుగుబాధ లుండినచో నవి వదలిపోవును. ఉపాధులు పరిశుద్ధములు కానుకాను అంతఃకరణము పరిశుద్ధమై, శాంతమై, ఏకాగ్రమై ప్రకాశించును. అట్లే మంత్రములచేతను, యంత్రములు లేక ముద్రలచేతను, జలములు, తండులములు, పక్వాన్నము, ఫలములు

లోనగువానిని అభిమంత్రించినచో నామంత్రముయొక్కయు
మంత్రాధిదేవత యొక్కయు దివ్యతేజస్సు ఆ పదార్థముల
యందుఁ బ్రవేశించి వానిఁ బరిశుద్ధముగఁ జేయును. అపుడా
జలముల నితర పదార్థములపైఁ బ్రోక్షించినను, ఇతరుల శరీర
ములపైఁ జల్లినను, వానియందలి దుష్టచలనము శమించి యా
యుపాధులు పరిశుద్ధములగును. ఇట్లభిమంత్రింపఁబడిన పదార్థ
ములను భక్షించినను, జలములఁద్రావినను బరిశుద్ధులగుదురు.

కావునఁ గ్రియలయం దన్నింటియందు జలముల నభి
మంత్రించుటయు, నా జలముచే, బరిశుద్ధములగు పదార్థము
లను హోమాదు మొదలగు కార్యముల కుపయోగించు
టయు, హుతముచేయఁగా మిగిలిన శేషమును దేవతా
వ్రసాదముగ భక్తులగువారు గ్రహించుటయు విధింపఁబడి
యున్నవి. గృహస్థువగువాఁడు స్నానము సేయునపుడు జల
ముల నభిమంత్రించి యా జలములతో స్నానము సేయనగు.
భగవంతుని ధ్యానముచేసి మంత్రములతో నభిమంత్రించిన
జలములతోఁ బరిశుద్ధముగఁ జేయఁబడి, దేవునకు నివేద
నము చేయఁబడిన యన్నాదులను భుజింపనగు. ఇట్లు సంస్క
రింపఁబడిన యన్నము మేధ్యము (అనఁగా దేవతారాధ
నముచేఁ బరిశుద్ధమైనది) అనియును, అమృతమనియుఁ
బిలువఁబడుచున్నది. అట్టి యమృతమును భుజించువారు.
సమస్తపాప నిర్ముక్తులగుదురనియును, బ్రహ్మాత్వమును సహి

తము నొందువారనియును శాస్త్రములయందు నిరూపింపఁబడి యున్నది.

యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకల్పిషైః ॥

(గీత. 3-30)

యజ్ఞశిష్టామృతభుజో యాంతి బ్రహ్మ సనాతనమ్ ॥

(గీత. ౪-30)

మఱియు సనాతనధర్మశాస్త్రమునందు సమస్తకార్యములకు నాదియందుఁగాని, యంత్యమందుఁగాని పుణ్యాహవాచనము నేయవలయునని విధింపఁబడియున్నది కదా! మంగళకరములగు మంత్రములఁ బఠించి యామంత్రములచేఁ బవిత్రములగు జలములను, అక్షతలను గృహవస్తువాహనములపైఁ జల్లుట యెల్లరకుఁ దెలిసినవిషయమే. ఇందును మంత్రములచేత ఫలశుద్ధియుఁ బదార్థశుద్ధియుఁ గర్తలు భోక్తలు శుద్ధులగుటయు నివియ ముఖ్యోద్దేశ్యములు. సామాన్యముగఁ గొందఱు మాత్రము మంత్రములఁ బఠింప నర్హులనియును, కొందఱు నర్హులనియును జెప్పఁబడియుండుట కొందఱకు నప్రియముగ నున్నయది. ఐనను దానికిఁ గారణము ముందే సూచింపఁబడియె. పగంపరానుష్ఠితమగు నాహారనియమము, ఆచారనియమము గలిగి కొంచెము పరిశుద్ధములగు శరీరములు గలవారు మాత్రము మంత్రములఁ బఠించిన మేలుపొందుదురనియు, ఆహార వ్యవహార విహారనియమములకు లోఁబడక

యిష్టానుసారముగ వర్తించువారలకు మంత్రపఠనము హాని కరమేయనియు నెఱింగి యపారదయాసముదులగు మహాత్ములు వారలకు మంత్రపఠనము నిషేధించిరిగాని వేఱుకాదు. స్వప్రయోజనపరులై యట్లు చేసిననుకొనఁదగదు. సదా పరోపకార తత్పరులై “ఆత్మవత్సర్వభూతాని” యను నియమము ననుసరించువారియందు స్వప్రయోజనపరత్వము నాగోపించుటెట్లు? అనర్హులకు మంత్రపఠనమువలనఁ గలుగు కీడఁ జింగి మంత్రపఠనము గూడదనిరి గాని యెవరికైనను సత్కార్యనిషేధము చేయవలయునని కాదు. మంత్రములకు మాఱుగ భగవంతుని నామమంత్రములను, పురాణవాక్యములను ఉపయోగించుచు సమస్తకార్యములు చేయవలయుననియే విధించియున్నారు.

ప్రపంచమునందలి మతములన్నింటియందును గొన్ని సంస్కారములు విధింపఁబడియే యున్నవని ముందే సూచించితిమి. ఇనఁ గొన్ని మతములయందు విస్తారముగ విధింపఁబడి యున్నవి. ఆర్యజనములకు ముఖ్యముగఁ గొన్ని సంస్కారములు నియమింపఁ బడియున్నవి. ముఖ్యముగా గర్భసంస్కారములు అనఁగా జీవుఁడు ప్రతిజన్మమునందును మాతృగర్భముననుండు కాలమునఁ జేయఁబడు సంస్కారములు వారియందు విస్తరింపఁబడి యాచరణమున నున్నవి గాని యితర మతములయం దంతగాఁ గానరావు.

హిందూమత గ్రంథములయందు సంస్కారములు పెక్కులు పేర్కొనఁబడియుండినను వానియందు ముఖ్యములయినవి యిందు దాహరింపఁబడు చున్నవి.

౧. గర్భాధానము	౬. అన్నప్రాశనము
౨. పుంసవనము	౭. చూడాకరణము
౩. సీమంతోన్నయనము	౮. ఉపనయనము
౪. జాతకర్మము	౯. నమావర్తనము
౫. నామకరణము	౧౦. వినాహము

ఇందు మొదటిమూఁడును గర్భపోషణ సంస్కారములు. మొదటిదగు గర్భాధానము జన్మించఁబోవు శిశువునకుఁ బ్రథమ సంస్కారము. స్త్రీపురుషులు కామమునకులోఁబడి యిష్టానుసారముగ భోగములలో విహరించుట వినాహము వలని యుద్దేశ్యము కాదు. గృహస్థు సత్ప్రజాభివృద్ధికోఁటకు దేవతలను బ్రార్థించుచుఁ దదర్థభోధకములగు మంత్రముల నుచ్చరించుచుఁ గాలనియమములు దప్పక పర్వము మొదలగు నిషిద్ధ తిథులను విడిచి సుపుత్ర ప్రాప్తికై గర్భాధానము చేయుచున్నాఁడు. ఇక్కార్యము పరిశుద్ధమగు మనస్సుతో భగవంతుని ప్రతినిధియై ప్రజావృద్ధ్యర్థము మాత్రము చేయఁ బూనవలయును గాని విషయేచ్ఛతోఁ గ్రీడింపరాదు.

సర్వాత్మకో వాసుదేవః పురుష స్తు పురాతనః ।

ఇయం హి మూలపకృతి ర్లక్ష్మీ స్సర్వజగత్ప్రసూః ॥

పంచపంచాత్మ తృప్త్యర్థం మైథునం క్రియతే తరామ్ ।

ఇయ మంబా జగద్ధాత్రీ పురుషోఽహం సదాశివః ॥

పంచవింశతి తత్త్వానాం ప్రీతయే మధ్య తేఽధునా ।

ఇతి మంత్రానుభావస్యో న్మథనా క్రియతే యది ॥

తా వుభౌ పుణ్యకర్మాణౌ న దోషో విద్యతే తయోః ।

(బ్రహ్మాండపురాణము)

జగత్సృష్టికి బ్రహ్మతీపురుషులువలె స్త్రీపురుషులు సత్ప్ర
జాభివృద్ధికొఱకు జేరువారలు. ఇట్టి భావముతోఁగూడి మనో
వికారములఁ జెందక స్త్రీపురుషులు గూడినచో నుత్తమమగు
జీవుఁడాకర్షింపఁబడి సత్ప్రజ యుత్పత్తియగుచున్నది. దీని
నొక పరమధర్మముగా భావింపనగు.

ఇట్లు వర్తించు స్త్రీపురుషుల గర్భమునకువచ్చు శిశువునకు
వలయు నన్నమయ ప్రాణమయకోశములు పెరుగుచుండును
కావున మూడవ మాసమున గర్భముననుండు పిండమును
బరిశుద్ధముగఁ జేయుటకును, బుంస్త్వము గలుగఁ జేయుట
కును బుంసవనమను సంస్కారము మంత్రములతో జరుపఁ
బడును. ఆ పిదప నాఱవమాసము గడువఁగా నీమంత్రోన్న
యన మను సంస్కారము సమంత్రకముగ జరుపఁబడు. గర్భము
సంరంజించునట్లును, పీడాపరిహారము కొఱకును, గర్భమునఁ
బెరుగుచుండు శిశువునకుఁ బరిశుద్ధమగు తేజస్సు గలుగుట
కును, అన్నమయ ప్రాణమయకోశములను సన్యోన్యసామ

రస్యము గలిగి పరిశుద్ధచలనము గలుగునటుల నీ సంస్కార మొనరింపఁబడును. ఇమ్మాడును గర్భపోషణ సంస్కారములు. శిశువు గర్భమున వర్ధిల్లుచుండఁగాఁ దల్లి సాత్త్వికాహారములను గొనుచు మంచి శీలము గలిగియుండవలయును. భయక్రోధములకు నెడమీయక యుండునట్లైమెను జక్కఁగ సంక్షీంచవలయును. చుట్టుప్రక్కలనుండువారు పరుషవాక్యము లుచ్చరింపక క్రూరసంకల్పముల సంకల్పించక భయమును గలిగించు కార్యములు చేయక యుండవలయును. చుట్టుప్రక్కల నుండువారు, ముఖ్యముగ నామెభర్త, బరిశుద్ధమనస్సు గలిగి యుండఁదగు. ఇట్లుండిన గర్భముననుండు శిశువు మంచి యారోగ్యమును, పరిశుద్ధ తేజస్సును గలిగి యుండును. ఈ ముఖ్యసంస్కారములు విడిచిన కారణమున నిక్కాలమునఁ బుట్టు శిశువులయం దారోగ్యలోపము, తేజోబలహీనతయుఁ గనఁబడుచున్నయవి.

ఆవలి సంస్కారము జాతకర్మము. ఇది శిశువు భూపతనము కాఁగానే చేయఁబడునది. శిశువునకు దీర్ఘాయువు, సూక్ష్మబుద్ధి, జ్ఞానము కలుగునటులఁ బ్రార్థించుచు మంత్రములఁ బఠించుచు, సువర్ణముదికతో దధిమధుఘృతములను గలిపి మధుపర్కము తండ్రి శిశువున కిచ్చును. జాతకర్మ హోమాదుము సూతికాగృహమునకు దుష్టగణముల వలని బాధలఁ దొలఁగించి కాపాడును.

పదునొకండవ దివసంబునఁ జేయఁబడు సంస్కారము నామకరణ మనఁబడు. ఈ మూడింటిలో జాతకర్మము సకాలమున జరుపఁబడుట లేదు. నామకరణమైనను విధ్యుక్తముగా నెల్లరు జరుపుట కానము. బంధువులు రాకపోవుట మొదలగు కారణములచేత సకాలమున నామకరణము చేయక కాలము గడుపుట గలదు. అట్లకాలమున జరిపిన సంస్కారము మంచిఫలము నీయఁజాలదు.

అయిదవ మాసమునఁగాని యా పిదప వత్సరాంతము లోపలఁగాని యన్నప్రాశన మనునది జరుపఁనగు. ఇదియును సమంత్రకముగ జరుపఁబడవలయును. ప్రప్రథమమున నన్నము, ఓషధుల రసము, శిశువు భక్షించునట్లు చేయుచు నీ యోషధులసారము శిశువునకు సదా మంగళకర మగుగాఁక యని దేవతలను మంత్రములతోఁ బ్రార్థించుచు, మధురా హారమును బెట్టవలయును. వత్సరాంతమునఁగాని, మూడవ సంవత్సరమునఁగాని బ్రాహ్మణులకును, క్షత్రియుల కైదవ సంవత్సరమునందును, వైశ్యులకు సప్తమసంవత్సరమందును, చూడాకరణము చేయుట వాడుక. అనఁగా శిఖ యుంచవలయు. దీనితోడఁ గర్ణవేధనము చేయుటయు వాడుకగలదు. ఈ సంస్కారమువలన శిశువు దేహము సదా సంరక్షింపఁబడుచున్నది. మఱియును తలదండ్రులనుండి వచ్చిన పాపపుంజ మీ సంస్కారములవలనఁ దొలఁగుచున్నది.

ఏవ మేవ శ్శమం యాతి వీజగర్భసముద్భవమ్ ।

(యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి)

జాతకర్మము మొదలు కర్ణవేధాంతముగల కర్మములు శైశవమునందు జరుఁపదగినవి. అపై సంస్కార ముపనయన సంస్కారము, దీనితో శిశువునకుఁ గౌమారావస్థ యారంభమగు. అపుడు క్రీడాసక్తి వదలి విద్యాగ్రహణము చేయుటకు యత్నించు. ఉపనయనమనఁగా గురువు సమీపమున చేరుట యని యర్థము. దీనికి ప్రారంభము గురువునొద్ద గాయత్రీ మంత్రోపదేశమును పొందుట, అపైన యనుష్ఠించదగిన ధర్మముల సూచించు యజ్ఞసూత్రము (యజ్ఞ ఉపవీతము) మొదలగు చిహ్నములను స్వీకరించుటతోఁగూడిన సంస్కారము. ఇదియే ద్విజత్వమునకుఁ గారణము. వేదవేత్తయగు నాచార్యునిచే గాయత్రీమంత్రోపదేశమును బడయుటయే నిజమగు జన్మము. ఈ జన్మము జరామరణములు లేని జన్మము. అనఁగాఁ దల్లిగర్భమునుండి గలిగిన జన్మము జరామరణములకు లోఁబడునది. వేదవేత్తయగు నాచార్యునివలన గాయత్యుప్రదేశమువలనఁ బొందఁబడిన యీ జన్మము నిజమైనదియు, జరామరణముల కతీతమైనదియు నగు.

కామా న్మాతా పితా చైనం య దుత్పాదయతో మిథః ।

సంభూతిం తస్య తాం విద్యా ద్యవోన్యనా వభిజాయతే ॥

అచార్య స్త్వస్య యం జాతిం విధివ ద్వేదపారగః ।

ఉత్పాదయతి సావిత్రిత్యా సా సత్యాసాఽజరామరా ॥

(మనుస్మృతి)

[ఉపనయన మనఁగా నుత్తమోత్తమమగు గాయత్రి మంత్రో పదేశము ద్వారా వటువు ఆచార్యుని సమీపమునకుఁ దేఁ బడుటయని యర్థము.] ఉపనయనమున వటువునకు మంత్రముల నుచ్చరించుట కధికారము గలుగు. ఉపనయనమునకు ముందుఁ జేయఁబడు సంస్కారములయం దితరులు మంత్రోచ్ఛారణము చేసి బాలుని శరీరమును సంస్కరింతురు. ఉపనయనము మొదలు బాలుఁడు తానే మంత్రముల నుచ్చరించుటకును, వేదముల స్వేచ్ఛగాఁ బఠించుటకును అధికారము నొందుచున్నాఁడు. ఇదిమొదలు బాలుఁడు ఆచార్యుని యధీనుఁడై విద్యాభ్యాసము చేయుచు కాలము గడువవలయు. ఈ సీత్యందు బాలుఁడు బ్రహ్మచారియనబడు. అనఁగా వేదములను బఠించుటయందే ప్రవర్తించువాఁడని యర్థము. బ్రహ్మచారి కాపీనమును, మాంజి, కృష్ణాజినము, జన్నిదము, దండము వీనిని ధరించవలయు. ఇవి యొక్కొక్కటియు బ్రహ్మచారిధర్మములను బోధించునవియై యున్నవి. కాపీనధారి యగుటచేత నింద్రియవ్యాపారములయందు మనస్సు పోనీయక యుండఁదగుననియు, మాంజిని తన నడుముచుట్టు మూఁడు చుట్లు చుట్టుటచే వేదములయందలి సంహిత, బ్రాహ్మణము,

ఉపతిషత్తులు వీనిఁ బఠించవలయు ననియును, కృష్ణాజినధారణముచే విషయవాంఛలను వదలి వైరాగ్యముగలిగి యుండవలయుననియు బోధించుచున్న యవి. యజ్ఞోపవీతము తంతుత్రయరూపము (మూఁడు పోగులు) గ నుండి యొకటిగ జాట్లఁబడియుండుటచేత బ్రహ్మాండమునందలి మూర్తిత్రయము, ఇచ్ఛాజ్ఞానక్రియలగు శక్తిత్రయము, సచ్చిదానందలక్షణములు, సత్త్వ రజస్తమస్సులను గుణత్రయము, మనోవాక్కాయకములగు కర్మత్రయము లోనగు త్రిత్రయముల నన్నింటిని సూచించుచున్న యది. దండము వాగ్దండ మనోదండ కర్మదండములను త్రిదండములను సూచించును, అనఁగా మనోవాక్చేష్టలను మూఁడింటిని నియమనము చేసికొనవలయునని బోధించును.

ఈ రీతిని గురుగృహమునందు విద్యాభ్యాసము చేయుచు సకల విద్యాపారగుఁడై గురుసాన్నిధ్యమునందు సద్గోష్ఠిచే సంస్కరింపఁబడి పరిశుద్ధుఁడై గురువునాజ్ఞనుబడసి ఆ పైని సమావర్తనమను సంస్థారమును బొంద నర్హుడగుచున్నాఁడు. అపుడు గురువునకు దక్షిణను గృతజ్ఞతాసూచకము నొసంగి తదనుజ్ఞ వడసి స్నాతకుడగుచున్నాఁడు. ఆ మీఁది సంస్కారము వివాహము.

వివాహమైనది మొదలు గృహస్థువై, వైదిక కర్మముల నొనర్చుట కధికారియై, ఆ కర్మములవలన ఋణత్రయమును

బాపుకొనుచున్నాడు. వివాహ సంస్కారమును, గృహస్థువు చేయు సమస్త కర్మములును జీవుని బరిశుద్ధుని జేయుటకు సమర్థములై యున్నవి. వివాహము జీవునకు గర్వాధికారమును గలిగించుచు, బరిశుద్ధునిగఁ జేయు వైదిక సంస్కారముగాని భోగార్థమును వేడుకకొఱకును జేయఁబడునది కాదు. అది మొదలు భార్యాభర్తలు గృహధిపతులై వియోగమునొందక గృహస్థధర్మమును జరుపుచు గురుశిష్యన్యాయమున నన్యోన్యమును రాగముగలవారై అన్యోన్య సహకారులై పరిశుద్ధులై పరిపూర్ణులగుటకు విధింపఁబడినది వివాహము. మఱియు గృహమునందు జాయాపతులు సదయహృదయులై గృహము నాశ్రయించియుండు నెల్లభూతములకు సుఖప్రదాతలగుచు, ధర్మమును బరిపాలించుచు నుత్తములగు పుత్రిపుత్రికలను గని వారలను సన్మార్గమున శిక్షించి పెద్దవారలఁజేసి సంప్రదాయమును దప్పక యుండునటుల ధర్మమును బ్రవర్తింపఁ జేయవలయును. భార్యాభర్తలు ఇరువురును జ్ఞానముగలిగి ధర్మజ్ఞులై ధర్మము నించుకయైన నతిక్రమించకయుండుటచే నట్టివారి గర్భమున నుత్తములగు జీవులు జననమొందుదురు. అట్లుగాక స్త్రీ పురుషులు కేవలకాముకలై, ఇంద్రియారాములై, ధర్మము నతిక్రమించి వర్తించుచుండినచో సత్సంతానము గలుగఁజాలదు. క్రమక్రమమున నావంశమున నజ్ఞులగు జీవులు జన్మించుటవలన సధర్మము వృద్ధియగుటకుం గారణ

మగు. బ్రాహ్మణులు విద్యావిహీనులు జ్ఞానహీనులు నగుటయు క్షత్రియులు తేజోహీనులును బలహీనులును సాహసవర్జితులు నగుటయు, వైశ్యశూద్రులు తమ తమ వ్యాపారములయందు నేర్పడులు కాకపోవుటయు వివాహసంస్కారము వలని యుత్తమప్రయోజనము గమనించక పోవుటవలననే కలిగినవని దృఢముగఁ జెప్పనగు. ఎల్లవారును వివాహము ధర్మసాధనముగ నెఱింగి గృహస్థధర్మమును యథాశాస్త్రముగ జరిపినచో, దాము గృతార్థులగుటయకాక జ్ఞానవంతులును, తేజోవంతులును, ప్రాగల్భ్యము గలవారును, సూక్ష్మబుద్ధులును నగు జీవులకుఁ దగిన శరీరముల నుత్పత్తిచేయఁదగి తమ దేశమునకును, లోకమునకును, విశేషముగ మేలు గలుగఁజేయఁదగిన వారగుదురు.

అన్ని సంస్కారములలో ముఖ్యమైనది మరణానంతరక్రియ. ఆ క్రియలు జీవుని శరీరమునుండి సుఖముగ వెడలించుటకును, సుకరముగ ప్రేతత్వము దొలగించి పితృలోక గతునిగఁ జేయుటకును గాలక్రమమునఁ బితృలోకమునుండి స్వర్గలోకప్రాప్తునిగఁ జేయుటకును సమర్థములయినవి. ఈ విషయము ప్రాగుక్తమే కాఁబట్టి యిచ్చట సంక్షేపముగ వ్రాయఁబడియె.

ఇట్లు సనాతనధర్మశాస్త్రమున గర్భోత్పత్తి మొదల మరణము నానావిధ సంస్కారములచే జీవుఁడు ప్రతిజన్మమునఁ

బరిశుద్ధుడగునట్లు విధింపఁబడి యున్నది. ఈ సంస్కారము లన్నియు నుపాధులను బరిశుద్ధముచేయుట ద్వారా జీవుని గృతార్థుని జేయఁదగియున్నవి.

యజ్ఞములు

ప్రపంచమునందుఁగల చేతనరాశియంతయు నైదుగణములుగ భాగింపఁదగు. ఎట్లనిన, దేవతలనియు, ఋషులనియు, చిత్తదేవతలనియు, మనుష్యులనియు, నితరభూతకోటియనియు నైదు గణములుగ నున్నయవి. జీవుఁడు పాంచభౌతికమగు ప్రపంచమున బ్రవేశించి యనేకకోటి జన్మములనెత్తి మానవ జన్మమును బొంది సంసారచక్రమునందుఁ బరిభ్రమించు కాలమంతయు నీయైదు గణములకు నానావిధములైన ఋణములకు లోనై యున్నవాఁడు. ప్రతిజన్మమునందును దనకుఁగలుగు స్థూలశరీరమునకుఁ గారణభూతులగు తల్లిదండ్రులు మొదలగు పెద్దలకును, మనుష్యజన్మము రాకపూర్వమును వచ్చిన వెనుకను బహుకాలము తన స్థూలసూక్ష్మోపాధులను నిర్మించుచు వాని నభివృద్ధిచేయుచునుండు సోమనదులు నగ్నిష్వాత్తులు బర్హిషదులు హవిర్భుక్తులు లోనగు పితృదేవతలకును ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడు. మరియుఁ బ్రపంచస్థితిని బహువిధములుగ వృద్ధిచేసి ప్రజాసౌఖ్యము కొఱకుఁ బాటుపడిన పూర్వులందఱును గృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులగుచున్నవారు. అనఁగా

లోకమును వాసయోగ్యములు కాని యరణ్యక్షేత్రములను జక్కచేసి పట్టణగ్రామముల నిర్మించి వాసయోగ్యములుగఁ జేసినవారును, బాటసారుల యుపయోగముకొఱకు రాజమార్గములను నిర్మించి గమనసౌకర్యమును గల్గించినవారును, గ్రామములందును రాజమార్గములచేతను జనోపయోగము కొఱకు వాపీతటాకములను సత్రములను నేర్పఱచిన పుణ్యాత్ములును, పాంథుల యలజడినిదీర్చి విశ్రాంతిసుఖమునొసఁగ రాజమార్గముల ప్రక్కన ఛాయావృక్షవజ్జులను నాటి యభివృద్ధిచేసి సత్పురుషులును, ధూమశకట తంత్రీవార్తాయంత్రముల నిర్మించి యుపకారము నొనర్చిన మహానీయులును, పాఠశాలలు వైద్యశాలలు దేవాలయములు మొదలగువానిని నిర్మించి ప్రజలకు శాశ్వతమగు మేలుచేసినవారును, నానావిధములగు శిల్పవిద్యలను గల్పించి యభివృద్ధినిందించి తమ పెనుకటివారలకుఁ బరంపరగా విచిత్రకార్యరచనా చమత్కృతిని గలుగఁజేసిన మహావకారులును, కృషి వాణిజ్యముల యభివృద్ధికొఱకుఁ బాటుపడినవారును, వేయేల తమ పెనుకటివారలకు సర్వవిధముల నైహికసుఖముల నొనంగుటకుఁ బాటుపడినవారునునగు నందఱును బ్రతిమానపుఁడును ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడు. ఇది పితృఋణ మనఁబడుచున్నది.

లోకములను బరిపాలించుచుఁ గాలానుగుణముగ వృష్టి, తుషారము (మంచు), గాలి, వేడిమి నిచ్చి సన్యములను,

ఓషధివనస్పతులను రక్షించి వృద్ధిచేయుచు, లోకులకు గర్భానుసారముగ ఫలముల నిచ్చుచు, నానావిధముల జనులకు మేలుచేయు నదృశ్యములగు దేవగణములకును మానవులు ఋణము తీర్చవలసినవారగుచున్నవారు. ఇది దేవ ఋణము.

మఱియు నాదినుండి పామరుల నుద్ధరించుటకు స్మృతులు, ధర్మశాస్త్రములు, పురాణములు లోనగు శాస్త్ర గ్రంథముల నపారకరుణచే రచించి బోధించి సంప్రదాయమును పరంపరగ ప్రవర్తింపఁజేసిన మహర్షులును, కాలక్రమమున నా యుత్తమజ్ఞానము నశింపకయుండునట్లు గాపాడి లోకుల కుపదేశించుచుఁ గాలవశమున నంతరించిన ధర్మములను బునరుద్ధారణము చేయుచుఁ గాలానుసారముగను బ్రజల యోగ్యతానుసారముగను సనాతన ధర్మములను బోధకములగునటుల నవీనమార్గముల వివరించి గ్రంథముల రచించి లోకమునందలి ప్రజలకెల్లరకు జ్ఞానదాతలగు మహనీయులకును మనము ఋణస్థులమగుచున్నారము. ఇది ఋషిఋణము.

ఇవి మూడును ఋణత్రయమని శ్రుతులయందు నిరూపింపఁబడి యున్నది. ఈ ఋణత్రయమును బాపుకొనుట సతి మానవునకు ప్రథమకర్తవ్యమని శ్రుతి బోధించుచున్నది.

ఇవికాక యేకాలమునందుఁగాని మానవుల కన్యోన్య సహాయములేక సుఖ మెంతమాత్రము సిద్ధింపదు. కావున

నొక్కొక్కఁడును మానవకోటికి సప్పదీర్పవలసినవాఁడే యగుచున్నాఁడు. ఇది మనుష్య ఋణము.

ఇంతియ గాదు. బ్రహ్మవిధములగు పశు పక్ష్యాదులు సహితము మానవులకు సుఖము నొసఁగూర్చుచున్నవి. గోవులు మొదలగు జంతువులు దధిక్షీరఘృతంబుల నొసంగుటచేతను, వృషభములు అశ్వములు లోనగునవి ప్రయాణములందును, గృషియందును సహకారములుగ నుండుట చేతను, హేయములగు ననేకజంతువులు సహితము భూమియందలి ముఱికిని దొలఁగించుటచేతను, మత్స్యములు మొదలగునవి బ్రహ్మవిధముల జలములను బరిశుద్ధముచేయుట చేతను, పక్షులు వృక్షములయందలి ఫలములను దిసి బీజములను బ్రహ్మప్రదేశముల వెదజల్లుటవలన వృక్షోత్పత్తిని జేయుటచేతను, మధుర స్వసములచేతను నివి యన్నియు మనుష్యుల ఋణగ్రస్తులగుఁజేయుచున్నవియే. ఇది భూత ఋణము.

ఇట్లు ప్రతిమానవునకును అయిదువిధములగు ఋణములు సంసారమునుండి తరించి శున్యాసియగువఱకును వెంటనంటియే వచ్చును. ఈ ఋణవిముక్తికొఱకు నైదువిధములగు యజ్ఞములు విధింపఁబడి యున్నయవి. ఇవియే పంచమహాయజ్ఞములని యెఱుంగఁబడుచున్నయవి. ఇవి నిత్యకృత్యములు, అనఁగాఁ బ్రతిదినమును జేయఁదగినవి. ౧. బ్రహ్మయజ్ఞము లేక

వేదయజ్ఞము. ౨. దేవయజ్ఞము. ౩. పితృయజ్ఞము.
౪. మనుష్యయజ్ఞము. ౫. భూతయజ్ఞము.

ఋషయః పితరో దేవా భూతా న్యతిథయ స్తథా ।

ఆకాశతే కుటింబిభ్యస్తేభ్యః కార్యం విజానతా ॥

స్వాధ్యాయే నార్చయేత స్నీక్ష హోమై ర్దేవా న్యథావిధి ।

పితౄ ఛాద్దేన నౌననై ర్భూతాని బలికర్మణా ॥

(మనుస్మృతి)

తా. మనులు, పితృదేవతలు, దేవతలు, భూతములు, అతిథులు గృహస్థులకొఱ కాశీర్వచనములను జేయుచుందురు. అనఁగా మేలుకోరుచుందురనుట. జ్ఞానియగువాఁడు వారి ఋణమును తీర్చుకొనవలయు. ఎట్లనఁగా వేదపఠనముచేత ఋషులను, హోమమ్ములచే దేవతలను, శ్రాద్ధము లొనరించుటచేతఁ బితరులను, అన్నదానమున మనుష్యులను, బలిదానంబున భూతంబులను దృష్టిచేయవలయు నని తాత్పర్యము.

బ్రహ్మయజ్ఞము

“స్వాధ్యాయేనార్చయేత్స్నీక్ష” ; “అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః,” అను స్మృతివాక్యములవలన బ్రహ్మయజ్ఞ మనఁగా వేదశాస్త్రములను విద్యుక్తముగాఁ బఠించుటయు, నితరుల కుపదేశించుటయు నని స్పష్టమగుచున్నది. సనాతనములగు వేదములవలని మహోపకారమును వివరింపవలసినది లేదు కదా !

మహనీయులగు ఋషులును బౌమరజనోద్ధారణార్థము స్మృతులను ధర్మశాస్త్రములను బరతత్త్వబోధకము లగు సూత్రములను భాష్యములను నేర్పఱచి జనులకు మహిమ కారమును జేసియున్నారు. వారికి మనము ప్రత్యుపకృతిగాఁ జేయునది యొక్కటియును లేదు. కల్పాంతముదాఁక జనుల యోగక్షేమముల గోరుటయేకాని వారికి స్వార్థ మొక్కటియును లేదు. వారు ప్రతిపాదించిన జ్ఞానము నశింపకుండునట్లు తామభ్యసించుటయు, నభ్యసించిన దానిని ఇతరులకు బోధించుటవినా వారి ఋణమును దీర్చుమార్గము వేఱుగ లేదు. కావున గురువు శిష్యుల కనుజ్ఞయిచ్చి పంపునప్పుడు సంప్రదాయ ప్రవచనమున సప్రమత్తుఁడై యుండునట్లు లాజ్ఞాపించి పంపుట యాదినుండి సంప్రదాయముగ నేర్పడియున్నది.

స్వాధ్యాయ ప్రవచనాభ్యాం సప్రమదితవ్యమ్ ॥

(తైత్తిరీయోపనిషత్. ౧-౧౧-౧)

ఎల్లవారును దాము వేదములను, వేదరహస్యములను బోధించు వేదాంతగ్రంథములను బఠించుటయు, వానియందు బోధింపఁబడియుండు విషయముల నభ్యసించుటయు, నాధర్మముల నితరులకు బోధించి ధర్మముల ననుష్ఠించునట్లు చేయుటయు, వీనిరూపముగ ననాతనములగు ధర్మముల గాపాడుటయు నీ మొదలగునవియే జ్ఞానదాతలగు మహర్షుల ఋణమును దీర్చుకొను మార్గములు. దినదినము మధ్యాహ్నకాల

మున నాలుగైదు వేదమంత్రములఁ బఠించి యుదకముల విడిచిన మాత్రమున బ్రహ్మయజ్ఞము పూర్తియాయె ననుకొనఁ గూడదు. మఱియు బ్రహ్మయజ్ఞమన అధ్యయనము. అధ్యాపనము అని నపుడు కేవలము సంహితలు మాత్రము పఠించుట చాలదు. వేదరహస్యములగు వేదాంతార్థ ప్రతిపాదకములగు నుపనిషత్తులును, భాష్యములును, సూత్రములును మొదలగు గ్రంథములంగూడ గ్రహింపవలయు నని ప్రాజ్ఞులగువారి యభిప్రాయము. ఈ రీతిని జ్ఞానమును బోధించు గ్రంథములఁ జదువుటవలనను, జదివినవిషయముల నభ్యసించుట వలనను, ఇతరులకు బోధించుటవలనను, జనుల జ్ఞానవృద్ధికొఱకు బాటుపడిన మహర్షుల ఋణమును దీర్చికొనఁజాలును గాని వేఱు విధముల గాదు. ఇదియ బ్రహ్మయజ్ఞము. దీనికంగముగఁ జేయఁబడునవి దేవర్షి పితృతర్పణములు.

పితృయజ్ఞము

“పితృయజ్ఞస్తు తర్పణమ్” “పితౄణాం శ్రాద్ధేన చార్చయేత్” ; “ప్రజాయా పితౄణాం” అను వాక్యములచే పితృ ఋణము తీర్చికొను మార్గములు విధింపఁబడియున్నయవి. పితృదేవతలు ఆదినుండి ప్రజావృద్ధికొఱకును, ప్రజాక్షేమము కొఱకును, పాటుపడి ధర్మముల నడిపి లోకము నభివృద్ధిచేసిన వారలు. ప్రతిమానవుఁడును మానవకోటిసౌఖ్యము కొఱకు

పాటుబడుచు, ధర్మకార్యములఁ జేయుచు, తాను ప్రారంభించిన ధర్మకార్యముల నెఱవేర్చుటకును, కొనసాగించుటకును, అభివృద్ధి చేయుటకును దగిన సత్ప్రజ నుత్పత్తిచేయుచుఁ బితరులఋణములఁ తీర్చుకొనవలయును. దీనికై వివాహము చేసి కొనుటయు, భార్యాభర్తలు యథావిధి గృహస్థధర్మము నడుపుచు, భక్తిజ్ఞానముల నభ్యసించుచు, ధర్మస్వరూపులగుచు, ఉత్తములగు జీవులఁ దమగర్భమున జన్మించుటకుఁ దగిన మార్గమున నడచుచు వర్తించవలెను. తమ పూర్వులారంభించిన సత్కార్యమును శ్రద్ధతోడ కొనసాగించి వారల మనోభీష్టములఁ దీర్చుచు, వారల మరణానంతరము నందును వారలఁ దృప్తులం జేయుచురావలెను. అట్లు వారలకు మరణానంతర క్రియలు నలిపి ఊర్ధ్వలోకయాత్రకుఁదగిన యుత్తరక్రియలు చేసి సుఖముగఁ బితృలోకప్రాప్తియు, తదనంతరము క్రమమున స్వర్గలోకప్రాప్తియుఁ గలుగునటుల శ్రాద్ధక్రియలు జరుపవలెను. నిత్యమును బితరుల నుద్దేశించి వారలకుఁ బరలోకసుఖప్రాప్తి సాధనముగఁ దర్పణములను నైమిత్తికములగు మాసికాబ్దికములగు శ్రాద్ధములఁ జేయు సత్ప్రజను గనుచు రావలయు. ఈ రీతిఁగాని పితృఋణము తీరదు.

దేవయజ్ఞము

దేవఋణము : “హోమై దేవాన్యథావిధి” హోమములవలన దేవతల నర్చింపవలయును. గృహస్థధర్మము ప్రారం

భించినది మొదలు జీవుఁడు వైదికకర్మముల నొనర్చుట కర్హుఁ
డగు. వివాహకాలమున స్వీకరించిన యగ్నులను గృహమున
వేల్పుచు గృహమేధి యగుచున్నాఁడు. నిత్యమును సర్వదేవ
తలకుం బ్రతినిధియగు నగ్నిదేవునియందు హోమము సలిపి
దేవతలం దృప్తులుగఁ జేయు. అగ్నియందు వేల్పఁబడిన
హోమద్రవ్యము తప్తమై సూక్ష్మరూపముగ మాతీ యదృ
శ్యులగు దేవతోట్ల కాహారమగుచున్నయది. కావుననే
యగ్నికి దేవముఖుఁ డనియును, దేవతలకు బర్హిర్ముఖులనియును
నామములు గలవు. హోమము చేయఁబడిన ద్రవ్యముచేత
దేవతలు దృప్తులయి సకాలమున వర్షము మంచు మొదలగు
వాని నిచ్చి సస్యములు మొదలగువానిని వృద్ధిచేయుదురు.
దేవతల యనుగ్రహముచేఁ గాని సకాలమున వలయునంత
వర్షములు మొదలగునవి గలుగవు. వారి యనుగ్రహము
లేనిచోఁ గొన్ని కాలముల నతివృష్టియు, మఱికొన్ని కాలముల
ననావృష్టియు, కొన్ని వేళల నతికూరములగు తాపములు,
కొన్ని వేళల వలయునంత సూర్యరశ్మి లేకపోవుటయు, నొక
కొన్ని సమయముల జంఘూమారుతము వీచుటయు, మఱికొక
కాలమున గాలిలేకపోవుటయు నీ మొదలగునట్టి యాతిబాధలు
కలుగుచుండును. ఇక్కాలమున దేవతాప్రీతికరములగు
హోమములు యజ్ఞములు విధ్యుక్తప్రకారమునఁ జేయుట
యరుదగుటంబట్టియే లోకమున నానావిధములగు క్షోభలు

గానవచ్చుచున్నవి. దేవతలం దృష్టులంజేయు కార్యములచేఁ బ్రజాక్షేమమును, ప్రజాభివృద్ధియును గలుగునని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమునందు బోధించియున్నాఁడు.

సహాయజ్ఞః ప్రజాః సృష్ట్యై పురోవాచ ప్రజాపతిః ।

అనేన ప్రసవిష్యధ్వ మేష వోస్త్విష్ట కామధుక్ ॥

దేవాః భావయతానేన తే దేవా భావయంతు వః ।

పరస్పరం భావయంతః శ్రేయః పరమవాప్స్యథ ॥ .

ఇష్టాః భోగాః హి వో దేవా దాన్యంతే యజ్ఞభావితాః ।

తైర్నితానప్రదాయైభ్యో యో భుక్త్యైస్తేన ఏవ సః ॥

(భగవద్గీత. 3-౧౦, ౧౨)

“ప్రజలను సృజించుకాలమున వారితోడ యజ్ఞములను గూడ సృజించి యీ యజ్ఞములవలన మీరు వృద్ధినిొందుదురు గాక యని బ్రహ్మదేవుఁ డాదియందే వలికెను. దేవతలు యజ్ఞములచే దృష్టులయి మిమ్ముఁ దృప్తిఁజేయుదురు. పరస్పరము తృప్తులయి పరమశ్రేయమును బొందుదురు గాక ! దేవతలు యజ్ఞములచేఁ దృష్టులై యిష్టభోగముల నిచ్చెదరు. వారల వలనఁ బొందిన భోగములలో నొకభాగము నా దేవతలకు సర్పింపక సర్వమును భుజించువాఁడు దొంగతో నమానుఁడు” అని తాత్పర్యము.

కావున దేవతానుకూల్యము లేక లోకమున సన్యములు మొదలగునవి యభివృద్ధి నొందజాలవు. దేవతలు సకలభోగముల నిచ్చువారలు గావున నిత్యనైమిత్తికములగు యజ్ఞములను జేయుటచే దేవతల ఋణమును దీర్పవలయును.

గృహస్థువు దినదినమునఁ జేయు నౌపాసనము, వైశ్య దేవము లోనగు హోమములు నిత్యకర్మములుగ విధింపఁబడినవి. ఇవి కామ్యకర్మములు కావు. ఇవిగాక మఱికొన్ని యజ్ఞములు, జ్యోతిష్టోమము లోనగునవి శ్రౌతయజ్ఞములని యెఱుంగఁబడుచున్నవి. వానిని గుఱించి ముందు విస్తరింపఁబడును.

ఇవియునుంగాక శ్రీభగవద్గీతాశాస్త్రమున నాల్గవయధ్యాయమున శ్రీ కృష్ణుడు పెక్కు యజ్ఞములను సూచించి యున్నాఁడు. అందుఁ బ్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణ, నియతాహారము, స్వాధ్యాయము, జ్ఞానయజ్ఞము, ద్రవ్యయజ్ఞము, తపస్సు మొదలగునవి యన్నియుఁ బేర్కొనఁబడియున్నవి.

ఏవం బహువిధా యజ్ఞా వితతా బ్రహ్మణోముఖే ||

(గీత. ౪-౩౨)

సర్వే క్షేతే యజ్ఞవిదో యజ్ఞక్షపితకిల్బిషాః ||

(గీత. ౪-౩౦)

యజ్ఞశిష్టాశిన స్సంతో ముచ్యంతే సర్వకిల్బిషైః ||

(గీత. ౩-౧౩)

ఇవి యన్నియు శ్రుతిచోదితములైన యజ్ఞములేయని యును, ఈ యజ్ఞములం జేయుటచేత నమస్త పాపములనుండి విడువఁబడుదురనియు నొక్క చెప్పియున్నారు. వీని యన్నింటిలో జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠమనియును బోధించియున్నారు. తక్కిన యజ్ఞములన్నియు నల్పఫలముల నిచ్చునవియేగాని శాశ్వతమగు పరమపురుషార్థము నిచ్చునవిగావు. ఇవిషయము ముండకొపనిషత్తునందు స్పష్టముగ నిరూపింపఁబడియున్నది. అందనేక క్రతువులను మూచించి వాని ఫలములను జూపి, యా పిదప నాఫలములన్నియు నల్పములే యని వివరింపఁబడియున్నది.

స్థవాహ్యేతే అదృథా యజ్ఞరూపా ।

అష్టాదశోక్త మవగం యేషుకగ్మ ॥

(ముండకము)

శ్రేయాః ద్రవ్యమయా దృష్టాతో జ్ఞానయజ్ఞః పరింతప ।

సర్వం కర్మాఖిలం పార్థ జ్ఞానే పరిసమాప్యతే ॥ (గీత. ౪-33)

ఈ యజ్ఞములవలనఁ గలుగు ఫలములు దృఢములు గాని తెప్పకొయ్యలతో నమానములు. అల్పఫలముల నిచ్చునవి.

ద్రవ్యసాధ్యములగు యజ్ఞములకంటె జ్ఞానయజ్ఞము శ్రేష్ఠము. కర్మములన్నియును జ్ఞానమునందు పరిసమాప్తి చెందును.

జ్ఞానయజ్ఞము సంసారసముద్రమును దరించుటకు దృఢమైన నావతో నమానము. ఇట్లు మూఁడువిధములగు యజ్ఞములను జేయుటవలన దేవర్షి పితృఋణములు దీరును.

మనుష్యయజ్ఞము

ప్రతిమానవుఁడును మానవకోటికి ఋణస్థుఁడై యున్నవాఁడని ముందే సూచించితిమి. మానవులందఱును అన్యోన్య సహాయములేక లోకమున జీవించుటయే యసాధ్యమైయుండ సుఖముగ నుండుట యసాధ్యమని చెప్పవలయునా? ఇంతియ కాదు. మానవులును సమస్తభూతములును జగదేకపితయగు నీశ్వరునుండియే వెలువడిరినియు నా యీశ్వరుని విరాడూపమునందలి యవయవము అన్యోన్య సహకారులై వర్తించు నటుల మానవులెల్ల ఇతరుల సుఖముకొఱకుఁ బాటుపడి పరస్పర ఋణములఁ దీర్చుకొనవలయుననియు యోగదృష్టిగల మహర్షులు విధించియున్నారు. “సృయజ్ఞోఽతిథిపూజనమ్” “నమోనన్నై రర్చయేత్” అనువాక్యములు మానవకోటికిం గల ఋణముఁ దీర్చుకొనమార్గముల విధించుచున్నయవి. మనుష్యయజ్ఞమన సతిథిపూజనము. అతిథియన భోజనసమయమున నన్నార్థియై వచ్చిన మనుష్యుఁడు.

ఇష్టో వా యది వా ద్యేష్యో మార్థః పండిత ఏవ వా ।

సంప్రాప్తో వైశ్వదేవాంతే సోఽతిథి స్స్వర్గసంక్రమః ॥

తా. మిత్రుఁడుగాని శత్రువుగాని మూర్ఖుఁడుగాని విద్వాంసుఁడుగాని వైశ్వదేవము కడపట వచ్చినవాఁడు స్వర్గసుఖము నీజాలును అని అన్నార్థులయి వచ్చు బీదలనందఱిని సోదరులుగ భావించి వారి కన్నదానము చేయఁదగు. దూరదేశము

నుండి మార్గము నడిచి శ్రమచేంది భోజననమయమునకు వచ్చి చేరు మనుష్యుడు ముఖ్యముగఁ బూజ్యుడు. అట్టివాఁడే యతిథి యని యెఱుంగఁదగు. ముందువచ్చినవాఁడు గాదు.

దూరాభ్యోపగతం శ్రాంతం వైశ్వజేవ ఉపస్థితమ్ ।

అతిథిం తం విజానీయా న్నాతిథిః పూర్వమాగతః ॥

అట్టి పురుషుఁడుగాని, స్త్రీగాని ప్రత్యక్షపరమేశ్వరస్వరూపముగ భావింపఁదగును. అట్టి మనుష్యుని కులగోత్రములు నయితము విచారింప నక్కరలేదు.

న పృచ్ఛే త్తోత్రచరణే న స్వాధ్యాయం శ్రుతం తథా ।

హృదయే కల్పయే దేవం సర్వదేవమయో హి సః ॥

“అన్నస్య తుధితం పాత్రమ్” అను పురాణోక్తి యెల్ల రకుఁ దెలిసినదియే. తెలియఁదగినదియే. అట్లు ఇట్లుజేరిన యతిథిని ముందు పూజించి, ఉదకములిచ్చి, యాననమునఁ గూర్చుండఁబెట్టి, ఆదరముతోడ మృదుమధురోక్తులఁ గుశల మడిగి, అన్నోదకముల నిచ్చి తృప్తునింజేసి పనుపఁదగు. ఇట్లాక్కరిని బూజించిన మానవకోటిని బూజించి తృప్తి జేందించి నట్లయగు. అన్నోదకము లీయవలయు నన్నఁ వచ్చినవాని కావశ్యకములగు నవియన్నియు నీయఁదగినవని గ్రాహ్యము. అనఁగా నన్నోదకములు మాత్ర మిచ్చినం జాలు ననుకొనరాదు. వస్తుహీనుడై యుండిన యథాశక్తిగ

వశ్రుదానము చేయఁదగు. ఒకవేళ రోగార్తుఁడై యుండినచో నొషధమునిచ్చి యుపచరించి పంపఁదగును. కేవల మావశ్యకములనఁదగు వాంఛలన్నియుఁ దీర్చి పంపఁదగునని యర్థము.

ఇట్లతిథినత్కారము పంచమహాయజ్ఞములలో నొక్కటిగఁ జెప్పఁబడి యుండుటయేగాక అన్నిటిలో శ్రేష్ఠమనిగూడ నెన్నఁబడుచున్నది.

స్వాధ్యాయే నాగ్నిహోత్రేణ యజ్ఞేన తపసా తథా ।

న చా ప్నోతి గృహీ లోకాన్ యథా త్వతిథిపూజనాత్ ॥

ఇందు వర్ణభేదములుగాని, ఆశ్రమభేదములుగాని చూడ నవసరము లేకపోవుటయేగాక నిజముగ ఆచరిగొని దూరాధ్వగుఁడై వచ్చినవాఁడు అంత్యజుఁడైనను, పంచమహాపాతకులలో నొకఁడైననుగూడ నాదరింపఁదగినవాడని స్మృతుల యందు దృఢముగ జెప్పఁబడియున్నది.

పాపో వా యది చండాలో విప్రఘ్నః పితృఘాతుకః ।

వైశ్యకేతే తు సంప్రాప్తే సోఽతిథి స్వర్గసంక్రమః ॥

ఇవిధమగు నతిథిపూజనము సోమయాగము మొదలగు వానితో సమానమనియు, నిక్తాలమునఁ దఱచుగ యోగ్యతచాలని ఋత్విక్కులు మొదలగు వారిని గొని విధిహీనముగను, మంత్రహీనముగను జాలినంత యన్నదానము లేకయు విధ్యుక్తదక్షిణల నీయకయుఁ జేయఁబడు యజ్ఞములకంటెను, పంచమహాయజ్ఞములు, వానిలో ముఖ్యముగ నతిథిపూజయే,

శ్రేష్ఠమనియును స్మృతులయందు స్పష్టముగఁ బ్రకటింపఁబడి యున్నది.

యత్ఫలం సోమయాగేన ప్రాప్నోతి ధనవాక్ ద్విజః ।

సమ్యక్ పంచమహాయజ్ఞైర్ద్వరిత్ర సైద వాత్సయాత్ ॥

ఈ సందర్భమున నొక్కవిషయము ముఖ్యముగ యోచింపఁదగియున్నది. దూరమునుండి వచ్చి యన్నార్థియగువాఁడు పూజ్యుడగు నతిథియని స్మృతులయందు నిరూపింపఁబడి యున్నది. ముందుగ నాహ్వానము చేయఁబడిన సత్పురుషుఁడు సయితము పూజ్యుడగు. అట్లు గాక

నై కగ్రామీణ మతిథిం సంగృహ్ణీత కదాచన ।

అనిత్యమాగతో యస్మా త్తస్మా దతిథియన్యతే ॥

ముందు పిలువఁబడకయు, దూరమునుండి మార్గవశమున రాకయు, గ్రామమునందే యుండియు, దార్ధ్యము గలిగియుండియు నుదరపోషణమునకై నను బనిచేయనొల్లక వృథాకాల యాపనము చేయుచు, గర్హ్యములగు వృత్తులం గాలముగడపుచు సోమరులై భోజనసమయమునకుఁ జక్కఁగ వచ్చి యతిథిపూజన మపేక్షింప, నట్టివారు పూజ్యులని వారినిఁ బూజించినచో, జను లనేకులు స్వధర్మచ్యుతి నొంది భూభార హేతువులగుదురు. మఱియు యుక్తాయుక్త విచారణము లేక దానములు నేయుటచేత నీ దేశమునఁ బలువురు గృహస్థులుగ నుండియుఁ దమ కుటుంబపోషణమునకై నను బాటుపడరు.

కాలక్రమమున నిట్లు పెక్కుండు బ్రాహ్మణులధ్యయనాధ్యయనాదికర్మములను విడిచి శమదమాదిగుణసంపత్తియుఁ బరోపకారబుద్ధియు లేక గృహస్థవృత్తిని మాని భిక్షాటనము నలుపుదురు. దానంజేసియే యిష్టమును బ్రాహ్మణవృత్తియనభిక్షాటనమని యనేకులచే నెన్నఁబడుచున్నది.

బ్రాహ్మణులు శాస్త్రీయమగు తమ వృత్తులను వదలి యాచించుచుండుటయు, మఱికొందఱు త్పత్తియులమనిపించుకొనుచు వందిమాగధులవలె నితరుల స్తుతిచేయుటయే తప్ప వేఱు వృత్తిలేక కుటుంబపోషణముకొఱ కితరుల నాశ్రయించియుండుటయు, వైశ్యశూద్రప్రముఖులగువా రనేకులు బిచ్చమెత్తుటయే వృత్తిగ నెన్నుటయు నీమొదలగు నధర్మ వ్యాపారములు కారణములుగా నీదేశము దురవస్థకు వచ్చెను. ఈ విషయమును దేశాభిమానులందఱును జక్కఁగఁ బరిశీలించి యన్నాది సమస్త దానములయందు యుక్తాయుక్త వివేచనము చేయందగు. అట్టి వివేచనము లేని దానమున సోమరితనము వర్ధిల్లును. కావున వారలయందుండు తమోగుణమును బోఁగొట్టి యుద్యోగవంతులుగఁ జేయుట వారికి సుత్తమమగు లాభముచేయుటయే గాని వేఱుగాదు. అట్టివారికి యుక్తమగు సాయము చేయుచు, నుదరపోషణసామర్థ్యముగూడ లేని యంగహీనులు రోగపీడితులు, అనాథలు లోనగువారికి వలయు సహాయము చేయుచు, దయార్ద్రహృదయులై,

దేశాభిమానులై, పరోపకారతత్పరులై, మనుష్య యజ్ఞమును జక్కగ జరుపవలయును.

భూతయజ్ఞము

“భూతాని బలికర్తృణా” “బలిర్భూతౌ” అను వాక్యములు భూతముల ఋణము తీర్చుకొను మార్గముల జూపుచున్న యవి. పశుపక్ష్యాదులు సహితము మానవకోటికుపయుక్తములుగ నున్నవనియును, సర్వభూతములు నాత్మస్వరూపములే యనియు, నాత్మేతరపదార్థమొక్కటియుఁ గానరాదనియును బెక్కుమాటులు నిరూపింపఁబడియెఁ గదా! అట్టి సర్వభూతములతో నైక్యభావమును దృఢముగ మానవులకుఁ గల్గించి భూతతృప్తి చేయుటకొఱకు బలిప్రదానమును సర్వజ్ఞులగు మహర్షులు విధించియున్నవారు. పశ్వమయిన యన్నమును ఇంటిచుట్టును నలుదిక్కుల నుంచవలయును. దీనివలన నింటిచుట్టును దిరుగుచుండు హీనజాతిజనులకును, శునక, వాయస, క్రిమి, కీటకాది సమస్త భూతములకు నుపయుక్తమగును.

కునాం చ పతితానాం చ శ్వపచాం పాపరోగిణామ్ ।

వాయసానాం క్రిమిణాం చ శనకైర్నిర్వపేద్భువి ॥

(మనుస్మృతి)

కుక్కలు, చండాలురు, శ్వపచులు, (కుక్కమాంసమును భక్షించు పరమహీనజాతులు), పూర్వపాపములవలనఁ బెద్ద

రోగముతో బాధపడు జనులు, వాయసములు, పురుగులు మొదలగు వానికొఱకు అన్నమును భూమిపై మెల్లఁగ నుంచ వలయును. అనఁగా శ్రద్ధతోడను, భక్తితోడను, పరిశుద్ధ స్థలమున నుంచవలయును గాని భూమిపై విసరివేసి యన్నము మంటిలోఁ గలిసి చెడిపోవునట్లు వేయఁగూడదు. ఇక్ష్వార్యము సయితము భక్తిశ్రద్ధలతోడ భగవంతునకు నివేదనము చేయు రీతిని జేయవలయునని విధించుచు శాస్త్రములు సర్వభూతము లందును ఈశ్వరసాన్నిధ్యమును బోధించుచున్నయవి.

మనుష్యయజ్ఞమగు నతిథిపూజనము దీని యనంతరము చేయఁదగినది.

ఇట్లు మనుష్యులు తమ ఋణములం దీర్చుకొనుటకు నైదు మహాయజ్ఞములు వీధింపఁబడి యున్నయవి. ఇవియన్నియు నిత్యకర్మములు. అనఁగా బ్రతిదినమును గృహస్థువగు పురుషుఁడు చేయవలసిన కర్మములు. ఇందెద్ది లోపించినను పాప హేతువని దృఢముగఁ జెప్పఁబడి యున్నది. ఈ యజ్ఞములను జరిపిన పిదప మిగిలిన యన్నము యజ్ఞశిష్టామృతమనియు మేధ్యమనియు నెఱుంగఁబడు. అన్న మిట్లు పరిశుద్ధముగానిచో నమేధ్యమని యెఱుంగఁబడును. ఈ యాహారము తామసాహారమనంబడు.

ఉచ్ఛిష్ట మపి చా మేధ్యం భోజనం తామసప్రియమ్ ||

(గీత. ౧౭-౧౦)

అదృశ్యులై సంసారచక్రమును ద్విష్టచు నెల్లవిధముల
 నీశ్వరాజ్ఞాప్రవర్తకు లగు దేవకోటులకును, మానవకోటికిని,
 తిర్యగ్గతువులగు పశుపక్ష్యాదులకును మఱియుఁ గ్రిమికీటకా
 దులగు సమస్త భూతములకుం గల యైక్యభావము నివ్వధముగఁ
 దత్త్వదర్శులగు మహర్షులు వెల్లడిగ బోధించియున్నారు. ఈ
 పరస్పర సంబంధమును దెలిసికొని సమానజనములం దన్యో
 న్యభావమును, ఉత్తములగు దేవతాదులయందు భక్తియు,
 హీనులయందు దయయుఁ గలిగి ఋణములం దీర్చి యెల్ల
 వారును గృతార్థులుగాఁదగు.

సకలజనులును వర్ణాశ్రమవిభాగమునకు లోఁబడినవారయి
 నను, కానివారైనను నీ ధర్మముల మనసునకుం దెచ్చుకొనఁ
 దగు. ఈ కర్మములు హిందూదేశమున ద్విజులగువారికి
 మాత్రమే విధింపఁబడియుండ నెల్లవా రెట్లు లీకర్మముల నెఱ
 వేర్చువారను సందియ మక్కర లేదు. ద్విజులగువారలు బహు
 కాల పరంపరానుష్ఠితములగు నాహారవిహార నియమములకు
 లోఁబడి కొంతవఱకుఁ బరిశుద్ధములగు నుపాధులం గలిగి
 యుండువా రగుటంబట్టి స్వతంత్రముగ మంత్రములం బఠిం
 చుటకును, వినుటకును, దగియున్నవారని విధింపఁబడియున్నను
 ద్విజులు గానివారుకూడ వేదమంత్రములు లేక 'సమ' యను
 మంత్రమున నిక్కార్థము లన్నియుఁ జేయుట యావశ్యకమని
 విధింపఁబడియె యున్నయది.

శూద్రస్య సన్నతి శ్చౌచం సేవా స్వామి న్యమాయయా ।
అమంత్రయజ్ఞో హ్యస్తేయం సత్యం గోవిప్రక్షణమ్ ॥

(భాగవతము)

నమస్కారేణ మంత్రేణ పంచయజ్ఞాక్ సహవయేత్ ॥

(విష్ణుపురాణము)

భూతముల కొండొంటికిం గల ఋణముల నంగీకరించి ఋణములం దీర్చుకొనుటయు, సర్వభూతములయందు భ్రాతృ భావము గలిగి వానికి హితము, గోరుటయు, యథాశక్తి భూతహితము చేయుటయు, ఎవ్వరినిఁగాని ద్వేషింపకుండు టయు ముఖ్యాంశములు. ఇవియే యజ్ఞములు. ఇవిలేనిచోట సమంత్రకముగఁ జేయు కర్మములు సహితము అల్పప్రయోజకములు. జన్మమాత్రమున ద్విజులుగ నుండియు, ఆహారాది నియమముల ననుష్ఠింపనివారలు మంత్రములతోడ నొనర్చుట కనర్హులేయని యెన్నఁదగు. నియమములఁ బూర్వముగ ననుష్ఠింపక పూర్వపు సద్రాభవ్యాణులవలెఁ గొన్నిమంత్రములఁ బఠించుటచేతను, గొన్ని కర్మములు చేయుటచేతను అనేకు లిక్కాలపు బ్రాహ్మణులు రోగవీడితులును దేజోహీనులును నగుటకుఁ గారణమై యున్నది.

మహర్షులు సూక్ష్మలోకములను జూచినవారు గనుక ఆ లోకములందును సూక్ష్మశరీరములయందును మంత్రవ్రతము వలనఁ గలుగు ఫలముల నెఱింగినవా రగుటంబట్టియు నపార

కరుణచే మంత్రముల నుపయోగింప నర్హులెవరో యనర్హులెవరో యని విధించిరికాని వేఱు కారణముల నట్లు విధించి రని యెంచి వారియందు దోషము నారోపింపరాదు. మహాత్ములు 'మంత్రద్రష్టారః' అనగా మంత్రములను జూచువారని పిలువఁబడుటకుఁ గారణమిదియ. మంత్రోచ్ఛారణముచేఁ గలుగు ఫలములును, అనర్హులు చ్చరించుటచేఁ గలుగు కీడును బూర్వము విస్తరింపఁబడినదియే. దయాసముద్రులగు నట్టి మహాత్ములయందు దోషారోపణము చేయక యీ జన్మమున మనస్సును, ఇంద్రియములను, కాయమును నియమించి కొని రాఁగల జన్మములయందుఁ బరిశుద్ధములగు నుపాధులను బొంద యత్నింపవలయు.

బ్రహ్మాండమున జన్మించిన మాత్రమునఁ బై నిరూపింపఁబడిన రీతిని బ్రతిమానవుఁడును సకలభూతములకు ఋణస్థుఁడై యుండఁగా వాఁడుదరపాపణము కొఱకు జేయు కర్మములయందు ఇతర భూతములకుఁ కొన్నింటికైనను హానిచేయక తీరదు. గృహసమ్మార్జనమునందును, గృహపాపకరణములు కడుగుటయందును, శాకములు మొదలగువానిని గత్తిపీటతో ఖండించుటయందును, ప్రాయ్యయం దింధనములు మంట చేయుటయందును, వడ్లు మొదలగు ధాన్యముల దంచుటయందును మఱియు సనేక కార్యములయందు సనేకభూతములకు హింసచేయక తీరదు. ఇట్టి పాపము సర్వజనుల నంటియే

యుండును. ఇవి ముఖ్యముగఁ బంచసూనము లని హిందూ ధర్మశాస్త్రములయందుఁ బిలువఁబడుచున్నవి.

ఖండినీ పేషిణీ ఛుల్లీ మార్జనీ చైవ కుంభినీ ।

పంచసూనా గృహస్థస్య నతై స్స్విగ్ధో విధీయతే ॥

ఈ పంచసూనముల పరిహారముకొఱకు వైశ్వదేవమను పేరంబరఁగు హూమము గృహస్థులకు విధింపఁబడి యున్నది. ఈ హోమమువలన సర్వభూతములఁ బోషించి యభివృద్ధిచేయు దేవతలు తృప్తులగుదురు. వారు తృప్తులగుట చేత వారిచేఁ బోషింపఁబడు భూతముల కభివృద్ధి కలుగును. ఇట్లు అల్పహింసలును బరిహరింపఁబడు.

ఇదియును గృహస్థులనకు విధింపఁబడిన నిత్యకర్మములలో నొకటి.

గృహస్థు నిత్యకృత్యములు

దినదినమున గృహస్థు వాచరింపఁదగు దినచర్య యెట్టిదో చూతము.

బ్రాహ్మముహూర్తమున మేల్తాంచి ప్రాతఃకాల క్రియలం దీర్చుకొని స్నానం బొనరించి సూర్యోదయమునకు ముందే సంధ్యావందన మొనరించి భగవంతుని ధ్యానముచేయవలెను. వెనుక ప్రాతఃకాలమునఁ జేయఁదగు సగ్ని హూత్రమును నలిపి దేవతలను గురువులను బూజించి కొంతకాలము వేదము లను వేదాంగములను బఠించవలెను. పిదప కుటుంబపోషణ

మునకు వలయు ద్రవ్యము నార్జించుటకుం బోవలయును. తలిదండ్రులు, ఉపాధ్యాయులు, ఆచార్యులు మొదలగువారికిని, దారసుతులకును, గృహమున కేతెంచు బంధుమిత్రులకును, అతిథ్యభ్యాగతులకును, నిరాధారులు గోగపీడితులునయి స్వాదరపోషణసామర్థ్యములేని బీదలకును మఱియు గృహము నాశ్రయించుకొని తిరుగుచుండు జంతువులకును శరీర సంరక్షణ మునకు వలయునంత మాత్రము సంపాదించి గృహమునకు మరలివచ్చి మాధ్యాహ్నిక క్రియలం దీర్చవలయును. మధ్యం దిన సంధ్యావందనమును వైశ్వదేవమును జేసి దేవర్షి పితృ గణములను దృష్టియగునట్లు చేసి యానమయమునకు వచ్చిన యభ్యాగతులం బూజించి యన్న మిడి తృప్తులం జేసి భూత బలియు నొసంగి పిదప దాను భుజింపవలయు. వెనుక కొంత తడవు పురాణేతిహాసములను ధర్మశాస్త్రములను బఠించి స్వతంత్రముగఁ జదువుకొనఁజాలని వారలకు వాని యర్థములను బోధించి యనంతరము దేవతాగృహములనుగాని నత్పురుషుల గోష్ఠినిగాని సందర్శించి మిత్రులతోడఁ గొంత తడవు ప్రోద్బుధుచ్చుకొని సాయంసంధ్యాకాలము సతిక్రమింపక యిల్లునేరి సాయంసంధ్యావందనాగ్నిహోత్రముల నొసరించి భుజించి విశ్రమింపఁదగు.

భుక్త్వా తు సుఖ మాస్థాయ త దన్నం పరిణామయత్ ।

ఇతిహాసపురాణాని ధర్మశాస్త్రాణి చా భ్యసేత్ ॥

వృధా వివాదవాక్యాని పరివాదం చ వర్జయేత్ ।

నాఽసచ్చాత్రుః వినోదేన సన్మార్గార్థవిరోధినా . . . . .

అహాశ్శేషం సమానీత శిష్టైరిష్టైశ్చ బంధుభిః ॥

ఇట్లు దినమంతయును సత్కర్మముల నొనరించుటయందును, శరీరపోషణమునకు వలయు కృత్యమునందును గడప వలయును గాని దూష్యసంభాషణమునందు, గాని దూష్య వృత్తులయందు, గాని దుష్టజనుల సాంగత్యమున, గాని కాలక్షేపము చేయరాదు.

ఇక్కాలమునకుఁ దగినరీతిని పై సూచింపఁబడిన మార్గము నల్పముగ మార్చుకొని దినచర్యను జరుపఁదగు. బ్రాహ్మముహూర్తమున మేల్కొంచి సూర్యోదయమునకు మున్ను సంధ్యావందనము, భగవద్ధ్యానము వారివారి యాచార ప్రకారము చేయఁదగు. పిదప గొంతసేపు సద్గ్రంథములఁ జదివి యితరులకు బోధించుటయందు గడుపఁదగు. అనంతరము గృహకృత్యములయందు, గొంతకాలము గడపి మాధ్యాహ్నిక క్రియలను జరిపి భుజించి రాజకీయకార్యములు మొదలగు నుద్యమములకుఁ బోనవకాశమున్నది. కార్యాలయముల నుండి మరలి సాయంకాలకృత్యములం దీర్చికొని గొంతకాలము సద్గ్రంథములఁ బఠించి సద్గోష్ఠియందుఁ గాలము గడపి గృహకృత్యములం దీర్చి భుజించి యల్పకాలమైనను భగవంతుని మనస్సున నిలిపి ధ్యానించి నిదురింపఁదగు.

శయ్యా మధిష్ఠాయ రాత్రినూక్తం జపిత్యా విష్ణుం సమస్కృత్య
ఇప్తదేవతాస్మరణం కృత్వా సమాధి మాస్థాయ అన్యాక్ శైవవైది
కాక్ మంత్రాక్ సావిత్రీం చ జపిత్యా స్వపేత్ ॥

సమస్కృత్వాఽవ్యయం విష్ణుం సమాధిస్థ స్వపేన్నిశి ॥

(విష్ణుపురాణము)

ఈ రీతిని గృహస్థులు దినకుం గల కార్యములన్నియు
సనఁగా న్వకార్యములు, స్వామికార్యములు, పారమార్థిక
కార్యములు, దేశము మేలుకొఱకుఁ జేయఁదగు కార్యములు
లోనగువానిని ముందుగ నిశ్చయించుకొని కాలనియమము
నేర్పఱచి యేయే కార్యమున కెంతెంతకాలము వలయునో
యదియు నిశ్చయించి దినచర్యకు ముందుగఁ బదకము నేర్ప
ఱచి యా పదకము ననుసరించి కాలము నతిక్రమింపక
యుండ వృథాకాలక్షేపము సేయక కార్యములన్నింటిని జాగ
రూకుఁడై నెఱవేర్చుచు దినమును గడువనగునేకాని ప్రవాహ
కాష్ఠమువలెను, గాలికి గొట్టుకొనిపోవు తృణముభంగిని
బ్రౌరభ్యబద్ధుఁడై వర్తింపరాదు. ధీరుఁడై పురుషప్రయత్నమున
సందర్భముల నన్నింటి మార్చుకొనునట్లు ఆత్మశక్తిని వినియో
గింపవలయు.

పైఁజెప్పిన వన్నియు నిత్యకర్మములని ముందే యనువదించి
పఁబడియె. ఇవిగాక పాకయజ్ఞములని కొన్నియు, శ్రౌత
యజ్ఞములని కొన్నియు శాస్త్రములయందుఁ బేర్కొనఁబడి

యున్నవి. పాకయజ్ఞములయందు ముఖ్యములు పితృశ్రాద్ధములు. ఇవి గతించిన పితరులను బూజించుటకుఁ జేయు కర్మములు. ఇందు మరణానంతరము ప్రేతలోకమున నుండు జీవునుద్దేశించి యాజీవున కూర్మలోకప్రాప్తి సులభముగఁ గలుగుటకొఱకుఁ జేయఁబడు కర్మములంగూర్చి పూర్వాధ్యాయముననే వ్రాయఁబడినది. ఇవి యేకోద్దిష్టశ్రాద్ధములని యెఱుంగఁబడుచున్నవి. ఈ శ్రాద్ధములయందుఁ బ్రేతయొక్కఁడే పూజింపఁబడుచున్నాఁడు. వీనియం దావాహనముగాని హోమముగాని లేదు. విశ్వేదేవతలఁ బూజించుట లేదు. సపిండీకరణముతో ముగియును. సపిండీకరణకాలమునఁ బ్రేతలోకమును దరించి జీవుఁడు పితరుల లోకమును జెందును. సాధారణముగ మూఁడుతరములు గడచుకాలము జీవుఁడు పితృలోకముననుండును. కావున జీవుఁడు పితృలోకమునొందు సమయము నాల్గవపితరుఁడు స్వర్గలోకముచెందుకాలము కావున నాల్గవ పురుషునకు స్వర్గపాథేయము నిచ్చి స్వర్గమునకుఁ బంపఁబడును. అది మొదలు పితృశ్రాద్ధములయం దాహ్వనము చేయఁబడఁడు. శ్రాద్ధములయందు మువ్వరు పితరులనఁగా మూఁడుతరములవారుమాత్ర మాహ్వనము చేయఁబడుదురు. ఇవియును రెండువిధములుగ నున్నయవి. ఆభ్యుదయిక శ్రాద్ధములని సాధారణ పితృశ్రాద్ధములని. ఆభ్యుదయిక శ్రాద్ధములనఁగా బుత్త్రినియొక్కయుఁ బుత్త్రికయొక్కయు

వివాహకాలములయందును, ఉపనయనకాలమందును జాత కర్మ నామకరణ కార్యములయందు నాహ్వనముచేయఁబడు నాందీముఖ పితరులను ద్వేషించి చేయఁబడు కార్యములు. నాందీ ముఖులనఁగా సంతోషముతోఁ గూడిన ముఖముగలవారు. వీరు పితృలోకమును దాటి స్వర్గలోకమును బొందిన పితరులు. అనఁగా మూఁడు తరములకు ముందుగాఁ బోయిన పితరులు. వీరు స్వర్గలోకప్రాప్తులయినవారు కావున శ్రాద్ధ క్రియలచే వీరలకుఁ బ్రయోజన మంతగాఁ గానరాదు. వీరలు శుభకార్యములయం దాహ్వనము చేయఁబడి తమ సంతతివారల కభ్యుదయము ననఁగా నైహికమగు వృద్ధి ననుగ్రహింతురు.

పితృశ్రాద్ధములయందు సన్నిహితులగు మూఁడు తరముల పితరులు మాత్రము పూజింపఁబడుదురు. సామాన్యముగ మూఁడుతరములవారు పితృలోకమున నుండి భూలోకమున నుండు తమసంతతివారినుండి శ్రాద్ధరూపమగు సహాయమును దృష్టిని గోరుచుందురు. అట్టి పితరులను ద్వేషించి జేయఁబడు నిత్యనైమిత్తిక శ్రాద్ధములు వారలం దృప్తులంజేయు. ఈ శ్రాద్ధములయందుఁ బితరుల నావాహనము చేయుటయు, బక్వాన్నము సన్నియందు హోమము చేయుటయు, విశ్వేదేవుల నాహ్వనము చేసి పూజించుటయు, బ్రాహ్మణులకు భోజనం బిడుటయు ముఖ్యభాగములు. ఇం దాహ్వనము చేయం బడు బ్రాహ్మణులు విజ్ఞులుగను సుశీలురుగ నుండవలయును.

య థేరిణే బీజ ముప్త్వా న వప్తా లభతే ఫలమ్ ।
 తథాన్యచే హవిర్దత్త్వా న దాతా లభతే ఫలమ్ ॥
 నశ్యంతి హవ్యకవ్యాని నరాణా మవిజానతామ్ ।
 భస్మభూతేషు విప్రేషు మోహాద్దత్తాని దాతృభిః ॥

తా. ఊషరక్షేత్రమున విత్తనము వేయువాఁడు ఫలము నేలాగు పొందఁజాలఁడో యట్లన్యచుఁ డనఁగా వేదాధ్యయనము చేసియుండని బ్రాహ్మణునకు దత్తము చేయఁబడిన హవ్యకవ్యములు ఫలము నీయఁజాలవు. అజ్ఞానులు మోహముచే బూడిదెత్తో నమానులగు విప్రులకు దత్తముచేయు హవ్యకవ్యములు నశించును.

బ్రాహ్మణులు వేదాధ్యయనముచేత శుద్ధులయి యగ్ని సమానులుగ నుండవలయును. అగ్నియందు వ్రేల్వఁబడిన హోమద్రవ్యము లాయగ్నియందుఁ దప్తములై సూక్ష్మరూపములుగ మాత్రీ దేవతలను జెందులాగున విజ్ఞాని యగు విప్రునియందు దత్తము చేయఁబడిన హవ్యకవ్యములు పితృదేవతలను జెంది వారలను దృవులుగఁ జేయు. అట్లుగాక బూడిదయందుఁ జేయఁబడిన హోమ మెట్లు దేవతలను జెందఁ జాలదో యటులనే బూడిదెవంటి విప్రులకు ననఁగా వేదమును జదువని బ్రాహ్మణులకు దత్తమగు హవ్యకవ్యములు పితరులను జెందఁజాలవు. చేసిన కర్మము ఫలముల నీఁజాలక నశించు.

బ్రాహ్మణో హ్య నధీయానస్తృణాగ్ని రివ నశ్యతి ।

తస్మై హవ్యం న దాతవ్యం న హి భస్మని హూయతే ॥

అధ్యయనము చేయని బ్రాహ్మణుడు గడ్డి నిప్పువలె శీఘ్రముగఁ జల్లారిపోవును. ఎవ్వరుగాని బూడిదలో నహోమము చేయరు గదా ! అటులనే యనధీశుఁ డగు బ్రాహ్మణునకు హవ్యకవ్యములు దత్తము చేయరాదు. శ్రాద్ధములయందు యోగ్యులును, జ్ఞానవంతులు నగు విప్రులు భుజించి తృప్తులు కాఁగా వారలు పితరులకు శాశ్వతి బ్రహ్మలోక నివాస సిద్ధి గలుగునట్లు శీర్షచనములు చేయుఁ బితరులు మేలు పొందుదురు. బ్రాహ్మణభోజనము వలని ముఖ్యోద్దేశ్య మిదియ. ఈ ఫలము పూర్ణముగఁ గలుగవలయునన్న బ్రాహ్మణులు పరిశుద్ధులుగను, జ్ఞానవంతులుగను, బండితులుగను, నుండవలయును.

అక్రోధస్తై శ్శౌచపరైః సతతం బ్రహ్మవాదిభిః ।

భవితవ్యం భవద్భి శ్చ మయా చ శ్రాద్ధకర్మణి ॥

క్రోధము లేనివారును, సదా పరిశుద్ధులును, సర్వదా బ్రహ్మవిచారము చేయువారును నగు మీవలన, నాచేఁ జేయబడు శ్రాద్ధకర్మ సార్థమగు గాక. అని శ్రాద్ధమునందు ఆమంత్రితులగు బ్రాహ్మణులను గూర్చి కర్తయగువాడు చెప్పుచున్నాడు గదా. అట్లుగాక యజ్ఞుల నామంత్రితులను జేసిన నా శ్రాద్ధము సార్థకముగ నుండజాలదు.

ఈ శ్రాద్ధములన్నియు భూలోకమును విడిచి ప్రేతలోకము నఁగాని పితృలోకమునం గాని యుండు జీవుల కాయాలోక సంబంధములగు శరీరములను బరిశుద్ధిచేసి సంస్కరించుట కుద్దేశింపఁబడినవి. తక్కిన సంస్కారము లన్నింటి యందువలె వీనియందును మంత్రములును, ద్రవ్యములును బ్రయోగింపఁ బడుచున్నయవి.

శ్రౌత యజ్ఞములు సహితము హవిర్యజ్ఞము లనియును, సోమయజ్ఞము లనియును రెండువిధములుగఁ బడునాలుగు యజ్ఞము లున్నయవి. వీని యన్నింటియందును, మంత్రములు విశేషముగ నుపయోగింపఁబడుచు నెయ్యి క్షీరములు పక్వాన్నములు పిష్టములు మొదలగునవియును సహోమము చేయఁ బడుచున్నవి. ఇవియన్నియు సన్నియందు దహింపఁబడి దేవతల కాహారమగుచున్నవి. దేవతలు తృప్తులై యజమాను నకు నైహికాముష్మిక సుఖముల నిత్తురు.

ఈ రీతిని విధింపఁబడిన కర్మము లన్నియు జీవుని సంస్కరించి వివిధ మాలిన్యములను దొలఁగించుటకును, వాని ఋణములను దీర్చుటకును సమర్థములు.

మొట్టమొదట బ్రహ్మాండమునందలి బ్రహ్మాది స్తంభ పర్యంత సమస్త భూతములు నొకటితో నొకటి యవిచ్ఛిన్నములగు సనుబంధములచేఁ గట్టఁబడి యున్నవనియు, నన్యోన్య సహాయము లేనిది యొక్కటియును జీవింపఁజాలదనియు బోధిం

చుచు మనుష్యుని జీవితకాల మామూలాగ్రము యజ్ఞములతో నిండియుండునట్లు విధింపఁబడి యున్నది. భగవంతుఁడు యజ్ఞస్వరూపుఁడనియును, నామరూపముల కతీతుఁడగు బ్రహ్మము ప్రకృతితోఁ జేరి నామరూపాత్మక మగు ప్రపంచరూపముగఁ బరిణమించుటలో గొప్పయజ్ఞ మొనరించెననియును శ్రుతులు ఘోషించుచున్నయవి. పురుషసూక్తమునందు వర్ణింపఁబడి యుండు యజ్ఞమంతయు నిదియే.

యజ్ఞముచేఁ బ్రపంచ ముత్పత్తియై యజ్ఞముచే రక్షింపఁ బడుచున్నది. ఒకవిధమగు జీవము మఱియొకవిధమగు జీవము నకు జీవనమగుచుండుట లోకమునఁ జూచుచున్నాము గదా! “జీవో జీవన్య జీవన్” ఇట్లు భూతములన్నియుఁ బరస్పరాశ్రయానుబంధములచేఁ గట్టఁబడి ప్రతిభూతము నితరభూతముల యభివృద్ధికొఱకు వినియోగపడుచున్నది. పాషాణములు, మృత్తు, మట్టియందలి వివిధవదార్థములు, తిరుగుల్మలతాదుల కుపయోగించును. ఇవి నానావిధములగు పశుపక్ష్యాదులకును, మఱియు నివి కొంతమంది మానవులకును నాహారములగు చున్నవి. ఇవి యన్నియు మనఃపూర్తిగాఁ దమ్ముదా మితరుల యభివృద్ధికొఱ కర్పణము చేసికొనుట లేదు. వానియన్నింటి యందుఁ జిత్తనుంకురించియే యుండలేదు కదా! స్వభావముగ నొకజీవ మింకొక జీవమును హరించుటచే జీవించుచున్నయది. అజ్ఞానావస్థయందు మనుష్యుఁడు సహితము ప్రకృతిస్వ

భావము ననుసరించి యితర జీవములను దనజీవనమున కుపయోగించుకొనుచున్నాడు. మనస్సు వికసింపను వికసింపను జ్ఞాన మభివృద్ధి కానుకాను మనుష్యుని ధర్మము మాటఁదగియున్నది. ప్రకృతినంబంధములగు శరీరము లన్నియు నితర భూతముల హరించుటచే నభివృద్ధియగుచుండ శరీరియనఁగా జీవుఁ డితర భూతములకొఱకుఁ దనశరీరము నుపయోగించినఁగాని యభివృద్ధి కాజాలఁడు. “పరోపకారార్థ మిదం శరీర ” మ్మను నార్యోక్తి యీ యర్థమునే కదా ప్రతిపాదించుచున్నయది.

పై వివరింపఁబడిన కర్మములు, యజ్ఞములు, అన్నియు నీ యుపాధుల స్వభావమును గ్రహక్రమమున మార్చి జీవుఁడు క్రమముగ నివృత్తిమార్గమునం బ్రవేశించుటకు సాధనములగునట్లు విధింపఁబడి యున్నవి.

జీవహింస

లోకేవ్యవా యమిషమద్యసేవా నిత్యాస్తు జంతోర్నహి తత్ర చోదనా ।
వ్యవస్థితస్తాసు వివాహయజ్ఞ సురాగ్రహైరాసు నివృత్తిరిష్టా ॥

ప్రీపురుషులయం దన్యోన్య భోగేచ్ఛయు, మాంసాహారమునం దిచ్ఛయు, మద్యమునం దిచ్ఛయు నివి జంతువులకు స్వభావజన్యములు. వీని విషయమున శాస్త్రుచోదన మనావశ్యకము. శాస్త్రములయం దీవిషయకమగు విధులన్నియు

వివాహము జ్యోతిష్టోమాది క్రతువుల మూలమునఁ గ్రమ
 క్రమమున నీ యిచ్చలనుండి జీవుని విరమింపఁ జేయుటకొఱ
 కుఁ జేయఁబడిన నిబంధనలు గాని యెల్లరు విషయేచ్ఛలకు
 లోఁబడి విషయముల యందు రమింపవలయునని కాదు. విధి
 నిబంధనలు లేక స్త్రీపురుషు లిష్టానుసారము కామవశులై
 రమింపకుండునట్లు వివాహనిబంధనము విధింపఁబడినది. దీనిచే
 నొక్కపురుషునకును ఒక్క స్త్రీకిని మాత్రము సంబంధము
 గలుగు. వీరిద్దఱకును స్వేచ్ఛావిహారములు లేకుండునట్లు
 కాలనిబంధనముల విధించి విషయభోగములనుండి మనస్సులఁ
 గొంతమట్టుకు మరలింప నేర్పుటకై శాస్త్రములు ప్రవర్తించి
 నవికాని ప్రతియొకండును వివాహితుఁడు గావలయునని కాదు.
 అటులనే మాంసాహారమునందలి యిచ్చ యెల్లవారలకు
 సహజముగ నుండ నిచ్చ గలిగినపు డెల్ల జీవహింస చేయక
 యుండునట్లు దేవపితృకార్యములయందు మాత్ర మామిషా
 హారమును వినియోగించి తత్ప్రసాదరూపముగ మితముగ
 యజమాను లద్దాని గొనవచ్చు నని శాస్త్రములయందు
 విధింపఁబడి యున్నదిగాని దేవతలకుఁ బితరులకు నామిషా
 హారము దత్తముచేయనిచో వారలు తృప్తులుగారని కాని,
 కర్మలోపమగునని కాని చెప్పట కాదు. జనులు మాంసేచ్ఛ
 గలిగి యిష్టానుసారముగ నాహారముకొఱకుఁగాని వినోదము
 న్నకైగాని, జీవముల హింసించుచుండఁ గొన్ని కార్యముల

యందు మాత్రము జీవముల హింసింపఁదగు నని నియమించి
 యట్టి హింసతోఁగూడిన కర్మములను జేయుటయందును గష్ట
 సాధ్యములగు గొన్ని నియమముల ననుల్లంఘ్యములుగ విధించి
 జీవహింసనుండి మానవులను గ్రమక్రమముగఁ దొలగించుటకై
 శాస్త్రములు బ్రవర్తించియున్నవి కాని యిక్కాలమునఁ
 బట్టణములయందు నిరాక్షేపముగ వేలకొలఁది దినదినము
 హింసించి భక్షించుఁ నోరులేని జంతురాశి లెక్కకు మఱియు
 గొన్నింటిని జేర్పఁగాదు. శాస్త్రవిహితములగు కర్మముల
 యందు విధింపఁబడిన విధినిషేధము లన్నియు జీవుని సహజ
 వాంఛలన్నిటిని గ్రమక్రమమున జయించి విరాగమును వృద్ధి
 చేయునవి కాని విషయవాంఛల వృద్ధిచేయునవి కావు.
 మఱియు నీరీతి మద్యమునందలి యిచ్చయుఁ గ్రమముగ విడు
 చునట్లు విధ్యుక్తముగఁ జేయఁబడు సౌతామణియను యాగ
 మునందు దప్పఁ దక్కిన సమయముల మత్తును గలుగఁజేయు
 వస్తువులను గ్రహింపరాదని కట్టుబాట్లు చేయఁబడినవి. అట్టి
 కార్యములయందు వచించు మంత్రము మొదలగువానిచేతను,
 వానిచే నాహ్వానము చేయఁబడు దేవతల దివ్య దేజస్సుచేతను,
 వానియం దుపయోగింపఁబడు వస్తువులు పరిశుద్ధములై
 తమ సహజ దుర్గుణమును గొంతపోఁగొట్టుకొని యుండును.
 క్రమక్రమమున జ్ఞాన మభివృద్ధి కానుకాను జిత్రశుద్ధి కాఁగా
 హింసారూప యజ్ఞములు గూడఁ ద్యజింపఁబడును. శాస్త్ర

కర్తల యుద్దేశ మిట్లుండ శాస్త్రనిబంధనలను బూర్ణముగ గ్రహింపకయు ననుష్ఠింపకయు విషయేచ్ఛలు గలిగి కర్మ మార్గముల నుండు వారికి విషయభోగములు శాస్త్రములచే విధింపఁబడి యున్నవనుట పొరబాటు. మొట్టమొదట కర్మములవలన భూతకొటులకుంగల యన్యోన్య సంబంధమును సూచించి యన్యోన్య సహకారిత్వమును విధించుచు నొక్కొక్కరును దనకుంగల భోగ్యవిషయములను బరోపకారము కొఱు కుపయోగించునట్లు శాస్త్రములు బోధించుచున్నవి.

యజ్ఞకర్మములయందు జీవుఁడు తనకుఁగల వస్తువుల నొక్కొక్కటియుఁ గొంత యితరభూతముల యుపయోగము కొఱుకు దత్తము చేయ నేర్చుకొనుచు నీ మూలమునఁ దాను ఇతర భూతములనుండి పొందిన మేలునకుఁ బ్రత్యుపకృతి చేయుచున్నవాఁడు. ఇక్కర్మములయం దెద్దియేని నల్పముగ నైనను జీవుఁ డర్పింపఁగాఁ బెక్కుమడుంగులు ప్రతిఫలము కాలాంతరమున రాఁగోరుటచే నద్యధిఫలమును వదలుకొని నిబ్బరము గలిగి రాఁబోవుఁ ఫలముల నిరీక్షించుచుండుట నేర్చుకొనును. అరీతిని వచ్చిన ఫలములన్నియు నశించునవియే కావున నశ్వరములను జ్ఞానము కాలక్రమమునఁ బొందును. పిదప దేవతానుగ్రహముచే నిహలోకమున గలుగు ప్రతిఫలములఁ గోరక దీర్ఘకాల మనుభవింపఁదగిన పరలోకసుఖములను గోరి యజ్ఞములు చేయును.

“జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత” యని శ్రుతి విధించుచున్నది కదా ! పరలోక సుఖములనునవి యదృశ్యములును మరణానంతరము బొందఁదగినవియునై యుండుటచే వానిం గోరి ప్రకృతోపయోగములగు వస్తువులను ద్యాగము చేయఁ గలుగుట యైహికసుఖములను గోరుటకంటె నుత్తమమగు స్థితి. ఈ రీతిని స్వర్గకాముఁడై బహువిధములగు యజ్ఞముల నొనరించి చిరకాల మిహలోకమునను, పరలోకమునను సుఖానుభవము నొందుచు భగవంతుఁడు తనశక్తిని దనబిడ్డలతో సమానులగు భూతకోటుల యభివృద్ధికొఱి కుపయోగించుచుండఁ బ్రతిమానవుఁడును దనకంటె శ్రేష్ఠులగు దేవకోటుల కొఱకుఁ దన భోగ్యపదార్థములను ద్యాగము చేయుట ధర్మమను జ్ఞానమును గ్రమమునఁ బొందును. మఱియు బహుకాలానుభవముచే స్వర్గసుఖములు సహిత మంతము నొందఁగా “క్షీణే పుణ్యే మర్త్యలోకం విశంతి” యను న్యాయానుసారముగ స్వర్గమునుండి మరలి మర్త్యలోకమును బొందును. జన్మజన్మమున నిట్లు భూలోక సుఖముల నూర్ధ్వలోక సుఖముల ననుభవింపఁ దుదకు భూలోక సుఖములవలెనే స్వర్గలోక సుఖములు సయితము శాశ్వతములుగావను జ్ఞానమంకురించి దృఢమగును. స్వర్గలోక సుఖముకంటె నుత్తమమగు సుఖము నన్నే పొందుచుఁ గడపట ఫలాపేక్ష యుండినంతవఱకు నిహపరలోక సుఖములగు ఫలానుభవములు తప్పవనియు నవి నశ్వర

ములనియు దానంజేసి యీభోగము లన్నియు దుఃఖయోగులనియు జ్ఞానము వృద్ధికాఁగా జీవుఁడు కర్మత్యాగము చేయఁజూచును గాని యప్పుడును శాంతిరూపమగు సుఖమును గనఁజాలఁడు. కర్మములను వదలుకొని తూష్టింభావము ననునరించి యున్నను విషయభోగముల యందలి యిచ్ఛమాత్రము అరణ్యవాసమునందు నయితము వెంటనంటియే వచ్చుటంజూచి పరిపాకావస్థయందుఁ గేవల కర్మత్యాగమునఁ బొందనసాధ్యమగు సుఖము కామముల విడుచుటవలన బొందనగు నను జ్ఞానము కలుగును.

న కర్మణా మసారంభా నైష్కర్మ్యం పురుషోఽశ్నుతే ।

న చ సన్న్యసనా దేవ సిద్ధిం సమధిగచ్ఛతి ॥ (గీత.)

కుర్వ శ్చేదేహ కర్మాణి జీజీవిషే చ్చతగం సమాః ।

ఏవం త్వయి నాన్య థేతోఽస్తి న కర్మలిప్యతే నరే ॥

(ఈశావాసోపనిషత్తు)

కర్మములను విడుచుటచే శాంతిరూప మగు సుఖముఁ బొందఁజాలఁడు. కేవల సన్న్యాసముచేత మానవుఁడు సిద్ధిని బొందజాలఁడు. ఏ తే జీవితేచ్ఛయనఁగా దేహాభిమానముండు నంతవఱకు నూఱుసంవత్సరములైనను కర్మములను జేయుచునే గడుపవలయును. కర్మములచే బద్ధుఁడుగాక యుండుట కిదియే మార్గము. వేఱు మార్గము లేదు.

కామముల విడుచుటయే యుత్తమమును, నాశరహితమును నగు సుఖకారణమని యెఱింగి ఫలాభిసంధిరహితముగ సంసార చక్రమును ద్రిప్పటకొఱకే స్వధర్మము నాచరింపవలయు ననియుఁ దెలిసికొనును. మొదట వైహికఫలకాంక్షతోను, బిదపఁ గొంతకాలము స్వర్గకాముఁడయ్యును సకలభూతహితములగు కార్యములను జేయుచుఁ గడవట ఫలకాంక్ష యించు కయేనియు లేకయే లోకహితము నుద్దేశించి ప్రపంచ చక్రమును ద్రిప్పటయే ముఖ్యోద్దేశ్యముగ స్వధర్మమును జేయును.

సక్తాః కర్మణ్యవిద్వాంసో యథా కుర్వంతి భారత ।

కుర్యాద్విద్వాం స్తథాసక్త శ్చిక్షింట్లోకసంగ్రహమ్ ॥

(గీత. 3-౨౫)

విద్వాంసులుగాని మనుష్యులు కర్మలయం దాసక్తులై యెట్లు కర్మముల శ్రద్ధతో నాచరింతురో అట్లే విద్వాంసుఁడు ఫలాసక్తి లేక లోకసంగ్రహార్థము కర్మముల నాచరించు నని తాత్పర్యము.

స్వధర్మములగు కార్యములను జేయునుగాని ఫలముల విషయమగు విచారమున కించుకయైనను లోఁబడఁడు.

కర్మణ్యేవాధికారస్తే మా ఫలేషు కదాచన ।

మాకర్మఫలహేతుర్యా రా తే సంగోఽస్త్వికర్మణి ॥

(గీత. ౨-౪౭)

తా. కర్మము చేయుటయే నీ యధికారముగాని కర్మఫలముల విషయ మగుచింత నీదికాదు. కర్మఫలములను గోరఁగూడదు. అయినను కర్మముచేయక యుండవలయు నను కోరికయుఁ గూడదు.

ఇట్లు ఫలములను గోరకయే ప్రపంచమందలి సకలభూతముల మేలును బ్రపంచాభివృద్ధిని గోరుచుఁ గర్మములను జేయుచుండును.

పూర్వక ర్మానుసారముగఁ బ్రాప్తించిన జన్మమునఁ జేయఁదగు కర్మము లన్నియుఁ జక్కఁగ నెఱవేర్చిన నాఋణవిముక్తియగునుగాని కర్మములను విడిచి పాటిపోవుటచే నైష్కర్మ్య సిద్ధి గలుగదు. కర్మములను జేయుచు మనోనిగ్రహము చేయవలయును గాని కర్మముల విడువరాదు. కాలము పరిపక్వము కాగాఁ గర్మములు తమంతట వదలిపోవును. బంధములు వీడిపోవలయును గాని వానిని త్రెంపివేయరాదు. కర్మములను జేయుచు స్వప్రయోజనము నంతమాత్రమును గోరక లోకము మేలునే కోరుచుండఁదగు. కడపటఁ దాను స్వధర్మమును విడువక విహితకర్మములను లోకసంగ్రహార్థము చేయుచున్నాఁడనను నహంకారమునుగూడ మాని కర్మమునందుఁగాని ఫలమునందుఁగాని యభిమానమును సహితము విడిచి భగవంతుని సేవకునిభంగి నీశ్వరుని ప్రతినిధిగ భావించుకొని లోకమునకు మేలుకొఱకై ప్రవర్తించుచుండును.

తదర్థం కర్మ కాంతేయ ముక్తసంగ స్సమాచర ॥ (గీత. 3-౯)

బ్రహ్మణ్యా ధాయ కర్మాణి సంగం త్యక్త్వా కరోతి యః ॥

(గీత. ౫-౧౦)

.విద్యావంతుఁ డైనచో నావిద్యను దనకుఁ బూజ్యతకొఱ కుపయోగింపక యజ్ఞలగువారలను గడతేర్చుట కుపయోగించును. ప్రభూత్వాధికారము గలిగియుండినచో నాయధికారమును ప్రజలయభివృద్ధికొఱకే యుపయోగించునుగాని యజ్ఞనులవలె స్వకార్యధురంధరుఁడై తనభోగము కొఱకు వినియోగింపఁడు. ఎల్లప్పుడు ప్రజలయభివృద్ధిని సుఖమును వెదకుచుఁ బ్రజలయుపయోగము కొఱకుఁ గ్రొత్తగ్రొత్తవగు కార్యములను జేయుచుఁ దండ్రి బిడ్డలకొఱకుఁ బాటుపడులాగునఁ బాటుపడును. ద్రవ్యార్జనముచేయు వాఁడుగ నుండినవాఁడు ధనము నార్జించుచు, నా ద్రవ్యముతో మానవకోటియను గొప్ప కుటుంబమునకుఁ జెల్లునదిగ నెంచుచుఁ దాను దైలోక్యకుటుంబియగు భగవంతునిచే నియమింపఁబడిన కోశాధిపతిగ భావించుచు జగత్కుటుంబ యోగక్షేమముకొఱకు ద్రవ్యమును వినియోగించుచుఁ గ్రొత్తగ్రొత్త ధర్మకార్యములను బన్నుచుఁ గొనసాగించుచుఁ దనయొద్దనుండు ద్రవ్యమును, దన శరీరపాటవమును, మనశ్చక్తిని, బరోపకారము కొఱ కుపయోగించుచుండును. మఱియు నేయే పదవియందుండినను, జక్రవర్తిగ నుండినను, సేవకుఁడుగ నుండినను,

దన ధర్మమును భగవత్కైంకర్యముగ భావించుచు లోకోప
కారకమగు నేకార్యమును గాని హేయముగ నెంచక యెల్ల
కార్యములను బరిపూర్ణముగ నెఱవేర్చును. అన్ని కార్యము
లను సకలభూతముల మేలుకొఱకుఁ జేయుచు నొక్కొక్క
కార్యము భగవంతుని పాదమలయం దర్పింపఁబడు నొక్క
పుష్పముగ నెంచి భగవంతుని సన్నిధింపుచుండు.

స్వకర్మణా తమ భర్త్య సిద్ధిం విందతి మానవః ॥ (గీత. ౧౮-౪౬)

స్వకర్మములను పుష్పములతో నాభగవంతుని నర్పించు
మానవుఁడు సిద్ధి ననఁగా పరిపూర్ణత్యమును బొందుచున్నాఁడు.

తాను ప్రజల మేలుకొఱకు సత్కార్యములను జేయుచున్న
వాఁడనియును, బ్రజలు తనకుఁ గృతజ్ఞులు గావలయుననియుఁ
గొంచెము కోరిక మొదట గలుగునుగాని కాలక్రమమున నా
కోరికయు విడిచి యీశ్వరప్రీతి నొకదానినే కోరుచుఁ గార్య
ములగు కర్మములను జేయును. ఇట్లు చేయ నర్హకర్మములును
యజ్ఞస్వరూపుఁడగు జగదీశ్వరునిం జెందును. అట్లు యజ్ఞ
ర్థము చేయఁబడు కర్మములు బంధరూపములు గాక మోక్ష
సాధనము లగు.

యజ్ఞార్థాత్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధనః ॥

(గీత. 3-౯)

స్వవర్ణాశ్రమధర్మేణ తపసా హరితోషనాత్ ।

సాధనం ప్రభవేత్పుంసాం వైరాగ్యాది చతుష్టయమ్ ॥

అప్పుడు జీవుఁ డేయేకార్యములను జేయుచుండినను నీశ్వర
తాదాత్మ్యము గలవాఁడై యుండును.

రాగద్వేషవియక్తైస్తు విషయా నిందియై శ్చరక్ ।

ఆత్మవశ్యైర్విధేయాత్మా ప్రసాదమధిగచ్ఛతి ॥ (గీత. ౨-౨౪)

ఏషా బ్రహ్మహీనితః పార్థ నానా ప్రాప్య విముహ్యతి ।

స్థిత్యా స్యా మంతకారేజ్జగత్ప్రమానిర్వాణ ముచ్ఛతి ॥

(గీత. ౨-౨౫)

మన్మనా భవ మద్భక్తో మహ్యాజీ మాం నమస్కరు ।

మామేవైష్యసి సత్యం తే ప్రతిజానే ప్రియోఽసి మే ॥

సర్వధర్మాక్ పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ ।

అహం త్వ సర్వపాపేభ్యో మోక్షయిష్యామి మాశుచః ॥

(గీత. ౧౮-౬౫, ౬౬)

ఎల్లప్పుడు నన్నే చింతించుచు నాకు భక్తుఁడవై నాకర్పణ
ములుగఁ గర్మములను జేయుచు, నన్ను నమస్కరింపుము.
నిస్సందేహముగ నన్నే చెందుదువని దృఢముగ నమ్ముము.
అన్ని ధర్మములను విడిచి నన్నే శరణుపొందుము. సమస్తము
లగు పుణ్యపాపములనుండి తొలఁగించి మోక్షము నిచ్చువాఁ
డను. విచారపడకుము. అని శ్రీ కృష్ణభగవాను లభయదాన
మిచ్చి యెల్లవారికిఁ గడతేర్పఁజాలు మార్గమును బోధించి
యున్నవారు కదా ! అట్టి స్థితినిజెంది యేయేకార్యము చేయు
చున్నను నీశ్వరుఁడే తన చేతఁ జేయించుచున్నవాఁడనియును
ఈశ్వరునకు శరీరమౌత్తుఁడుగ దాను నడుచుచున్నవాఁడని

యును దృఢముగ భావించుచుఁ గర్మముల వర్తించుచుండును. ఇదియే కర్మయోగము.

సిద్ధ్యసిద్ధ్యో స్సమో భూత్వా సమత్వం యోగ ఉచ్యతే ||

(గీత. ౨-౪౮)

ఈశ్వరునిచేఁ బ్రేరితుఁడై కార్యములను జేయుచుఁ జేసిన కార్యము జయించినను జయింపక పోయినను లెక్కింపక యీశ్వరుని కర్పణము చేయుచుండును. ఇదియే నిజమగు యోగము.

ఈ స్థితికిం దెచ్చుటకు సాధనముగనుండిన మార్గము కర్మ మార్గము. ముట్టమొదట నైహికఫలములనుగోరి స్వప్రయోజనవరుఁడై కర్మములను జేసి పిదప స్వర్గసుఖముల కొఱకుఁ బాటుపడి యావల ఋణవిముక్తి నే యుద్దేశించి కర్మములను జేసి తదనంతరము లోకహితముపొంటు స్వధర్మము ననుష్ఠించి కడపట నీశ్వరార్పణబుద్ధితోఁ గర్మములఁ జేయుచు నెల్ల యెడల నెల్లవేళల నెల్లకార్యములయందు నీశ్వరసాన్నిధ్యమును గల్పించుకొని యీశ్వరతాదాత్మ్యమును బొంది యీశ్వరసముఁడై వర్తించుచుఁ బరమయోగి యగుచున్న వాఁడు. ఇట్టివాఁ డెల్లకాలముల నీశ్వరసన్నిధానంబున నున్న వాఁడు కావున నుత్తమమగు భక్తియు నుత్తమ జ్ఞానమును దమంతట తాము వానియందుఁ బ్రకాశించును.

తత్త్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి || (గీత. ౪-3౮)

ఇట్లు యోగముచేత సిద్ధులయినవారి హృదయముల
యందు నాత్మజ్ఞానము తనంతన యభివృద్ధియై ప్రకాశించును.
ఇట్లు కర్మ భక్తి జ్ఞానములు మూడు నీయోగియందుఁ బూర్ణ
ముగఁ బ్రకాశించును. ఈ యోగి కర్మికంఠును, భక్తుని
కన్నను, జ్ఞానికంఠును నధికుఁడని భగవంతుఁడు వచించి
యున్నాఁడు.

తపస్విభ్యోఽధికో యోగీ జ్ఞానిభ్యోఽపి మతోఽధికః ।

కర్మిభ్య క్షాధికో యోగీ తస్మా వ్యోగీ భ వార్జున ॥

(గీత. ౩-౪౬)

ఈ యోగము కర్మమార్గము తుదను జెందఁదగి యుండు
టచేఁ గర్మయోగ మనఁబడుచున్నది. ఇదియే నిజమగు
యోగము. ఇట్టి యోగమును బొందినవాఁడే నిజమగు
యోగి. ఇట్టి మహాపురుషుఁడు శరీరధారియై యుండియు
ముక్తుఁడే. వీరలే జీవన్ముక్తులని పిలువఁబడు మహానుభావులు.
అట్టి మహాత్ముల యనుగ్రహమునకుం బాత్రులు కాఁగోరు
వారెల్లరును వారిచే ననుష్ఠింపఁబడి వారలచే లోకోపకారా
ర్థము శాస్త్రములయందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన యీ మార్గము
నవలంబించి నిష్కాములై లోకహితార్థము సత్కర్మములను
జేయుచుఁ దమ జన్మములను సార్థకములుగఁ జేసికొందురు
గాక.

పదునాల్గవ యధ్యాయము

జ్ఞానమార్గము

పూర్వాధ్యాయమునఁ జెప్పిన కర్మమార్గము ప్రపంచమం దలి జను లనేకులచే ననుష్ఠింపఁబడుటకు సుకరమై యనేకు లచే ననుష్ఠింపఁబడుచున్నది. ఈ యధ్యాయమున జ్ఞాన యోగముం గూర్చియు, దత్సాధనమగు జ్ఞానమార్గముం గూర్చియు విచారింపఁబడును. ఇది కొద్దిమందిచే ననుష్ఠేయ ముగాని యెల్లవారికి సాధ్యము గాదు. ఈ మార్గము ననుస రింపఁదగినవాని లక్షణములు మొట్టమొదటనుండియే తెలి యఁదగు. వాఁడు ఆదినుండియు జ్ఞానమునం దిష్టము గలిగి జ్ఞానవృద్ధికొఱకే పాటుపడుచుండు. ఆ జ్ఞానమునైనను నిష్ఠా మముగనే యభ్యసించును గాని యర్థాంతరము నుద్దేశిం చి యభ్యసింపఁడు. అనఁగా సర్థకాముఁడగువాఁడు తదా రణమునకు సహకారియగు జ్ఞానమును బహుప్రయత్నముచే గ్రహించు. బాహ్యములగు విషయసుఖములం గోరువాఁడు తన మనశ్చక్తియును, జ్ఞానమును, ఆ విషయసుఖములను బొందుటకు సహకారములుగ నుపయోగించును. ఇక్కాల మున బహువిధములగు ప్రకృతిశాస్త్రము లభివృద్ధి కాను

గాను వానినన్నింటి నైహికములగు సుఖముల నభివృద్ధి చేసికొనుటకే యుపయోగించుచున్నారు కదా! అట్లుగాక క్రొత్తక్రొత్త జ్ఞానమును సంపాదించుటయే యుద్దేశ్యము గలిగి యా జ్ఞానమును సాధించుటయే పరమసుఖముగ నెంచుచు శరీరసౌఖ్యమును గాని, ద్రవ్యలాభమును గాని యించుకయైనను గోరక సర్వకాల సర్వావస్థలయందును గ్రొత్తక్రొత్తవగు విషయములఁ బరీక్షింపఁ బ్రయత్నించువాఁడు జ్ఞానమార్గమున కర్హుఁడని తెలియఁదగు. ఎద్దియేని యొక యుద్యమము గలిగినచోఁ దద్విషయకజ్ఞానము పూర్ణముగ సాధించుదాఁకఁ దృప్తుఁడుగాక తన శక్తినంతయు నా విషయముననే వినియోగించుచునుండు. ఎవ్వఁడే నొక నూతనశాస్త్రమును గల్పించి యభివృద్ధి చేయవలయు నన్నఁ దద్విషయకమగు బహువిధ ప్రయత్నములఁ జేయుచు, బహువిధములగు క్రొత్తక్రొత్త యేర్పాటులు చేయుచుఁ గ్రొత్తక్రొత్త నేర్పు చూపుచు నానా ప్రయత్నములచే నాయాసందర్భముల నెఱింగి జ్ఞానమును వృద్ధిచేసికొనును. నిద్రాహారముల సహితము గోరక పనిచేయుచుండును గదా! కృషిశాస్త్రము, వైద్యశాస్త్రము, ఖగోళ శాస్త్రము నీమొదలగు శాస్త్రముల మొట్టమొదట నిర్మించి యభివృద్ధిచేసినవారల యొర్పును, నేర్పును, శ్రద్ధయు నెంతటి విగ నుండవలయునో యూహింపఁదగు. నక్షత్రములను బ్రతిరాత్రిని గమనించి వాని గతులను పీక్షించుచు నేండ్లకొలఁది

పాటుపడినఁగాని యొక్క గ్రహసంచారము నైనను దప్పలేక
 తెలియ సాధ్యమా ! ఎన్ని సంవత్సరములు నిద్రాభంగముతో
 గ్రహనక్షత్ర గతులను బరిశీలించి జ్యోతిర్గణిత శాస్త్రమును
 బూర్వులు నిర్మించిగోయని మన కూహింపనైనను సాధ్యమా !
 అంత శ్రమపడి సాధించిన జ్ఞానముచే వారలకు లాభము
 వేఁకొక్కదాని నాశాస్త్ర మీఁగలిగినా ! ప్రతిఫలము నిను
 మంతయు సపేక్షింపక జీవితకాలమంతయు నా జ్ఞానమును
 సాధించుటయందే గడపిన మహాత్ములు జ్ఞానమునందే సకల
 పురుషార్థములను జూచుచుండిరి గాన యర్థకామముల నించుక
 యైనను గోరియుందురా ! అట్టివారలు పూర్వ కర్మపరిపాకము
 వలన విషయవాంఛలను దరించి యెప్పుడు స్వాభావికముగ
 విషయేచ్ఛలు లేక జ్ఞానమునందే రమించుచుందురు. అట్టి
 వారల యొప్పును, బూనికయు గౌరవార్హము లనందగినవి.
 సదా నూతనములగు వస్తువులను శోధించుటయు, నూతనధర్మ
 ములం గనుఁగొనుటయు వారి కభీష్టముగాని వేఱు కోరికల
 నెఱుఁగరు. కొత్తకొత్త విషయములు మనోగోచరములు
 కాఁగా నత్యానందభరితు లగుదురు. కొత్తజ్ఞానమును సాధిం
 చుటకు వారిమనస్సుత్సహించును. అట్టివార లింద్రియములను
 మనస్సును జయించినవార లనియును, బుద్ధిసూక్ష్మత గలవార
 లనియును జెప్ప నక్కరలేదు. అట్టివారలయందు సామాన్య
 జనులయందువలె రాగద్వేషము లుండునని యెంచుట కవ

కాశము లేదు. జ్ఞానమే లక్ష్యముగ భావించుచు జ్ఞానార్థము తమదగు సర్వస్వమును వినియోగింతురు. అట్టివారలే యీ జ్ఞానమార్గమున సభివృద్ధికాఁ దగుదురు గాని యింద్రియనిగ్రహములేక ద్రవ్యకాములై స్వప్రయోజనపరులై సదా లాభాలాభముల లెక్కించుచుండు వారలు జ్ఞానమార్గమునకుఁ దగరు. అట్టివారలు మొదటమొదట బాహ్యప్రపంచము నందుఁ బొందఁదగు జ్ఞానము లోపములేక గ్రహించుటకుఁ బాటుపడుదురు. వ్యక్తమగు నొక్కొక్క వస్తువును బరిశీలించి ప్రకృతిగుణములను శోధించి వస్తుధర్మముల నెఱుంగుదురు. ఒక్కొక్కవిధమగు జ్ఞానమును బొంది మఱియొక విషయమును బరిశీలించుచు నెంతటికి జ్ఞానమునఁ దృప్తులుగాక సూక్ష్మ, సూక్ష్మతర, సూక్ష్మతమములును, మహత్తులు, మహత్తరములును నగు వస్తుసముదాయము నెడతెగక శోధించుచు, జ్ఞానము సభివృద్ధి చేసికొందురు. ఇట్లు భూలోకమున గ్రహింపఁదగిన జ్ఞాన మామూలగ్రముగ గ్రహించినను, సూలములగు నింద్రియములచే గ్రహింపఁదగు విషయ మొక్కటియు లేకపోయినను సూక్ష్మములగు లోకముల దృష్టి యభివ్యక్తముకాఁగా నాయాలోకముల విషయమగు జ్ఞానము సాధింతురు. ఇంతకును జ్ఞానేచ్ఛ యొక్కటితప్ప వేఱు కారణము లేదు. ఇట్లు వ్యక్తప్రపంచమంతయుఁ బరిశీలింతురు గాని యీ పరిశీలనమునకుఁ బారము కానరాదు. బ్రహ్మం

డము సంతయు శోధించినను దృశ్యాదృశ్యములగు లోకము
లన్నియు నెఱిగినను మఱియు సనేకకోటి బ్రహ్మాండములు
లెక్కకు మీఱియున్నవి. బ్రహ్మాండమునంటి బ్రహ్మాండమును
బరికీలించినను దుదముట్టదు. మహాదేవుఁ డొకానొక కాల
మున జ్యోతిర్మయమగు నొక్క స్తంభముగఁ జూపట్ట బ్రహ్మయు
విష్ణువు నాజ్యోతిస్స్వరూపమగు స్తంభమునకు సగ్రమును
మూలమును గనుఁగొనఁ దలఁచిరి. చతుర్ముఖుఁ డగ్రమును
కనుఁగొనుట కూర్ధ్వముగ వేయిసంవత్సరములకాలము పోయి
నను గడపటిభాగమును జూడఁజాలక మరలెను. మూలమును
గనుఁగొన సఘోభాగమును వేయిసంవత్సరములు పోయి వెద
కినను మూలమును గనఁజాలక విష్ణువు మరలెనను పురాణ
గాధను వినరా !

I. వివేకము

ఇట్లు బ్రాహ్మముగ వెదకుటచే సర్వేశ్వరుని సృష్టికిఁ
దుదయు మొదలును గన సాధ్యముగాక కడపట సంతర్ము
ఖుఁడు కాఁగాఁ బరమదయానిధియు సకలలోక గురువును
నగు జగదీశ్వరుఁ డాతని యంతఃకరణమునందలి యజ్ఞాన
మును గొంచెము తొలఁగింప

మత్తః పరతరం నాన్య త్కించి దస్తి ధనంజయ ॥ (గీత. ౭-౭)

స తదస్తి వినా య త్స్య సృయా ఖూతం చరాచరమ్ ॥

(గీత. ౧౦-౩౯)

కస్మిన్ విజ్ఞాతే సర్వమిదం విజ్ఞాతం భవతి ||

(ముండకోపనిషత్, ౧-౧-౩)

ఈశ్వరునికంటె (నాత్మకంటె) భిన్నమగు తత్త్వ మొక్కటియు లేదనియు, సనంతములగు భిన్నరూపములుగఁ బ్రకృశించునవి యన్నియు నాత్మయే యనియుఁ బ్రకృతినంబంధములగు నుపాధులయం దొక్కటియగు నాత్మ భిన్నభిన్నములుగఁ గన్పడుచున్నదనియు జ్ఞానమంకురించును. ఆత్మయొక్కటియెఱుంగఁబడిన సర్వము విదితమగుననియు, నాత్మ నెఱుంగక వెలుపలినుండి యుపాధుల నెంతకాలము శోధించినను మూలమగు తత్త్వము నెఱుంగ శక్యము గాదనియును దెలిసికొనును. గొప్ప వృక్షమును జేరి మూలమును గనుఁగొనక యొక్కొక్క యాకును, రెమ్మను, బువ్వును వేఱువేఱుగ శోధించుచుండిన నొక దానికి మఱియొకదానికిం గల సంబంధము గానరాక యెన్నింటిని శోధించి చూచినను మఱియుఁ గొన్ని మిగిలి యుండునట్లు మూలమును వేద్యమును నగు నాత్మ నెఱుంగక యనాత్మస్వరూపము లగు నుపాధుల నెన్నింటిని బరిశీలించినను నెన్నిటిజ్ఞానమును బొందినను జ్ఞానము పూర్ణము కాదను నెఱుక కలుగును. అపుడు దేని నొక్కదాని నెఱుంగుటచే సర్వము విజ్ఞాతమగునో యాయాత్మతత్త్వము నెఱుంగుటకు బహుప్రయత్నములు చేయును. అపుడు ప్రపంచమున వ్యక్తమైయుండు పదార్థములన్నియుఁ, బుట్టుటయుఁ బెఱుగుటయు,

శుష్కించుటయు, వృద్ధినొందుటయు, బహువిధములగు మార్పులనొందుటయు, నశించుటయు నీ మొదలగు వికారములను జెందుననియుఁ గావున నవియన్నియు ననిత్యము లనియు, నిట్టి మార్పులతో మాఱక యుండునదియు నిత్యమును నగునది యాత్మ యొక్కటి యనియు జ్ఞానమల్పముగ నై నను దోచిన నిత్యానిత్యవస్తు వివేకజ్ఞానము గలుగును. అప్పుడు ప్రతిగూఢమందు సంతర్భూతిమగు నాత్మస్వరూపమునే చూచుటకు యత్నించుచు, నాత్మతత్త్వమును గానని యితరమగు జ్ఞానమంతయు నజ్ఞానమని యెఱుంగును. బాహ్యములగు వస్తువుల విషయమగు జ్ఞానమంతయుఁ, బ్రకృతిశాస్త్రము లన్నియు, దృశ్యములు నదృశ్యములు నగు లోకముల జ్ఞానమంతయుఁ గూడ నజ్ఞానమే యనియు, నీ జ్ఞానమంతయు నఁనగాఁ జతుష్పతి కళలును, జతుర్వేదములును, వేదాంగము లన్నియు “నపరవిద్య” యనియు, నక్షరుఁడును, నిర్వికారుఁడును, సంతర్యామియు, సర్వభూతముల కాధారభూతుఁడు నగు నాత్మ యొక్క తత్త్వజ్ఞానమే “పరవిద్య” యనియుఁ దెలిసికొనును.

II. వైరాగ్యము

ఈ రీతిని బ్రపంచమునం దెల్లయెడల నాత్మవస్తువును జూచుచు నాత్మయొక్కటియే నిత్యమను వివేకము నభ్యసించుచు రాగా ననిత్యమగు ననాత్మయందు విరాగమును, నిత్యమగు నాత్మయందుఁ బ్రీతియును నా విరాగముచే నిత్యా

నిత్యవస్తు వివేకమును, వృద్ధియగును. ఇట్లు నిత్యానిత్యవస్తు వివేకముచే విరాగమును, విరాగముచే నిత్యానిత్యవస్తు వివేకమును క్రమక్రమముగ వృద్ధియగుచు రెండును దృఢమగును. అట్టివాఁడు నాశనమునకుఁ బాల్పడునవి యన్నియు విడువఁ దగినవనియు, నాశరహితమైనది యొక్కటియే పొందఁ దగినదనియును దెలిసి మైహికములగు సుఖములన్నియు క్షణభంగురము లనియు, నైహికములువలెనే యాముష్మికములు, అనఁగాఁ బరలోక సుఖములును, అంతవంతములై యుండుటం బట్టి దుఃఖదాయకములై కోరఁదగినవి గావనియు నెఱింగి రాగద్వేషములను జయించును. ఆదినుండి యప్రియములును, దుఃఖ హేతువులునగు విషయములయందు ద్వేషమును, సుఖ కరములగు విషయములయందుఁ బ్రీతియు, జీవునకు సహజముగ నుండినను, వివేకము దృఢముకానుకాను సుఖదుఃఖములు నొక్కరూపుగఁ జూచుచు నొకదానిని ద్వేషించుటయు, మఱియొక దానిని ప్రేమించుటయు రెండు నజ్ఞానజాతములని రెంటిని జయించుటకు యత్నించును. ఈ వైరాగ్య మైహికాముష్మికములగు భోగముల రెండింటియందును గన్పడును. ఐహిక సుఖములయందు రాగ మెట్లాత్మజ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకమో యారీతి నే స్వర్గసుఖమునందలి యిచ్ఛయు నాత్మజ్ఞానమునకుఁ బ్రతిబంధకమనియుఁ ద్యాజ్యమనియు నిశ్చయజ్ఞానము గలుగును. వివేకవైరాగ్యములు క్రమక్రమముగ

వృద్ధి కానుకాను జీవుఁడు ఆత్మజ్ఞానమును బొందుమార్గమును గనుఁగొని యా జ్ఞానము పూర్ణముగ సాధించుటకు వడ్డున నంపత్తి యావశ్యకమనియు నది లేక యా జ్ఞానము సాధ్యము గాదనియు నెఱుంగును. ఈ సంపత్తి శమాదిషడ్గుణసంపత్తి యని నముదాయముగఁ జెప్పఁబడుచున్నది.

III. శమాదిషడ్గుణసంపత్తి

(౧) శమమనఁగా సంతరింద్రియనిగ్రహము. (౨) దమము అనఁగా భాష్యేంద్రియ నిగ్రహము. (౩) ఉపరతి - అనఁగా కర్తృములనుండి నివృత్తియు మిగుల గొప్ప తాలిమియుఁ నని జెప్పఁదగు. (౪) తిలీక్ష - అనఁగా దృఢమగు నోర్పు. (౫) శ్రద్ధ - అనఁగా శాస్త్రమునందును, ఆచార్యోక్తియందును దృఢవిశ్వాసము. (౬) సమాధానము - అనఁగా సమచిత్తత్వము. ఈ యాఱును ఓట్నంపత్తియని యెఱుఁగఁబడు.

ఇందు శమము మొదటిది. అంతరింద్రియమగు మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనుట. మనస్సు జీవునకుండు సాధనములలో ముత్తమమగునది. “కిమితరచ్చేత స్సమం సాధనమ్”. మనస్సు బంధమోక్షముల రెండింటికిని గారణము.

మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బంధమోక్షయోః ।

బంధాయ వివయాసక్తమ్ ముక్త్యై నిర్విషయం మనః ॥

(అమృతలింగాపనిషత్)

మనస్సు ఇంద్రియములతోఁ గూడి విషయములయందు రమించుచుండిన భంధహేతువగు. ఆ మనస్సు విషయముల నుండి విముఖమై యింద్రియములకు లోఁబడక యింద్రియములకు ర్థజై వానిని లోఁబఱచుకొని యాత్మవశ్యమై వర్తించు నపుడు మోక్షహేతు వగుచున్నది. కావున మొట్టమొదట మనస్సు స్వాధీనముచేసికొనఁబడినఁ దక్కిన యింద్రియములన్నియు సులభముగ లోఁబడును.

యస్తు విజ్ఞానవాక్ భవతి యుక్తేన మనసా సదా ।

తస్యేం ద్రియాణి వశ్యాని సదశ్వా ఇవ సారథేః ॥ (కఠోపనిషత్)

ఎవఁడు జ్ఞానవంతుఁడై మనస్సును స్వాధీనమునం దుంచు కోనునో అట్టివాని యింద్రియములు, చక్కఁగా శిక్షితములైన గుఱ్ఱములు సారథికిఁ లోఁబడియుండునట్లు స్వాధీనములుగ నుండును.

మనం బింద్రియములతోఁ జేరనిచోఁ నింద్రియములు స్వతంత్రవ్యాపారమున కశక్తములని యెల్లవారి కనుభవవేద్యముగనే యున్నయది. మనము మనస్సు నొకవిషయమున నేకాగ్రముగ నునిచినపు డితర విషయములు గోచరములు గావు. ఎవ్వఁడైనను విచిత్రమగు నొకవస్తువు నత్యాశ్చర్యముతోఁ జూచుచుండు కాలమున నెవ్వరుగాని పిలిచిన నాశబ్దమును వినఁజాలఁడు. స్పృశించినను గనుఁగొనఁడు. ఏ విషయమున నైనను మనస్సు లయించియుండునపుడు మైమఱచి

యున్నవాడనుట ప్రసిద్ధము. దీనిచే మనస్సొక విషయమున
 లయించి మునిగియున్నదనియు నా సమయమున నితరేంద్రి
 యములన్నియు నిర్వాప్తపరిణామములై యున్నవనియుఁ దెలియ
 వచ్చుచున్నది. కావున మనస్సు స్వాధీనమై వర్తించుచోఁ
 దక్కిన గుండ్రియము లన్నియు సులభముగ జయించుటకు
 సాధ్యములు. కావున “శేమము” మొదట సభ్యసింపఁదగి
 నది. మనస్సు నిగ్రహింపఁబడినచో బాహ్యేంద్రియము
 లన్నియు సులభముగ లోబడుచు గనుక రెండవది దమము.
 మూడవది యపరితి. ఉపరితి యనఁగా సుపరిమించుట,
 విడుచుట, సన్న్యాసము నగు. విధ్యుక్తముగా విహితకర్మము
 లను ద్యజించుట యని వేదాంతులు చెప్పుచున్నారు. సన్న్యా
 సమునకు లింగములు, అనఁగా బహింగములగు చిహ్న
 ములు, అంత ముఖ్యములు గావు. కృతార్థత నిచ్చుశక్తి
 కేవల బాహ్యకర్మములందు లేదని దృఢముగఁ దెలిసి వాని
 యందు రాగమును బూర్ణముగ విడిచిన నంతస్సన్న్యాసము
 తప్పక సిద్ధించును. అట్టి విరాగము గలుగుటకు మనోదాఢ్యమే
 సారభూతమనియు దేశకాలనిమిత్తములనుబట్టి యితరులను
 స్థించు కాయికకర్మములం దెంతభేదము లుండినను వానిఁ
 బాటింపఁ దగదనియును నిశ్చయము గలుగవలయును.
 సారము నొక్కదానినే చూచుచు బాహ్యధర్మములం దెన్ని
 భిన్నమార్గము లున్నను గమనించక మనోభావములనూత్రము

లెక్కించుచు నందఱియందును సమబుద్ధి గలిగి యాదరించ వలయును. సారహీనులందును సారము గలిగించు మార్గము లను వెదుకవలయును గాని బాహ్యవ్యాపారములను మార్ప వలయునని యంత పూనుకొనరాదు. ఎల్లెడలఁ బరమాత్మ యంతర్యామిగ నున్నవాఁడనియు, లోక వ్యవహార మనేక విధములుగఁ బరిణమించు ననియు, దానిచే నాయావిధముల ననుసరించియే వేర్వేరుగ నాయావారికిఁ దరణోపాయము గలుగవలయుఁగాని యందఱకు నొక్కమార్గమే చాలదనియు వెల్లడిగఁ దెలియవలయును. కావున మతభేదములు ఆచార భేదములు మొదలగు భేదము లన్నియును గర్మానుసారము లగు రుచిభేదములను బట్టి కలిగినవికాని సారభూతములు గావని నిశ్చయించి వారివారి మార్గముల వారివారిని బోనిచ్చి సారమందే దృష్టియించి యందఱియందు నన్ని మార్గములందును సమబుద్ధి గలిగి వానియందు సహనమును గలిగి వారి వారిని వారివారి మార్గములందే త్రిప్పి యుద్ధరించవలయు నను ననుకంపము¹ గలుగవలయును. ఇట్టి సహనము గల వాఁడు కర్మములను జేసినను విడిచినను బాహ్యలంబసములను గమనించక సారభూతమగు తత్త్వమునందే మనస్సును

¹ అనుకంపము అనగా ఇతరుల మనోభావముల గుర్తెరింగి వాని కనుకూల ముగ భావించుట. కంపమనగా చలనము. ఇచ్చట భావమని అర్థము. అనుకంపమన అభావమున కనుగుణమైన భావము.

ద్రిష్టను. వాడే నిజమగు సన్న్యాసి గావున నిట్టి సహనమువరతయని తత్త్వజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

నాల్గవది తీతీక్షు - తీతీక్షుయన ద్వంద్వసహనము. సర్వదుఃఖములను సహించుట. వైరాగ్యము గలిగినచో సుఖములయందు రాగ మెట్లు వదలునో అటులనే దుఃఖములయందు ద్వేషముగూడ వదలును. ప్రాప్తించు సుఖదుఃఖములన్నియుఁ బూర్వ శుభాశుభకర్మముల ననుసరించియే వచ్చునుగాని యెవ్వరికిఁగాని తాఁజేసికొనని సుఖముగాని దుఃఖముగాని సంభవింపదనియు, నివియన్నియు వివేకవృద్ధికి సహకారములనియు దృఢముగ నెఱుంగును. కావున దుఃఖములెన్ని ప్రాప్తించినను దత్కాలమున నెంత దుర్భరములుగఁ గనుపించినను, నవి యన్నియును బూర్వకర్మానుసారముగనే వచ్చినవనియును, దుష్కర్మములు దుఃఖానుభవముచేతఁ బరిసమాప్తి నొందుననియు నిట్టి దుఃఖములచేఁ దవ్వుండై పుటము పెట్టిన బంగారమువలెఁ దానును బరిశుద్ధుండై ప్రకాశింపఁగలఁడనియు నెఱింగి దుఃఖములు రానురాను గర్మశేషము నశించును గదా యని యార్తి నే మఱియుఁ గోరుచు నీ తీతీక్షు యను గుణము నభ్యసించును. దుఃఖములును, గష్టములును రాకయే యీ సుగుణ మలవడుట దుస్సాధ్యము కానఁ బరమ దయానిధియగు భగవంతుఁడు తనబిడ్డల నిశ్చేయస్సాధనములుగ దుఃఖజాలములను గర్మానుసారముగఁ గూర్చుచున్నాఁడు.

ఏదవది శ్రద్ధ—అనఁగా శాస్త్రములును, ఆచార్యులు చెప్ప వాక్యములును బరమపురుషార్థ సాధనములని దృఢముగ విశ్వసించి యనుష్ఠించుచుఁ దా నింకను దత్త్వమును జక్కఁగాఁ దెలియఁజాలకయున్నను దా ననుష్ఠించు మార్గము నందుఁ బూర్ణముగ నమ్మకము గలిగియుండుట.

శాస్త్ర ఆచార్యోక్తులయందెట్లు విశ్వాసముండవలెనో అట్లే తనయందుండు ఆత్మశక్తియందును గట్టి నమ్మక ముండవలెను. తాను కేవల శక్తిహీనుఁడనను భావముండినను, శాస్త్రాచార్యోక్తులయందు విశ్వాసము లేకుండినను పూనికతో నీ యోగమార్గము నభ్యసించుట కుత్సాహము గలుగదు. కావున నీ శ్రద్ధ నభ్యసింపవలయును.

ఆఱవది సమాధానము—అనఁగా నిష్టానిష్టము లొనఁగూడినపుడు మనస్సు నిర్వికారముగ నుండుట. సామాన్యముగ జనులకుఁ బ్రియము ప్రాప్తించినపుడు హర్షమును అప్రియ మొనఁగూడినపుడు విపాదమును దుఃఖమును గలుగుట సహజము. అట్టివారు రాగద్వేషములకు లోనై యుండువారు. రాగద్వేషములను జయించిన పిదప ఇష్టప్రాప్తియైనను, అనిష్టప్రాప్తియైనను వికారము చెందని మనస్సు గలిగియుండవలయు. కావున ‘పరమగురుచరణసన్నిధి’ అను గ్రంథమున యిది ‘ఏకాగ్రత’ యని వర్ణింపఁబడియున్నది.

ఈ యాటుగుణములను గొంతయైన సభ్యసింపవలయును. ఈ గుణములను వరుసగా నొకదాని వెనుక మఱియొక్కటి యభ్యసింపవలగు ననుట గాదు. వీని నన్నింటి నొక కాలము ననే కొంచెము కొంచెముగ నభ్యసించి దృఢముగఁ జేసికొన వచ్చును. ఇవి యన్నియుఁ బూర్ణముగ సాధించిన మోక్షమును సాధించినట్లే యెన్నఁదగు. కొంత యభ్యసించిన జ్ఞానోపదేశమున కధికారియగు. ఆ పిదపఁ గాలక్రమమున నన్నియుఁ బరిపూర్ణము లగును.

IV. ముముక్షుత్వము

నిత్యానిత్య వస్తువివేకము, ఇహోముత్రఫలభోగ వైరాగ్యము, శివదమాది షట్సంపత్తియు నను నీ సాధనత్రయము గాక నాల్గవది ముముక్షుత్వము. అది సంసారబంధములనుండి విముక్తుఁడు గావలయు నను తీవ్రమగు నిచ్ఛ. తీవ్రమగు ముముక్షుత్వము లేక పై మూడింటినైనఁ బూనికతో నభ్యసించుట కుత్సాహము గలుగదు గదా!

ఇందుకొక దృష్టాంతమగు నితిహానము గలదు. పూర్వమొక శిష్యుఁ డొక తత్త్వవేత్తయగు గురువునొద్దకుం బోయి ముక్తిమార్గము నుపదేశింపుమని వేఁడెను. శిష్యుని మనోదార్థమును బూనికను బరీక్షింప నా గురువు కాలము గడుపుచురాఁగాఁ బలుమాటలు శిష్యుం డాదేశికుని బ్రార్థించుచు

వచ్చెను. ఒక్క పర్యాయము దృఢమనస్సుతో శిష్యుఁడు గురువును బ్రార్థించెను. అతఁడాశిష్యునకు రాఁబోవు పర్వ కాలమును దెలిపి యానాఁడు సాగరసంగమమునకు రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అట్లే యచ్చటి కాసమయమున కతఁడు వచ్చెను. దేశికుఁ డాతని మొలబంటి నీటిలోనికిం దీసికొని పోయి నీటిలోముంచి పైకి లేవకయుండఁ బట్టియుంచెను. నిశ్శ్వాసవాయువు బిగిసియుండ నతఁడు లోలోనఁ గొట్టుకొను చుండఁగా బ్రాణమున కపాయము వచ్చుదాక ముంచి విడిచిపెట్టెను. శిష్యుఁడు పైకిలేచి యాయాసము పోఁగొట్టుకొని స్తిమితమనస్కుఁడు కాఁగా శిష్యునితో గురువు నీటిలో మునిగియున్నప్పుడు నీకేమి కోరికయుండెనో చెప్పమని యడుగ నా కూపిరి తిరుగుటకుఁ గొంచెము గాలియున్న నీ సమయమున బ్రదుకఁగలనను కోరిక తప్ప వేతెద్దియు లేదని విన్నవించెను. అప్పుడు గురువు శిష్యునితో నీటిలోనున్నప్పుడెంత నృథమగు బ్రదుకుకోరిక గల్గెనో యంత దృఢముగ మోక్షోపక్తి గలిగెనేని నేనప్పు డుపదేశించెదను. పొమ్మని పంపెను. కాఁబట్టి తీవ్రమగు మోక్షోపక్తి గలిగియుండవలయు నని తెలియఁ దగు.

ఈ సాధనము, 'పరమగురుచరణసన్నిధి' యందు ప్రేమ అని వర్ణింపఁబడి యున్నది. యథార్థమగు ముముక్షుత్వమున కదియే అర్థము. మోక్షమనగా బంధములనుండి విముక్తి

కదా ! ఆ బంధము తెవ్వి ? జీవుఁడు, శరీరములతో తాదాత్మ్యము చెంది, శరీరము, ఇంద్రియములు, మనస్సు లోనగు కరణములే తాననుభ్రాంతికి లోనై, తాను, పరులు అను భేదబుద్ధిగలవాడై, ఆ కారణమున తనయందును, తనవారియందును రాగమును, తదితరులయందు ఉపేక్ష, ఉదాసీనభావము, ద్వేషమును గలిగియుండుట. వీనినుండి విముక్తుడగుట యన, తనయందును, సకలభూతములయందును ఆత్మతత్త్వము అంతర్యామిగా నిండియున్నదని యెఱింగి, రాగద్వేషములను త్యజించి, సర్వభూత సమత్వము నభ్యసించుటయే గదా ! ఇదియే ప్రేమరూపముగ ప్రకాశించును. కావుననే తత్త్వజ్ఞులు ముముక్షుత్వమన ప్రేమయని నిరూపించియున్నారు.

ఇవ్విషయము, 'పరిమగురుచరణసన్నిధి' యందు విస్తరించి వ్రాయఁబడియున్నది. చదువరు లీ అధ్యాయముతో గూడ నా గ్రంథమును చదువదగు.

ఈ నాల్గును సాధనచతుష్టయమనుపేర శ్రీశంకరాచార్యుల వారు జ్ఞానమార్గమున నడువ యత్నించువారలకుఁ బూర్వాధికారముగ విధించియున్నారు. సాధనచతుష్టయసంపత్తి లేని వారలు పరవిద్యాజ్ఞానమున కధికారులు గారు. వీని నన్నింటిని గొంతయైన నభ్యసించినవారలే బ్రహ్మజ్ఞానమును గ్రహించుట కధికారులు. అట్టివారికిఁ గాని యితరుల కీ జ్ఞానముపదేశింపరాదని తత్త్వజ్ఞులగు మహాత్ముల యుద్దేశ్యము.

“అథాతో బ్రహ్మజ్ఞానా” అనఁగా నిఁకమీఁద బ్రహ్మవిచారము అని వేదాంతసూత్రములలో మొదటిసూత్రము. అందు “అథ” అనఁగా నిఁకమీఁదననుచో సాధనచతుష్టయము కొంతయైనను సాధించిన పిదపనే యని యర్థము. ఈ సాధనచతుష్టయసంపత్తి లేనివార లిక్కాలమున బ్రహ్మవిద్యారహస్యములను శబ్దమాత్రముగ నేర్చికొని మహావాక్యముల యర్థమును స్వానుభవముచే నిరూపించుకొనకయే యావాక్యములను నోట నుచ్చరించుచు బ్రహ్మవేత్తలమని నటించుచు నితరుల కుపదేష్టలయి యితరులను నహితము భ్రాంతులుగఁ జేయుచున్నవారు. “అంధేనైవ నీయమానా యథాంధాః” అనునట్లు తామంధులయ్యును నంధులగు నితరులకు మార్గదర్శులగుచుఁ దుదకు నుభయులును మార్గము తెలియక చిక్కులుపడుచున్నవారు. సులభమును నిరపాయమును నగు కర్మభక్తిమార్గములను వదలి దుస్సాధ్యమును, నపాయకరమును నగు నీ జ్ఞానమార్గము ననుష్ఠింపఁ బ్రయత్నించుటచే నుభయభ్రష్టులగుచున్నారు. కావున నెల్లవారును జిత్తశుద్ధిగలిగి నాలుగు సాధనముల దృఢముగఁ గొంతయైన నభ్యసింపకమున్న జ్ఞానము దెసకు నుద్యమింపక యుండఁదగు. ఈ సాధనముల నభ్యసించి తేరి యధికారియగు మహనీయుఁడే జ్ఞానమార్గమున నడువఁజాలును.

వాయ మాత్మా బలహీనేన లభ్యో న చ ప్రమాదా

త్తపసో వా ప్యలింగాత్ ॥

(మండకోపనిషత్)

ఈ నాల్గింటి నభ్యసించిన జీవుని బుద్ధి యతిశుద్ధమగు. అహంకార మమకారములు పూర్ణముగ నశించును. బుద్ధి మిక్కిలి సూక్ష్మములు యింద్రియములు మనోబుద్ధులకు వశపర్తులగు. అహారాది నియామములచే శరీరములు పరిశుద్ధములగు. ఇవి గలిగిన జీవుఁ డాత్మజ్ఞానమున కధికారియగును.

ఆ జ్ఞాన మెట్టిదియో శ్రీ కృష్ణభగవానులు గీతాశాస్త్రమునందు సంక్షేపముగ నిరూపించియున్నారు.

అహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః ।

అహ మాదిశ్చ మధ్యం చ భూతానా మంత ఏవచ ॥

(గీత. ౧౦-౨౦)

సర్వభూతముల హృదయములయందుండు నాత్మస్వరూపుఁడను నేను. సమస్తభూతములకు మొదలనఁగా నుత్పత్తికారణము నేను ; మధ్యమనఁగా స్థితి కారణము నేను. అంత్యమనఁగా లయకారణము నేను ; అనఁగా సమస్తభూతములు నానుండి వెలువడి యభివ్యక్తము లగుచున్నవి. నాయుండే యున్నయవి. కడపట నాయందు లీనమగుచున్నవని తాత్పర్యము. మఱియు నాత్మజ్ఞానమును విపులముగ వర్ణించుచు జ్ఞానలక్షణములను నిరూపించియున్నారు.

అహనిత్వ మదంభిత్వ మహింసా హంతి రాజ్జవమ్ ।

ఆచార్యోపాసనం శౌచం శ్చైర్య మాత్మవినిగ్రహః ॥

ఇంద్రియార్థేషు వైరాగ్య మనహంకార ఏవ చ ।
 జన్మమృత్యుజరావ్యాధి దుఃఖదోషానుదర్శనమ్ ॥
 అసక్తిర నభివ్యంగః పుత్త్రదారగృహాదిషు ।
 నిత్యం చ సమచిత్తత్వ మిష్టానిష్టోపపత్తిషు ॥
 మయి చానన్యయోగేన భక్తిరవ్యభిచారిణీ ।
 వివిక్తదేశనేవిత్వ మరతి ర్జనసంసది ॥
 అధ్యాత్మజ్ఞాన నిత్యత్వం తత్త్వజ్ఞానార్థదర్శనమ్ ।
 ఏతద్జ్ఞాన మితిప్రోక్త మజ్ఞానం యదతోఽన్యథా ॥

(గీత. ౧౩, ౮-౧౨)

అభిమానము లేకయుండుట యనఁగా నడఁకువ, దంభము లేకయుండుటయు, నితరుల కించుకయైన హానిచేయక యుండుటయు, నితరులయందలి దోషములను సహించి మన్నించునట్టి ఖౌంఠియు, న్యాయముతప్పక వర్తించుటయు, గురుశుశ్రూషయు, శౌచమును, స్థైర్యమును, నింద్రియములను మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనియుండుటయు, విషయభోగములయందు వైరాగ్యము, నహంకారము లేకయుండుటయు, బుట్టుట, చచ్చుట, మునలితనము, రోగము మొదలగు వానియందలి దోషమును జూచుటయు, బుత్త్రదారగృహాదులయందు రాగమును, దాదాత్మ్యమును లేకయుండుటయు, నిష్టము ప్రాప్తించినపుడు సంతోషముగాని యప్రియము సిద్ధించినపుడు దుఃఖముగాని లేక యెల్లపుడు చిత్తనమాధానము గలిగియుండుటయు, బరమేశ్వరుఁడును, వాసుదేవుఁడును నగు నా

యందుఁ జలింపని యనన్యమగు భక్తియు, నేకాంతప్రదేశములయందుండ నిచ్చయు, జనసంఘమునం దుండవలయుననునాశలేక యుండుటయు, నాత్మవిషయజ్ఞాన మెల్లప్పుడు మఱువకయుండుటయు, మరిమాత్మతత్త్వమును స్వానుభవముచేఁ దెలిసికొనుటయు, నివియన్నియు జ్ఞానమనఁబడును. ఇవికానిదంతయు నజ్ఞానమని యెఱుంగఁదగు. పైనఁ జెప్పఁబడిన లక్షణములం గలిగియుండుటయే జ్ఞానమని భోధించి శ్రీ కృష్ణభగవానులు మఱియు నీ జ్ఞానము గలుగుటవలని ఫలము సహితము వచించియున్నారు. 'నుద్జ్ఞాత్వాన్మృతమశ్నుతే' యని యీ జ్ఞానమువలన మర్త్య డమృతత్వమును బొందునని వివరించిరి.

జ్ఞానస్వరూపమును నిరూపించి జ్ఞానవిషయమగు జ్ఞేయము నిట్లు భగవంతుఁడు నిరూపించియున్నాఁడు.

అనాదిమత్పరం బ్రహ్మ న సత్త న్నాస దుచ్యతే ॥

సర్వతః సాచిపాదం తత్సర్వతోఽక్షిశిశోముఖమ్ ।

సర్వతః శ్రుతిమ ల్లోకే సర్వ మావృత్య తిష్ఠతి ॥

సర్వేంద్రియ గుణాభాసం సర్వేంద్రియ విపర్జితమ్ ।

అసక్తం సర్వభృచ్చైవ నిర్గుణం గుణభోక్తృ చ ॥

బహిరంత శ్చ భూతానా మచరం చర మేవ చ ।

నూత్నత్వాత్త దవిచ్ఛేయం దూరథం చాంతికే చ తత్ ॥

అవిభక్తం చ భూలేషు విభక్త మివ చ స్థితమ్ ।
భూతభర్తృ చ తద్జ్ఞేయం గ్రసిష్ఠ ప్రభవిష్ఠ చ ॥

జ్యోతిషా మపి తజ్జ్యోతిస్తమసః పర ముచ్యతే ।
జ్ఞానం జ్ఞేయం జ్ఞానగమ్యం హృది సర్వస్య విష్ఠితమ్ ॥

(గీత. ౧౩, ౧౩-౧౪)

వేద్యమగు తత్త్వ మాదిమధ్యాంతరహితమును, సత్స్వ రూపమును నసత్స్వరూపమును గాక యెల్లయెడల పాదములను, హస్తములను, జతుస్సులను గలిగి సర్వమును వ్యాపించి యున్నది. ఆ తత్త్వము జ్యోతులలో నన్నింటిలో నెక్కుడు జ్యోతియు, నంధకారమునకు నతీతమగునదియు నయి యున్నది. జ్ఞానమును, జ్ఞేయమును, జ్ఞానగమ్యము ననఁగా నెఱుకయు నెఱుంగఁదగినదియు నెఱుకచేఁ బొందఁదగు ప్రాప్యస్థానమును నీ మూఁడు నొక్కటియై యున్నది.

ఇట్లు ప్రపంచమునందు వాఙ్మానసగోచరమగు నదియంతయు నా బ్రహ్మస్వరూపమే. అనఁగా నెద్దానిని జూచినను అవ్యక్తమగు బ్రహ్మముయొక్క వ్యక్తస్వరూపముగ భావింపఁదగునేగాని కేవలముపాధిని మాత్రము గమనించరాదు. అన్నింటియం దంతర్యామియైన చైతన్యము నెఱుంగవలయును గాని యాచైతన్యము నావరించియుండు ప్రాకృతరూపమును మాత్రము నెఱుంగఁ బ్రయోజనము లేదు. అది యజ్ఞానము. ఆత్మవిషయమును బోధించునదియే విద్యయనఁబడును గాని

యాత్మవ్యతిరిక్తమగు ఏదార్థ మొక్కటియు లేమింజేసి యాత్మే తరవిషయములను బోధించు విద్యలును శాస్త్రములు నన్నియు నవిద్యలే. మొదటఁ బ్రకృతిబోధకములుగ నుండి కడపట నాత్మబోధకు సహకారము లగుటచే నపరివిద్యలన్నియు సనాతనమగు పరవిద్యాకళలుగ నెన్నఁబడు. కావుననే బయట చూచుటకు భిన్నభిన్నములుగఁ గన్పడు షడ్వర్ణము లొక్కొక్కటియు నా పరతత్త్వజ్ఞానమునకు సాధనములుగ నిరూపింపఁబడియున్నవి. అన్నివిద్యలు నన్నిమార్గములును భగవత్తత్త్వమును దెల్పుటకు సహకారములుగను భగవత్సన్నిధానమును జేర్చుటయందు సమర్థములునునై యున్నవి. అత్మతత్త్వమును నిరాకరించు విద్య యెన్నఁడును విద్యగా నెన్నఁబడదు.

చక్రహస్తుని బ్రకటించు చదువు చదువు

కుంభినీధవుఁ జెప్పెడు గురుఁడు గురుఁడు

తండ్రి హరిఁజేరుమనిచప్ప తండ్రి తండ్రి ||

(అంగ్రభాగవతిము. ౭ స్కంధము.)

లోకమునందు బహురూపములుగఁ బ్రాకృతములగు నింద్రియములకు గోచరములగు విషయము లన్నింటియందును నప్రాకృతమగు నాత్మతత్త్వ మంతర్యామిగ జెలుంగుచున్నది. ఇట్లు నానాత్వమునం దేకత్వమును జూడఁదగు.

ఆత్మ యేకము, నద్వితీయము, క్రియారహితము నగు. కనఁబడు వ్యాపారమంతయుఁ బ్రకృతిసంబంధమైనది. ఆత్మ

సర్వత్ర వ్యాపించియుండుటచేత నచలము. చలనమనఁగా నున్న స్థలమునుండి మఱియొక స్థలమునకు గమనముగదా ! అంతట వ్యాపించియుండు తత్త్వ మెచ్చటనుండి యెచ్చటికి గమనము చేయును ? ఆత్మలేని స్థలము సూదికొన మోపఁ జాలినంత గాని లేదు. చలన మనునపుడెల్ల నాత్మయే ప్రకృతిని జలింపఁజేయుచున్నదని యెఱుంగఁదగు. చలించునది ప్రకృతియే. ఎంత సూక్ష్మచలనమైనను ప్రకృతిసంయోగము లేక సంభవింపదు. కావున నాత్మ క్రియారహితము.

ప్రకృత్యైవ చ కర్మాణి క్రియమాణాని సర్వశః ।

యః పశ్యతి తథా త్మాన మకర్తారం స పశ్యతి ॥ (గీత. ౧౩-౨౯)

మఱియు లోకమునఁ గన్పడు మార్పులన్నియును ద్రిగుణాత్మకమగు ప్రకృతియందుఁ గన్పడునవిగాని యాత్మయందుఁ గానరావు. పుట్టుటయు, గిట్టుటయు, వృద్ధిక్షయములు ప్రకృతి సముదాయములందుఁగాని యాత్మకు లేవు. ఇట్లు నిత్యమగు నాత్మకును ననిత్యములగు రూపసముదాయములకును గల భేదము వివేకముచే నెఱుంగఁ దగు.

యస్స సర్వేషా భూతేషా నశ్యత్సు స వినశ్యతి ॥ (గీత. ౯-౨౦)

వినశ్యత్స్వ వినశ్యంతం యః పశ్యతి స పశ్యతి ॥ (గీత. ౧౩-౨౭)

ఈ మొదలగు వాక్యములయందు నశించునది యనఁగా మాఱునది. ప్రకృతి మాఱుచుండు. రూపములయందెల్ల నాశ రహితమైనది యాత్మ.

ఈశ్వర స్వర్వభూతానాం హృద్దే శేఽర్జున తిష్ఠతి || (గీత. ౧౮-౬౦)

సనుం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠంతిం పరమేశ్వరమ్ || (గీత. ౧౩-౨౩)

ఆహ మాత్మా గుడాకేశ సర్వభూతాశయస్థితః || (గీత. ౧౦-౨౦)

ఈ యాత్మ సర్వభూతములయందు నమముగఁ బ్రకాశించుచున్నది. సాత్వికములుగాని, రాజసములుగాని, తామసములుగాని, యీయన్ని గూఢములయం దాత్మ సమముగఁ బ్రకాశించుచునే యున్నది. కావున ఆత్మవేత్త వీనినన్నిటిని సమబుద్ధితోఁ జూచును. ఆత్మవేత్త కాఁగోరువాఁ డట్లు సమబుద్ధి సభ్యసింపవలయును.

విద్యావినయసంపన్నే బ్రాహ్మణే గవి హస్తినీ ।

కునిచైవ శ్వపాశేచ పండితా స్సమదర్శినః || (గీత. ౫-౧౮)

ఉత్కృష్టములగు వస్తువులందును నికృష్టములగు గూఢములందును సుందరములగు భూతములందును, జూచుట కసహ్యములగు గూఢములందును, బ్రహ్మవేత్తయందును, గూఢచిత్తునందును, బాషాణమునందును, బ్రహ్మయందును సమముగ నాత్మ వ్యాపించియున్నది గావున వీనినన్నిటిని సమబుద్ధితోఁ జూచుటయే జ్ఞానము. ఈశ్వరుఁడు సర్వభూతములయందును జీవకళగాఁ బ్రకాశించుచుండుటచేత సర్వభూతములకు దండప్రణామము లాచరింపవలయునని శ్రీ కృష్ణులు తన ముఖ్యశిష్యుఁడగు నుద్ధవునకు బోధించిరి. ఇదియ యుత్తమమగు జ్ఞానమని వచించిరి.

బ్రాహ్మణే పుల్కనే స్తేనే బ్రహ్మణ్యేర్కే సుఖింగళే ।
అక్రూరే క్రూరకే చైవ సమదృక్పండితోమతః ॥

విసృజ్య స్మయమానాన్ స్వాన్ దృశం ప్రీడాం చ దైహికీం ।
ప్రణమేద్దండవద్భూమా ఆశ్వచండాలగోఖరం ॥

యావత్సర్వేషు భూతేషు మద్భావో నోపజాయతే ।
తావదేవ ముపాసీత వాఙ్మనః కాయవృత్తిభిః ॥

(శ్రీ భాగవతము, ౯-౨౯, స్లో. ౧౪, ౧౬, ౧౭)

బ్రాహ్మణుని, అంత్యజుని, దొంగను, మహాదాతను, సూర్యుని, మిణుగురును, శాంతుని, క్రూరుని, సమదృష్టితో చూచువాడే పండితుఁడు.

పరిహాసముచేయు స్వజనులను విడనాడి శరీరముతో పుట్టిన భేదదృష్టిని లజ్జను సైతము విడిచి, కుక్క, చండాలుఁడు, గోవు, గాడిదె మొదలగు సర్వభూతములకు భూమిపై సాష్టాంగదండప్రణామములు చేయవలయును.

ఎంతకాలమైతే సర్వభూతములయందు నాభావము (అనగా ఈశ్వరభావము) కలుగకయుండునో అంతవఱకు పైచెప్పిన విధమున మనోవాక్కాయములతో నన్ను ఉపాసన చేయవలయును.

సర్వభూతస్థితం యో మాం భజ త్యేకత్వ మాస్థితః ।

సర్వథా వర్తమా నోపి స యోగీ మయి వర్తతే ॥

(గీత)

ఐనను సర్వభూతములయం దాత్మిను జూచుట యెట్లు
 సిద్ధించును ? అజ్ఞానియందును జూదగానియందును మోసగాని
 యందును బ్రహ్మభూతకునందును, బ్రహ్మవేత్తయందును
 సమత్వ మెట్లనుష్ఠింపనగును ? అని యడిగిన వీరియందఱి
 యందు నాత్మక శ యుండియే యున్నది. అందఱును నానా
 విధములగు ననుభవములను బొంది వానినుండి గ్రహింపఁదగు
 జ్ఞానము సంతయు గ్రహించి కడపట నాత్మవేత్తలు గాఁదగియే
 యున్నవారు. అందఱియందును నీరీతి నాన్ని బీజగూఢములగు
 తన శక్తులను వికసింపఁ జేసికొనుచున్నది. వృక్షమందలి శక్తి
 యొకచో లేఁత మొగ్గగను, మఱియుక చోఁ బక్ష్యమై వికసింప
 నానన్నమైయుండు మొగ్గగను, ఇంకొకచోట వికసించిన
 పుష్పముగను, వేఱొకచో లేఁతపిండగను, గాయగను, మఱి
 యొక స్థలమునఁ బక్ష్యమగు ఫలముగను, నానావిధగూఢములు
 గలిగియున్నను అన్నియు యథార్థముగ నొక్కవృక్షములోఁ
 బుట్టి యొక స్వభావము గలిగి సమముగనుండునట్లాత్మకశ
 నానా నామరూపములు గల యన్ని భూతములయందు సమ
 ముగ నున్నది. అన్నింటియందును దుది నాత్మగుణము
 లన్నియుఁ గాలానుసారముగఁ బ్రకాశింపనున్నవియేగాని
 వేఱొకపదార్థ మొక్కటియు లేదు. కావున ఘోరరూప
 ముగ నున్నను, లావణ్యస్వరూపముగ నున్నను, జ్ఞానస్వరూ
 పుఁడుగ నున్నను, సజ్జానపుంజముగ నున్నను, దయాసము

ద్రుఁడుగ నున్నను, గ్రూరచిత్తుఁడుగ నున్నను నందఱియందు నాత్మ ప్రకాశించుచున్నది. హేయముగఁ గనఁబడు పదార్థమునందుండు నాత్మయుఁ గాలక్రమమునఁ బరిణమించి యాత్మగుణములను బ్రకాశింపఁ జేయును. ఈ రూపములన్నింటియందనుభవముపొంది జ్ఞానమును గ్రహింపవలయును. కావుననే కదా భగవంతుఁడు తన విభూతిని జెప్పచో “ద్యూతం ఛలయతామస్మి” అని చెప్పకొన్నాఁడు. బ్రహ్మవేత్తయందును, మూర్ఖునందును, గోవునందును, శునకమునందును, శ్వపచునందును సమత్వమును జూచి యాత్మభావన చేయవలయును. ఇట్లు చూచుటయే యథార్థజ్ఞానము.

అట్లేకత్వమును జూచువాని కజ్ఞాన ముండనేరదు. అజ్ఞానము నశించి యజ్ఞానజాతములగు శోక మోహములు నయితము నశింప నానందస్వరూపుఁ డగు.

యస్మిన్ సర్వాణి భూతాన్యాత్మైవా భూ ద్విజానతః ।

తత్ర కో మోహః క శ్కోక ఏకత్వ మనుపశ్యతః ॥

(ఈశావాస్యము)

ఏ వస్తువును జూచిన నీవస్తువునం దాత్మ యేవిధముగఁ బరిణామము చెందుచున్నది? ఎట్టి జ్ఞానము నీరూపమునఁ జెందఁజాలును? అని యోచించుచుండిన నొక్కొక్కరూపమును బ్రపంచమున సార్థకముగఁ గన్పడును. అట్లుగాక హేయగుణములను మాత్రము చూచుచు, ద్వేషించుచుండినఁ బ్రకృతి

సంబంధములగు గుణములు మాత్రము గనఁబడునేగాని యాత్మజ్ఞానము బుట్టఁజాలదు. అన్ని భూతములందు నాత్మ శక్తి ఏకసించుచుండుటను జూడను జూడను భూతియు లన్నియు భగవంతుని మహిమను బ్రకటించునవిగఁ దెలియవచ్చునే గాని వేఱు కాదు. కావున నెల్లయెడల నాత్మనే సమముగఁ జూడఁదగు. ఇదియే సుజ్ఞానము. ఇట్లు చూచువాఁడే యాత్మ వేత్తి. ఇదియే జ్ఞానయోగము.

జ్ఞానియగువాఁ డాత్మకళను సర్వమునఁ జూచుచుండును. అజ్ఞానినయితి మాత్మప్రకాశమునే యెల్లచోటులం జూచును గాని యాత్మప్రకాశమని యెఱుంగఁడు. లోకమున నొక్కొక్కడు సనేకములగు విషయములఁ బ్రేమించుచున్నాఁడు. ఆ విషయములయందు ప్రేమాన్నదమగున దెన్నియేని యొకటి యుండనిచో దానినేల ప్రేమించును? ఒక్కొక్క విషయము నందును మనస్సును రంజింపఁ జేయునదియును, సుఖము నీజాలు నదియు నెద్దియే నొక్కటి యుండవలయును గదా! అది యంతయు నాత్మతేజస్సే యని గ్రహింపఁదగు. పామరుఁడు రూపలావణ్యాది గుణసముదాయమును జూచి యొక రూప మును ప్రేమించినను, అచ్చట నాత్మలేనిచో నాగుణములు ప్రకాశింపవు. వానికిం గానరావు. లోకమునం గన్పట్టు నకల సౌందర్యములును, నకల ప్రకాశములును, నాత్మయుని కిచేఁ గలుగునవిగాని వేఱువిధమునఁ గాదు. రూపములందుఁ

గానవచ్చు రమణీయత్వమంతయు వానియం దాత్మయుండుటచే
వానియం “దారోపితరమణీయత్వము” గాని యారూపముల
యందు నైజమగునదిగాదు. ఈ యర్థమును గీతాశాస్త్రము
నందు

యద్య ద్విభూతిష త్సత్త్వం శ్రీమ దూర్జిత మేవ వా ।

తత్తదే వాప గచ్ఛ త్వం మమ తేజోఽంశ సంభవమ్ ॥

(గీత. ౧౦-౪౧)

లోకమునం దైశ్వర్యవంత మైనదిగాని, ప్రకాశమైనదిగాని
విశేషోత్సాహముతోఁ గూడుకొనునదిగాని వస్తువెద్దియున్నను
అది యొక్కొక్కటియు నాతేజస్సులోఁ గళామాత్రము దాని
యందుఁ గలిగియుండునదిగఁ దెలిసికొనుమని భగవంతుఁ
డరునునకు బోధించెను. కావున లోకములో నెద్దియేని రమ
ణీయముగ నుండిన నద్దాని కారమణీయత్వమును గలుగఁ
జేయునది యాత్మయేయని నిశ్చయము. ఈ విషయమునే
మైత్రేయికి నామె భర్త యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి సుందరవాక్య
ములతో నుపదేశించియున్నాఁడు.

న వా అరే జాయాయై కామాయ జాయా ప్రియా భవత్యా
త్మన స్తు కామాయ జాయా ప్రియా భవతి. న వా అరే పత్యుః
కామాయ పతిః ప్రియో భవ త్యాత్మ నస్తు కామాయ పతిః ప్రియో
భవతి . . . . . న వా అరే దేవానాం కామాయ దేవాః ప్రియా
భవంత్యాత్మనస్తు కామాయ దేవాః ప్రియా భవంతి ॥

(బృహదారణ్యకము)

తా. భార్యకొఱకు భార్యను ప్రేమింపరు. భార్యయందలి యాత్మకొఱకు భార్య ప్రేమింపడు. భర్తకొఱకు భర్త ప్రేమింపఁబడఁడు. ఆత్మకొఱకే భర్త ప్రేమింపఁడు. ఇట్లొక్కొక్క వస్తువును దనంతట బ్రీతిగొలుపదు. ఆత్మకొఱకుఁ బ్రేమింపడు. అట్లు దేవతలు నయితము దేవతలేయని ప్రేమింపఁబడరు. ఆత్మకొఱకుఁ బ్రేమింపఁగలవారు. ఇట్లాత్మ పరమప్రేమయై యుండనియెడల నొక్కటియు లోకమునఁ బ్రేమనూపముగాఁ బ్రకాశింపఁజాలదు. స్థితిగూడ ససాధ్యము. సర్వేంద్రియములకు రమణీయములగు విషయములందు సంతోషాత్మకముగా నాత్మను గ్రహింపఁదగు. ఇట్లాత్మ నెల్లచోఁ జూచుచు, వినుచు, ధ్యానించుచు నాత్మసాన్నిధ్యమును జెందఁదగు.

అత్మా వా అకే ద్రష్టవ్య శ్రోతవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః ॥

(బృహదారణ్యకము)

ఇవిధమున నాత్మ నెందుఁ జూచుచుండఁ దనయందుండు నాత్మయు సర్వభూతములయందుండు నాత్మయు నొక్కటి యను జ్ఞానము క్రమక్రమమునఁ బొడము. కాలకర్మపరిపాక ముకాఁగా పరమదయానిధియగు మహాగురువు తత్త్వోపదేశము చేయును. “తత్త్వమసి” యను మహావాక్య ముపదేశించిన బ్రహ్మత్వైక్యజ్ఞానము పరోక్షముగఁ గలుగు. యథార్థముగా నాత్మజ్ఞానము కాలక్రమమునఁ బ్రతిమనుజునకుఁ దనయందే గలుగవలయును గాని యితరు లెంతమహనీయులైనను

దానిని బుట్టింపజాలరు. “తత్త్వమసి” యను మహావాక్య
మాచార్యోపదిష్టమై శిష్యుఁడు దానియర్థమును మననము,
నిదిధ్యాసనము చేయఁ బడప బహుకాలమునకు నాత్మయందు
“అహం బ్రహ్మస్మి” యను జ్ఞానము పుట్టుచున్నది.

త తస్వయం యోగసంసిద్ధః కాలే నాత్మని విందతి || (గీత. ౪-3౩)

ఆ జ్ఞాన మాత్మయందే పుట్టుచున్నది. అట్టిజ్ఞానము పరో
క్షమైనను మహాగురువులచేత నుపదేశింపఁబడును. అట్టి యుప
దేశమును బొందుటకు జ్ఞానులును దత్త్వదర్శులునగు మహాత్ము
లను యోగ్యుడగు శిష్యుఁడు విధిపూర్వముగ నమీపించి
శుశ్రూషచేసి పరతత్త్వమును గుఱించి ప్రశ్నచేయఁగా వా
రుపదేశించెదరని గీతాశాస్త్రమున శ్రీ కృష్ణులు వచించి
యున్నవారు.

తద్విద్ధి ప్రణిపాతేన పరిప్రశ్నేన సేవయా ।

ఉపదేశ్యంతి తే జ్ఞానం జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః || (గీత. ౪-3౪)

అట్టి గురువులు శాస్త్రజ్ఞానము మాత్రము గలిగిన వారుగ
నుండినఁ జాలదని “జ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః” అని రెండు విశే
షణములు నిరూపింపఁబడినవి. శాస్త్రజ్ఞానము గలిగియుఁ
దత్త్వమును స్వానుభవముచే నెఱింగినవారుగ నుండవలయు.
అట్టి జ్ఞానమును గురుముఖమునఁ బరోక్షముగ మొదటఁ
బొందుటకైనను శిష్యునిలక్షణములు నయితము భగవంతుఁడే
నిరూపించియున్నాఁడు.

శ్రద్ధావాక్ లభతే జ్ఞానం తత్పర స్సంయతేంద్రియః ।

జ్ఞానం లభ్యా పరాం కాంతి మచిరే కాధికచ్ఛతి ॥

(గీత. ౪-3౯)

యథార్థశ్రద్ధనఁగా గురువాక్యమునందు నిశ్చలమగు విశ్వాసమును గలిగియుండవలెను. జగదీశ్వరునియందు నిశ్చలమగు భక్తిగలిగి యీశ్వరుడే “పరాగతిః” అని దృఢమగు నిశ్చయము గలిగియుండవలెను. ఇంద్రియములను జక్కఁగ స్వాధీనము చేసికొనియుండవలయును. ఇంద్రియ మనస్సుల స్వాధీనముచేసికొని యీశ్వరునియందు నదా భక్తిగలవాడై గురువాక్యమునం దత్యంతాస్తిక్య బుద్ధిగలవాడయిన శిష్యునకు జ్ఞానులును, దత్త్విదర్శులును నగు గురువులు బ్రహ్మత్వైకజ్ఞానమును బోధింతురు. అట్లుపదేశము నొందిన పుణ్యాత్ములకుఁ జరకాలము మనననిదిధ్యాననములవలన నపరోక్షజ్ఞానము తనంతట నాత్మాయందే పుట్టును. గురువాక్యమును శ్రద్ధతోడ మనసముచేసి నిదిధ్యాననముచేయు ప్రశాంతమగు మనస్సున నాత్మస్వరూపము పూర్ణముగ ప్రకాశించును. అప్పుడు “అహం బ్రహ్మస్మి” యను జ్ఞానము కలుగఁగా యథార్థముగ బ్రహ్మవేత్తయై “బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మైవ భవతి” యను నట్లు బ్రహ్మస్వరూపుడే యగుచున్నవాఁడు. అట్టి మహాపురుషుఁడు శరీరధారియయ్యి ముక్తుడేయగు ; జీవన్ముక్తుడనఁదగియుండు. అట్టి మహాత్మునకుఁ బ్రపంచమంతయు

బ్రహ్మాండము లన్నియు వేద్యములే. వారికి గోచరముగాని దొక్కటియు నుండదు. మాయను జయించిన వాడగు. త్రిగుణాత్మికయగు స్రవ్యతి యామహానుభావునకు లోబడి నదియే. అతడు గుణముల కతీతుడై వర్తించు. అట్టి పురుషుడు లోకమున నెట్లు వర్తించుననగా శ్రీ కృష్ణుడే గీతా శాస్త్రమున రెండవ యధ్యాయాంతమున స్థితప్రజ్ఞుని లక్షణములుగను, బండ్రెండవ యధ్యాయాంతమునఁ బరిమళభక్తుని లక్షణములుగను, బదునాల్గవయధ్యాయము తుదను గుణాతీతుని లక్షణములుగను వివరించియున్నారు.

ప్రజహాతి యదా కామాక్షా సర్వాక్ పార్థ మనోగతాక్ ।

అత్మన్యేవాత్మనా తుష్టః స్థితప్రజ్ఞస్తదోచ్యతే ॥

మఃభే వ్యసుద్విగ్నమనా సుస్థాన విగతశప్పహః ।

వీతరాగభయక్రోధః స్థితిధీర్ముని రుచ్యతే ॥

య స్సర్వత్రా నభిన్నహస్తతః త్రాప్య కుభాకుభమ్ ।

రాగద్వేషవియక్తస్తు విషయా నిందిమై శ్చరత్ ।

అత్మవర్త్య ర్విధేయాత్మా ప్రసాద మధిగచ్ఛతి ॥

(అ. అ. శ్లో. ౫౫-౫౭, ౬౪)

అద్వైస్తా సర్వభూతానాం మైత్రః కరుణ ఏవ చ ।

నిర్మమో నిరహంకార స్సమదుఃఖసుఖః శ్రమి ॥

సంకుప్త స్సతతం యోగీ యతాత్మా దృఢనిశ్చయః ।

మయ్యర్పిత మనోబుద్ధి ర్యో మే భక్త స్స మే ప్రియః ॥

యస్మా న్నో ద్విజతే లోకో లోకా న్నో ద్విజతే చ యః ।

హర్షామగ్నభయత్రోధై ర్ముక్తో య స్స చమే ప్రియః ॥

అనపేక్ష శూచిర్దక్ష ఉదాసీనో గతివ్యధః ।

సర్వారంభపరిత్యాగీ యో మద్భక్త స్సమే ప్రియః ॥

యో నహృష్యతి నద్వేష్టి న శోచతి న కాంక్షతి ।

శుభాశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్ య స్స మే ప్రియః ॥

సమ శృత్రో చ మిత్రే చ తిథా మానపమానయోః ।

శీతోష్ణసుఖదుఃఖేషు సమ స్సంగవివర్జితః ॥

తుల్యనిందాస్తుతి స్మృతీ సంతుష్టో యేన కేవ చిత్ ।

అనికేతస్థిరమతి ర్భక్తిమాన్ మే ప్రియో నరః ॥

యే తు ధర్మామృత మిదం యోగోక్తం సర్వపాపకే ।

శ్రద్ధధానా మత్సరమా భిక్తాస్తై రతీవమే ప్రియాః ॥

(గీత. ౧౨ అ. శ్లో. ౧౩-౨౦)

ప్రకాశం చ ప్రవృత్తిం చ మోహమేవ చ పాండవ ।

న ద్వేష్టి సంప్రవృత్తాని న నివృత్తాని కాంక్షతి ॥

ఉదాసీనపదాసీనో గుణై ర్యో న విచాల్యతే ।

గుణా వర్తంతి ఇత్యేవ యోఽవతిష్ఠతి సంగతే ॥

సమదుఃఖసుఖ స్స్వస్థ స్సమలోహితశ్మ కాంచనః ।

తుల్యప్రియాప్రియో ధీః స్తుల్యనిందాత్మ సంస్తుతిః ॥

మానాపమానయో స్తుల్య స్తుల్యో మిత్రారిపక్షయోః ।

సర్వారంభపరిత్యాగీ గుణాతీత స్స ఉచ్యతే ॥

(గీత. ౧౪ అ. శ్లో. ౨౨-౨౫)

మనోగతములగు కామము లన్నిటిని సంపూర్ణముగ వదలి
యెప్పుడు నాత్మయందే యానందించుచుండు. దుఃఖములు
గలిగినప్పుడు మనస్సున కలవిలపా టొందడు, సుఖమునం
దుప్పొంగడు. సుఖాసుఖము లేవి ప్రాప్తించినను నిర్వికారుఁ
డై రాగద్వేషములు పూర్ణముగ విడిచియుండును. సర్వభూత
ములయందును మిత్రభావము గలిగి సుహృద్భావముండు.
నేను, నాది, యనుభావములు వెదకినను గానరావు. ఏకార్యము
చేయుచున్నను మనోబుద్ధుల నీశ్వరునియం దర్పించి స్వామి
భృత్యన్యాయమును లోకహితముకొఱకై కర్మములఁ జేయు
చుండును. లోకులు లోకదృష్టిచేఁ గీడుచేసినను, మేలుచేసి
నను, దూషించినను, భూషించినను, సన్మానించినను, అవమా
నించినను, సదానందుఁడై యొక్కదానియం దాశ యుంచక
యాత్మారాముఁడై యుండు.

గుణాతీతుఁడయ్యును గుణముల చేష్టలను ద్వేషింపఁడు.
లేని విషయములను గోరఁడు. సంప్రాప్తమైనవానిని ద్వేషిం
పఁడు. సుఖదుఃఖములయందుఁ దుల్యముగఁ జూచుచు, మట్టిని,
తాతిని, బంగారమును ఒక్కదృష్టితోఁ జూచుచు, బ్రియా
ప్రియములను, నిందాస్తుతులను, మానావమానములను నొక్క
రీతిగ నెంచుచు, మిత్రులను శత్రులను నొక్కవిధముగఁ బ్రేమిం
చుచు స్వప్రయోజనకరములగు కర్మముల నొక్కటియుఁ
జేయ నశేషించక యుండును.

వీరిలు లోకమున నిల్లు వర్తించుచు లోకహితార్థ మిశ్వరుని ప్రతినిధులుగ వర్తించుచు వేఱు ప్రశ్నములేక సర్వకార్యములు లోపములేక చేయుచు శరీరముండునందాకల గాలము గడుపుదురు. ఇట్టివారలు బ్రహ్మవేత్తలు. బ్రహ్మవేత్తలగు వారలు పున సూచించిన రీతిని బ్రవర్తనము వలన నెఱుంగఁబడుదురు. ఘోషవాక్యముల నోటితో వచించుచు, బ్రహ్మవేత్తలమని లోకమునఁ బ్రకటించుకొనుచు, విషయసుఖముల రమించుచు, నింద్రియముల విషయములలోఁ బ్రవర్తించుచున్నవిగాని నేను సాక్షియగు బ్రహ్మస్వరూపుఁడనని నోటి మాటలతోఁ జెప్పకొనుట బ్రహ్మవేత్తలకు లక్షణము గా నేరదు. బ్రహ్మవేత్తలు లోకమునకు మేలుచేయుదురు. తమకు సుఖము నించుకొనెనను గోరికుండుటయే కాక సాధ్యమైనంత మట్టుకు దానికి విముఖులై యుందురు. ముందు వివరించిన రీతిని సాధనచతుష్టయమును బూర్ణముగ సాధించి నిస్సంగియై, లోకమున నొక్కదానిని గోరిక కుటీచకుఁడై, యాత్మయందు దృఢనిశ్చయము గలిగి బహూదకుఁడై, యాత్మయే తానను జ్ఞానము పుట్టఁగా హంసయై, యోగాభ్యాసముచే నాత్మసాక్షాత్కారముకాఁగా, బరమహంస యగుచున్నాఁడు. ఈ రీతిని సాధనచతుష్టయసంపత్తి కొంత గలిగినది మొదలప రోక్ష జ్ఞానము లభించుదనుక నాలుగుసోపానము లేర్పఱుపఁబడినవి. ఈ సాధనసంపత్తి గలిగిన జీవుఁడు జ్ఞానమున కధికా

రియై కారణగురువుల కటాక్షమునకుఁ బాత్రుఁడై యుండును. అపు డదృశ్యశృంగుగ లోకహితార్థము వర్తించుచుండు కారణ గురువు ప్రత్యక్షమయి సూక్ష్మములగు తత్త్వములను గ్రమ క్రమముగ నుపదేశించును. ఈ యుపదేశము స్థూలదేహమున వర్తించు జాగ్రదవస్థయందు సామాన్యముగ కాదు. స్వప్న మునను, సమాధియందును సూక్ష్మశరీర ధారియగు జీవునకు సిద్ధించును. ఇదియే నిజమగు నుపనయనము. దానిని సూచించునదియే బాల్యావస్థయందు జరుగు నుపనయనము. అట్టి యుపదేశమైనది మొదల మహాత్ములు రక్షించి శిక్షింపఁగాఁ గాలక్రమమునఁ బరిపూర్ణుఁడగును.

ఇట్టి జీవుఁడు యథార్థమగు సన్న్యాసమున కర్హుఁడు. ఐహికములు నాముష్మికములు నగు సుఖములయందు దృఢమగు వైరాగ్యము గలిగియుండుటచేతఁ దత్సాధనములగు కర్మములను బూర్ణముగ విడిచి కేవల జ్ఞానసాధనముల వెదకుచుండు. ఇట్టి పరమార్థజ్ఞానమును బడయుటకు యోగాభ్యాసము ముఖ్య సాధనము. కనుక సద్దాని నభ్యసింపవలయు. ఈ యోగ విషయము మఱియొక యధ్యాయమున విస్తరింపఁబడును.

(౧౬ వ అధ్యాయము చూడుడు)

ఐహికాముష్మికములలో నొక్క విషయమునందును మనస్సు రమించకుండియు నొకయింటనుండుఁ గావునఁ కుటీచకుఁడనఁ బడును. పిదప నాయుల్లును వదలి స్థిరనివాసములేక గ్రామైక

రాత్రముగఁ దిరుగుచు నాత్మయందు స్థిరాభిలాషగలవాఁడగుచు బహూదకుఁడనఁబడు. బహూదకుఁడు కుటీచకునకంటె నొక్కమెట్టు మీఁదివాఁడు.

రెండవస్థితియం దాత్మయందు దృఢమనస్సు గలవాఁడగు. ఈ స్థితియందుండి మరలి సంసారమోహమునఁబడ నవకాశముండదు. ఆత్మన్వరూపమును జక్కఁగ గ్రహింపలేక పోయియు నాత్మయొక్కటియే వేద్యమగు తత్త్వమును దృఢభావము గలిగియుండు. ఆ తత్త్వమును దెలిసికొనుటకు మనస్సు నేకాగ్రముగఁజేసి చిత్తవృత్తులను నిరోధించి యాత్మయందుఁ జేర్చఁ గ్రమక్రమమున నాత్మన్వరూపము కొంచెము కొంచెముగ గోచరమగు. ఇంద్రియములను విషయములనుండి మరలించి యింద్రియ సుఖములను స్మరింపక యుండునట్లు మనస్సును నిలిపి నిశ్చలమునీయ నిర్వాతమగు స్థలముననుండు సరస్సున నిశ్చలమగు జలమునందు సూర్యబింబము స్వచ్ఛముగను బరిపూర్ణముగను ప్రతిఫలించునట్లు శాంతమగు శుద్ధాంతరికరణమున నాత్మ ప్రతిఫలించు. అపుడాత్మన్వరూపము స్వల్పముగ నెఱింగి యాయాత్మయే తాననుజ్ఞాన మంకురించును. అప్పుడు “హంస” యనునామమున నొప్పు. ‘అహమ్ సః’ నేనే యాయాత్మ అనుజ్ఞానము కొంచెము కలుగును. మఱియు నాయోగము దృఢము కాను కాను సూక్ష్మదృష్టి యభివృద్ధియై క్రమక్రమముగ స్థూలశరీరమును వదలి సూక్ష్మ

శరీరమున స్వతంత్రముగ వర్తించుటకు శక్తిగలుగఁగా నా
స్థూలశరీర మనాత్మయని స్వానుభవముచేఁ దెలిసికొనును.
కాలక్రమమున వరుసగ నుపాధులన్నింటి నొకదాని వెనుక
నొకదానిని విడిచి వానినన్నింటి ననాత్మగఁ దెలిసికొనుచు
మనోవృత్తుల నన్నింటి ననాత్మ వికారములుగ నెఱింగి కడ
పట నాయుపాధుల నన్నింటికంటె విలక్షణుఁడును ఉపాధుల
కన్నింటి కధీశ్వరుఁడు నగు నాత్మను దెలిసికొనుచున్నాఁడు.

హిరణ్మయే పరే కోశే విరజం బ్రహ్మ నిష్కళమ్ ।

త చ్చుద్భవం జ్యోతిషం జ్యోతి స్త ద్యదాత్మవిదో విదుః ॥

(ముండకోపనిషత్తు)

ఆత్మవేత్తలచే నెఱుంగఁబడు నాత్మ (బ్రహ్మ) తత్త్వము
హిరణ్మయమగు (మహాప్రకాశకరమగు) ఉత్తమోపాధి
యందు నిర్మలమును, నిరవయవమును, శుభ్రమును, అయి,
జ్యోతులన్నింటిలో విశేషప్రకాశమగు జ్యోతి.

ఆత్మయే తానని స్వానుభవముచే నెఱుంగు. అపుడే
యథార్థముగ “అహం బ్రహ్మాస్మి” “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ”
అను వాక్యార్థము ననుభవించి యపరోక్షజ్ఞానము గలవాఁ
డగును. అప్పుడు పరమహంసయనఁబడును. ఇట్లపరోక్షజ్ఞానము
గలిగిన వార లే పరమహంసపరివాసకు లనఁదగినవారు. ఇట్టి
జ్ఞానము లేనివారియం దీశబద్ధము నానుమాత్రముగనే యుండు.
వారలను గుఱించియే కదా “వేదాంతవిజ్ఞానసునిశ్చితార్థా

సన్న్యాసయోగా ద్యతయశ్శుద్ధసత్త్వాః” అని శ్రుతుల
యందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడి యున్నది. వేదాంతవిజ్ఞాన మనఁగా
వేదాంతమునందుఁ బ్రతిపాదింపఁబడిన జ్ఞానము స్వానుభవ
ముచే దృఢముగఁ జేయుఁబడినపుడు విజ్ఞాన మనఁబడుచున్నది.
కావున వేదాంతవిజ్ఞానమని యుపయోగింపఁబడెను. అట్టి
దృఢజ్ఞానముచేఁ దత్త్విమును నిశ్చింతిమై యుండవలయు. అట్టి
వారలు సరమహంస పరినాజకులు. వారిలనుం దహంభావ
మినుమంతులైన నుండదు. అట్టివారలనుజేరి సమస్కరించుచో
వారిని బ్రహ్మస్వరూపులని యెంచుచు “సమో నారాయ
ణాయ” యని సమస్కరితురు.

ఇదియే జ్ఞానమార్గము. కడపట జ్ఞానము సిగమయి
యాత్మసాక్షాత్కారము కాఁగా జ్ఞానయోగియగు. ఆత్మ
స్వరూపము స్వానుభవముచే నెఱుంగ నుత్తమముగు “పరా
భక్తి” పుట్టక తీరదు. భక్తిజ్ఞానములు వికసింప లోకహితము
హంతుఁ గర్మములను జేయుచుఁ బరిపూర్ణకర్మియు సగు.

ఇట్లు మూఁడులక్షణములు పరిపూర్ణములై యిచ్ఛాశక్తి
జ్ఞానశక్తి క్రియాశక్తులను మూఁడింటిని బూర్ణముగఁ బ్రకాశిం
పఁజేయుచు, నచ్చిదానందస్వరూపుఁడై లోకమున వెలయు.
ఇట్టివారు బ్రహ్మవిద్యానిధులై బ్రహ్మవేత్తలయి పామర జను
లకుఁ ద్రోవఁ జూపుచుఁ బామరులై లోకమున నుండువారల
కును, విదేహులైన మహాత్ములకును, మధ్యభాగమున నుండు

వారలై బ్రహ్మవిద్యా రహస్యములు లోకమున నశింపక
యుండ రక్షించుచు మానవకోటికి రక్షకులై వర్తించుచుం
దురు.

ముక్తినిగోరియు స్వార్థపరులైయుండుటయుఁ గలదు. ఐహి
కములగు వాంఛలను బూర్ణముగ వదలి స్వర్గసుఖములను
సహితము గోరక యథార్థముగ నిష్కాములై వర్తించుచుం
డియు, భగవదర్పణముగఁ గర్మములం జేసి కాని, సగుణో
పాసనము చేసి కాని చిత్తశుద్ధిఁ బూర్తిగ లేకుండుటచే సర్వ
భూత హితులు కాకయుండువారుం గొందఱు గలరు. వార
లితరులను బ్రేమించుట బంధరూపముగ భావించుచు నీషణ
త్రయమును మాత్రము వదలి భూతహితమును సహితము
మఱిచి యేకాంతముననే వర్తించుచు నెల్లవారి నొక్కరీతిగనే
దూరింతులను జేయుచు స్వవిముక్తికాములై పరహితమించుక
యేని చింతింపరు. అట్టివారు మరల నిహలోకమునఁ దత్తాల
మున జన్మించుటకు వలయు బంధము లొక్కటియు లేమింజేసి
యిహలోకజన్మము నిక్కాలమునం బొందరు. స్వర్గకాము
లును గామింజేసి స్వర్గముననుండు నవకాశము లేదు. సర్వ
భూతహితులు కాకయుండుటచేత సర్వభూతాత్మక మగు
బ్రహ్మతాదాత్మ్యమును జెందినవారు కారు. అట్టివారు బ్రహ్మ
లోకమందుఁ గొంతదూరము పోయినను బోగలరుగాని
మరల నేదో కాలాంతరమున సంసారమునం బ్రవేశించి

“సర్వభూతాత్మ భూతాత్మ” యగునందాఁక సంసారమున నుండవలసి యుండును. దీనినే

అబ్రహ్మభూవనా ల్లోకాః పునరావర్తిన్తోఽర్జున ।
మాముషేత్యే ను శాంసేయ పునర్జన్మ న విద్యతే ॥

(గీత. ౮-౧౬)

బ్రహ్మలోకమునఁగల బోయిన జీవులకుఁ బునర్జన్మము గలదు గాని పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడను, వాసుదేవాత్మకుఁడను నగు నన్ను పాపించువారలకుఁ బునర్జన్మము లేదని గీతాశాస్త్రమున భగవంతుఁడు నొక్క వక్కాణించియున్నాఁడు. ఇట్టి వారి పునర్జన్మము సామాన్యులగు జీవులకుఁగలుగు పునర్జన్మ వంటిది గాదు.

సంసారచక్రమునకు బద్ధులై త్రిలోకములందుఁ బరిభ్రమించువారల విషయము నిచ్చట చెప్పియుండలేదు. భేదబుద్ధి గలవారలై భగవంతుఁడు “సర్వభూతాంతరాత్మ” యను భావము లేక వివిధములగు నుపాసనలఁ జేయుచు లోకమున నుండు భూతముల విషయముగు చింతి యెరిగిమాత్రము లేక స్వవిముక్తికాములై యుండువానిలు బ్రహ్మలోకమునకుఁ బోయినను మఱియొక బ్రహ్మకల్పమునందైనను జన్మమును బొంది సర్వభూతహితత్వము నభ్యసించి,

సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।

ఈక్షతే యాగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః ।

యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వం చ మయి పశ్యతి ।

తస్యా హం న ప్రణశ్యామి స చ మే న ప్రణశ్యతి ॥

సర్వభూతస్థితం యో మాం భజ త్యే కత్వ మాశ్రితః ।

సర్వథా వర్తమా నోపి స యోగీ మయి వర్తతే ॥

ఆత్మోపమ్యేన సర్వత్ర సమం పశ్యతి యోఽర్జున ।

సుఖం వా యది వా దుఃఖం స యోగీ పరమోమతః ॥

(గీత. ౬-౨౯-౩౨ శ్లో.)

అను నీశ్లోకములయందు భగవంతుఁ డర్జునున కుపదేశించిన రీతిని సమస్తభూతములయందు నాత్మను జూచుచు, నాత్మయందు సమస్తభూతములను జూచుచు, సమాహిత చిత్తుఁడై, సర్వత్ర సమదర్శనుఁడై, సర్వభూతములను దనవలెఁ జూచుచు, భావించుచు, వాని సుఖదుఃఖములను దన సుఖదుఃఖములుగ నెంచుచు వర్తించువాఁడు నాయం దనఁగాఁ బరబ్రహ్మమునందు వర్తించుచున్నాఁ డనఁదగు. అట్లు సర్వభూతసముఁడై సర్వభూతములయందుండు నాత్మతోఁ దాదాత్మ్యమును జెందుచుండు మహాత్ముడు పరబ్రహ్మముతోఁ జేరిన యోగియే యై పరబ్రహ్మ స్వరూపుఁడే యగుచున్నాఁడు. కావుననే యీ పదవిం జెందిన శుకయోగి యావనమున నుండియుఁ గౌమారమగు శరీరము గలిగియుండియు మార్గమునఁ బోవుచుండ నొక కొలనియందు వివశ్త్రులై జలకములాడుచుండు స్త్రీలు వారిం జూచి మనోవికారమునొందక యూరకుండిరి. పిమ్మట

వృద్ధుడగు వ్యాసమహర్షి యామార్గముననే రాగా శ్రీ
 లండలు సిగ్గుపడి పరుగెత్తి వస్త్రములను ధరించిరి. శుకుడు
 యశావనమున నుండియు బ్రహ్మభావము దప్ప వేలు భావన
 లేక సర్వాంతర్యామిత్వమును బొందియుండుటచేత, బరహు
 షుడను భావము వారికిఁ గలుగలేదు. వ్యాసులవారిందుక
 “యహం వ్రత్యయము” గలిగియుండుటచేత, బరహుషుడు
 వచ్చెనని లజ్జించిరి. ఇట్టి సిద్ధియందుండు శుకయోగి యరణ్య
 మున నొంటిగఁ బోవుసమయమున వ్యాసులవారు కుమారుని
 యందుండు మమతచేత వెంటఁ జని యోహూ కుమార
 యని పిలువఁ దరువులును బాసాణములును ‘ఓ’ యని వ్రతి
 ధ్వనులిచ్చెనట. అట్టిపురుషుడు యథార్థమగు ముక్తుడు.

యం ప్రవ్రజంతి మనుషేతి మపేతికృత్యం

ద్వైపాయనో విగహకాతిర అజహావ ।

పుత్రేతి తన్మయతయా తిగహాభిశేదు

స్తం సర్వభూతహృదయం ముని మానతోఽస్మి ।

(శ్రీ భాగవతము ౧-౧౨-౨)

మ. సముద్రై యేవ్వఁడు ముక్త కర్మచయుడై

సన్నాసియై యుంటిఁబో

వ మహాభీతి నోహో కుమార యమముక

వ్యాసుండు చీరంగ వృ

క్షములుం దన్మయతం బ్రతిస్వసులు

చక్కజేసె మున్నట్టి భూ

తమయుక్ మొక్కెద బాదరాయణిఁ దపో
ధన్యాగ్రణిక్ ధీమణిక్.

అట్టి శుకయోగి ముక్తుఁడయ్యును యథార్థముగఁ దీవ్ర
మోక్షేచ్ఛ గలవారలకు బ్రహ్మజ్ఞానము నుపదేశించుటయే
వ్రతముగఁ గలిగి పరీక్షిత్తున కుపదేశించు నెపమున లోకము
నకు భాగవతకథలం దెలిపి లోకులను గృతార్థులను జేయు
చునే యున్నాఁడు.

పదునైదవ యధ్యాయము

భక్తిమార్గము

మోక్షసాధనములలో మూడవదియగు భక్తిమార్గము కర్మజ్ఞానమార్గములకంటె నిరపాయమును సుకరమును నగు నది. కర్మమార్గమునం దధికారతారతమ్యములు గలిగి నానా విధములగు మనస్పర్థల కవకాశమున్నయది. ఎల్లజనులకు నెల్లకర్మములు సులభసాధ్యములు గావు. కర్మములయం దేవిధమగు లోపములుండినను అవి ఫలముల నీయఁజాలక పోవుటయే గాక దోషములఁగూడఁ గలుగఁజేయును. భక్తి మార్గమున నెట్టి ప్రత్యవాయములు లేవు.

న హి కళ్యాణకృత్క శ్చిన్దుగ్ధతిం తాత గచ్ఛతి ||

(గీత. ౯-౪౦)

న మే భక్తః ప్రణశ్యతి ||

(గీత. ౯-3౦)

అను గీతావాక్యములు దీనినే తెలుపును. జ్ఞానమార్గ మన్ననో బహుదుష్టరమగునది. ఆ మార్గమునఁ బోవుచేవుఁడు అనహాయుఁడై యుంటరిగనే పాటుపడవలయును. కొంచెము జ్ఞానము లభించినను అహంకారము వృద్ధియగుట కవకాశ మున్నయది. సగుణోపాసన మార్గముననే యపరవిద్య

సంపాదించుట యెల్లభంగుల దుర్లభమైయుండ నవ్యక్తమగు నక్షర పరబ్రహ్మతత్త్వజ్ఞానమును సాధించుట యెంతకష్టమో అనుభవముగలవారికే వేద్యము. భక్తిమార్గమన్ననో యెల్ల వారికి సాధ్యము ; నిరపాయము. భక్తిమార్గమున నుండువారలనోన్య సహకారులగుదురు. వైషమ్యముల కవకాశము లామార్గమునఁ దక్కువగా నుండును.

అట్టి భక్తిస్వరూపము భక్తులకేగాని యితరులకు వేద్యము గాదు. కావున భక్తాగ్రేసరులగువార లాభక్తిస్వరూపము నెట్లు నిరూపించియున్నారో చూతము. భక్తాగ్రేసరులలోఁ జేరిన భగవంతుఁడగు శ్రీ నారదుడు “సా త్వస్త్విక పరమ ప్రేమా” అది భగవంతునియందుఁ బరమప్రేమస్వరూపమై నదని వచించెను. జ్ఞానమార్గముననుండువార లవ్యక్తమగు పరబ్రహ్మతత్త్వము నెఱుంగఁ గోరుచున్నారు. అవ్యక్తము నెఱుంగుట దేహధారులకు బహు దుస్సాధ్య మని భగవంతుఁడే చెప్పియున్నాఁడు.

శ్లోకోఽధికతగి సైషా మవ్యక్తాసక్త చేతసామ్ ।

అవ్యక్తా హి గతి ర్దుఃఖం దేహవద్భి రవాప్యతే ॥ (గీత. ౧౨-౫)

భగవంతులగు శ్రీ శంకరాచార్యులును అవ్యక్తమును ధ్యానముచేయుట సాధ్యము కాదనియు, నవ్యక్తము నక్షరము నగు తత్త్వము “జ్ఞేయము” ఎఱుగఁదగినదియే గాని “ధ్యేయము” అనఁగా ధ్యానింపఁదగినది గాదనియు స్పష్టముగ

శ్రీ భగవద్గీతా భాష్యమున వ్రాయుచున్నారు. సగుణబ్రహ్మ మనియు నీశ్వరుడనియు నెఱుంగఁబడుతత్త్వము నుపాసింప వచ్చును. భగవంతుని యవతారిములగు శ్రీ రామకృష్ణాదు లనుగాని, ఆయా మతస్థులచే భగవదవతారిములుగ నుపాసింపఁబడు క్రైస్తవ, బుద్ధుఁడు మొదలగు మహాపురుషులను గాని ధ్యానింపవచ్చును. మనస్సు దుర్బలము గావున నిట్టి రూపమును గుణములును గల వస్తువును భావనచేయ నోవును. నిరాకారిణును నిర్గుణమును నగు పరబ్రహ్మమును ధ్యానింప దుష్టరము. ఆ పరబ్రహ్మతత్త్వ మవిజ్ఞాతమని శ్రుతులు ఘోషించుచున్నవి. ఎఱి మహానీయుఁడైనను ఆతత్త్వ మిట్టి దని వాక్కులచే నిర్వచింపఁజాలడు, మనస్సుచే గ్రహింపఁ జాలడు. “యతోవాచో నివర్తింతే అప్రాప్య మనసానహ” అను నుపనిషద్వాక్య మీయర్థమునే బోధించుచున్నది. కావుననే భక్తులకు నెల్లమలిములయందును భగవంతుని లీలావతారిములే యుపాసనార్హము లని నిరూపింపఁబడి యున్నవి.

భక్తానుగ్రాహీ లీలావతారిః ॥

భక్తుల యనుగ్రహార్థము లీలావతారిముల గ్రహించిన వాఁడు భగవంతుఁడు. అవ్యక్తమును, అక్షరమును, నిర్గుణమును, నిరవయవమును, నిరంజనము నగు నాతత్త్వమును గించిజ్ఞుడగు భక్తుఁడు తన యల్పమనస్సుచే గ్రహింపఁజాలఁడని యాబ్రహ్మతత్త్వము “ప్రకృతిం స్వామధిష్ఠాయ సంభవా

మ్యాత్మమాయయా” యన్నట్లు తనశక్తిచేతనే తనకధీనమై యుండు ప్రకృతితోఁగూడి సగుణబ్రహ్మముగను, నానావిధ లీలావతారములుగను వ్యక్తమాయెను.

భక్తిమార్గమున సగుణమగు నీశ్వరుని భక్తుఁడు ప్రేమచే నుపాసించును. ప్రేమించుటకు సకలకళ్యాణగుణనిధి యగు దివ్య సుందర విగ్రహమును ఆలంబనముగ గ్రహింపవలయు. ఇట్టి ప్రేమ నిర్గుణమును, నిరుపాధికమును, నిరవయవమునగు తత్త్వమందుఁ గలుగదు. దానియందుఁ బ్రేమాస్పద మొక్క టియును లేదు. జ్ఞానమార్గమునకు భక్తిమార్గమునకుఁ గల ముఖ్యభేద మిదియ.

కావుననే భక్తాగ్రేసరుఁడగు నారదుఁడు “అస్మిన్” అని యొక పురుషునందుఁ బ్రేమయని నిరూపించియున్నాఁడు. ఆ భగవంతునియందుఁ బ్రేమరూపము భక్తి. ఉత్తమమగు ప్రేమయన సామాన్యముగఁ బ్రతిఫలమును గోరు ప్రేమగాదు. ఈ ప్రేమను నిరూపించుటయం దిట్లు వివరించిరి.

నారదస్తు తదర్పితాభిలాచారతా ।

ద ద్విస్మగణే పరమవ్యాకుల తేతి ॥

సర్వకర్మముల నుపాస్యనియం దర్పించుటయు నామూర్తిని స్మరించక మఱచినచో నపారమగు దుఃఖమును బొందుటయు, నాప్రేమయొక్క స్వరూపము. లోకమునఁ బరస్పరప్రేమాతి శయముగల వార లొండురులయెడ నెట్లు వర్తించెదరో యూ

హించిన నీ భక్తిస్వరూపమును గొంచెము గ్రహింప సాధ్యమగు. అట్టి ప్రేమాతిశయముచే బద్ధులగువారలలో నొండొరులకు భేదము కొంచెమునను గానరాదు. ఇరువురు నొక్కరూపముగ భావింతురు. ఇరువురి మనోభావము లొక్కటియగుఁగాని వేఱుగ నుండజాలవు. ఒండొరుల వియోగము దుర్భరము. వియోగము గలిగినను అన్యోన్యస్మరణ మొడతెగకయుండును. ఏకాలమునందుఁగాని యుకరినొకరు మఱువజాలరు. మఱువు దగులుటకంటె నధికమగు దుఃఖము వేఱుండదు. ఒక వస్తువుకంటె మనస్సునకు రిమ్యమగు మఱి యొకటి గలిగిననే గదా మొదటిది మఱి దగులును? అట్టిది యొకటియు లేమింజేసి విస్మృతి యసాధ్యమనఁదగు. ఇట్టి ప్రేమ స్వల్పముగనైన మనోగోచరమైనచో భగవంతుని యందలి భక్తి యిట్టిదని యూహింపజాలుదుము. నిష్కామమగు తాకికప్రేమయే గ్రహింపలేనివారలకు భక్తి సాధ్యముగాదు. ఐహికసుఖసాధన మగు దృఢప్రేమ యింత బలకారిగను రిమ్యముగను నున్నయది. ఇట్టిప్రేమయే నిగతిశయ సుఖము నిచ్చును. అపారశక్తిమంతుఁడును, అభ్యుదయ నిశ్శేయసముల నొసగూర్చు గురుస్వరూపుఁడును, నిర్వాఙ్మహిమయే స్వభావముగఁ గలవాఁడును, దివ్యమంగళవిగ్రహుఁడును నగు భగవంతునియం దర్పింపఁబడినచో నది భక్తి యనఁబడును. ఈప్రేమయే పరమప్రేమరూపము. ప్రతిఫల

మునుగోరి చేయు భక్తి వణిగ్వృత్తియని భక్తాగ్రేనరుడగు ప్రహ్లాదుడు చెప్పినాడు గదా. మరియు నారదుడు భక్తి వలనఁ గలుగు ఫలములఁ జెప్పియున్నాడు.

య ల్లభ్యా పుమా నిన్దో భవ త్యమృతో భవతి । తృప్తో
భవతి ॥ య త్రాప్య న కించి ద్వాంఛతి, న శోచతి, న ద్వేషి ।
న రమతే నో త్సాహీ భవతి ॥ య ద్జ్ఞాత్వా మత్తో భవతి । సర్వో
భవ త్యాత్మారామో భవతి ॥

నిజమగు నీభక్తిగలిగిన మనుష్యుడు సిద్ధుడగు. అమృతుడగు. తృప్తుడగు. మరియు నీభక్తిని బొందినవాఁ డొక్కటియును గోరఁడు. శోకింపఁడు. ద్వేషింపఁడు. విషయములయందు రమింపఁడు. ఫలార్థియై యొక్కకర్మమును జేయఁడు. ఆత్మయందే రమించుచు, మత్తుడై సిరుడై యానందించును.

భక్తుడు భక్తివలనఁ గామము లీడేర్చుకొనఁడు. భక్తి త్యాగరూపమైనది ; ఉపాస్యనకు సర్వమును నివేదించి వారి ప్రసాదముతప్ప వేఱుకొరిక లేనివాఁడు భక్తుడు. “నివేదయామి చాత్మానం త్వం గతిః పరమేశ్వర” భక్తుడు తనది యగు సర్వము నుపాస్యని కర్పించుటయేగాక తనను అనఁ గాఁ దనమనస్సును, ఇంద్రియములను, శరీరమును వాని కర్పించి వాని స్మరణమునకంటె వాని కైంకర్యమునకంటె నుత్తమమగు సుఖముఁ గోరకుండు.

ఇదియే పరమప్రేమరూపమగు భక్తి. సామాన్యముగ సంసారమున వర్తించుచుఁ బూర్వకర్మానుసారములగు శుభాశుభ వాసనలం గలిగియుండు జీవుఁ డెట్టిట్టి యుత్తము భక్తిని సాధింపనగునో విచారింపవలయును.

సామాన్యజనులు లోకమునఁ దమకు సుఖమునిచ్చు పదార్థములను జంతువులను మానవులను ప్రేమింతురు. మొదట కేవలము తమసుఖమునే కోరుచుఁ గాలక్రమమునఁ దమకు సుఖమొనఁగు నితరుల సుఖములను దమ సుఖమునకంటె నెక్కుడుగ భావింతురు. దృఢమగు ననురాగముచేఁ గట్టబడి యుండు స్త్రీపురుషు లొండొరులయందలి ప్రేమాతిశయముచే నొక్కొక్కరును రెండవవారి సుఖము నెక్కుడుగ భావించుచుందురు. అన్యోన్య సన్నిధానమే పరమసుఖముగ నెన్నుదురు. అసుఖముతోఁ బోల్చుటకు ద్రవ్యము విద్యయు మొదలగునవియన్నియు ననర్హములుగఁ దోచును. స్త్రీ తనశక్తియుక్తు లన్నిటిని బ్రయుని సంతోషముకొఱకు పనియొగించును. తన మనస్సును బుట్టిని శరీరమును నయితము నాతనికి నమర్పించును. లిట్లే పురుషుఁడును దనశక్తియుక్తు లన్నియును, శరీరమును మనస్సును నయితము ప్రయురాలి కర్పించి యామెకు సుఖమునొనగూర్చుటకంటె నన్యమగు కార్యములేక వర్తించును. ఇట్లు వర్తించుటయం దిరువురును దమయింద్రియసంబంధములగు సుఖములను మఱచుచు రానురాను వారియం

దన్యోన్యానురాగము పరిశుద్ధమై నిష్కల్మషమైనదగు. తమ్ము
దాము మఱచి యొండొరులతోఁ దాదాత్మ్యము చెంది యిరు
వురు నొక్కరూపముగ నెఱుఁగురు. తనువులు రెండయ్యును
వారొక్క మనస్సుతో భావించుచుందురు. ఇట్టి నిష్కల్మషమగు
ప్రేమకంటె వేలకొలఁది మడుంగు లెక్కుడై మిగుల దృఢమై
గాఢమయిన ప్రేమను భక్తుడగువాఁడు పరిపూర్ణుఁడును,
దయాస్వరూపుఁడును, సమస్తకల్యాణగుణములు గలవాఁ
డును, స్వయము దానైయైనవాఁడును, ఆనందదాయకుఁడును,
ఆనందస్వరూపుఁడును నగు పరమేశ్వరునియందు సమర్పిం
చును. ఆ ప్రేమ సంతకాల మనుభవించినను విరాగము
పుట్టను. అది యనన్యముగ నుండును. ఎంతవృద్ధియైనను
భారము గానరాదు. దానినుండి కలుగు సుఖము తొకిక
సుఖమువలె క్షీణించునది గాదు. ఇవి యన్నియుఁ జక్కఁగఁ
బరిశీలించి చూచినఁగాని పరమభక్తున కుపాస్యుని యందలి
పరమ ప్రేమ యాధార్థ్యమును నూహింపఁ దరముగాదు.
మొట్టమొదట నైహికములగు భార్యాభర్తృపుత్రాదుల
యందుఁ బ్రేమఁజేసి కాలక్రమమున నద్దానిఁ బరిశుద్ధముగఁ
జేసికొని ఆ యనురాగమును భగవంతునియందు సమర్పించి
పతిపుత్రాదులవలని సుఖమునకంటె నెన్నియోమడుంగు
లెక్కుడగు సుఖమును భగవంతుని స్మరణాదులచేఁ జెందు
చుఁ గ్రమమున నైహికమగు ప్రేమను బారమార్థికమగు

ప్రేమగ మార్చి పరమపురుషార్థ సాధనముగఁ జేసికొనవలయును.

భక్తిని సాధించుటకు మొట్టమొదట దేహమును బరిశుద్ధముగఁ జేసికొని సాత్వికాహారమునే గ్రహించవలయును. భక్తి యెప్పుడును ప్రేమరూపమైనది గావునఁ నాప్రేమ ప్రేమాస్పదుఁడగు భగవంతునియందు వలె భగవంతుని సృష్టిలోనుండు సకల భూతములయందును బ్రవహించును. కావునఁ దా నాహారము గొనుచో నితనిభూతముల కెంతమాత్రము హింసను గలుగఁ జేయరాదు. హింసను గలుగఁ జేయుట ప్రేమభావమునకు విరుద్ధమగు. ప్రేమభావమునకు విరుద్ధములగు కార్యముల నన్నింటిని బ్రయత్నముతో వదలవలయును. హింసవలనఁ బడయు నాహారము ప్రతిబంధకమగుటయేగాక భూతద్వేషము సభివృద్ధిచేయును.

అహింసా ప్రథమం పుష్పం పుష్ప మింద్రియనిగ్రహః ।

భగవంతుని కర్పించు పుష్పములలో అహింస సర్వోత్కృష్టమైనది. భక్తుఁడు నర్వభూతహితమును గోరువాఁడు. ఆహార నియమము మాత్రముగాక శరీరము నెప్పుడు ఇతర విధములం గూడఁ బరిశుద్ధముగ నుంచుకొనవలయును. అపరిశుద్ధులగువారలతో సాంగత్యమును విడువవలయును. ఇట్టి శౌచములేని శరీరము భక్తునకు యోగ్యముగాదు.

శరీరము మాత్రము పరిశుద్ధముగ జేసికొనినఁ జాలదు. మనస్సును సహితము పరిశుద్ధముగఁ జేసికొనవలయును. మనస్సులోని మాలిన్యములగు కామములను గ్రమముగ విడువవలయును. కామములకు లోఁబడియుండు మనస్సు కామ్యార్థములయందు రమింపఁబోవుచు నిశ్చలభక్తికి నునికి పట్టు గానరదు. యథార్థమగు భక్తి యనఁగా మనస్సు సర్వ కామములనుండి మరలించి యుపాస్మ్యునియందు రమించునట్లు చేయుట. మనస్సు పలుకామ్యములయందు రమించుచుండి నచో నెట్లుపాస్మ్యునిమాత్రము ప్రేమింప సమర్థమగు? మనో భీష్టము లన్నియు నుపాస్మ్యునియందే త్రిప్పఁచుండవలయును. మనస్సు పూర్వవాసనాబలముచేత నితర విషయములయందు రమింపఁ బరుగులిడుచుండినను దాని నట్లు పోసీయక యుపాస్య దైవమునందే మరల మరల నిలుపుచుండవలయును. దీనినే యభ్యాసమని చెప్పదురు. మనస్సు బహుచంచలమనియును, బెనుగాలివై నను నిలుపవచ్చునుగాని మనస్సును నిలుపుట కష్ట తరమనియును మొఱియిడిన యర్జునునకు శ్రీ కృష్ణభగవంతుఁడు అభ్యాసముచేతను, నైరాగ్యముచేతను మనస్సు స్థిరముగ నిలుపుకొనవచ్చునని యుపదేశించి యున్నాఁడు గదా!

చంచలం హి మనః కృష్ణ ప్రమాథి బలవ ద్ధృఢమ్ ।

త స్యాహం నిగ్రహం మశ్యే వాయో రివ సుదుష్కరమ్ ॥

అసంశయం మహాబాహో! మనోదుర్నిగ్రహం చలమ్ ।

అభ్యాసేన తు కాలతేయ వైరాగ్యేణ చ గృహ్యతే ॥

(గీత. E. అ. 38 - 39)

పూర్వవాసనాబలముచే విషయములయందుఁ గలరాగము విడుచుట వైరాగ్యము. అట్లు విషయములనుండి విముఖమైన మనస్సు నుపాస్మ్యనియందుఁ ద్రిప్పట యభ్యాసము. విషయ సుఖములు నశ్వరములని తెలిసి విషయములయం దాసక్తి పోయి విషయవిముఖమైన మనస్సును ప్రేమాస్పదుండైన యుపాస్మ్యనియందుంచుట సులభము. అట్టి యుపాస్మ్యనియం దుంచిన మనస్సున విషయములందలి రాగము తగ్గించుట సులభము. ఈ రీతిని వైరాగ్యాభ్యాసము లన్యోన్య సహకారములగును. ఈ రెండుపాయములచే మనస్సు నిశ్చలముగ నుపాస్మ్యనియందు నిలుపనగు. అట్లు నిశ్చలముగ నిలిచిన పుడు భక్తునకు నుపాస్మ్యని మఱపుదగులుట యసాధ్యము గదా! ఎన్ని బాధలు వచ్చినను, ఎన్ని కష్టములు సంభవించినను, ఎన్ని మనోవ్యధలు ప్రాప్తించిన నుపాస్మ్యని మఱువఁడు.

భక్తునకు భగవత్పాదములను జేరవలయునని తాపము గలిగియుండవలయును. నిష్పా తగిలి మంచుచుండు గృహము నఁజిక్కి ప్రతిక్షణమును బ్రాణాపాయము గలుగునని భీతిగల వానికిఁ బ్రాణరక్షకుఁడు వచ్చునా యను తీవ్ర పరితాపము గలిగియుండు రీతిని భగవంతుని బొంద నాశయుండవలయును.

అంతవఱకు దైవస్వరూపము గోచరముగాదు. నిజమగు భక్తున కట్టి సమయమున వేటుచింత యుండదు. వాఁడు ప్రాణము తల్లడిల్లుకాలమున భగవంతునే చింతించుచుండును గాని వేటుచింత వాని మనస్సున నుండదు. ఇదియే భక్తుని మనోవృత్తికిని సామాన్యుని మనోవృత్తికిని భేదము. భక్తుని మనస్సు సర్వకాలములయం దేకాగ్రమై, సుఖములందును దుఃఖములందును జలింపక యన్నియు నాదైవమునొద్దనుండి భక్తానుగ్రహార్థమే వచ్చుచున్నవని నిశ్చలమైయుండు. ఇట్లే కాగ్రమై నిష్కామమైన మనస్సును, బరిశుద్ధాహారముచే శుద్ధశరీరమును భక్తుఁడు గాఁగోరువానికి ముఖ్యముగ నుండును. కావున భగవంతుఁడగు శ్రీ రామానుజాచార్యులవారు భక్తులు కాఁగోరువారలకుఁ బరిశుద్ధమగు దేహము, పరిశుద్ధమగు మనస్సు నుపాస్యుని నిరంతర స్మరణము నను నీమూఁడు సాధనముల విధించియున్నారు.

భక్తి యభివృద్ధి చేసికొనుటకు సాధనములు నిరంతరముగ నభ్యసింపఁ దగినవి మఱికొన్ని గలవు. ప్రతిదినమును గొంత కాల ముపాస్యుని బూజనేయవలయును. మొట్టమొదట క్లృప్తమగు కాలమునఁ బూజనేయుచుఁ బూజాకాలమున మనస్సు నుపాస్యునియందునిచి కాలక్రమమునఁ గాలమంతయు నామనస్సును వానియందే లయింపఁజేయ నభ్యసించుచు రావలయును. మఱియుఁ గొంతకాలము భగవంతుని

కళ్యాణగుణములను, వాని లీలావతారముల చరిత్రములను మనస్సున ధ్యానించుచు, నుపాస్మ్యనియందు మనస్సు నేకాగ్రముగఁ జేయుట కభ్యసింపవలయును. ఇట్లు పూజలందును ధ్యానమునందును భక్తుఁడు ఆసంపదభరితుఁ డగును. ఆనందమును బొందునుగాని యెవ్విధమగు కామమును గోరఁడు. మతియు నెల్లప్పుడును భూతిహితియు చేయుటకు యత్నింపవలయును. భగవంతునియందు భక్తియుండుటచే భగవంతుని వలె నడచుటకు యత్నింపవలయును. భగవంతునియందున్న కళ్యాణగుణములను బలుమాఱు ధ్యానించుటచేతను, వానిలో నొక్కొక్కదాని సభ్యసించుటచేతను, ఆ గుణములను దనయందు దృఢముగ నెక్కొలుప యత్నిము చేయఁదగు. భగవంతుఁడు సర్వభూతిహితియు నెల్లప్పుడు చేయురీతిని దానను సర్వభూతిహితియును గోరి కర్మములఁ జేయుచు, మనస్సును, వాక్కును, గాయమును, బహిష్కారముకొఱి కుపయోగించుచుఁ దనవగు తినుకరణభోగములను బరోపకారమునకు వినియోగించు చుండవలయును. భగవంతుఁడు ఎల్లప్పుడు దయయే స్వభావముగఁ గలవాఁడు. ఇచ్చటయే వారి నైజగుణము. భక్తుఁడును దనకుఁ గల సర్వస్వము భగవంతుని బిడ్డలగు సకల భూతముల కిచ్చుటయే ప్రథమకైంకర్యముగ సభ్యసించును. ఇదియేగదా ప్రేమయొక్క ప్రథమలక్షణము. స్వప్రయోజనము నించుకయైనను గోరక యున్నదంతయును

ప్రేమింపఁబడువారల కిచ్చుటయే ప్రేమ. దాని నెల్లప్పుడు నభ్యసించుచు, ప్రేమస్వరూపుఁడగుటకు యత్నింపఁదగు.

లోకమున నిట్లు ప్రతిఫల మపేక్షింపక ప్రేమించుట యెంత యరుదు? సామాన్యముగ నెల్లవారును బ్రతిఫలమెద్దియే నొకదానిని గోరువారలే గాని నిష్కల్మషముగఁ ప్రేమించు వారరుదుగ నున్నవారు. తాఁ ప్రేమించు వారినుండి ప్రతిఫల మించుకయైనఁ గోరుట కేవల వణిగ్వృత్తిగాని పరిశుద్ధమగు ప్రేమగాను. పరిశుద్ధమగు ప్రేమ యల్పమైనను బ్రతిఫల మును గోరఁదు.

ఈ రీతిని మనోవాక్కాయముల పరిశుద్ధ్యమును, అహింసయు, బరోపకారబుద్ధియు నభ్యసింప నిష్కామమగు భక్తి యభివృద్ధియగు.

సత్పురుషుల సాంగత్యము మఱియొక సాధనము. ఎప్పుడు నాత్మవిషయమగు సంభాషణములఁగాని, పరమాత్మధ్యానమునఁగాని కాలము గడుపుచుండు పెద్దల సాంగత్యమున భక్తుఁడు పరిశుద్ధుఁడగు. అట్టివారలతోటి సంభాషణ మెట్టి వారినిగాని యుత్తమస్థితికిం దెచ్చును. కేవల సంసారవిషయములగు సంభాషణములుగాని వృధా ప్రసంగములుగాని వారు చేయరు. ఎప్పుడును బరమార్థసాధనములగు సంభాషణములు చేయుచుందురు గావున వారిసాంగత్యము పరమపవిత్రమైనది. అంతియగాదు. అట్టివారి సాన్నిధ్యంబున వారి మనశ్శక్తియు,

మనఃపరిశుద్ధ్యమును ఇతరుల మనస్సులను గూడఁ బరిశుద్ధములుగఁ జేయు. వారి శరీరములనుండి యెల్లప్పుడు బయలుపెడలు పరిశుద్ధములగు సగువులసముదాయము సయితము సమీపమున నున్నవారి శరీరములయందుఁ బ్రవేశించి యా శరీరములను బరిశుద్ధములుగఁ జేయును. దీనినే వారి పాద ధూళియని చెప్పుదురు. ఈ కారణములచేత సత్సాంగత్వము యొక్క ఫల మింతయని లెక్కించుట యసాధ్యము.

సత్సంగత్వే నిస్సంగత్వం నిస్సంగత్వే నిర్మోహత్వమ్ ।

నిర్మోహత్వే నిశ్చలత్వం నిశ్చలత్వే జీవన్ముక్తిః ।

అని శ్రీ శింకరిభగవత్పదాచార్యులవారు వ్రాసియున్నారు. ఎప్పుడును దసకంట నుత్తములగు వారల సాంగత్యమును వెదకి సంపాదించి యనుభవించుచుండఁదగు. అట్లుగాక యల్పబుద్ధులును, విషయాసక్తులును నగువారి సాంగత్యము చేయువారు చెడిపోవుదురు.

మఱియు సత్పురుషుల సాంగత్యమునలే సత్పురుషులగు వారిచే వ్రాహ్మణ్యము గ్రంథముల వ్యాసంగముచేయుట యింకొక సాధనము. అట్టి వారలు రచించిన గ్రంథములు సద్విషయములను గుఱించినవి. కావున నాగ్రంథముల వ్యాసంగము చేయఁదగు. అట్టి గ్రంథముల వ్యాసంగము చేయుటచేత మనస్సు సద్విషయమునందే రమించుచు, ససద్విషయముల సంసర్గములేక పరిశుద్ధమగు. భగవంతుని చరిత్రములను,

భాగవతులయుఁ బరమభక్తులయుఁ జరితములను, బరమార్థజ్ఞానమును, జ్ఞానసాధనములను బోధించు గ్రంథములు పావనములు గనుక పూనికతోఁ జదువఁదగినవి.

మఱియు భక్తాగ్రేసరుండగు ప్రహ్లాదుఁడు భక్తునకు భక్తియభివృద్ధి కారకమార్గములను వివరించియున్నాఁడు.

శ్రవణం కీర్తనం విష్ణో స్మరణం పాదసేవనమ్ ।
అగ్చనం వందనం దాస్యం సఖ్య మాత్మనివేదనమ్ ।
ఇతి పునాప్నితా విష్ణే భక్తిశ్చ న్నవలక్షణా ॥

(శ్రీ భాగవతము ౭-౫-౨౩-౪)

తనుహృద్భావలసఖ్యముక శ్రవణముక దాసత్వముక వందనార్చనము లేవయ నాత్మలో నెఱుకయు స్సంకీర్తనల్పితనం బను నీతోమ్మిది భక్తిమార్గముల సర్వాత్మక హరిన్నమ్మి స జ్ఞుడైయుండుట భద్రమంచుదలతుక సత్యంబు దైత్యోత్తమా ॥

(అంద్రభాగవతము)

ఉపాస్యుని చరితముల శ్రవణముచేయుట. ఉపాస్యుని నామాదులచేఁ గీర్తనము చేయుట, అనఁగా భజించుట. ఉపాస్యుని నామరూపములను స్మరణముచేయుట, అనఁగా సంతకరణమునందు మఱువకుండుట. ఉపాస్యుని పాదముల సేవించుట. ఖండశోపచారములచే నర్చనము సేయుట. సాష్టాంగ దండప్రణామములు చేయుట. ఉపాస్యుని కైంకర్యము నలుపుట, అనఁగా భృత్యునివలె నిష్కామములగు కైంకర్యములు

చేయుట. ఉపాస్యనియందు స్నేహపూరితముగ సఖ్య భక్తి. అర్జునుని భక్తియు నుద్ధవునిభక్తియు నిందులకు దృష్టాంతము. వారిరువురు శ్రీ కృష్ణునియందు నిత్యము స్నేహము చేయుచు, వారి సాంగత్యమును కోరుచు నుత్తములగు స్నేహితు లనోన్మాదులగు రాగిముచే బంధులయి యైక్యభావము నొందురీతిని భక్తుడుపాస్యని జెల్లిగా భావించి సదా హరినన్నిధానమును గల్పించుకొనియుండు. బలిచక్రవర్తివలె దేహసహితముగ నగ్రస్వము నుపాస్యన కర్పించుట. అను నీ తొమ్మిది విధము లగు భక్తిని హరియందు సమర్పించవలయును.

మ య్యావేశ్య మనో యే మాం నిత్యముక్తా ఉపాసతే ।

శ్రద్ధయా పరయో వేదా స్తే మే యుక్తతమా మతాః ॥

(గీత. ౧౨-౨)

యే ను సర్వాణి కర్మాణి మయి సన్న్యస్య మర్హరాః ।

అనన్యే నైవ యోగేన మాం ధ్యాయంతి ఉపాసతే ।

తేషా మహం సముద్ధర్తా మృత్యుసంసారిసాగరాత్ ।

భవామి నచిరా త్స్పృహ మయ్యా నేతిచేతసామ్ ॥

(గీత. ౧౨-౭)

మనస్సు సదా నాయందు నిలిపి సమాహితచిత్తులై, యుత్తమమగు శ్రద్ధతోఁగూడినవారలై యెవరు నన్ను ధ్యానింతురో వారలు యోగులలో శ్రేష్ఠులు. ఎవ్వరైతే నగ్రకర్మములను నాయందు సన్న్యసించి నన్నే పరమగతిగా నెంచుచు వేఱు శరణము లేక నన్ను పాసించి ధ్యానింతురో వారలను

జననమరణరూపమగు సంసారమునుండి శ్రీఘ్రముగఁ దరింపఁ జేయుదును. అని భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమున నొక్కి చెప్పియున్నాఁడు.

మనస్సు సదా యుపాస్మ్యనియండుంచుట, నిరంతరము ధ్యానించుట, పూజించుటయు, నుపాస్మ్యని పరాగతియని భావించుట, దృఢమగు శ్రద్ధగలిగియుండుటయు నివి భక్తుని ముఖ్యధర్మము లగుచున్నవి. అట్టి భక్తులను భగవంతుఁడే శ్రీఘ్రకాలమున నుద్ధరించెదనని వాక్రుచ్చియున్నాఁడు.

ఈ విధమున బహువిధములగు సాధనములచే భక్తి నభ్యసించి కాలక్రమమున భక్తుఁ డీశ్వరానుగ్రహపాత్రుఁడగును. ఇంతియగాదు. ఈ మార్గములఁ దనశక్తికొలఁది నభ్యసించుచుఁ బూర్వాధ్యాయమున సూచింపఁబడినరీతిని దనయుపాధులను సంస్కరింపఁ జాలినవియుఁ దన్ను ఋణవిముక్తునిగఁ జేయునవియునగు కర్మములను జాగరూకుఁడై చేయుచు, సర్వభూతములను ప్రేమించుచుండఁ గాలక్రమమునఁ గర్మము పరిపక్వముకాఁగా నీశ్వరానుగ్రహమునకుఁ బాత్రుఁడగు.

అప్పుడు ఏకాంతధ్యానమున భక్తుఁడు పరవశుఁడై యుండ భక్తపరాధీనుఁడగు నాభగవంతుఁడు భక్తుని శుద్ధాంతఃకరణమున నొకనిమేషమాత్రమైనను జూపట్టినకా భక్తుఁడు పరమానంద భరితుఁడగు. అది మొదలు భక్తునిమార్గమంతయు నా జ్యోతిచేఁ బ్రకాశించును. వెనుక మాటిమాటికిఁ బూర్వపు

నజ్జానము తన్నుఁ గప్పచుండినను జ్యోతిమాత్రము మఱువు
దగులదు. అది మొదలు విషయము లన్నియు భక్తునిమార్గము
నుండి మరలిపోవుటయే గాక వానియందలి రుచినయితము
భక్తుని విదలిపోవును.

..... రసో ప్యస్య పరం దృష్ట్య నివర్తతే ॥ (గీత.)

పరస్వరూపదర్శనము కాఁగా విషయములయందుండిన
నల్పముగు నాశయము విడిచిపోవునని తాత్పర్యము.

ఆ యుపాస్యుని తేజస్సును జూచిన దృష్టికిఁ దక్కిన పదా
ర్థము లన్నియు నిస్సాగములై కన్పడును. అది మొదలు దృష్టి
యాత్మనిషయములయం దించుకొన్నెనను దిరుగదు. అప్పుడు
భక్తుఁ డుపాస్యునియందే మునిఁగి యెడతెగక యానందము
ననభవించుచుండు. అప్పుడు జగమంతయు నాయుపాస్యునిచే
నిండిన స్థేయుండును. అన్నింటియందు నుపాస్యదైవము తప్ప
వేఱుతిత్తముగానరాదు, లోకమునం జేయఁదగుకార్యము
లన్నియు నాయుపాస్యుని కైంకర్యములుగ బుట్టి యోచును.
వేఱుకార్యమే కానరాదు. భగవంతు నెల్లచోటల నెల్లప్పు
డును జూచుచు నెప్పుడెప్పు డేయేకార్యములు చేసినను, ఆ
భగవంతుని కైంకర్యములుగా నెంచును. కావుననే యిద్దేశ
మునఁ బరమభాగవతోత్తములు శరీరపాషణముకొఱకుఁ
జేయు కార్యములుఁగూడ స్వకార్యములుగా భావింపరు.

శరీరముననుండు భగవంతుని యారాధనములుగ భావింతురు. గృహమునకుఁ దేబడు తండులములు శాకములు లోనగునవి భగవన్ని వేదనముకొఱకుఁ దేబడినవని తలఁతురు. తాము భుజించుటయు భగవదారాధన మని చెప్పదురు కాని వేఱు మాటలచేఁ దెలుపరు. ఇట్టి యీశ్వరభావము నిరంతరముగ నుండవలయునని పెద్దలయుద్దేశ్యము. ఇక్కాలమున భావమును వదలి శబ్దములమాత్ర ముపయోగించుటయే గాక యాశబ్దములు గొన్ని సమయముల నపహాస్యముతోఁగూడ నుపయోగించుటయుఁ గలదు. పెద్దల యభిప్రాయములును, ఉద్దేశ్యములు నెట్లపార్థము లగుచున్నవో చూడ మిగుల సంతాపాస్పదముగ నున్నయది.

ఇట్లు సర్వకాలములయందును సమస్త భూతములయందు నుపాస్యదైవమునే చూచుచు భృత్యుఁడై యెల్లప్పుడు కైంకర్యము చేయుచుండును. తనదగుశక్తి యొక్కటియు లేదనియు, సర్వము నాయుపాస్యునిచే యనియు దృఢనిశ్చయుఁడై యహంకారము పూర్ణముగ విడుచును. మొదటనుండియు నహంకారమును విడుచుచుండినను దానియంకురమైన నెంత మాత్రముండినను దానినిగూడ విడుచును.

అహంకారం బలం దర్పం కామం క్రోధం పరిగ్రహమ్ ।

విముచ్య నిర్మమ శ్శాంతో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ॥

(గీత. ౧౮-౫౩)

అహంభావము బలము గర్వము కామము క్రోధము విషయములను గ్రహించుటయు నివి యన్నియును విడిచి మమకారము సహితము లేనివాఁడు శాంతస్వరూపుఁడై బ్రహ్మస్వరూపుఁడగుటకు సిగ్గుఁడగుచున్నాఁడు.

బ్రహ్మభూతః ప్రపన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి ।

సను స్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్ ॥

(గీత. ౧౮-౫౪)

బ్రహ్మభూతుఁడై ప్రపన్నుడుగు నంతఃకరణముగలవాఁడై యెన్నఁడైనను బ్రాప్తిించిన యప్రియములకు దుఃఖము నొందఁడు. లేనివానిని గోరఁడు. సమస్తభూతములయందు బ్రహ్మస్వరూపము సమముగఁ చూచుచు నాయం నుత్కృష్టముగు పరాభక్తిని బొందుచున్నాఁడు.

భక్త్యా మామభిజానాతి యవాక్ యశ్చాస్మి తత్త్వతః ।

తతో మాం తత్త్వతో జ్ఞాత్వా విశతే తదనంతగమ్ ॥

(గీత. ౧౮-౫౫)

ఇట్టి పరాభక్తిసహాయమున నాస్వరూపమును యథార్థముగ నెఱుంగును. అట్లేఱింగి యాపిదప నాయందుఁ బ్రవేశించును.

సర్వకర్మాణ్యపి సదా కర్మాణో మద్వ్యపాశ్రయః ।

మత్ప్రసాదా దవాహ్నోతి కాశ్యతం పద మవ్యయమ్ ॥

(గీత. ౧౮-౫౬)

సర్వకర్మములను సహితము చేయుచు నన్నే ఆశ్రయముగ భావించుచుఁ గడపట నాయనుగ్రహమున శాశ్వతమగు పురుషార్థమును బొందుచున్నాఁడు.

ఈ మూఁడు శ్లోకములయందును భక్తునిచే నెక్కఁబడు కడపటి సోపానములను శ్రీ కృష్ణభగవంతుఁడు నిరూపించి యున్నాఁడు. అహంకారాదుల వదలి బ్రహ్మభూతుఁడై పరాభక్తి నొందుచున్నాఁడు. ఇదియే సాధ్యభక్తి యనఁబడుచు న్నది. అట్టి యుత్తమోత్తమమగు భక్తి ప్రకాశింపఁగ భక్తున కుపాస్యుని స్వరూపము పూర్ణముగ నభివ్యక్తము కాఁగా నాయుపాస్యుని స్వరూపమును యథార్థముగ నెఱుంగును. అట్టి పరాభక్తిచేఁ దత్త్వజ్ఞానము సంపూర్ణముగఁ బ్రకాశింప నుపాస్యునియందుఁ బరవశుఁడై మునింగి బ్రహ్మ సందము ననుభవించుచుండు. భక్తిజ్ఞానములు పరిపూర్ణముగఁ బ్రకాశింప సర్వకర్మముల సహితము జాగరూకుఁడై లోపములేక లోకుల మేలుకొఱకుఁ జేయును. ఇట్లు భక్తిజ్ఞాన కర్మములు మూఁడును పరిపూర్ణములుగ నాభక్తునియందు వెలయును. ఇట్లు మూఁడు శక్తులను జూపుచు సచ్చిదానంద స్వరూపుఁడగు యోగి యగుచున్నాఁడు. ఈ మూఁడు లీక్షణములం గలుగు యోగిని కేవల భక్తునికంటెను, కేవలజ్ఞానికంటెను, కేవలకర్మికంటె నధికుఁడని భగవంతుఁడు చెప్పి యున్నాఁడు.

ఇట్లు వరుసగ మూడు మార్గములును సంక్షేపముగ వివరింపఁబడినవి. మూడుమార్గములవలనను బొందఁదగు గమ్యస్థాన మొక్కటి యనియు నిరూపింపఁబడినది. మార్గములు మొదటమొదట భిన్నభిన్నములుగ నున్నను దుద కొక్కటి యగుచున్నవి. కర్మమార్గమునఁ బరిపూర్ణుఁడు కాఁగా భక్తిజ్ఞానములు తమంతటఁ గర్మహృదయమునం బ్రకాశింపఁ బరమయోగి యగును.

జ్ఞానపరిపాకవశమగు నపరోక్షజ్ఞానమును . భక్తిపరిపాకమగు పరాభక్తియును నొకటియేయని పెద్దలు చెప్పుచున్నారు. భక్తుఁడు తనయందుఁ దప్ప నెల్లెడల నుపాస్యనిఁ జూచుచుఁ గడపటఁ దనయందును జూచిన జ్ఞానము వికసించి యది యపరోక్షజ్ఞాన మగు. తనయందే పరమాత్మను జూచుచున్న జ్ఞానికిని పరిపాకదశయం దంతటను బరమాత్మ కనఁబడ భక్తి వికసించి పరాభక్తి యగును. భక్తిజ్ఞానమార్గములు కడపట రెండును నొక్కటియే యగును. జ్ఞానులును భక్తులును బరిపాకదశానంతర మాధికారికాది పదములయందు నిలిచి, లోకానుగ్రహార్థము కర్మము చేసినవారిని కర్మమార్గము నవలంబించువారని చెప్పవచ్చును. కర్మయోగియు భక్తిజ్ఞానముల నవలంబించినఁగాని పరిపూర్ణకర్మయోగి కానేరఁడు. ఈరీతిని మూడుయోగములును బరిపాకదశయం దొకటియే యగును.

పదాటవ యధ్యాయము

అర్చనము

యజ్ఞములును సహోమములును దేవతలనుద్దేశించి చేయు దురనియును, దేవతలవలనఁ బొందినమేలునకు మాఱుచేయు దురనియును వివరింపఁబడియె. ఐనను జీవుఁ డీశ్వరాంశమై యుండుటచేతను, సమస్త దేవతలు నీశ్వరాంశములుగనే యుండుటచేతను, ఆదేవతలకుంగల ఋణము తీర్చుటతో జీవుఁడు తృప్తుఁడు కాఁడు. ఈశ్వరునినుండి వెలువడిన కళయే కావున నాయీశ్వరుని జేరుటను జీవుఁడు ముఖ్యముగఁ గోరుచుండును. ఇట్లు తన యుత్పత్తిస్థానమగు నీశ్వరుని జేరుటకుంగల మార్గములు సంక్షేపముగఁ బూర్వాధ్యాయముల వివరింపఁబడియె.

తనయందు బీజరూపముగ నుండు నాత్మశక్తులను వికసింపఁ జేసికొనుటకుఁ బ్రతిజీవునకుం బూజ యావశ్యకము. జీవుఁ డెల్లప్పుడును బూజనేయునది భగవంతునినే. ఏ రూపమునఁ బూజించిన నాగూపమున భగవంతుఁడే యభివ్యక్తమై యున్నట్లు భగవంతుని బూజించునుగాని భగవంతుని కంటె భిన్నమగుదానిని బూజించుటలేదు. పూజజేయుట కెప్పుడును భగవంతుని సాకారముగ భావించుట సులభోపాయము.

శ్రీమన్నారాయణమూర్తి గూఢమున నశించిహ్నుములతోఁ
గూడియున్నట్లు గాని, శ్రీ నదాశివ స్వరూపమునఁ గాని,
లోకమాతయగు శక్తి స్వరూపమునఁగాని, భగవంతుని యవ
తారములగు శ్రీ రామకృష్ణాదిరూపములం గాని, లోకమున
కంటిటికిని వెలుఁగును వేడిమిని బ్రాణశక్తి నిచ్చి రక్షించు
లోక చక్షువగు సూర్యుని రూపమునఁగాని, క్రైస్తువు బుద్ధుఁడు
మొదలగు రూపములంగాని పూజింపవచ్చును. సాకారము
గాక కేవలము నచ్చితానందస్వరూపునిగ నగు బ్రహ్మమును
సహితము పూజించుట కష్టము. జ్ఞానమార్గమున నడుచు
వారలకు మాత్ర మది సాధ్యముగాని సామాన్యముగ నెల్ల
వారికి నసాధ్యము. ఇట్టి యవ్యక్తోపాసనము కష్టసాధ్య మని
యును, భగవంతుఁ డర్జునున కుపదేశించియున్నాడని ముందే
చెప్పఁబడియె. సాకారముగఁ బూజనేయుట సులభమార్గము
కావున నది యనేకులకు సాధ్యము.

మఱియు సర్వనము బాహ్యపూజయు నాంతరంగిక మగు
నుపాసనయు నని రెండువిధములు. బాహ్యపూజయందు
స్థూలలోచనములకు గోచరమగు మూర్తి భగవంతునకుఁ
బ్రత్యక్షమాయముగ నుపయోగింపఁబడును. పుష్పములు
మొదలగు పూజాద్రవ్యములు సహిత ముపయోగింపఁబడు.
అమూర్తి విగ్రహముగాఁగాని, సాలగ్రామముగాఁగాని, లింగ
ముగాఁగాని, నానావిధములుగ నుండును. ఒక్కొక్కరూపమును

గొన్ని చిహ్నములతో వెలసి భగవంతుని శక్త్యాదులలోపల,
 గొన్నింటిని నిరూపించుచుండును. పూజించు విగ్రహము శంఖ
 చక్రగదాధరుడుగను, జతుర్భుజుడుగను, శ్రీవత్సాంకుడు
 గను లక్ష్మీసమేతుడుగను నలంకరింపఁబడి శ్రీమన్నారాయణ
 మూర్తిని దెలుపును. ఆ చిహ్నము లొక్కొక్కటియు నా
 దేవుని శక్తులను సూచించుచు, నుపాసకుడు మనస్సున నా
 శక్తులను ధ్యానించుటకు సహకారము లగుచున్నవి. ఆ విగ్ర
 హము, శూలము, వజ్రము, ఖడ్గము, పరశువు, కపాలము,
 డమరుకము, వ్యాఘ్రచర్మాంబరము నీమొదలగు చిహ్నము
 లతోఁగూడిన శ్రీ సాంబనదాశివునిఁ దెల్పుచు నాదేవుని లక్ష
 ణములను ధ్యానించుటకు సహకారమగును. శ్రీమన్నారా
 యణమూర్తి బింబమునుజూడ నాలుగు భుజములు, శంఖచక్ర
 ములు మొదలగునవి యామూర్తి నాలుగుభుజములచే నాలుగు
 దిక్కులను లోకమంతయును బరిపాలించి రక్షించు ప్రభువని
 యును, శంఖము సృష్టికారణమగు శబ్దబ్రహ్మ స్వరూపమని
 యును, చక్రము స్వాధీనమై వర్తించుచుండు సమష్టి మనస్త
 త్వమనియును, లేక వాని యధీనమునఁ బరిభ్రమించుచుండు
 ప్రపంచచక్రమనియును, శ్రీవత్సము స్వాధీనమై వర్తించు
 ప్రకృతిస్వరూపమనియును దెల్పుచు, నారూపమున మూర్తి
 భవించియుండు భగవంతుని దెల్పును. శూలము, ఖడ్గము,
 వజ్రము మొదలగు నాయుధములు లయకర్తయగు మహా

దేవుని జూచును. వరదాభయహస్తములు రెండును లయకర్త
యందు జీవులనుద్ధరించి యుత్తములుగఁ జేయు మహానుభావు
నిగఁ దెల్పును. కసాలము వ్యాఘ్రచర్మమును నైరాగ్యసుఖము
కంటఁ బరమగుసుఖము లేదని బోధించును. అర్థదేహమును
ధరించియుండు నంబ బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపిణి యగు లోక
మాత తనబిడ్డల నపారకరుణచే రక్షించి తిండిపాదములం
జేర్చు మహాశక్తి యనియును, నకలాగ్ధిదాయిని యనియును
బోధించును. అంబయే ముముక్షువులకు శివుని పాదపద్మము
లను, నాశ్రోవచే మోక్షమును, జ్ఞానువులకు జ్ఞానమును,
సర్థాధులకు నీస్వితార్థములను నిచ్చుతల్లి. విష్ణుబ్రహ్మలకు
సహితము ఆద్యంతములు గనరాని జ్యోతిర్మయమగు స్థంభ
ముగ నిజృంభించిన మహాదేవుని చిహ్నము లింగము నిర
వచువుఁ డనియు నూచించును.

సాలగ్రామము విష్ణువు ప్రతీకముగ భావింపఁ బడుచున్నది.
ఇట్లు స్థూలములగు సింద్రియములకు గోచరములగు బింబ
ములు శావ్యాపూజయం దుపయోగింపఁబడును. మఱియుఁ
బుష్పములు హృదయము నుండి వెలువడు భక్తిజ్ఞానములను
దెల్పును. భక్తితోనిండియుండు హృదయముతో భగవంతుని
భావించుచో నాభక్తి ప్రత్యయములు సూక్ష్మలోకమునఁ
బుష్పరూపమున యోగదృష్టికిఁ గనఁబడు నని యోగులు
చెప్పుచున్నారు. హృదయమునుండి యుపాస్మ్యుని పాదములం

గూర్చి ప్రవహించు భావములే వుష్పములుగ నర్పింపఁబడుఁ
గావునఁ బువ్వులు నాభక్తి సంకల్పములను సూచించు. కావు
ననే భక్తుఁ డుపాస్యుని బింబమును బుష్పములతోఁ బూజిం
చుచో నాపుష్పములను హస్తములంగొని హృదయసమీప
మునకుం గొంపోయి హృదయమునుండి యుపాస్యుని పాద
ములయం దర్పించును. మఱియు జలములు సభిమంత్రితములై
పరిశుద్ధములై యుపాస్యదైవము తేజస్సుతోఁ గూడినవియైన
నాజలములను భక్తుఁడు తనపైఁ బ్రోక్షించుకొనఁగా భక్తుని
స్థూలసూక్ష్మీపాదులు పరిశుద్ధములై యుపాస్యుని దివ్యతేజ
స్సును బొందుట కర్హములగుచున్నవి.

ఉపాసకుఁ డుపాస్యునిరూపము నేకాగ్రమగు దృష్టితో
నొక కొంతసేపు లక్షించిచూచి కన్నులు మూసికొని యా
రూపమును మనంబున సంపూర్ణముగ స్పష్టముగ నిర్మించు
కొననగును. అట్లు మానసికమగు రూపమును గల్పించి ధ్యా
నించుటకు బాహ్యమగు బింబము సహకారియగును. ఇట్లు
సులభముగ బాహ్యబింబమునుండి యాంతరంగికమగు మాన
సికబింబమును ధ్యానింప సాధ్యమగు. ఆ బింబముగూడఁ గ్రమ
మున సచేతనమై యుపాస్యస్వరూపమే యగును. భక్తుఁడు
ధ్యానించుటయందును, స్తోత్రములందు నుపాస్యుని లక్షణము
లను గుర్తించుచు నాలక్షణములను దనయందభివృద్ధిచేసికొనం
గోరుచుఁ గ్రమక్రమమున నుపాస్యునియందు మనస్సు లయిం

చినఁ దదేక ధ్యానపరుడై బహిష్కృత్యయు లేకయుండును. అపుడాయుషాన్మూని నన్ని ధానమున నున్నట్లు భావించుచు శాంతిరూపమును నానందమును బొందును. ఇవిధమున మంత్ర పూతిమగు జలముచే దనయుషాధుల స్వభావమునఁ గలుగు మాల్పియును బోఁగొట్టి వానిని బరిశుద్ధములుగఁ జేసి శాహ్య బింబము నహాయమున మనస్సు నేక్యాగముగఁ జేసి మానసిక బింబమును గల్పించుకొని యాబింబమున నుపాస్మ్యని యథాహువముగఁ జూచుచు, నాదేవుని దివ్యలక్షణములను, గుణములను ధ్యానించుచు, నుపాస్మ్యనియందుఁ బరివర్తుడై యానందము ననుభవించును.

ఇట్లు శాహ్యములగు బింబములు, చిహ్నములు నుపాసన మునకు మిగుల సహకారులు. మానసికముగు బింబమును నిర్మించి ధ్యానించుట కందఱకు సాధ్యము. కాదు. కావున శాహ్యములగు విగ్రహములు లోనగునవి మిగుల నుపయోగ కరములు. ఎవ్వరేని మానసిక బింబమును బూజింపఁజాలక యుండి శాహ్యవిగ్రహములఁ బూజించిరేని వారయందు దప్పలు పట్టుట సరిగాదు. అట్టివారిని శాహ్యములగు విగ్రహాదుల నుపయోగించకయుండుఁ డని బోధించిన వారలకు గీడు చేయుదురుకాని మేలు చేయఁజాలరు. ఇట్లులే శాహ్యములగు నాలంబనము వలయువారు వానినుపయోగింపక మానసిక ధ్యానము చేయువారలయందు దప్పలు పట్టుటయును సరిగాదు.

వారివారి మనోవృత్తులకుఁ దగినట్లు వారివారి యోగ్యతా నుసారము రెండు నుపయోగకరములగు మార్గములే. ఒక్కొక్కరు నితరుల యుపాసనామార్గముల దూషింపక యనోన్యస్య సహిష్ణువులై సుహృద్భావముతో నుండిన నందఱును గాలానుసారముగ గడతేరుదురు. అన్ని మార్గములు భగవంతుని మార్గములే. అన్ని మార్గములందును బలువు రా భగవంతుని పాదములను జేర యత్నించువారలే. ఏయే మార్గమున నుపాసించిన నాయా మార్గముననే యుపాసకుల ననుగ్రహించెదనని యును, మార్గములన్నియును దనయొద్దకుఁ జేర్చునవియే యనియు శ్రీ భగవంతుఁడు గీతాశాస్త్రమున నుడివియున్నాఁడు.

యే యథా మాం ప్రపద్యంతే తాం స్తుభైవ భజా మ్యహమ్ ।

మమ వర్తానువర్తంతే మనుష్యాః పార్థ సర్వశః ॥

(గీత. ౪-౧౧)

విగ్రహముల నుపయోగించుటవలని ప్రయోజనము లనేకములు.

౧. ధ్యానించు వారి మనస్సులు చంచలములుగ నుండును. కనుక చంచలములగు మనస్సుల నేకాగ్రములుగఁ జేయుటకు బాహ్యమగు విషయ మావశ్యకమను విషయము ముందే విస్తరింపఁబడెను. విగ్రహమునందలి చిహ్నములు సహితముపాస్యుని లక్షణములను శక్తులను సూచించుచుండుటచే ధ్యానమునకు సహితము సహకారు లగుచున్నవి.

మఱియు విగ్రహము శాస్త్రీయముగఁ జేయఁబడి మంత్రములచేతను, నాగమ ప్రయోగములచేతను, బ్రాణప్రతిష్ఠ చేయఁబడినపు డాబింబము తేజోమయమై దేవతాశక్తి దనయందుఁ గలదై దినదిన ముపాస్మ్యునిచేఁ బూజింపఁబడుచు ధ్యానింపఁబడుచు రాఁగాఁ గ్రమక్రమమున దానియందలి దేవతాప్రభావము మహిమయు వృద్ధియగును. పూజించువాని భక్తిజ్ఞానము లెంత యెక్కువగనుండిన నాబింబమునందలి తేజోమహిమములు సహిత మంత యెక్కువగ నుండును. ఉపాస్మ్యుని భక్తిజ్ఞానములు హెచ్చును బింబమునందలి తేజోమహిమములు సహితము దినదిన ప్రవర్ధమానము లగుచుండును. అట్టి బింబమును భక్తుఁడు సమీపించగనే మనస్సు రమ్యమగు భక్తితో నిండి ధ్యానమున కున్ముఖమగు. ఆ బింబమును జూచినమాత్రమున శరీరము పులకాంకితమగుటయు, మనస్సు భక్తిపరచశమగుటయు, దేవతాధ్యానము తప్ప వేఱు తలంపులు మనస్సునందుఁ జొరక మనస్సేకాగ్రమగుటయు నీ మొదలగు ఫలము లాబింబమునుండి కలుగును. ఆ బింబముయొక్క సామీప్యమునఁ బరిశుద్ధమగు తేజస్సుండుటచేత నుపాసకుని నూత్నశరీరము సహితము సౌమ్యచలనము గలది యగు. సాంసారికతాప్రత్యయములును, హేయములగు మనోవికారములునుఁ దొలఁగును.

ఇంతియగాదు. లోకమునఁ బ్రేమాతిశయముచే బద్ధులగు మిత్రులొండొరులకు వియోగము ప్రాప్తించినను మిత్రుని ప్రతిరూపమగు నొకబింబమును (ఫోటోగ్రాఫ్ను) సమీపమున నుంచుకొని చూచునపుడెల్ల నపారసుఖమును, సంతోషమును, దృష్టిని బడయుటఁ గానమా! విగ్రహాదిపూజయుఁ దత్సమమేయయ్య నంతకంటెను బెక్కుమడుంగు లెక్కుడు ప్రయోజనకారియయి యుండును. ఆ బింబమును జూచినపుడెల్లను దివ్యమంగళ విగ్రహుఁడును, దయామయుఁడును, నానందస్వరూపుఁడును, సకలానందదాయకుఁడును నగు నుపాస్యుఁడు మనస్సునకుఁ బ్రసన్నుఁడగు. దినదినము తాను బూజించి ప్రేమించి భావించి ధ్యానించు బింబమగుటచే దినదినము నా బింబమునఁ బ్రీతియెక్కువగుచు నావిగ్రహము ప్రత్యక్షమగు దైవమే యైనట్లగు. ఆ విగ్రహము తనప్రాణమునకంటె నెక్కువ యగు. ఆ విగ్రహము మొదట సమూల్యముగ నుండినను గొంతకాలమున కది యమూల్యమగు.

ఇక్కారణములను బట్టి విగ్రహము లుపయోగించు టనేక విధములఁ బ్రయోజనకరముగ నుండును. కావున నిజముగ భగవద్భక్తులగు వారలు విగ్రహము లుపయోగించువారలయందనూయపడక వారలయందు బుద్ధిభేదమును బుట్టింపక యుండుట యుక్తము. స్వానుభవముచేఁ దత్త్వము నెఱింగిన

వారు చేసిన నిబంధనల తత్త్వమును దెలియనివా రాక్షేపిం
చుటకంటె బరీక్షించి చూచుట శ్రేయస్కరము.

ఈ కారణములనుబట్టియే దేవాలయములయందు విగ్ర
హములు పూజింపఁ బడుచున్నవి. పైని సూచింపఁబడిన
కారణములుగాక దేవాలయములయందు మఱియొక గొప్ప
ప్రయోజన మున్నయది. అచ్చటఁ బలువురు భక్తులు వచ్చి
భక్తితోఁ బూజనేసి భక్తిసలుపుటచేత నా విగ్రహములయం
దలి మహిమయు విశేషమగుచుండును. పూజకు వచ్చువారం
దఱు సామాన్యముగ నక్కడ భక్తితోఁ గూడియుందురు.
కావున నాస్థలము భక్తిని వృద్ధిచేయు స్వభావమును బొంది
యుండును. మఱియు నచ్చటికిఁ బోవుటచే నొకరినిజూచి
యొకరు భక్తులగుట కవకాశముండును. పామరుల కక్కడ
జరుగు నుత్సవములు మొదలగునవి కన్నుల పండువై వారి
మనస్సులందు భక్తి నభివృద్ధిచేయుచుండును.

దేవాలయములు నిర్మించుటయందుఁ గొన్ని రహస్యములు
గలవు. దేవాలయమున నేడు ప్రాకారములో మూడు ప్రా
కారములొ యుండు. అవి జీవునికోశములను బ్రహ్మాండమున
నుండు లోకములను సూచించుచుండును. ఆ యేడు ప్రాకార
ముల కవ్వల స్వామి యుండునట్లు ఏడుకోశములను దాటి
లోపలికిఁబోయిన నాత్మసాన్నిధ్యము గలుగునని కాని యేడు
లోకముల నతిక్రమించినంగాని భగవంతుని జూడ సాధ్యము

కాదనికాని సూచించును. కొన్ని యాలయములయందు మూఁడు ప్రాకారములే యుండు. మఱియుఁ గొన్నిటియందొక్కప్రాకారమును దానిలోపల ముఖమండపమును, దానిని దాఁటిన పిదప గర్భగృహమును నను మూఁడు నుండును. ఆ మూటి సత్క్రమించిన స్వామిని జేరవచ్చును. ఇదియు నాత్మ తత్త్వమునే మఱియొకవిధముగ బోధించుచున్నది. మూఁడును జీవుని స్థూలసూక్ష్మకారణశరీరములను మూటినిగాని యీశ్వరుని సమష్టిరూపములగు విరాడ్రూపము, హిరణ్యగర్భ స్వరూపము, సూత్రాత్మస్వరూపము లనుమూఁడు రూపములను గాని సూచించును. వానిని దాఁటి పరమాత్మ నెఱుంగఁదగు నని తెలుపుచున్నది. ఇట్లు దేవాలయములు స్థూలదృష్టిచేఁ బామరులకు భక్తిజనకములును, సూక్ష్మబుద్ధికి జ్ఞానజనకములునుగ నిర్మింపఁబడియున్నయవి.

విగ్రహములన్నియు సర్చావతారములని భక్తులచే నెన్నఁబడుచున్నవి. పూజార్హములగు బింబములన్నియు సర్పలని పిలువఁబడుచున్నయవి. మనస్సున నిర్మింపఁబడు మానసిక బింబము సహితము అర్చయనియె యెఱుంగఁ బడు చున్నది. అర్చ లేనిమిది విధములుగ నుండఁదగునని శ్రీమద్భాగవతము నందు చెప్పియున్నది.

పైలీ దారుమయీ లాహీ లేప్యా లేఖ్యా చ పైకతీ ।

మనోమయీ మణిమయీ హ్యర్చా చాప్టవిధా స్మృతా ॥

తా. శిలలచేతను, మానుచేతను, లోహముచేతను, మన్ను మొదలగువాని మెత్తియు, బత్తియున రిచించియు, నిసుక చేతను, మనస్సున నిర్మించియు, మణిచేతను నిట్లు లర్చి తెని మిది విధములగును.

సామరులగువారు మాత్రమే యర్చలుపయోగింప యోగ్యులుగాని మనోమయములగు నర్చల నుపయోగింప శక్తులగువారలకు నితరములగు నర్చల నుపయోగించుట యుక్తము గాదని తిలంపరాదు. శ్రేష్ఠులగువారలు పోవుమార్గమునఁ బామరులుంగూడఁ బోవుటకు యత్నింతురు గావున శ్రేష్ఠులగువారలు వీనిని దిరస్కరించినుఁ బామరులుగూడ వానిం దిరస్కరించియు, శ్రేష్ఠులవలె నిరాలంబముగ నుపాసించుటకు శక్తులుగాకయుఁ జెనుదురు.

యద్యదా చరతి శ్రేష్ఠ స్తత్తదేవేతిగో జనః ।

స యత్ప్రమాణం మదతే లోక స్తదనువర్తతే ॥ (గీత. 3-౨౧)

కావున శ్రేష్ఠులగువారు సైతియు తమ కంతి యావశ్యకము కాకయుండినను పామరులగు వారలకుఁ ద్రోవచూపుటకును రుచిపుట్టించుటకును వీనిని దిరస్కరింపరాదు.

సక్తాః కర్మ నిర్విద్వాంసో యథా కుర్వంతి భగవతే ।

కుర్యాద్విద్వాంస్తథాసక్త శ్చిక్ష్ీర్షన్లోకసంగ్రహమ్ ॥

న బుద్ధిభేదం జనయే దభ్యాసాం కర్మసంగినామ్ ।

జోషయే త్సర్వకర్మాణి విద్వాన్యక్త స్సమాచరకా ॥

(గీత. 3-౨౫, ౨౬)

జ్ఞానులు నిరాలంబముగ ధ్యానించుచుండినను నాలంబన సహాయ మావశ్యకముగఁ గోరువారల మనస్సులను జెఱుపు నట్లు బోధించరు.

ఐహికములగు వాంఛల నీడేర్చుమనికాని మరణానంతరము సరక బాధలనుండి తొలగించి కాపాడుమనికాని ప్రార్థించుట ధ్యానము కాదు. అది యెంతయుఁ బామరులమార్గము. భగవంతుఁడు సకలకల్యాణగుణనిధి. సర్వాత్మకుఁడు. అట్టి దివ్యమూర్తిని ధ్యానించునపుడు మనస్సు విషయములందుఁ బరువులిడక నిలకడతో నామూర్తియందు నిలిచి తైలధార వలె నవిచ్ఛిన్నముగ నీశ్వరుని దిక్కునఁ బ్రవహించును. అట్టి మనస్సున నాత్మస్వరూపము ప్రతిఫలించి స్వానుభవమునకు వచ్చును. ఇదియే ధ్యానము. మిక్కిలి రమణీయమగు నొక వస్తువును జూచిన వారి మనస్సు మిగుల ప్రీతితో నావస్తువు నందే నిరంతరము నిలిచి బలిమిగా నావస్తువునుండి మరలించినను మరలక మాటిమాటికి దానియందుఁ జేరి నిలుచును గదా. అట్లు సంపూర్ణముగ రమణీయత్వముగల పరమేశ్వరునందేకరూపముగ నిలిచి యానందభరితముగ నుండునదియే ధ్యానము. ఇట్టి ధ్యానమునకు బాహ్యలంబన మావశ్యకమని యనుభవజ్ఞుల యభిప్రాయము.

విగ్రహములను బుష్పదులతో నర్చించు పూజలుగాక యార్చులందు సంధ్యావందనము ముఖ్యమగు పూజయే. ఆ

యుపాసనమును ద్విజులగు బ్రహ్మ త్కృత్యము వైశ్యులు సమం
 త్రకముగను నితరులు స్వరిమంత్రములకు మాటు భగవంతుని
 నామమంత్రములతోడను నాచరింపఁ దగియున్నది. సంధ్య
 యన చక్కఁగా ధ్యానముచేయుట. ఇది సంధికాలమందు
 నేకాగ్రమగు మనస్సుతో సూర్యమండలాంతర్వర్తియగు
 బ్రహ్మస్వరూపమును, శింఖచక్రగదాది లాంఛన ప్రకాశిత
 శ్రీమన్నారాయణ స్వరూపముగఁగాని, పంచవక్త్రములుఁ
 ద్రినేత్రములు కపాలము మొదలగు చిహ్నములతోటి సదా
 శివస్వరూపముగఁగాని, యాదిశక్తి స్వరూపముగఁగాని
 యిట్లే యే యిష్టదేవతాస్వరూపముగఁగాని ధ్యానించుట.
 సంధియనఁగా గలియుట. చీకటియు వెలుగును గలియు
 కాలము సంధ్యాకాలము. ఇవి సూర్యోదయ సూర్యాస్త
 మయములు రెండు. ప్రాతఃకాలమున నక్షత్రములు మాసి
 పోను ప్రారంభించినది మొదలు సూర్యోదయము దనుకఁ
 బ్రాతఃసంధ్యాకాలము. సూర్యుఁ డస్తమించినది మొదలు
 నక్షత్రములు తోచుదాక సాయంసంధ్యాకాలము. ఇవి
 రెండును సంధ్యావందనమునకు ముఖ్యకాలములు. మధ్యా
 హ్నమును సంధ్యావందనమునకు ముఖ్యమని జెప్పఁబడు
 చున్నది. ఈ సమయములు మనస్సునకు సహజముగ
 శాంతమును గలుగఁజేయు సందర్భములని పెద్దలు చెప్ప
 చున్నారు.

ప్రాతఃకాలమునం దెల్లెడల నిశ్చలముగను నిశ్శబ్దముగను నుండుటచే నది మనస్సు నేకాగ్రంబుగ నిలుపుట కుచితసమయముగ నుండును. సాయంకాలమునందుఁ బగటిలోకకల్లోలములు తగ్గుచుండును గనుక నదియు సంధ్యావందనమున కనుకూల కాలము. నిద్రయం దింద్రియమనంబు లైహిక విషయ విముఖములై కేవల సుఖానుభవమున నుండుటంబట్టి ప్రాతఃకాలమున శాంతి నొందియుండును. అప్పుడు వానిని సులభముగ నేకాగ్రముగఁ జేయవచ్చును. ఆకాల మతిక్రమించిన మనస్సును నింద్రియములును తాకిక వ్యవహారములయందుఁ బ్రవేశించి బహిర్ముఖములై విషయములకై పరుగిడుచుఁ గామక్రోధాదులచేఁ గలవరమందుచుండు. అట్టికాలమున వానిని ధ్యానమునందుఁ నిలుపుట దుష్కరము. కావున నిద్రనుండి మేల్కొనిన వెంటనే యింద్రియములను మనస్సును స్వాధీనము చేసికొని భగవద్ధ్యానము చేయుట సులభము. తాకిక వ్యవహారములందుఁ బూనిన వెనుక వానిని ధ్యానమునకుఁ ద్రిప్పట దుష్కరము. మనంబును ఇంద్రియంబులను ధ్యానముచే శిక్షించి భగవత్కళను వానియందుఁ బూరించిన పిదప తాకిక వ్యవహారములు చేసినచో నావ్యవహారములు స్వాధీనముగ జరుగఁగలుగునని శ్రుతులు చెప్పచున్నవి.

ప్రకాలములలోఁ బ్రాతఃకాల మగ్రగణ్యము గనుక ప్రాతఃకాలధ్యానము మిగుల ముఖ్యము. తాకిక వ్యవహారము

లచేఁ గలతఁజెందియుండు నింద్రియమనస్సుల నావ్యవహారములు దీక్షింపఁగల సాయంకాలమున భగవద్ధ్యానమందు నిలిపి నచో నవి స్వాధీనములై కలవరము తగ్గి సుఖనిద్ర కనుకూలములగును. ఇట్లు సాయంసంధ్యాకాలధ్యానమును ముఖ్యమగుచున్నది. మితియు వ్యవహారముల ముఖ్యమునందు మాధ్యాహ్నిక భోజనమునకుఁ బూర్వము భగవద్ధ్యానము చేయుటయు మంచిదని తేటపడుచున్నది. సంధ్యావందనము ప్రతిదినమును సకాలమునఁ జేసినచో సహజముగ నింద్రియమనంబులు ఆయా కాలములయందేకాగ్రముగ నిలిచి సులభముగ స్వాధీనమగును. కావున సీ కాలములయందూ దప్పక భగవంతుని ధ్యానముచేయుట మిగుల ముఖ్యము.

ప్రాణాయామము : బహిర్ముఖమగు మనస్సును లోపలికిఁ ద్రిప్పట కిదిసహకారి. రహస్యములను దెల్పిసేవారి సహాయమున్న గాని ప్రాణాయామ మాచరించుట మంచిదికాదు. అట్లధ్యసించిన ననేక బాధలకుఁ బాలుపడుదురు.

ఆచమనము, మార్జనము : భగవన్నామ స్మరణముతోఁ గాని మంత్రములతోఁగాని యభిమంత్రించిన జలములను ద్రాగుట యాచమనము. ఆ జలములతోఁ బ్రోక్షించుకొనుట మార్జనము. భక్తిచే నుచ్చరింపఁబడిన నామమంత్రములచేఁ బవిత్రములైన జలములఁద్రాగిన సంతృప్తియుఁ బ్రోక్షించుకొనిన బహిర్ముఖ్యుఁ గలుగును.

జలప్రాశనాదులు : ఇవి రెండు. ఇందు మొదటిది. జల
ప్రాశనమందు, రాత్రిచేసిన పాపములు పగటియందును బకటి
పూటచేసిన పాపములు రాత్రియందును స్మరించి పారమా
త్మాగ్నియందు వేల్చి నాశముచేసి పాపములన్నిటినుండి రక్షిం
చునట్లు సంకల్పించుచున్నారు. రెండవతూరిచేయు జలవిసర్జ
నమునందు పాపమూలమగు నజ్ఞానము పోవునట్లు ప్రార్థన
చేయుచున్నారు. దీనిచే సూక్ష్మకారణశరీరముల మాలిన్య
ములు తొలగును. కామక్రోధాదులు సహంకారమును
సూక్ష్మశరీర మాలిన్యములు. కారణశరీర మాలిన్యము వాని
కన్నింటికిఁ గారణభూతమగు నవిద్య. ఇచ్చట ముఖ్యముగ
గమనించవలసిన రహస్యము లున్నయవి. తొల్లిటిరాత్రి
యందుఁ జేసిన బాపములను బగటియందును, పగలుచేసిన
పాపము రాత్రియందును విమర్శించుట మిక్కిలి యావశ్యకము.
తానుజేసిన మనోవాక్కాయ కర్మము లన్నియు లెక్కిడి
లనకుఁ దాన సాక్షియు ప్రాడ్వివాకుఁడు (న్యాయపరిశీలకుఁడు)
నై సావధానముగఁ బరిశీలించి దోషములను స్పష్టముగఁగని
మరల జేయకుండునట్లు నిశ్చయించుచు రావలయును. ఇట్లు
చేయుచురాఁగాఁ గ్రమక్రమమున దోషములు స్పష్టముగఁ
దెలియవచ్చును. వానిం దొలగించుటయు సులభమగును.
దోషములని చక్కఁగఁ తెలియక పలుమఱు దోషములను
జేయుదురేకాక దోషములని తెలిసి వానినిజేయుట సహజము

కాదు. ఆత్మదోషములను బరిశీలించుచు వచ్చినచో వానిం జేయకుండఁ బాపుటకుఁ గ్రమక్రమమున నెక్కుఁడు ప్రయత్నము చేయుచుఁ బరిపక్వదశయందు వానిం బొత్తిగ విడువవచ్చును. ఇట్టి గుణదోషవిమర్శనములేక జ్ఞానవృద్ధి కాఁజాలదు. కావున నీవిమర్శనమును బ్రతిదిన మొక్కతూరియైనను జేయక యుండరాదు. మఱియు దోషముల స్మరించినప్పుడు ఇష్ట దేవతాస్మరణము చేయుచుఁ బాశేషమర్త్రములందుఁ జెప్పినప్రకార మాత్మాగ్నియందు బాగుగవేల్చి దహింపఁ జేసితినిని భావించిన నాదోషముల ఫలము కొంతయేసి తగ్గును. దీనిచే సాపాచరణమునుఁ గలుగు నగికానుభవమును దగ్గును. ముఖ్యముగ దోషముల నప్పుడప్పుడే సావధానముగఁ బరిశీలించి మరల వానిని జేయకుండ నిశ్చయించుకొనుచుండిన స్వల్పకాలమున నశుభవాసన లెంతదృఢముగ నుండినను నవి నశించి శుభవాసనలు చేరుచుండును. కావున సంధ్యా వందనమందలి యీ దోషవిచారము మిగుల శ్రేయస్కరము.

ఇట్లాచమనాదులచే నుపాధులందలి మాలిన్యమును బోఁగొట్టి నిష్కల్మషమగు సంతోషరణముతో నిష్టదేవమును ధ్యానముచేయుట కర్హుఁడగును. ధ్యానమునకు మున్నిష్ట దేవతను స్మరించి యర్హ్యప్రదానము చేసి స్తుతించవలయును.

గాయత్రీమంత్రోపదేశమును బొందినవా రామంత్రమును, నితరుల యుభోపదిష్టమంత్రములను జపముచేయుచు నిష్ట దేవత

యందు మనస్సు నేకాగ్రముగ నుంచి ధ్యానము చేయవలయును.

గాయత్రీ మంత్రమునందొక విశేషమున్నయది. మంత్రార్థమును విచారించిచూడఁగా నుపాసకుఁడు లోకమునందలి జనులందఱును సద్బుద్ధిగలవారగునట్లు భగవంతుఁడు చేయుఁగాక యని యాపరంజ్యోతిని ధ్యానించవలసినట్లు స్పష్టమగుచున్నయది. కావున దామును లోకులందఱును బరిశుద్ధులై సత్పురుషులునై లోకహితమాచరించునట్లు ప్రార్థించవలయును.

మంత్రోపదేశమును బొందినవారును బొందనివారును బైని సూచింపఁబడిన ధర్మములను గ్రహించి సకాలమున నిష్ప్రదేవతల నుపాసించుచు లోకహితార్థము భగవద్ధ్యానమును జేయఁదగును.

రాజయోగము

ఇదిగాక మఱియొకవిధమగు నుపాసన మున్నయది. దానియందును సంధ్యావందనమునందలి మంత్రములను జెప్పినను జెప్పవచ్చును. తంత్రములను చేసినను జేయవచ్చును. కాదేని మంత్ర తంత్రములు లేక జీవేశ్వరుల రూపముల నెఱింగి జీవుఁడు పరమాత్మయందుఁ జేరునట్లు మానసిక ధ్యానమును జేయవచ్చును. ఇది జీవేశ్వరులను జేర్చు రాజయోగము. ఈ యోగమునకు సాధనములుగ నుండు పూర్వాంగములు గలవు.

అవి యోగాంగములు. వీనిని బలించి యోగసూత్రములందు విస్తరించి వ్రాసియున్నాడు.

యోగాంగముల సహాయమున జీవుఁ డిశ్వరుని కేర సభ్య సింహుటయె యోగాభ్యాసము. యోగాభ్యాస మన్ననూత్ర మున నెట్టియో క్రొత్తిమాన్గ మొకటినుని భావించ నక్కర లేదు. చిత్తవృత్తినిగోధమే యోగము. ఎల్లవారును చెలిసి కాని తెలియక కాని యోగాభ్యాసమార్గమున నున్నవారే. ఎల్లవారు నానందమును గోరుచుఁ దస్మిన్మరూపమైన యాత్మ సాన్నిధ్యమును గోరుచునే యున్నవారు. ఆ యానందమున లేకమాత్రము గల యిహలోక విషయములయందుఁ బూర్ణానందము గలదని యజ్ఞానముచే భ్రమించి విషయసంయోగ మును గోరుచున్నవారు. కడకు విషయానందములు దుఃఖ మిశ్రములనియు షణ్ణభంగులనియు నెఱిగి స్వస్థులును లను గూర్చి యుత్పింతురు. అనియును సత్త్విములని క్రమ క్రమముగ నెఱిగి వైరాగ్యసంపన్నులై యాత్మసాన్నిధ్యమును వెదకుదురు. ఇట్లై నయోగమును గోరుట మానవులు మాత్రము గాదు. ఈశ్వరుని కళయగు జీవుఁడు మృత్యాసాదాదులయందుఁ గొంతి కాలము సుఖుష్టియం దుండునట్లుండి పిదప నోషధవసన్పతులందుఁ గించిచ్చేతనయుక్తమై వర్షవాతాతపములను భూసారములను గ్రహించుచు వివిధానుభవములం గలిగి బీజరూపములుగనుండిన యాత్మశక్తులను

గొన్నింటి వికసింపఁ జేయును. పిమ్మటఁ దిర్యగ్జంతువులగు పశుపక్ష్యాదులందుఁ జొచ్చి యింద్రియస్పర్శములవలన బహు విధములగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించును. కడపట మానవ జన్మమెత్తి మనుష్యరూపమున జీవుఁడై వెలయును. ఈయాత్ర యందంతయు నీశ్వరుని నుండి కళారూపముగ వేఱయిన జీవుఁడు మరల నామహాజ్యోతియందుఁ జేరుటకే కోరుచుండును. వాఁడన్నిలోకములందుఁ బొందు వివిధానుభవములు నాపదవిని బొందింప నమర్థములు కాని వేఱుకావు. ఈ విధముగ ననేకయుగములును గల్పములును దిరిగి దీర్ఘకాలమున కందఱును బరమపురుషార్థమును బొందనోపుదురు.

ఐనను వివేకముగల మనుష్యుఁడు తన బుద్ధికుశలతను విని యోగించి ప్రయత్నానుగుణ్యముగ నాకాలప్రమాణమును దగ్గించనోపును. దీనికి దృష్టాంతములు గలవు. అడవిని బెరుగుములగకాయలలోని బీజములను దెచ్చి సుక్షేత్రమున విత్తి తగిన యెరువుతోఁ జేర్చి వ్యవసాయకుశలతచే నభివృద్ధియైన చెట్లనుండి బీజములంగొని మఱియు నాబీజములనాటి కాయలు కాచునట్లు చేసి యా విత్తనములతోఁ దగుమార్గమున వ్యవసాయముచేయుచు రాఁగాఁ బండెడుకాయలు కాలక్రమమున ముండ్లుపోయి గొప్పవియై మొదటి ములగకాయలకంటె మిగుల శ్రేష్ఠమైనవిగ నగును. అట్లే మామిడిచెట్లయందు మంచివియగు నొకజాతిమాకులతో మఱియొకజాతి మాకుల

నుండి యంట్లుగూర్చుటచేత మంచిరుచిగల యంటుమామిడి పండ్లు పండును. నుటియు నెల్లూరుమండలమునందలి యావుల యందును గోడలయందును సాధుగుణములు గలవు. మైసూరు దేశమున సమృతిమహాలునందలి వృషభములయందు బిగువును జుఱుకుఁదనమును గలదు. నెల్లూరిమండలమునందలి యావులకును అమృతిమహాలు వృషభములకును సంబంధమును గల్పించి కోడలను బుట్టించుచున్నారు. వానియందు నెల్లూరు కోడల బలమును సాధుగుణములును, మైసూరు రాజ్యమునందలి యెద్దుల పొరుషబలమును, జుఱుకుఁదనమును, గవ్వమునకోర్పు శక్తియుఁ గలుగుచున్నది.

ఇట్లు సామాన్యముగ తొకికవ్యవహారములందు మనుష్యుఁడు తన బుద్ధికుశలతచే ననేకములగు వస్తువులను శీఘ్రముగ నుత్కృష్టస్థితికిఁ దెచ్చుచున్నాఁడు. అవి తమంతటనే వృద్ధికావలయునన్న ద్వీకాలము పట్టును. తనబుద్ధి కుశలతచే వస్తుత్త్వములను యుక్తాయుక్తములను నెఱింగి విశేషప్రయత్నముచేసి తన జ్ఞానాభివృద్ధిని గూడఁ ద్వరితముగఁ జేయవచ్చును. ఇట్టి వివేకసహితమగు ప్రయత్నమే యోగాభ్యాసము.

జీవునియం దాత్మశక్తులు బీజరూపములుగ నుండి క్రమక్రమముగ లోకమున వికసించుచు వచ్చుచున్న మార్గములను బరిశీలించవలయును. తన యనుభవములతో నితరుల యను

భవమును సహాయముగఁ గొనవలయును. జ్ఞానాభివృద్ధి కను
కూలములగు మార్గముల సవలంబించవలయును. ప్రతికూల
ములగు మార్గములను విడువవలయును. దేశకాల నిమిత్తముల
నెఱింగి యుపాయముతో నందర్భానుసారముగఁ దగు భంగిఁ
బూనికతోఁ బ్రయత్నించుచు రావలయును. ఈరీతిఁ దన
శరీరేంద్రియ మనస్సులను నిగ్రహించి శుద్ధములుగను సార్థక
ములుగను జేయుమార్గమే యోగాభ్యాస మనుపేరఁ బరఁ
గునుగాని యది యొక నూతనమార్గము కాదు. దీనిని స్పష్ట
ముగ నెఱింగినచో యోగాభ్యాస మెల్లవారలకును సాధ్య
మని స్పష్టమగును. అభ్యాసము చేయుటకుఁ బ్రారంభించిన
నాజన్మముననే పరిపూర్ణముగ సిద్ధి కాకపోయినను జేసిన
ప్రయత్నము వృథాకానేరదు. దాని ఫలము కట్టియుంచిన
మూటగా జీవుని నంటియేయుండును. ఇట్టి ప్రయత్నము చేయు
చురాఁగా సిద్ధి గలుగకపోదు. ఈ యర్థమును గీతాశాస్త్ర
మున యోగభ్రష్ట విచారమందు నొక్కి బోధించియున్నారు.

పార్థ నై వేహ నా ముత్ర వినాశ స్తస్య విద్యతే ।

న హి కల్యాణకృ త్కృశ్చిద్దగ్ధతిం తాత గచ్ఛతి ॥

ప్రాప్య పుణ్యకృతాం లోకా మపిత్వా శాశ్వతీ స్సమాః ।

కుచీనాం శ్రీమతాం గోహే యోగభ్రష్టోఽభిజాయతే ॥

అథ వా యోగినా మేవ కులే భవతి ధీమతామ్ ।

ఏత ద్ధి దుగ్ధభతరం లోకే జన్మ యదీదృశమ్ ॥

తత్ర తం బుద్ధిసంయోగం లభతే సాగ్ధ్యజ్ఞహికమ్ ।

యతేన చ తతో భూయస్సింసిద్ధౌ కుసుమంధన ॥

(గీత. ౬ ఆధ్యా. శ్లో. ౪౦-౪౩)

తా. ఓయి యద్రునా! యోగభ్రష్టునకు నిహపరలోకములయందు నాశము లేదు. శుభకర్మముగు కర్మము నొనరించిన వాడు దుర్గతి నెప్పుడును జేదడు. పుణ్యకార్యము లొనరించిన మహాత్ములు పొందుకోరికముల నొంది పెక్కుసంవత్సరము లందు గడపి సంపూర్ణయోగసాధకుడు కాడు కావునఁ బరిశ్రమలై నకల విధన సమృద్ధులగువారియింటఁ బుట్టును. లేదా యోగులును బుద్ధిశాలురును నగువారి వంశమునైనఁ బుట్టును. లోకమున స్త్రీ జన్మము మిగుల దుర్లభమని తెలియఁనగు. అట్లు పుట్టియు, బుద్ధివేహసంబంధమగు బుద్ధిసంయోగమునే పొంది మరిల యోగస్థితియమ్మహాత్ముడు యత్నించునని యెఱుగును.

జీవుఁ డీశ్వరునియందుఁ జేరుటయే నిజమగు యోగము. అట్టి యోగమునకు సాధనముగ నుండు మార్గమున సోపానములుగ నెంచఁ నెనిమిది యోగాంగములున్నయవి. ఈ యంగములతోఁ గూడిన యభ్యాస మష్టాంగయోగము.

అంగములు

“యమ నియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణ ధ్యాన సమాధయోఽష్టావంగాని” —పతంజలి యోగసూత్రము.

యమము, నియమము, ఆసనము, ప్రాణాయామము, ప్రత్యాహారము, ధారణము, ధ్యానము, సమాధియు నను నీ యెనిమిదియు యోగాంగములు.

అందు మొదటి రెండును - యమము, నియమము : అభ్యాసకుని యశుభవాసనలఁ దొలఁగించి శుభవాసనల నొనఁ గూర్చి భావశుద్ధి నిచ్చునవి. అభ్యాసకుఁడు శుద్ధుఁడు గాక పోయినచో సామాన్యలోకవ్యవహారములయందు యోగ్యుఁడు కానేరఁడు. అట్లుండ నుత్తమమగు నాత్మసాన్నిధ్య మెట్లు సాధింపనోవును? దుశ్చరితము నుండి విరమించవలయును. ఇంద్రియములను నియమించి శాంతములుగఁ జేయవలయును. మనస్సును స్వాధీనము చేసికొనవలయును. ఇట్టివి లేనివాఁడు యోగమున కర్హుఁడు గాఁడు.

నాఽవిరతో దుశ్చరితా న్నాఽశాంతో నాఽసమాహితః ।

నాఽశాంతిమానసో వాపి ప్రజ్ఞానే నైన మాపుయాత్ ॥

(కఠోపనిషత్తు)

కావున యోగాభ్యాసమున కారంభించుటకు ముందు తన యందుండు దుర్గుణములను బోఁగొట్టి ముఖ్యములగు కొన్ని సుగుణముల దృఢపఱచుకొనవలయును. అట్లుచేయక మూఁడవది మొదలుగాఁగల యంగములతో నారంభించి యభ్యాసింప నర్హుఁడు గాఁడు. యమనియమము లెవ్వి యనఁగా :

శత్రా హింసా సత్యాస్తేయబ్రహ్మచర్యాపరిగ్రహో యమాః ॥

అహింస, సత్యము, అస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, అపరిగ్రహము నివి యమములు.

యోగియగువాఁడు సర్వభూతిములను దనవలె భావించుచు సర్వనముఁడు కాఁగోరువాఁడు కావున నొకరికి హింస యెంత మాత్రము గలుగఁజేయరాదు. హింసయనఁగాఁ జంపుట మాత్రముగాదు. కామక్రోధాది సంకల్పములచే లోకములకు బాధయగుం గావున వానిని గలిగింపరాదు. ఒరుల నొప్పించు మాటలాడరాదు. ఎవ్వరికేని బాధను గల్గించుపనిని జేయరాదు. ఇట్లు లోకమున నెంతమాత్రమైనను బాధ కలుగఁజేయరాదు. అతని నమీపించు నెల్లవారును శాంతమును బొందున ట్లుండవలయును. ఎల్లవారు తన్ను రక్షింతునిగాను సుహృదునిగా నెన్నుకొనున ట్లుండవలయును. అచాలశత్రువుగ నుండఁదగు. అట్టివానియందు సనత్వ ముండదు. ఇతరుల ద్రవ్యము నపహరించు బుద్ధి మనస్సునందైనను గలుగదు. మఱియు బ్రహ్మచర్యము సభ్యసింపవలయు. అనఁగా నింద్రియనిగ్రహము గలిగి విషయచింత లేక యుండవలయును. విషయచింత యుండఁగా మనం బింద్రియములతోఁ గూడి విషయములయందు సంచరించుచుండునే గాని యీశ్వరునందు నేకాగ్రము గానేరదు. అపరిగ్రహము : ఐహిక సుఖసాధనములగు పదార్థములను గ్రహించుకొరిక మనస్సునందైనను లేక యుండవలయును. ఇవి యమములు.

నియమము

శౌచసంతోషతపస్సాస్విధ్యాయేశ్వరప్రణిధానాని నియమాః ॥

శౌచము, సంతోషము, తపస్సు, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వర ప్రణిధానము నివియన్నియు నియమములు.

శౌచము : అనఁగా పారిశుద్ధ్యము. శరీరము, నిందియములును, మనస్సు, బుద్ధియు నన్నియుఁ బరిశుద్ధములుగ నుండవలయు. శరీరము సకాలమున స్నానముచేతను, అపరిశుద్ధములగు పదార్థములను మనుష్యులను స్పృశించక యుండుట చేతను, బరిశుద్ధమగుచున్న యది. శరీరమునుండి సర్వకాల సర్వావస్థలయందు నతిసూక్ష్మములగు నణువులు బయలుపెడలును. ఆ యణువులు సమీపమున నుండు వారల శరీరముల నంటి వారిశరీరములలోఁ బ్రవేశించును. అవి పరిశుద్ధములు నారోగ్యములునైన నితరులకు సుఖకారణములగు. పరిశుద్ధములు గాకపోయినచో నితరులకు హానికరములగు. మలిన తేజస్సు గలవియగుచో నితరుల తేజస్సును మలినముగఁ జేయును. సర్వభూత శ్రేయస్సుఁగోరు యోగాభ్యాసితన శరీరమునుండి యితరులకుఁ గీడుచేయు నణువులు వెలువడునట్లు శరీరము నపరిశుద్ధముగ నుంచుకొనరాదు. అట్లు పరిశుద్ధములగు క్రతువుల సంకల్పించుచు దుష్క్రతువులను దుర్గుణములను మనస్సునఁ జొరనీయకయు నిందియముల నియమించి యిందియమనస్సులం బరిశుద్ధముగ నుంచవలయు.

ఇట్లు స్థూలసూక్ష్మశరీరములు పరిశుద్ధములుగ నుంచుకొనుట కభ్యసించవలెను.

జ్ఞానం తపోఽగ్ని కాహణో మృన్మతో నాద్యహంజనమ్ ।

వాాయుః కార్మాగ్నిః కాలో చ శుద్ధః కన్త్రహి దహినామ్ ॥

(మనుస్మృతి ౨-౧౦౫)

జ్ఞానము, తపోబలు, అగ్ని, ఆహారము, మృత్తిక, కామ వర్జితముగ నునస్సు, జలము, ఉపాంజనము, గాలి, కర్మములు, సూర్యుడు, కాలము నివాయున్నియు దేహమునకుఁ బరిశుద్ధిశరీరములు.

మఱియు,

అభ్యః గ్రాతాని శుద్ధ్యంతి మనస్సన్యేష శుద్ధ్యతి ।

విద్యాతిపోభ్యంతం ధాతాత్మా బుద్ధిర్నాశేన శుద్ధ్యతి ॥

(మనుస్మృతి ౫-౧౦౭)

దేహము సేటిచేతను, మనస్సు సన్యముచేతను, బుద్ధి జ్ఞానముచేతను, జీవుడు విద్యాతపస్సులచేతను, పరిశుద్ధులగుదురు.

యోగ మభ్యసంపఞ్గోరువాఁ డిట్టి శుచిత్వము గలిగి యుండనగు. ఏమి వచ్చినను మనస్సున కలవరిమందక తృప్తితో నంతోపించవలయును. శరీరము నింద్రియములను సత్ప్రసన్నముచే నిగ్రహించి స్వాధీనపఱచుకొనుట తపస్సు. సద్గ్రంథములను జదువుటయుఁ బ్రణవజపాదులను జేయుటయు,

స్వాధ్యాయము. ఈశ్వరుని జెందవలయునను తీవ్రమగు నాశయే యీశ్వరప్రణిధానము.

ఇక్కా-లమున ననేకులు యమనియమముల నభ్యసింప కయే ప్రారంభముననే ప్రాణాయామము మొదలగు నాఱింగ ములనుమాత్ర మభ్యసించుటకు యత్నించుచున్నారు. కొందఱు వాయుధారణమే ప్రాణాయామయోగమని దాని నభ్యసించుచు, నితరులకు బోధించుచున్నారు. యమనియమములు మిగుల కష్టములని వానిని విడుతురు. యమనియమముల నభ్యసించుటయన్న, విషయవాంఛలను వదలి విరాగముతో నివృత్తిమార్గమునందు వర్తించుట. సామాన్యములగు నల్పవాంఛలనై నను జయింపకయే సులభమగు మార్గమున యోగులు గాఁగోరి యమనియమములఁ బాటింపకయే వాయుధారణమున కారంభించుట వెట్టితనము. యథార్థముగ నిశ్చేయనముఁ గోరువారు మొట్టమొదట యమనియమా భ్యాసముచేఁ జిత్తశుద్ధిఁబొంది మిగిలిన యాఱింగముల నభ్యసింప నగును.

ఆసనము

యోగాభ్యాసమున సుఖమైనదియు, స్థిరమైనదియు నగు నాసనమునఁ గూర్చుండవలయును. పద్మాసనము, సిద్ధాసనము మొదలగు ననేకవిధాసనములలో దేనియందు శరీరమునకు సుఖము గలుగునో యాయాసనమునఁ గూర్చుండవలయును.

భూమిపై దర్శనము దానిపైఁ గృహజనము, దానిపై
 వస్తువులు ఏటిచి దానిపైఁగూరుచుండిన సుఖముండును. కూరు
 చుండునపుడు శరీరము, శరీరమును మెడయు నొరుగక చక్కఁగ
 నుండవలయును. అట్లుండుట ధ్యానమున జాగరూకుఁడై యుం
 డుటను సహకారియగు. దేనిపై నైన నానుకొనిన మెడల
 ధ్యానముచేయునపుడు నిద్ర గావచ్చును. ఇట్లు భూమిపై
 మృదువగు నాననమును నిర్మించుకొని సుఖముగు నాననమునఁ
 జక్కఁగఁ గూర్చుండవలయును. కూర్చుండున దేశము శుచిగ
 నుండవలెను. స్వభావముగాఁ బరిశుద్ధమై సమమై నీళ్ల బాధ
 యుఁ గ్రమికీటాదుల బాధయు లేనిదై యుండవలయును.
 గృహములందు దేవపూజకుఁ గాక లిక్కిన పనుల కెప్పుడు
 నుపయోగింపని గదియే ప్రశస్తము. ఏకాంతస్థలముగ నుండుట
 శ్రేష్ఠము. అచ్చట మనస్సునకు విశ్లేషముగలుగఁ జేయు వస్తు
 వులనుంచక ధ్యానమునకు సహకారులగువాని నుంచుచుండుట
 మొంతయు సనుకూలము. ఉపాస్య దేవుని ప్రతిమయుఁ బ్రేమా
 స్పదులగు పెద్దల ప్రతిమలును బూజకు నుపయుక్తములగు
 భూపాది ద్రవ్యములు నివి మెల్ల ధ్యానమునకు సహకారులు.
 అట్లు కొంతకాల మాగది పూజకు మాత్రమే యుపయోగింపఁ
 బడుచుండ నాగదియందలి స్థూలసూక్ష్మకాశమంతయు దివ్య
 తేజస్సుతో నిండియుండును. అట్టి గదిలోఁ బ్రవేశించిన
 తోడనే యాతేజస్సు వ్యాపించి భక్తిని గలుగఁజేయును. అట్టి

ప్రదేశములు శుచిప్రదేశము లగునుగాని తఱచుగ లొక క
వ్యాపారముల కుపయోగించుచు ధ్యానసమయమున మా
త్రము శుద్ధముగ నీటితోఁ గడిగినమాత్రమున నది ధ్యాన
యోగ్యము కాదు. ధ్యానకాలమున నేకాంతముగ నుండవల
యును. ఇద్దఱు ముగ్గురు గలిసిన విక్షేపమగును. కావున నా
సమయమున ముఖ్యముగ నుండఁదగినవి : (౧) ధ్యానమునకు
మాత్ర ముపయోగింపఁబడు పరిశుద్ధమగు ప్రదేశము, (౨)
ధ్యానమునకు నహాయములగు ద్రవ్యములు మాత్రముండుట,
(౩) ధ్యానకాలమున నేకాంతముగ నుండుట. (౪) ఇట్టిప్రదే
శమున సమమగు స్థలమున “చైలాజనకుశోత్తరమ్” వస్త్రము,
కృష్ణాజినము, దర్భాననము నొకదానిక్రింద నొకటిగ నునిచి
నులభమైనదియు స్థిరమైనదియు నగు నొక యాసనమున
నుండి కాయశిరోగ్రీవములు సమముగఁ జేసి దిక్కులను
బాడక యుండవలయును.

ఈ విషయము శ్రీ భగవద్గీతయందు నాఱవయధ్యాయ
మున భగవంతుఁడు విధించియుండునది చూడఁదగు.

శుచా దేశే ప్రతిష్ఠాప్య స్థిర మాసన మాత్మనః ।
నా త్యుచ్చితం నాతీచం చైలాజనకుశోత్తరం ॥
త త్రైకాగ్రం మనః కృత్వా యతఃచిత్తేంద్రియక్రియః ।
ఉపవి శ్యాససే యుంజ్యాత్ యోగ మాత్మ విశుద్ధయే ॥
సమం కాయశిరోగ్రీవం ధారయన్నచలం స్థిరః ।
సంప్రేక్ష్య నాసికాగ్రం స్వం దిశ శ్చానవలోకయత్ ॥

ప్రశాంతా త్మా విగతభీః బ్రహ్మచారివ్రతే స్థితః ।

మనః సంయమ్య ముచ్చిత్తో యుక్తః అసీత మత్సరః ॥

(గీత. అ. ౬, శ్లో. ౧౧-౧౪)

ప్రాణాయామము

ఇట్లు సుఖాసీనుఁడై నాల్గవయంగమగు ప్రాణాయామము చేయవలయును. ప్రాణాయామమనఁగాఁ బ్రాణాపానములగు నుచ్చాస్వాననిశ్వానములను సమముగ నియమించుట. ఇది యనుభవజ్ఞుఁడగు గురుముఖముగ నెఱింగియభ్యసించఁదగినది. అట్టి సహాయములేక ప్రాణాయామ మెక్కువఁగఁ జేసినచో నపాయకరమగు. శావున జాగ్రత్త నుండుట యుచితము. దీనివలని ముఖ్యప్రయోజనము ఉచ్ఛాస్వాననిశ్వానములను సమపరచి స్థిమితవరచుట.

ప్రత్యాహారము : ఇంద్రియములద్వారా బహిర్ముఖమగు మనస్సును విషయములనుండి మరలించి లోనికిఁ ద్రవ్వట ప్రత్యాహారము. ధ్యానమునకుం గూరుచుండ రమణీయములగు శబ్దాదివిషయములు శ్రోత్రాదీంద్రియములకు సోఁకఁగా వానిని గూర్చి మనసు పోవుచుండును. అట్లు పోనీయక మనస్సున బాహ్యస్పర్శములను జూరనీయక యుండవలయును. ఇట్టింద్రియములు నియమింపఁ బడ నావలిదగు ధారణ సులభమగు.

ధారణయనఁగా : బాహ్యవిషయములనుండి త్రిప్పఁబడిన మనస్సును ఏకాగ్రముగ ధ్యేమూర్తియందు నిలిపి వేటు విషయములందుఁ బ్రవేశింపక యుండునట్లు చేయవలయును. మనస్సు చంచలమై పూర్వానుభవ గోచరములగు విషయ సుఖములకుం బోవును. అట్లు పోనీయక మరల మరల దానిని వెనుకకుఁ ద్రిప్పి యాత్మయందే నిలుపుచు రావలయును. ఇదియే యధ్యానమనియుఁ జెప్పఁబడును.

ధ్యానము

ఇట్లు నిలిపిన మన స్సాత్మగుణములఁ జింతించును. ఈ చింతయే ధ్యానము. ధ్యానమున నితరములగు ప్రత్యయములను మనస్సునఁ జొరనీయక యాత్మభావన యొక్కటియే మనస్సున నిలుకడగా నుండునట్లు చేయవలయును. క్రమక్రమముగ మనస్సు నేకాగ్రముగఁజేసి యాత్మప్రత్యయ మొక్కటియే మనస్సున నవిచ్ఛిన్నముగ నుండునట్లు చేయవలయును.

శశిశృంగై రుపరమే ద్భుద్ధ్యా భృతిగృహీతయా ।

ఆత్మసంస్థం మనఃకృత్వా నకించి దపి చింతయేత్ ॥

తిన్నతిన్నగా ధైర్యముతో మనస్సు నితరవిషయములనుండి మరలించి యాత్మయందుంచి యేమియుఁ జింతింపక యూరక యుండవలయును. ఇట్లు తైలధారవలె నవిచ్ఛిన్నమగు స్మృతి సంతానము ధ్యానమనఁబడును. అప్పుడు మనస్సు బాహ్య

ములగు విషయములను విషయవాసనలను మఱచి యాత్మ
యందే రమించుచుండును. ఇట్లుండి మనస్సాత్మయందు మునిగి
క్రమముగ భిన్నభావమే మఱచి యాత్మతాదాత్మ్యము
నొందును. అత్మయనఁగా నిరుపాధికమగు నిర్గుణబ్రహ్మము
గాని శోపాధికమగు సగుణబ్రహ్మముగాని యగును. ఇందు
నిర్గుణబ్రహ్మము నుపాసించుట దుర్లభము. శ్రీ గీతాశాస్త్ర
మునందు భగవంతుఁ డీవిషయమును స్పష్టముగ వివరించి
యున్నాఁడు.

శ్లో॥ ౭౪ కఠం ప్రేషా మవ్యక్తా సక్తిచేతిసామ్ ।

అవ్యక్తా హి గతిస్థితిః సేవావశ్యి గవాప్యతే ॥ (గీత. ౧౨-౭)

అట్టి యుపాసనమునందు రుచిగలిగి యింద్రియములను
నియమించి సర్వసమబుద్ధులై పూనికతోఁ జేయఁగలవారిలకే
యది సాధ్యముగాని యితరులకు మిక్కిలి దుస్సాధ్యము గావున
నట్టి యితరులకెల్ల సగుణధ్యానము సుకరిము. శివకేశవాది
దైవములలో భక్తులకుఁ బ్రేమాస్పదమగు నుపాస్మ్యునిదివ్యమం
గళమూర్తిని మనస్సున గల్పించుకొని దాని నాలంబనముగాఁ
గైకొని యందుఁ బరమాత్మయు సనంతకళ్యాణనిధియు సగు
వైతస్యమును ధ్యానముచేయవలయును. ధ్యానమున మొట్ట
మొదట నామూర్తిని మనస్సున దృఢముగఁ గల్పించుకొన
వలయును. క్రమక్రమమున నాదూపమును బాదములనుండి
శిరస్సుదాకఁ జిత్తమునందుఁ గల్పనచేసికొని తుదకు గూప

మంతయు మనస్సున నిలుచునట్లు చేసికొనవలయును. ఇట్లు చేయుటవలన మనస్సునకుఁ బూర్ణవ్యాపారము గలిగి యితర విషయములయందు వ్యాపించకయుండుట సుసాధ్యము. అట్టి బింబమును మనస్సునఁ గల్పించుకొనుట మొదట మొదట కష్టముగ నుండియు నభ్యాస బలముచేఁ గాలక్రమమున సాధ్యమగును. ఉపాస్యని దివ్యగుణలీలాదుల స్మరణముచేతను, నద్వైపుని స్తోత్రములచేతను, బ్రతిమాది పూజలచేతను భక్తి ప్రేమలు క్రమక్రమముగ నభివృద్ధియై ధ్యేయమూర్తి దృఢముగ మనస్సున నిలుచుచువచ్చును. అంతట నామూర్తి స్మరణమాత్రమున నేర్పడుచుండును.

విలిఖితిమివ రూపం చిత్తభిత్తో మురారే

స్సమన ఇవ మనో యై రర్పితం తత్పదాబ్జే ।

ప్రతిపద ముదయద్భి స్యాత్వికైరంకితాంగా

స్త ఇహ భవపయోధేః పార ముల్లంఘయంతి ॥

తా. శరీరమున నానంద బాష్పములు రోమాంచలములు లోనగు సాత్విక భావము లంకురించుచుండ నెవరిచే జిత్తమను గోడయందు మురారి దివ్యరూపము లిఖింపఁబడినట్లు చేయఁ బడునో, ఆ మురారిపాదకమలములం దెవరిచే గుసుమముల వలె మనస్సు సమర్పింపఁబడునో యట్టివా రీ జన్మమున నీ యపార సంసారసాగరమును దాటుదురు. అని చెప్పఁబడి యున్నది.

సమాధి

ఈ యర్థమే పూజావిధానమునందును బాదము మొదలు శిరస్సుదాక వేటువేటుగ వివిధాంగముల పూజయుఁ గడవట నర్వాంగముల నొక్కసారిగఁ బూజించుటయు నిధింపఁబడి యున్నది. విగ్రహమును మనస్సున దృఢముగ నిలుపుచు వచ్చిన మన స్సాదైవమునందుఁ గ్రమ్మగ్రమ్మమున లయించి శరీరము పరవశమగును. అప్పుడు జేహేంద్రియములు నిర్వాహరములు కాఁగా మనస్సేకాగ్రముగ నుపాస్మయియందు మునిగియుండ బ్రహ్మవజ్ర లేకయే పోవును. అపు డుపానకుని మనస్సాత్మయందే యానందించుచు నాస్మత్వరూపమై యుండు. అప్పుడు జీవుఁడు స్థూలమగు నీ శరీరమును విడిచి సూక్ష్మశరీరముననో, దానినిగూడ విడిచి యంతికంటె సూక్ష్మమగు కారణశరీరముననో బాగరూపుడై వర్తించుచు నా యూర్ధ్వలోకముల జ్ఞానముగలిగి యుండును. ఇట్లు క్రమ క్రమమున నొక్కొక్క యుపాధిని వదలి దానికంటె సూక్ష్మమగు నుపాధియందు వర్తించుచు, విడువఁబడిన యుపాధిని ననాత్మగ నెఱుంగుచు, గాలక్రమమున నుపాధులన్నియు ననాత్మలుగ నెఱింగి యన్నిటికంటె సూక్ష్మము, నన్నిటియందంతిర్యామియునగు నాత్మను నెఱుంగు. ఇట్లాత్మసాక్షాత్కారముచే జీవునకుఁ బరమాత్మతో నైక్యానుభవము గలుగు మార్గమే యోగమార్గము. అయైక్యమే నిజమగు యోగము.

సంధ్యావందనమునకుఁ జెప్పఁబడిన కాలనియమము ముఖ్యముగ నీ ధ్యానమునకు గమనించఁదగినది. ఈ యోగము దినదినమును కాలము తప్పక యభ్యసించవలయును. అట్లభ్యసించుచుండిన దినదిన మావేశరాఁగా శరీర మభ్యాసబలముచేఁ దనంతట దానే ధ్యానమున కున్నుఖమగును. ఎంతగాఢముగ నిద్రించుచుండినను వేశకుఁ జక్కఁగ మెలఁకువగలుగును. ధ్యానమునకుఁ గూర్చుండిన, శరీరమును మనస్సును సులభముగ ధ్యానమున నిలుచును. ఈ రీతి నన్నిపనులును గాలనియమముగఁ జేయుచుండిన నాయాకాలమున నాయాపనులు చేయుటకు శరీరము మనస్సు నలవడి ప్రయత్న బాహ్య శ్యము లేకయే స్వాధీనము లగును. ఆ కాలనియమము లేక పోయినచో నిట్టి యనుకూలముండదు.

యోగాభ్యాసమునకు మఱియు మూఁడు లక్షణము లవశ్యములుగ నున్నయవి. (౧) యోగాభ్యాసమార్గమున నాదరముండ వలయును. అదరమనఁగా దృఢమగు నమ్మకము. నమ్మకములేక చేసినచో నల్పఫలమేయగును. కనుక దృఢమగు నాదర బుద్ధి గలిగి పూనికతోఁ జేయవలయును. (—) అభ్యాసము నిరంతరముగ నుండవలయును. ఒకనాటి యంతరము గలిగినను ననేక దినము లభ్యసించిన సాధనపాటవము చేడును. , ఎంతస్వల్పకాల మభ్యసించినను దినదినము తప్పక చేయవలయును. కొన్నిదినములు జాముల కొలఁది ధ్యాన

మధ్యస్థించి మఱికోన్ని దినములభ్యసించినయందుటచే వృథా కాలయాపన మగును. (3) మఱియు నీయభ్యాసము దీర్ఘ కాలము చేయవలసినది. కొంతకాల మభ్యసించి యోగస్థితి గా లేనది యున్నప్పుడే తీరద గాదు. అనేక సస్మయములనుండి నృథ ములై యుండు నిషయవాసనల నున్మూలముచేయక నునస్సే కాగ్రము కానేరదు. అవలకాలమునుండి నిషయములయందు రమించుచుండిన నునస్సును వానినుండి మరలించి యాత్మాయం నున్మూలము చేయుట దుష్కరము.

కావున సభ్యాసము చిగి కాలము పూనికతో వేసరక చేయ వలయును. ఈ రీతి నాదరము వైరింత్యము దీర్ఘ కాలాభ్యా సమునను నీ మూఁడును యోగస్థితి కర్మంతావశ్యకములు.

పదు నేడవ యధ్యాయము

ఇది మంచిసమయము

చతుర్యగసహస్రాణి బ్రహ్మణో దిన ముచ్యతే ||

బ్రహ్మ జగత్తును సృజించి దైన్యందిన ప్రళయ మనుషేరఁ బరఁగు నొక యవాంతరప్రళయము జరుగు కాలమును బ్రహ్మ కొక పగలని కాలస్వరూపము నెఱింగిన మహాత్ములు చెప్పుచున్నారు. ఇక్కాలము వేయిమహాయుగములుగ విభజింపఁబడియున్నది. ఒక్కొక్క మహాయుగమును గృతత్రేతాద్వాపరికలియుగము లను నాల్గయుగములుగ నెఱుంగఁబడుచున్నది. ఇందొక్కొక యుగమునందును నాల్గు యుగముల ధర్మములు వరుసఁగ జరుగుచుండును. ఒక్కొక్కయుగమునందు నల్పకాలికము లగు సవాంతరయుగము లున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. అట్టి యవాంతరయుగము లైదువేల సంవత్సరముల కొకటి యగుననియు, నాయైదువేల సంవత్సరముల యుగములం దొక్కొక్కదానియందును నాల్గయుగముల ధర్మములు కొంత ప్రవర్తించుచుండు ననియును బెద్దల యభిప్రాయము. ఇట్లేయుగధర్మ మా యుగమునఁ బ్రధానముగ నడుచుచుండ దానికిలోఁబడిన యవాంతర యుగధర్మము

ములును వరుసగ జరుగుచుండును. మొదటిది యగు కృత యుగము నత్యయుగ మను నామాంతరిము గలిగి యందు ధర్మము నాల్గపాదముల వర్తింపుచుండుననియును, రెండవది యగు త్రేతాయుగమున ధర్మము మూడుపాదములుగ నడుచుచు నొకపాద మధర్మముతో గలిసియుండు ననియు, మూడవదియగు ద్వాపరాయుగమున ధర్మము రెండుభాగములుగను, అధర్మము రెండుభాగములుగను బ్రవర్తింపుచుండు ననియును, నాల్గవదియగు కలియుగమునందు ధర్మ ముక్కపాదముగను, అధర్మము మూడు పాదములుగను జరుగుచుండుననియును దత్త్విజ్ఞులు పూర్వము తెలిపియున్నారు.

ఇప్పు డీకలియుగమున నైదువేల సంవత్సరములు గల యొక యంతర్భాగము గడచెను. ఒక్కొక్క యైదువేల సంవత్సరములకాలమునందును మొదటిభాగము కలియుగధర్మముతో గృతయుగధర్మములును, రెండవ భాగము కలియుగధర్మములతో నుత్తమములును, నటులే రెండవ మూడవ నాల్గవభాగముల యందుఁ బ్రతేతా ద్వాపర కలిధర్మములు వరుసగ గలిసియుండు. కావున నీ సమయమున గలియుగమున మొదటి యైదువేల సంవత్సరములు పూర్తియై రెండవ యైదువేల సంవత్సరములు గల కాలమారంభమై యుండుటవలన నీ సమయము కాలచక్రమున గృతయుగధర్మము జరుగవలసిన కాలముగ నున్నదని స్పష్టమగుచున్నది.

కలా పశ్చిసహస్రాంతే జాయతే వర్ణసంకరః ॥

అను నీవాక్య మీయర్థమునే యించుక సూచించుచున్న
యది. మొదటి యెదువేల సంవత్సరములకాలము కడపటి
భాగము కలిధర్మములలో నవాంతరకలిధర్మము జరుగుకాలము
కావున నైదువేల సంవత్సరముల కడపటికాలమున ధర్మము
మిగుల హీనముగ నుండునని పెద్దలు సూచించియున్నారు.
ఇప్పు డాకాలము దాఁటినందున మరలఁ గృతయుగధర్మము
కొంత వృద్ధి కాఁదగిన సమయముగ నున్నయది. ఇప్పటి
ప్రపంచస్థితిని గమనించిచూచిన నీశుభసూచకములు స్పష్ట
ముగ వెల్లడియగుచునే యున్నయవి. ఇరువది ముప్పదియేం
డ్లకుఁ బూర్వము మన దేశమునందేమి యితర దేశములయం
దేమి యెచ్చటఁ జూచినను నాస్తికవాదము ప్రబలియుండెను.
ఇంద్రియగోచరములగు విషయములకంటె నన్యమొక్కటియు
లేదనియు, విషయసుఖానుభవముకంటెఁ గోరఁదగిన వేఱు
సుఖము లేదనియు వాదించువారలును, దదనుసారముగనే
నడుచువారును బ్రబలియుండిరి. పూర్వ వైదికాచారములును,
ధర్మములును నాదరణీయములని తోఁచకుండెను. ఐరోపా
ఖండమునందును, అమెరికాయందును మతమునం దాదరణ
బుద్ధి క్షీణించి జనులు ప్రకృతిబద్ధులై కేవల విషయానక్తులగు
చుండిరి. ఎల్లయెడల నీ తీరుననే పరతత్త్వవిషయములగు
ధర్మములు క్షీణగతి నొందియుండెను. ఇంతియగాదు. అన్ని

దేశములయందును మతాభిమానము గలవారు కొద్దిగ నుండి నను వారు స్థైర్యము మతిముందులది యుభాగ్భాగ్త్వములను, ముఖ్యాంశములను బాగుగఁ దెలిసికొనని యముఖ్యములగు బాహ్యచారిములే ముఖ్యములని పాటింపి యందు శ్రద్ధలేక శుష్కచారిపరాయణులై యుండిరి. ఆకారణము, సర్వము లగు నాచారభేదములు నయితిము పరిస్పర్శ మసస్పర్శానూ యుటకు హేతువు లగుచుండెను. అన్యోన్యమునది ద్వేషము లభి వృద్ధియగుచుండెను. ఇప్పుడన్ననో యే దేశమునఁ జూచినను మతివిషయములయందే శ్రద్ధ హేచ్చుచుండెను. అతీగ్రదియ ములగు విషయములయందు నమ్మని మతిశయింపచుచున్నది. ఒక్కొక్కమతావలంబులును దమతము గ్రంథములయందలి సాగమును గ్రహించుటకు యత్నించుచున్నారు. ముఖ్యాంశ ములను, సముఖ్యాంశములను వేరుపఱచుటచే నన్నిమతిముల యందలి ముఖ్యాంశము లొక్కటిగ నెఱుంగుటయు దానికి ఫలముగ మతవైషమ్యములు సెగ్గుచుండుటయు, నైకమత్యము, భ్రాతృభ్రావము వృద్ధియగుటయును జూచుచున్నాము. ఇట్లు మరలఁ గొంత కృతయుగధర్మము ప్రచారభమగుట స్పష్ట ముగఁ గానవచ్చుచున్నది. కావున భక్తిజ్ఞానముల నభ్యసం పఁగోరువారి కిది మంచిసమయము.

అట్లంతకుఁబూర్వ మధ్యాత్మవిద్య లోకమున మిక్కిలి క్షీణదశఁ జెందియుండినకాలమున బ్రహ్మవిద్యాస్వరూపులు,

నభ్యాత్మవిద్యారక్షకులును, బరతత్త్వ సాక్షాత్కారముగల వారును, జీవన్ముక్తులునగు మహర్షులలోఁ గొందఱు లిజ్జలయి సంసారసాగరమున మునిగి తెప్పరిల్లఁజాలక సంకటపడుచుండు శిశుప్రాయులగు పామరజనుల యుద్ధారణార్థము లోకమునఁ బరతత్త్వజ్ఞానమును బ్రకాశింపఁజేసి ధర్మమును బ్రతిష్ఠించు నుద్దేశముగలిగి దివ్యజ్ఞానసమాజమును నొక సంఘమును స్థాపింపఁజేసిరి. ఆసమాజము ప్రారంభించినది మొదలు ప్రపంచమునందలి దేశములన్నింటియందును దాని శాఖలు వ్యాపించి, జనుల మనస్సులను గేవల మైహికవిషయముల నుండి మరలించి యాముష్మికవిషయమునందు శ్రద్ధగలుగునట్లు చేయుచువచ్చుచున్నయవి. ఈ సమాజశాఖలు ఏయే దేశములయందుఁ బ్రబలెనో యాయా దేశములయందు క్షీణగతి నొందియుండిన మతములు పునరుజ్జీవితములు కాఁగా నాయా మతస్థులు ప్రవర్ధమాన శ్రద్ధతో మతధర్మముల నాచరించుచున్నారు. ఇవిధమున నన్ని దేశములయందును భగవంతుఁడు ధర్మసంస్థాపనము చేయుకొఱ కీసమాజరూపమున నవతరించెనో యనునట్లు గనఁబడుచున్నది. యథార్థముగ బ్రహ్మస్వరూపులై యదృశ్యులుగ లోకసంగ్రహార్థము వర్తించుమహర్షుల ప్రోత్సాహముచే వారల యనుగ్రహపాత్రులగు వారి ముఖ్యశిష్యులచే లోకమున నీసమాజము స్థాపింపఁబడినదని యాసామాజకులలో ననుభవజ్ఞులగువారు చెప్పు

చున్నారు. ఈ సమాజము స్థాపించబడి ముప్పదియాఱు సంవత్సరములు మాత్రమే యైయుండియు నది యాస్వల్పకాలముననే ప్రపంచమునందలి నానాదేశీయులయు, నానామతస్థులయు మనోవృత్తులను నవరించి పరిస్పర్శమైతిని వృద్ధిచేయుట యేగాని యుగరాని గ్రంథములయందు గూఢముగ నుండిన పెక్కురిహస్యముల నిక్కాలమునకుఁ దగిల్లు సుబోధములుగ వెల్లడిచేసి, మఱియు ననేకరీతుల లోకమునకు మేలుచేయుచున్నది. దీనింజూడ నీ సమాజము మనుష్యమాత్రులచే స్థాపించబడినదికాదని వెల్లడికాక తీగదు. ఈ సమాజమునందుఁ బ్రముఖులు ననుభవజ్ఞులునై, యిక్కాలమున యథార్థముగ యోగులవ్వగూఢ మిట్టిదని నిమనడవడిచే లోకమునకుఁ బ్రదర్శించుచుఁ “బసోపకారార్థ మిదం శరీర” మ్మను సూక్తిని సార్థకముచేయుచు గ్రామీణరాత్రిముగ నంచరించుచుఁ బరతిత్వగిహస్యములను శ్రద్ధాభువులకు బోధించుచుఁ గర్మిభక్తిజ్ఞానమార్గముల సాగియును స్వానుభవమునఁ జూపుచుండు ‘ఆనిబెసంటు’ (Annie Besant) గారీవిషయమై జీవన్ముక్తులగు మహాత్ముల నహాయముననే యిక్కార్యమంతయు నడచుచున్నదని సాటింపుచున్నారు. ఇంతియకాక జీవన్ముక్తులగు

‘దివ్యజ్ఞానసమాజము క్రీ॥ ౪॥ 1875 సం॥ నవంబరు తే 1 దిన ఆమెరికాలో న్యూయార్కుపురమున స్థాపించబడెను. ఈ గ్రంథము 1911 సం॥ మన ప్రాయబడె.

మహానీయులు సర్వకాలము పామరుల నుద్ధరించుకొఱకుఁ
దమ తపోమహిమ లోకమునందుఁ బ్రవహింపఁజేయుచున్నా
రనియును, వారలు ముఖ్యముగ నీ సమయమున నాతేజస్సు
నెక్కువగ లోకమునకుఁ బంపుచున్నారనియును, యోగ్యు
లగు శిష్యులు దొరుకుదురాయని వారలు కాచియున్నవా
రనియు, నీకాలమున శ్రద్ధాభక్తులు గలిగి లోకోపకారమునకై
యాముష్మికమును సాధించుటయందు యత్నముచేయువార
లెప్పటికంటె నెక్కువగ వారి యనుగ్రహమునకుఁ బాత్రు
లగుదురనియు, లోకులమేలుకొఱకు నొక్క వక్కాణించు
చున్నవారు.

మఱియు లోకమున ధర్మము క్షీణగతినిొంది యధ్యాత్మ
విద్య యాదరింపఁబడనపుడెల్లను బ్రహ్మవేత్తలును, జీవన్ముక్తు
లును, మరణమును దరించినవారును నగు మహర్షులలో నొకరు
గాని, వారి ముఖ్యశిష్యులలో నొకరుగాని, లోకమున జన్మించి
యజ్ఞానులగువారలకు జ్ఞానోపదేశమును జేయుచు, భక్తిశ్రద్ధ
లను వృద్ధిచేయుచు, బ్రహ్మవిద్యను లోకమున మఱువకయుండు
నట్లు కాపాడుదురని పూర్వమే చెప్పఁబడియెఁగదా ! గడచిన
ముప్పదాఱువర్షముల నుండి దివ్యజ్ఞానసమాజ మూలమునను,
ఆ సమాజమునందుఁ బ్రముఖులుగనుండు నా మహర్షుల శిష్య
సముదాయము మూలమునను, జనుల మనస్సులు పరవిద్య
యందు శ్రద్ధావంతము లగుచుండుట విదితముగనున్నది. ఈ

కీర్తిని జనుల మనస్సులు కొంత పరివర్తముకాగా నామహాత్ములలో నొక గణితశ్రుకాలములోనే లోకము జన్మింప నుద్దేశించియున్న వాగనియును, ఇరువది ముప్పది నావత్సరములలోపల నట్టియవతారిము గాగలదనియు, నామహానీయుడు మనుష్యశరీరముఁ గన్పడుకొలుపున వారిమాహాత్మ్యము నెఱిగి వారియనుచులగుటకుఁ దగిన యోగ్యతను సంపాదించుకొనుటకు విశేషప్రయత్నము కర్తవ్యమనియు, నీ సమాజమున కగ్రాసనాధిపత్యము వహించియుండు అని బెసెంటుగారు ఆద్యశ్రులగు వారిగురువుల యనుమతిచే బాహుటముగ జాటుచున్నారు.

అట్టి మహానుభావుడు లోకమున జన్మించినపు డేకీర్తిగ వర్తించునో, యేవిషయముల నెవ్విధమున లోభించునో నిరూపింప శక్యముగాదనియు, నేదేశమునఁగాని యేజాతివారుగాని యెక్కుడు భక్తిశ్రద్ధలుగలిగి “ఆత్మవత్సర్వభూతాని” యను న్యాయమును సార్థకమగునట్లు చేసి వర్తించుచుండునో, సాధువులగువా రేదేశస్థులయినను, ఏమితిస్థులయినను, ఏ జాతివారైనను, వారిని గౌరవసాక్షులుగ నెనరు భావించునో ఎవ్వ రెల్లవారి సుఖదుఃఖములను దమ సుఖదుఃఖములుగ భావించుచుండునో, పగోపకారి తత్పరులై స్వప్రయోజనముల సాధించుకొనుటకంటె బరప్రయోజనముల సమకూర్చుటయే శ్రేష్ఠతరమనియు, నైహిక ప్రయోజనముకంటె నాముష్మిక

కార్యము లెక్కుడుగఁ గోరఁదగినవనియును, ఫలము నభిలషించిచేయు కార్యములకంటె నీశ్వరార్పణబుద్ధితో లోకోపకారముకొఱకుఁ జేయుకార్యములు చేయఁదగినవనియును భావించి వర్తింతురో, అట్టివారామహానీయుని గుర్తించఁ జాలుదు రనియు నట్టి పుణ్యాత్ము లామహానీయుని శిష్యుకోటి యందుఁ బరిగణింపఁబడఁ జాలియుందురనియును అనిబెసెంటు గారు మరల మరల నొక్కి చెప్పుచున్నవారు.

ఇట్టి గొప్ప శుభోదయముగల యిక్కాలముకంటె మంచి కాలము ప్రాప్తించుట దుర్లభము. ఇట్టి నిరుపమాన నదు పాయభూయిష్ఠమగు సమయమును బ్రయత్నముచేత జన్మసాఫల్యసాధనముగఁ జేసికొననియెడల జీవుఁడు మరల నిట్టి సందర్భములు మరలకక విచారింపవలసియుండును.

కావునఁ బరమార్థచింతగలవారందఱును నకాలమున నామహానీయుని శిష్యుకోటియం దెన్నఁబడుటకుగాని, లేక వారి పరివారమునందైనను జేరి వారి నుపచరించుటకుగాని తగిన యోగ్యతను బహుప్రయత్నముతో సంపాదింపఁదగు. అనఁగా దృఢమగు వివేకమును, దీప్తవైరాగ్యమును, నిశ్చలభక్తియు, నన్ని కుతర్కములచేతనైనను జలింపని దృఢనిశ్చయము, ఇంద్రియ నిగ్రహము, వాఙ్మయము, మనస్సమాధానము లోనగువానిని వృద్ధిచేసికొనదగు. మరియు సర్వభూతముల యందు మైత్రియుఁ దనకంటె నుత్తములగువారియందు నిశ్చల